

პირველ ათ პარაგრაფს სიტყვათა ახსნა იქვე ერთვის, რათა ლათინური ენის შემსწავლელს, რომელიც ჯერ კიდევ არ იცნობს გრამატიკულ ფორმებს, თარგმნა გაუადვილდეს. ამის შემდეგ მიზანშეწონილია წიგნის ბოლოს დართული ლექსიკონით სარგებლობა.

არსებითი სახელი, როგორც წესი, წარმოდგენილია მხოლოდითი რიცხვის სახელობითი ფორმით. ნათესაობითი ბრუნვის დაბოლოება და სქესი გვერდით აღენიშნება (dominus, i m ბატონი), ზოგჯერ ნათესაობითი ბრუნვის ფორმა მთლიანად არის წარმოდგენილი (iter, itineris n).

ოთხეუე ძირითადი ფორმით თავისებური ზმნებია წარმოდგენილი. ჩვეულებრივ კი, II და III ფორმების მხოლოდ დაბოლოებებია მითითებული. ტექნიკური მიზეზების გამო არ მოხერხდა ხმოვნის სივრცე -სიმოკლის აღნიშვნა, ამიტომ საჭიროების შემთხვევაში ვიყენებთ მახვილს, ინფინიტივუსის ნაცვლად ცივრებით მივეუთითებთ, თუ რომელი უღლილებისაა ზმნა: amo, avi, atum I მიყვარს

პრევერბიანი ზმნის ძირითადი ფორმება პერფექტუმსა და სუპინუმში, უმეტესად, უპრევერბოდ არის მითითებული.

desumo, sumpsi, sumptum ვ გამოვიარჩევ, ავიღებ

სახელმძღვანელოზე მუშაობისას, ძირითადად, გაითვალისწინეთ შემდეგი ლიტერატურა:

1. ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ე ი ლ ი, ლათინური ენის სახელმძღვანელო, თბ., 1967.
2. ს. ყ ა უ ხ ჩ ი შ ე ი ლ ი, ლათინურ-ქართული ლექსიკონი, თბ., 1961.
3. ა. უ რ ლ შ ა ძ ე, ბერძნულ-რომაული და ქართული მეტრიკის საკითხები, თბ., 1980.
4. Н. Т. Бабичев, Я. М. Боровский, Словарь латинских крылатых слов, М., 1982.
5. Я. М. Боровский, А. В. Болдырев, Учебник латинского языка, М., 1975.
6. И. Х. Дворецкий, Латинско-русский словарь, М., 1976.
7. А. Ч. Козаржевский, Учебник латинского языка, М., 1981.
8. С. П. Кондратьев, А. И. Васнецов, Учебник латинского языка, М., 1954.
9. Латинский язык, Под общей редакцией В. Н. Ярхо и В. И. Лободы, М., 1983.
10. В. М. Линдсей, Краткая историческая грамматика латинского языка, М., 1948.
11. А. Н. Попов, П. М. Шендяпин, Латинский язык, М., 1970.
12. С. И. Соболевский, Грамматика латинского языка, ч. I, М., 1950.
13. И. М. Тронский, Историческая грамматика латинского языка, М., 1960.
14. А. Эрну, Историческая морфология латинского языка, М., 1950.
15. Р. Гандева, А. Милев, И. Братков, М. Португалски, Латинска граматика, София, 1961.
16. Lateinisches Lehrbuch von Alois Pögl, Berlin, 1968.
17. Schneider Ilse, Lateinische Satzlehre, Leipzig, 1970.
18. Stolz F., Schmalz I. H., Lateinische Grammatik, München, 1928.

ბ რ ა მ ე ზ ი კ ა

ფონეტიკა

§ 1. ლათინური ენა (Lingua Latina) ინდოევროპულ ენათა ოჯახის ძირითადი წევრთაგანია. იგი იყო ძველი რომაელების ენა. თავდაპირველად ამ ენაზე მეტყველებდა აპენინის ნახევარკუნძულის ცენტრალურ ნაწილში, ლაციუმში (Latium) მოხინაძრე ერთ-ერთი უძველესი იტალიკური ტომი, რომელსაც ლატინებს უწოდებდნენ. ლაციუმის მთავარი ქალაქი რომი (Roma), გადმოცემის თანახმად, დაარსებულა ძვ. წ. 753 წ. ლათინურმა ენამ სახელწოდება მიიღო ლატინთა (Latini) ტომისაგან, ხოლო ამ ენაზე მეტყველ ხალხს რომაელები (Romani) ქალაქ რომის სახელის მიხედვით ეწოდა.

§ 2. აპენინის ნახევარკუნძულზე მოსახლეობდნენ სხვა იტალიკური ტომებიც. მათ შორის გამოირჩეოდნენ: ოსკები, უმბრები, საბინები...-ლაციუმს ჩრდილო-დასავლეთით ესაზღვრებოდა ეტრუსკებით დასახ. ლეზული ეტრურია, უძველესი ცივილიზაციის მხარე, რომელმაც ორმა კვალი დააჩნია რომაულ ხელოვნებას, რელიგიას, დამწერლობას. აპენინის ნახევარკუნძულის სამხრეთ ნაწილსა და სიცილიაში, ე. წ. „დიდ საბერძნეთში“ (Graecia Magna) მოსახლეობდნენ ბერძნები, რომელთა ენამ და კულტურამ ასევე დიდი გავლენა იქონია ლათინური ენისა და რომაული კულტურის განვითარებაზე.

§ 3. ლატინებმა თანდათანობით დაიპყრეს მეზობელი ტომები, დაიმორჩილეს ოსკები, უმბრები, ეტრუსკები, სიცილიელი ბერძნები და ლათინური ენა მთელს იტალიაში გაავრცელეს (ძვ. წ. III ს.). შემდეგ, როცა რომმა პუნიკურ ომებში კართაგენზე გაიმარჯვა (II პუნიკური ომი) და ხმელთაშუაზღვის აუზს დაეპატრონა (ახ. წ. I ს.), შექმნა უზარმაზარი იმპერია, დასავლეთ პროვინციებში (ესპანეთში ანუ იბერიაში, გალიაში...) ლათინური ენა ითვლებოდა სახელმწიფო ენად, აღმოსავლეთ პროვინციებში კი (საბერძნეთში, მცირე აზიაში, აფრიკის ჩრდილო სანაპიროზე...), სადაც რომაელთა შეჭრამდე ძლიერი იყო ბერძნული ენისა და კულტურის გავლენა, ლათინურმა ენამ დიდი პოპულარობა ვერ მოიპოვა. ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელია ბილინგვიზმი, ბერძნები ეუფლებიან ლათინურ ენას და რომაელები ბერძნულს.

§ 4. უპირველესი ნიშნები ლათინური დამწერლობისა არის წარწერა ოქროს ბალთაზე, რომელიც აღმოჩენილია რომის აღმოსავლეთით მდებ-

ბარე ქალაქ პრენესტეში 1871 წ. იგი ძვ. წ. VII ს. დასასრულს მიეკუთვნება. წარწერა იუწყება, რომ ბალთა დაღმზადებია ვინმე მანიუსს ნუმერიუსისათვის. უძველესია აგრეთვე 1978 წელს სატრიკში (რომის მახლობლად მდებარე ძველი ქალაქი) აღმოჩენილი წარწერა, რომელიც ძვ. წ. VI საუკუნით თარიღდება. შემდეგი წარწერა საკრალური ხასიათის ტექსტის ნაწყვეტს წარმოადგენს, რომელიც შავი ქვის სტელის ნამსხვრევზე არის შესრულებული. იგი აღმოაჩინეს რომის ფორუმის გათხრების დროს 1899 წელს. დათარიღებულია ძვ. წ. V საუკუნით. შედარებით გვიანდელი პერიოდის არის 1880 წ. რომში აღმოჩენილი თიხის ქურჭელზე შესრულებული წარწერა, რომელიც „დუნოსის“ სახელითაა ცნობილი (რადგან წარწერაში იკითხება bonus -ის უძველესი ფორმა duenos „კეთილი“). ძვ. წ. III საუკუნიდან უფრო მრავლად მოიპოვება ლათინური წერილობითი ძეგლები.

§ 5. ლათინური ენის განვითარებაში გამოაყოფენ შემდეგ პერიოდებს: არქაული (ძვ. წ. III ს. — ძვ. წ. II ს.) ანუ კლასიკურადღელი პერიოდის ლათინური (პლავტე, ტერენციუსი, კატონი...); ოქროს ხანის (ძვ. წ. I ს. — ახ. წ. I ს.) ანუ კლასიკური პერიოდის ლათინური (ვირჯილიუსი, მარტიალი, პეტრონიუსი, აპულეუსი...); გვიანი ხანის ლათინური (ახ. წ. III ს. — ახ. წ. VI ს.). ეს არის გვიანი იმპერიისა და მისი დაცემის შემდეგ „ბარბაროსულ“ სახელმწიფოთა წარმოშობის ეპოქა. ამ პერიოდში ლათინური ენა ივსება პროვინციალიზმებით; ბარბარიზმებით, მარტივდება კანკლადობა, ვითარდება ანალიტიკური ფორმები. ამ პერიოდის მწერლები არიან: ამიანე მარცელინუსი და ქრისტიანი ავტორები.

§ 6. ლათინური ანბანი. ლათინურ ანბანს საფუძვლად დაედო ეტრუსკულისა და დასავლეთ ბერძნული ენის ანბანი. ძვ. წ. I საუკუნემდე ლათინური ანბანი 21 ასოს შეიცავდა.

ასომთავრული	ნუსხური	სახელწოდება	გამოთქმა
A	a	a	ა
B	b	be	ბ
C	c	ce	კ
D	d	de	დ
E	e	e	ე
F	f	ef	ფ
G	g	ge	გ
H	h	ha	ჰ
I	i	i	ი
K	k	ka	კ
L	l	el	ლ
M	m	em	მ
N	n	en	ნ
O	o	o	ო
P	p	pe	პ
Q	q	qu	კ
R	r	er	რ
S	s	es	ს
T	t	te	ტ
U	u	u	უ
X	x	ix	ქს

§ 7. ეს 21 ასო შეადგენდა ოფიციალურ ლათინურ ანბანს. მას შემდგომ დაემატა y „ი ფსილონი“ („ი გრეკუსი“, ე. ი. „ბერძნული ი“) და შემდგომ z ზეტა, რომლებიც ბერძნულიდან შეთვისებულ სიტყვებში იხმარებოდა.

Zephyrus ზეფირი, დასავლეთის ქარი

Zona ზონა, სარტყელი

ეს ორი ასო ბოლოში დაერთო ლათინურ ანბანს.

II კლასიკურ ლათინურში აღნიშნავდა ხმოვანსაც (უ) და თანხმოვანსაც (ვ).

vinum (ვინუმ) ღვინო

ueni (ვენი) მივედი

XVI საუკუნეში თანხმოვნის აღსანიშნავად შემოიღეს ცალკე გრაფიკული ნიშანი v. ეს ასო მოთავსდა ანბანში u-ს შემდეგ. ამგვარად, მივიღეთ სულ 24 ასო.

ზოგჯერ ხმოვნის წინ მოთავსებულ i ხმოვნისათვის იყენებენ j-ს: iodum ოდი ან jodium.

ბერძნულიდან შეთვისებული სიტყვებისათვის ლატინებმა ბერძნული ფშვინეიერი თანხმოვნების φ, θ, χ, ρ გადმოსაცემად ლათინურ თანხმოვანთა კომპლექსებს მიმართეს, მკვეთრ p, t, c-სა და r-ს დაუმატეს h და ამრიგად მიიღეს: ფ, თ, ქ, პრ. ბერძნულიდან შეთვისებული ეს თანხმოვნები თავდაპირველად ბერძნულ გამოთქმას უახლოვდებოდნენ, მერმე კი: ch გამოთქმის როგორც b, ph — როგორც φ, th დაუახლოვდა ტ-ს, rh-მ კი დაკარგა ფშვინეიერება.

charta (ქარტა, ხარტა) ქაღალდი

Philippus (ფილიპუს, ფილიპუს) ფილიპე

theatrum (თეატრუმ, ტეატრუმ) თეატრი

Rhodus (როდუს) როდოსი

ხმოვნები (Vocales)

§ 8. ლათინურ ენაში ექვსი ხმოვანია: a, e, i, y, o, u. ამ ხმოვანთათვის დამახასიათებელია სიგრძე-სიმოკლე ანუ კვანტიტატი (quantitas). გრაფიკულად მოკლე და გრძელი ხმოვნები არ განსხვავდება ერთმანეთისაგან. სახელმძღვანელოებსა და ლექსიკონებში ხმოვნის სიგრძის აღსანიშნავად გამოიყენება ნიშანი —, ხოლო სიმოკლისათვის —. ეს ნიშნები ხმოვანს თავზე დაესმის.

დიფთონგები. ლათინურ ენაში არის დაღმავალი დიფთონგები. ე. ი. მეორე ხმოვანი უმარცვლოა. დიფთონგებია: ae, oe, au, eu. ae დიფთონგში დაეღმავირველად გამოითქმოდა ორივე ხმოვანი, მხოლოდ e უფრო სუსტად. შემდგომ ამ დიფთონგის გამოთქმა დაემსგავსა გრძელ e ხმო-

ვანს. **ae** ლიფთონგშიც **o** ხმოვნის გვერდით გამოითქმოდა **e-ც**, მაგრამ შემდეგ დაემსგავსა გერმანულ **ö-ს**. **au** ლიფთონგი გამოითქმოდა როგორც **აუ** ან **ავ**, **eu** როგორც **ეუ** ან **ევ**.

poëna (პენა) სასჯელი
saepe (სეპე) ხშირად
aurora (ავრორა) ავრორა
Europa (ევროპა) ევროპა

როცა ზემოთ დასახელებული ხმოვნები ერთმანეთის მეზობლობაში არ ქმნიან ლიფთონგებს, მეორე ხმოვანს თავზე დაესმის ორი წერტილი ე. წ. **puncta diaereseos** „განყოფის წერტილები“ ან სიგარძის ნიშანი.
poëta (პოეტა) პოეტი

თანხმოვნები (Consonantes)

§ 9. **c** ასო არქაულსა და კლასიკურ ლათინურში გამოითქმოდა როგორც **კ** მოგვიანებით, დაახლოებით **ახ. წ. VI** საუკუნეში, **e, i, y, ae, oe** ხმოვნების წინ პალატიზირებულ იქნა და გამოთქმაში მოგვცა **ც**.

caelum (ცელუმ, შემდგომ ცელუმ) ცა
Cicero (კიკერო, შემდგომ ციცერო) ციცერონი
scio (სკიო, შემდგომ სციო) ვიცი

მაგრამ **caput** (კაპუტ) თავი, **credo** (კრედო) მჯერა

ti კომპლექსი კლასიკურ ხანაში გამოითქმოდა როგორც **ტი**. მხოლოდ **ახ. წ. IV—V** საუკუნეებში პალატიზირებულ იქნა ხმოვნების წინ და გამოთქმაში მოგვცა **ცი**.

motio (მოტიო, შემდეგ მოციო) მოძრაობა
scientia (სკიენცია, შემდეგ სციენცია) ცოდნა

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: **ti** არ გამოითქმოდა როგორც **ცი** შემდეგ შემთხვევებში:

ა) თუ მას მახვილი მოუღიოდა:

totus მთელი, მხ. რ. ნათესაობითში **totius** (ტოტიუს)

ბ) თუ **ti-ს** წინ უძლოდა **s, x, t**.

bestia (ბესტია) მხეცი

mixtio (მიქსტიო) ნარევი

Attius (ატიუს) ატიუსი, საკუთარი სახელი

გ) თუ **ti** ბერძნულ ნასესხობებში იყო:

Boeotia (ბეოტია) ბეოტია, მხარე საბერძნეთში.

c ასო არქაულ ლათინურში გამოხატავდა როგორც **კ**, ასევე **გ** ბგერასაც. „ღუენოსის“ წარწერაში იკითხება **virco** — ქალიშვილი, ნაცვლად **virgo-სი**. საკუთარი სახელის **Gaius-ის** შემოკლებული ფორმაა **C.** ხოლო **Gnaeus-ის Cn.**

k ასო, რომელიც **კ** ბგერას გამოხატავდა, ადრე გამოვიდა ხმარებიდან. ის მხოლოდ ორ სიტყვაში გვხვდება:

Kalendae კალენდე, ყოველი თვის პირველი რიცხვი

Kaeso კეზო, მამაკაცის სახელი

q გვხვდება **u** ხმოვანთან ერთად და გამოითქმის როგორც **კვ**. **aqua** (აკვა) წყალი.

g თანხმოვნისათვის ძვ. წ. III საუკუნეში შემოიღეს ახალი ასო, ოღონდ განსხვავებული **c-საგან**, **g**.

ngu კომპლექსი ხმოვნის წინ გამოითქმის როგორც **გვ**.

lingua (ლინგვა) ენა.

ასევე ხმოვნის წინ **su** კომპლექსიც ზოგჯერ სვ-დ იკითხება. **suadeo** (სვადეო) ვურჩევ.

s კლასიკურ ხანაში ყველა პოზიციაში გამოითქმოდა როგორც **ს**, გვიანდელ ეპოქაში ორ ხმოვანს შორის მოქცეულმა, ანუ ინტერვოკალურმა **s-მ** გამოთქმაში მოგვცა **ზ**.

Asia (აზია) აზია

rosa (როზა) ვარდი

სიტყვის დამარცვლა

§ 10. მარცვლები იყოფა შემდეგნაირად: ა) ერთი ხმოვანი სიტყვის შიგნით მომდევნო ხმოვანს მიეკუთვნება.

ro-sa ვარდი

ta-bu-la დავა

ბ) ორი თანხმოვნიდან ერთი წინა ხმოვანთან რჩება, მეორე კი მომდევნო ხმოვანს მიეყვება:

has-ta შუბი

mus-ca ბუზი

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: თუ ჯერ ყრუ თანხმოვანია, შემდეგ კი ნარნარა, ე. წ. **muta cum liquida**, ასეთი თანხმოვნები არ გაითიშება. ე. ი. თუ **h, g, d, p, c, t-ს** მოსდევს **l, r**.

pa-tri-a სამშობლო

მაგრამ **for-tu-na** ბედი

ღ) რამდენიმე თანხმოვანთაგან უკანასკნელი მომდევნო ხმოვანს მისდევს, დანარჩენი წინა ხმოვანთან რჩება:

pune-tum წერტილი

ე) თავსართი ცალკე გამოიყოფა:

abs-cedo ვშორდები

de-scendo ჩავდივარ

ღია და დახურული მარცვალი

§ 11. მარცვალი დახურულია, თუ თანხმონით მთავრდება, ღიაა, თუ ხმოვნით ბოლოვდება:

ta-bu-la აქ სამივე მარცვალი ღიაა.

for-tu-na აქ for დახურულია — tu და na ღია.

მარცვლის სიგრძე-სიმოკლე (კვანტიტატი)

§ 12. მარცვალი გრძელია, თუ გრძელ ხმოვანს შეიცავს, მოკლეა, თუ მოკლე ხმოვანს შეიცავს.

ხმოვანი შეიძლება იყოს გრძელი ან მოკლე ბუნებით (natura), ან მდებარეობით (positione).

ა) ღიფთონგი, რაკილა ორი ხმოვნის შერწყმითაა მიღებული, გრძელია: poena სასჯელი

ბ) ხმოვანი გრძელია მდებარეობით ანუ პოზიციურად, თუ მას ორი ან მეტი თანხმოვანი (muta cum liquida-ს გამოკლებით) ან რთული თანხმოვანი x მოსდევს:

monumentum ძეგლი

proxime ძალიან ახლოს

მაგრამ tenebrae წყვდიადი (br-ის წინ e მოკლეა)

გ) ხმოვანი მოკლეა მდებარეობით, თუ მას ხმოვანი ან h თანხმოვანი მოსდევს: motio მოძრაობა (i მოკლეა)

prohibeo ვაკაეებ (pro მარცვალში o მოკლეა).

დ) თუ ხმოვანს ერთი თანხმოვანი მოსდევს, უნდა ვიცოდეთ ბუნებით როგორია, გრძელი თუ მოკლე. ასეთ შემთხვევაში უნდა მივმართოთ ლექსიკონს, სადაც აღნიშნულია ხმოვნის სიგრძე-სიმოკლე, ან მახვილი.

amicus მეგობარი

populus ხალხი

მახვილი

§ 13. მახვილი ლათინურ ენაში სიტყვას მოუღის ბოლოდან მეორე გრძელ მარცვალზე, ან მესამეზე (თუ მეორე მარცვალი მოკლეა):

tábula amicus monumentum

შენიშვნა: ა) ბოლოდან პირველ მარცვალზე მახვილი მაშინ შეიძლება იყოს, თუ ეს მარცვალი ფონეტიკური ცვლილების შედეგად არის მიღებული:

illíc ← illice იქ

istúc ← istúce იქით

ბ) ბოლოდან მეორე მოკლე მარცვალზე მახვილი დაისმის იმ შემთხვევაში, თუ სიტყვას ენკლიტიკური -que, -ve, -ne ნაწილაკები ერთვის.

filius ვაჟიშვილი

filia ქალიშვილი

filius filiáque ვაჟიშვილი და ქალიშვილი

que აქ და კავშირის ფუნქციას ასრულებს.

თუ que არ გაიაზრება როგორც კავშირი, მაშინ მახვილი ჩვეულებრივად წესით დაისმის.

úndique ყოველი მხრიდან

ítaque ამგვარად

თანხმოვანთა ჯგუფები

§ 14. ლათინურ ენაში 18 თანხმოვანია.

ხშული (mutae): c (k, q), g, d, t, p, b

ნარნარა (liquidae): l, r

ნაპრალოვანი (spirantes): s, f, v

ფშვინვეირი (aspirata): h

რთული (compositae): x (cs), z (ds)

ცხვირისმიერი (nasales): m, n

ხშული თანხმოვნები შემდეგნაირად ჯგუფდება:

mutae

წარმოთქმის ადგილის მიხედვით	წარმოთქმის ხარისხის მიხედვით	
	ყრუ (tenues)	მკვრი (mediae)
ბაგისმიერი (labiales)	p	b
კბილისმიერი (dentales)	t	d
ხორხასმიერი (gutturales)	c (k, q)	g

მთავარი ფონეტიკური კანონები

ხმოვნის მონაცვლეობა

§ 15. ა) ღია მარცვლის მოკლე ხმოვანი სიტყვის შუაში გადადის მოკლე i-ში:

capio ვიღებ, accipio ვღებულობ a>i

caput თავი, capilis თავის u>i

miles მეომარი, militis მეომრის e>i

homo ადამიანი, hominis ადამიანის o>i

ბ) r-ს წინ i გადადის მოკლე e-ში.

capio ვიღებ, capere მიღება

გ) ღია მარცვლის ae ლიფთონგი სიტყვის შუაში გადადის გრძელ i-ში, au — გრძელ u-ში:

exaestimo → existimo ესჯი, ვთვლი ae > i

abcauso → accuso ბრალს ვღებ au > u

დ) ბოლოკიდური a მოკლე თანხმოვნის ან თანხმოვანთა ჯგუფის წინ მრავალმარცვლიან სიტყვებში, ასევე სიტყვის შუა დახურულ მარცვალ-ში მოკლე e-ში გადადის:

artifax → artifex ხელოვანი

participas → particeps მონაწილე

factum საქმე, perfectum ნამყო სრული, დასრულებული.

ე) ბოლოკიდური მოკლე i ღია მარცვალში გადადის მოკლე e-ში

mari → mare ზღვა

facili → facile ადვილად

ვ) მოკლე o დახურულ მარცვალში სიტყვის ბოლოს გადადის მოკლე u-ში:

bellom → bellum ომი

mittont → mittunt გზავნიან

ზ) გრძელი ხმოვანი სიტყვის ბოლოს ორ და მეტმარცვლიან სიტყვებში l, r, m, t -ს წინ მოკლდება:

orator (ბოლოკიდური o მოკლეა) ორატორი

amat (ბოლოკიდური a მოკლეა) უყვარს

ხმოვნის დაკარგვა

§ 16. მოკლე ხმოვანი შუა მარცვალში, განსაკუთრებით წარწარა თანხმოვნებთან, ამოვარდება. ამ მოვლენას სინკოპე ეწოდება:

validē → valde ძალიან

მოკლე ხმოვანი სიტყვის ბოლოს ხშირად იკარგება. ამ მოვლენას აპოკოპეს უწოდებენ:

*animali → animal ცხოველი

hice → hic აქ

ხმოვნის ჩართვა

§ 17. ზოგჯერ თანხმოვნებს შორის ჩაერთვის მოკლე ხმოვნები i, e, u. ამას ანაპტიქსი ეწოდება:

periculum → periculum საფრთხე

*agr → ager ყანა, მიწა

*facilis → facilis ადვილი

როტაციზმი

§ 18. ინტერვოკალური s ლათინური ენის განვითარების გარკვეულ პერიოდში გადავიდა r-ში:

flor flores, floris → floris ყვავილის

*esam → eram ვიყავი

თანხმოვნის დაკარგვა

§ 19. ა) ინტერვოკალური v იკარგება:

divitior → ditior უფრო მდიდარი

audivisti → audisti მოისმინე

audiveram → audieram მოისმენია

magis volo → mavolo → malo ძალიან მინდა

ბ) m თანხმოვანი სიტყვის ბოლოს სუსტად გამოითქმოდა, ამიტომ პოეზიაში m-თი დამთავრებული სიტყვა ხმოვნით დაწყებული სიტყვის წინ ხშირად ელიზიას განიცდიდა:

Exegi monumentum aere perennius (Hor.)

ძეგლი ავიგე სპილენძზე უფრო გამძლე.

ასიმილაცია

ნაწილობრივი ასიმილაცია

§ 20. m თანხმოვანი d, t, s თანხმოვნების წინ გადადის n-ში:

septemdecim → septendecim ჩვიდმეტი (septem „შვიდი“, decem „ათი“).

eundem → eundem მასვე (eum „მას“ dem „ვე“)

b, g თანხმოვნები s, t-ს წინ გადადის p, c-ში.

rego ემართავ, recsi → rexi ემართე

scribo ვწერ, scripsi დავწერე

სრული ასიმილაცია

§ 21. c, g, p, f, t, r, l, s თანხმოვნების წინ d სრულ ასიმილაციას განიცდის:

adcedo → accedo

ვუახლოვდები

adgero → aggero

მომაქვს

adpropinquo → appropinquo

ვუახლოვდები

adfero → affero

მომაქვს

adtribuo → attribuo

ვანიჭებ

adrideo → arrideo

ვიციანი (ვინმესთან ერთად)

adloquor → alloquor

ვესაუბრები

adsumo → assumo

მივიღებ

t თანხმოვანი s-ს წინ სრულ ასიმილაციას განიცდის:

* dots → doss → dos

მზითევი

ორმაგი თანხმოვნის გამარტივება

§ 22. ორმაგი თანხმოვანი სიტყვის ბოლოს თანხმოვანთან მეზობლობაში, ან გრძელი ხმოვნისა თუ ლიფთონგის შემდეგ, მარტივდება:

caussa → causa მიზეზი

*ridsi → rissi → risi ვიცი

ლინიოლიაცია

§ 23. ორი ერთნაირი ან ერთმანეთის მსგავსი თანხმოვნებიდან ერთი განიმსგავსება:

* pluralis → pluralis მრავლობითი

* medidies → meridies შუალდე

იამბიკური დამოკლება

§ 24. გრძელი ხმოვანი, რომელიც მოკლე ხმოვანს მოსდევს, ზოგიერთ ორმარცვლიან სიტყვაში მოკლდება:

mihi მე (მიც.), tibi შენ (მიც.), sibi მას

ბოლოკიდური i ყველგან მოკლეა

გორფოლოგია

არსებითი სახელი (NOMEN SUBSTANTIVUM)

§ 25. არსებით სახელებს ლათინურ ენაში აქვს სამი სქესი (genus): მამრობითი (masculinum), მდედრობითი (femininum), საშუალო (neutrum).

სქესის განსაზღვრა შეიძლება სუფიქსებისა და სიტყვის მნიშვნელობის მიხედვით. მნიშვნელობის მიხედვით მამრობით სქესს მიეკუთვნებიან: მამრობითი სქესის ცოცხალ არსებათა სახელები, მდინარეთა, ქართა, თვეთა სახელები. მდედრობითისაა: მდედრობითი სქესის ცოცხალ არსებათა სახელები, ხეების, ქვეყნების, კუნძულების სახელები. საშუალო სქესისაა: უბრუნველი და სუბსტანტიურებული არსებითი სახელები:

puer, i m ბიჭი

Aquilo, onis m აქვილონი, ჩრდილოეთის ქარი

Sequana, ae m სენა

quercus, i f მუხა

Aegyptus, i f ეგვიპტე

pondus, eris n წონა

fas n ნება

ზოგ სახელს ორი სქესი აქვს (Nomina communia)

civis, is m, f მოქალაქე

parens, ntis m, f მშობელი

ზოგი სახელი, რომელსაც ორი სქესი აქვს, ბოლოკიდურის მიხედვით განასხვავებს სქესს (Nomina mobilia):

filius, i m ვაჟიშვილი

filia ae f ქალიშვილი

რიცხვი (Númerus)

§ 26. ლათინურ ენაში ორი რიცხვია: მხოლობითი (singuláris) და მრავლობითი (plurális). ზოგ სახელს მხოლოდ მხოლობითი რიცხვი აქვს (singularia tantum), ზოგს — მხოლოდ მრავლობითი (pluralia tantum).

Singularia tantum	Pluralia tantum
aes alienum n ვალი	arma, orum n იარაღი
ius iurandum n ფიცა	castra, orum n ბანაკი

შენიშვნა: ლათინურ ენაში შემორჩენილია კვალ იარაღითი რიცხვისა (Numerus dualis): duo ორი, ambo ორივე.
 ძველ წარწერებში, სადაც ოჯახის ორი წევრია მოხსენებული, სახელი ორობით რიცხვშია (ბოლოკიდური o) წარმოდგენილი.

ბრუნვა (Casus)

§ 27. სახელი ლათინურ ენაში ბრუნვების მიხედვით იცვლება. ბრუნვა ექვსია: Nominativus სახელობითი, Genetivus ნათესაობითი, Dativus მიცემითი, Accusativus აკუზატივუსი, ბრალდებითი, Ablativus მოქმედებითი, Vocativus წოდებითი.

Nominativus-ი არის ქვემდებარისა და რთული შემასმენლის სახელად ნაწილის ბრუნვა. ქართულად იგი სამი ბრუნვით გადმოიცემა: სახელობითით, მოთხრობითითა და მიცემითით. Genetivus-ი კუთვნილების გამომხატველი ბრუნვაა. Dativus-ი ირიბი დამატების ბრუნვაა. მასში დაისმის აგრეთვე სახელი, რომელსაც მოქმედება მიეწერება. უწინდებულ Accusativus-ი არის პირდაპირი დამატების ბრუნვა. Ablativus-ი ნიშნავს „მოშორებას“, „მოცილებას“. მასში გავრთიანებულია ძველი იარაღობითი Instrumentalis და ადგილობითი Locativus ბრუნვები. Ablativus-ში დასმული სახელი გამოხატავს მოქმედების იარაღს, ადგილის, დროის, ვითარების, მიზეზის გარემოებებს. Vocativus-ში დაისმის სახელი მიმართვის დროს.

კანკლედობა (Declinatio)

§ 28. სახელები ფუძეების მიხედვით ხუთ კანკლედობად ანუ ბრუნვებად იყოფიან. პირველ კანკლედობაში შედიან სახელები, რომელთაც ფუძე a ხმოვანზე უთავდებათ, მეორეში — o ხმოვანფუძიანი სახელები, მესამეში — თანხმოვანფუძიანი და i მოკლე ხმოვანფუძიანი სახელები, მეოთხეში — u ფუძიანი და მეხუთეში გრძელი e ფუძიანი სახელები.

პირველი კანკლედობა (Declinatio prima)

§ 29. პირველ კანკლედობას მიეკუთვნებიან a ფუძიანი მდებარეობითი და ზოგიერთი a ფუძიანი მამრობითი სქესის სახელი.

- tabula, ae f დაფა
- mensa, ae f მაგიდა
- nauta, ae m მეზღვაური
- agricola, ae m მიწის მუშა

პირველი კანკლედობის სახელთა ბრუნვა

§ 30.	Sing.	Plur.	
Nom.	terr-a naut-a	terr-ae	naut-ae
Gen.	terr-ae naut-ae	terr-arum	naut-arum
Dat.	terr-ae naut-ae	terr-is	naut-is
Acc.	terr-am naut-am	terr-as	naut-as
Abl.	terr-a naut-a	terr-is	naut-is
Voc.	terr-a naut-a	terr-ae	naut-ae

მხოლ. რიცხვის მოქმედებითში a დაბოლოება გრძელია.

პირველი კანკლედობის სახელთა ბრუნვის ისტორიისათვის

§ 31. მხოლობითი რიცხვის სახელობითში პირველი კანკლედობის სახელები წარმოდგენილი არიან -a დაბოლოებით, რომელიც თავდაპირველად გრძელი იყო, შემდეგ კი მოკლე a-ში გადავიდა...

ნათესაობითში დაბოლოება იყო -as; რაც დადასტურებულია წარწერებში, ზოგიერთ მწერალთა თხზულებებში და იურიდიულ ფორმულაშიც:

- fortunas ბედის
- vias გზის
- terras მიწის
- pater familias ოჯახის უფროსი (მამა)

შემდგომ ეს დაბოლოება შეიცვალა -i ხმოვნით, რომელიც მეორე კანკლედობის სახელთა ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნის ანალოგიით გადაიღეს ჯერ პირველი კანკლედობის მამრობითი სქესის, ხოლო შემდეგ კი მდებარეობითი სქესის სახელებმა. ამგვარად მივიღეთ: terrai, nautai. -ai დაბოლოება შემდგომ -ae დიფთონგში გადავიდა და კლასიკურ პერიოდში უკვე დაკანონებული ხდება ასეთი ფორმები: nautae, terrae

მხოლობითი რიცხვის მიცემითის დაბოლოება იყო თავდაპირველად -ai, რომელმაც შემდეგ მოგვცა -ae დიფთონგი:

მხოლობითი რიცხვის აკუზატივუსის დაბოლოებაში a მოკლე მივიღეთ გრძელი a ბოლოკიდურისაგან (სიტყვის ბოლოს გრძელი ხმოვანი m თანხმოვნის წინ მოკლდება).

მხოლობითი რიცხვის მოქმედებითი ბრუნვის ნიშანი -a მიღებულია -ad დაბოლოებისაგან თანხმოვნის დაკარგვის შედეგად:

- nautad → nauta terrad → terra

მხოლობითი რიცხვის წოდებითში იყო -a დაბოლოება.

Handwritten signatures and notes in the bottom right corner of the page.

მრავლობითი რიცხვის სახელობითში თავდაპირველად იყო -as დაბოლოება. იგი შემდგომ -ai ბოლოკიდურმა შეცვალა (i ხმოვანი აქ მეორე კანკლედობის სახელთა ანალოგიით დაირთეს პირველი კანკლედობის სახელებმა). -ai მოგვიანებით -ae დიფთონგში გადავიდა:

terrai → terrae nautai → nautae

მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითის ნიშანი -arum მიღებულია -arom-საგან, ხოლო თვით -arom -asom-საგან მივიღეთ როტაციზმის წესის თანახმად:

terrasom → terrarom → terrarum

მრავლობითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში -is ბოლოკიდური შემდეგნაირად არის მიღებული: ais → eis → is terrais → terreis → ferris

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: კლასიკურ ლათინურში მრავლობითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში დადასტურებულია ბოლოკიდური -abus შემდეგ სიტყვებში: filiabus, deabus, libertabus

პირველი კანკლედობის ბერძნული სახელების ბრუნება

§ 32. პირველი კანკლედობის ბერძნული სახელების ნაწილი, რომელიც ნასესხებია ლათინურში, ლათინური პირველი კანკლედობით იბრუნვის:

machina, ae f მანქანა
nauta, ae m მეზღვაური
poeta, ae m, f პოეტი

ნაწილმა სახელებსამ (განსაკუთრებით საკუთარმა) შეინარჩუნა ზოგიერთ ბრუნვაში ბერძნული დაბოლოება, ზოგი ბრუნვა ლათინურის პირველი კანკლედობით გაიფორმა:

Nom. Aeneas ენეასი	Perses პერსე	Alcmene ალკმენე
Gen. Aeneae	Persae	Alcmenes, Alcmenae
Dat. Aeneae	Persae	Alcmenae
Acc. Aenean, Aeneam	Persen, Persem	Alcmenen, Alcmenam
Abl. Aenea	Perse, Persa	Alcmene, Alcmena
Voc. Aenea	Perse, Persa	Alcmene, Alcmena

მეორე კანკლედობა (Declinatio secunda)

§ 33. მეორე კანკლედობას მიეკუთვნება ი ფუძიანი მამრობითი, საშუალო და რამდენიმე მდედრობით სქესის სახელი (ძირითადად მცენარეთა სახელწოდებები). მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში მამრობითი

სქესის სახელებს აქვთ -us, -er, -ir დაბოლოებანი, ხოლო საშუალო სქესის სახელებს -um, -ir ფუძიანი სახელი ერთადერთია vir „კაცი“. მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში მეორე კანკლედობის ყველა სახელს აქვს -i დაბოლოება.

მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში -ro ფუძიანმა სახელებმა (თუ იგი როტაციზმის გზით არ იყო მიღებული), ადრე დაკარგა ბოლოკიდური -os. ეს ის სახელებია, რომელთაც r-ს წინ მოკლე ხმოვანი ან თანხმოვანი უძღოდა. ასეთ სახელებში ჯერ დაიკარგა o ხმოვანი, შემდეგ ასიმილაციით გაჩნდა ორი r, შემდგომ კი ერთი მათგანი დაიკარგა და დარჩა -er ბოლოკიდური: pueros → puers → puerr → puer

ორმარცვლიანმა -ro, ფუძიანმა სახელებმა, ასევე სახელებმა, რომელთაც ro-ს წინ გრძელი ხმოვანი ჰქონდათ, შეინარჩუნეს -os ბოლოკიდური. ბრუნების დროს -er ფუძიანი სახელები, რომელთაც e მოკლე სახელობითში შემდგომ აქვთ ჩართული, მხოლოდითი რიცხვის სახელობითისა და წოდებითის გარდა, ორივე რიცხვის ყველა ბრუნვაში კარგავენ e ხმოვანს. ის სახელები კი, რომლისთვისაც e ხმოვანი ფუძისეულია, ინარჩუნებენ მას.

Nom. puer ბიჭი
Gen. pueri
Dat. puero ...

მაგრამ

Nom. magister მასწავლებელი
Gen. magistri
Dat. magistro ...

მეორე კანკლედობის სახელთა ბრუნება

§ 34.

Sing.

Nom. amic-us მეგობარი	pu-er ბიჭი	magist-er მასწავლებელი
Gen. amic-i	puer-i	magistr-i
Dat. amic-o	puer-o	magistr-o
Acc. amic-um	puer-um	magistr-um
Abl. amic-o	puer-o	magistr-o
Voc. amic-e	pu-er	magist-er

Plur.

Nom. amic-i	puer-i	magistr-i
Gen. amic-orum	puer-orum	magistr-orum
Dat. amic-is	puer-is	magistr-is
Acc. amic-os	puer-os	magistr-os
Abl. amic-is	puer-is	magistr-is
Voc. amic-i	puer-i	magistr-i

ასევე იბრუნვიან მეორე კანკლედობის -ი ფუძიანი მდებარეობითი სქესის სახელებიც.

საშუალო სქესის სახელები შემდეგ თავისებურებებს ავლენენ ბრუნვის დროს: მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში, აკუზატივუსსა და წოდებითში ერთნაირი ფორმები აქვთ, მრავლობითი რიცხვის ამავე ბრუნვებში კი ა-ბოლოკიდური .

Sing.	Plur.
Nom. bell-um ომი	bell-a
Gen. bell-i	bell-orum
Dat. bell-o	bell-is
Acc. bell-um	bell-a
Abl. bell-o	bell-is
Voc. bell-um	bell-a

მეორე კანკლედობის სახელთა ბრუნვის ისტორიისათვის

§ 35. მხოლოდითი რიცხვის სახელობითის -us და -um ბოლოკიდურები მომდინარეობენ -os და -om დაბოლოებებისაგან (იხ. ფონეტიკა, § 15, 3).

მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის -i ბოლოკიდური, როგორც ჩანს, oi-დან უნდა იყოს მიღებული, თუმცა დადასტურებული არსად არ არის.

მხოლოდითი რიცხვის მიცემითის o გრძელი oi-საგან არის მიღებული.

მხოლოდითი რიცხვის აკუზატივუსის um მომდინარეობს -om ბოლოკიდურისაგან.

მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითის -o გრძელი მიღებულია -od დაბოლოებისაგან, d-ის დაკარგვის შედეგად.

მხოლოდითი რიცხვის წოდებითში გვაქვს e მოკლე.

მრავლობითი რიცხვის სახელობითის -i ასეა მიღებული: oi → ei → i, საშუალო სქესის სახელებს აქვთ a მოკლე.

მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში მეორე კანკლედობის სახელებს -um დაბოლოება ჰქონდათ, რომელიც -om -საგან არის მიღებული. -orum (← orum ← osom) დაბოლოება კი მიღებულია პირველი კანკლედობის სახელთა მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითის -arum ბოლოკიდურის ანალოგიით.

მრავლობითი რიცხვის მიცემითისა და მოქმედებითის -is მომდინარეობს -ois ბოლოკიდურისაგან.

მრავლობითი რიცხვის აკუზატივუსის -os მიღებულია -ons ბოლოკიდურისაგან.

მეორე კანკლედობის სახელთა თავისებურებანი

§ 36. 1. -ius-ზე დაბოლოებულ საკუთარ და საზოგადო სახელებს: filius „ჯუფიშვილი“ და genius „გენია“ მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში ხშირად ერთი -i აქვთ:

Valerius, Valeri filius, fili

ასეთ შემთხვევაში მახვილი ბოლოდან მეორე ხმოვანზეა, თუნდაც ეს ხმოვანი მოკლე იყოს. წოდებითში ამ სახელებს აქვთ არა -e, არამედ -i. Valeri, fili

ასეთივე დაბოლოება აქვს წოდებითში კუთვნილებით ნაცვალსახელს meus ჩემი, mi

2. სახელს deus „ღმერთი“ ზოგიერთ ბრუნვაში შერწყმული, ამასთანავე შუერწყმელი ფორმებიც აქვს:

S i n g.

Nom. deus
Gen. dei, divi
Dat. deo, divo
Acc. deum
Abl. deo, divo
Voc. deus, dive

P l u r.

dei, dii, di
deorum, deum
deis, diis, dis
deos
deis, diis, dis
dei, dii, di

3. locus, i m „ადგილი“ მრავლობით რიცხვში იცვლის სქესს და იბრუნვის საშუალო სქესის სახელთა მსგავსად იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნავს ადგილს, მდებარეობას, მხარეს. ხოლო თუ აღნიშნავს ადგილს წიგნში, ან სიტყვაში, მაშინ მრავლობითშიც მამრობითი სქესის მიხედვით იბრუნვის.

4. ცხრა ნაცვალსახელური ზედსართავი სახელი მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში ლებულობს -ius, ხოლო მიცემითში -i დაბოლოებას, რაც ნაცვალსახელთა ბრუნვისათვის არის დამახასიათებელი. ეს სახელებია:

unus, a, um ერთი
solus, a, um ერთადერთი, მხოლოდ ერთი
totus, a, um მთელი
uter, utra, utrum რომელი? (ორიდან რომელი?)
neuter, neutra, neutrum არც ერთი (ორში)
alter, altera, alterum მეორე, სხვა (ორიდან)
nullus, a, um რომელიღაც
nullus, a, um არც ერთი
alius, a, um სხვა (მრავლიდან)

მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში იქნება: unius, solius, totius და ა. შ.: მიცემითში uni, soli, toti და ა. შ.

ნაკვალსახელს alius მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში ენაცვლება alterius.

5. მღედრობითი სქესისაა, გარდა ქვეყნების, ქალაქების, კუნძულთა სახელებისა, humus „მიწა“, „ნიდავი“.

6. საშუალო სქესისაა vulgus „ბრბო“.

7. უნდა განვასხვავოთ ერთმანეთისაგან:

liber, libera, liberum თავისუფალი

liberi, liberorum m(plur. tantum) ბავშვები

liber, libri m წიგნი

libra, librae f ფუნტი, გირვანქა, სასწორი

მეორე კანკლედობის ბერძნული სახელების ბრუნება

§ 37. მეორე კანკლედობის ბერძნულ სახელებში მამრობითსა და მღედრობით სქესში მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში -us ბოლოკიდურთან ერთად გვხვდება ბერძნული -os ბოლოკიდურიც. მხოლოდითი რიცხვის აკუზატივსში კი როგორც -um, ასევე -on ბოლოკიდური. საშუალო სქესის სახელებს მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში, აკუზატივსსა და წოდებითში აქვთ -um და -on ბოლოკიდურები.

Nom. arctos (arctus) f დათვი (თანავარსკვლავედი)

Acc. arcton (arctum)

Nom. Pergamon (pergamum) პერგამონი

ბერძნული -on ბოლოკიდური გვხვდება მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში წიგნის სახელწოდებაში:

epodon liber ეპოდთა წიგნი

მესამე კანკლედობა (Declinatio tertia)

§ 38. მესამე კანკლედობით იბრუნებიან სამივე სქესის სახელები; იხმოვანდებიან და თანხმოვანდებიან. მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში მათ სხვადასხვა ბოლოკიდური აქვთ.

მამრობითი სქესის ბოლოკიდურები: -o, -or, -os, -er, -es (არათანაბარმარცვლოვანი)¹, ex.

¹ არათანაბარმარცვლოვანია -es, თუ მხოლოდითი რიცხვის სახელობითსა და ნათესაობითში მარცვალთა რაოდენობა არ არის ერთნაირი. მაგ. სახ. miles ნათ. militis „ჯარისკაცი“. თანაბარმარცვლოვანია -es (ასევე -is), თუ დასახელებულ ბრუნებებში მარცვალთა რაოდენობა ერთნაირია. მაგ. vulpes, vulpis „მელა“, Civis, civis „მოქალაქე“.

sermo, sermonis სიტყვა
custos, custodis დარაჯი
venter, ventris მუცელი, კუჭი
index, indicis მაჩვენებელი, ინდექსი
labor, laboris შრომა
pes, pedis ფეხი

გამონაკლისები (Exceptiones):

მღედრობითი სქესისაა:
caro, carnis ხორცი
quies, quietis დასვენება
seges, segetis ნათესი
merces, mercedis ჯილდო
abies, abietis ნაძვი
lex, legis კანონი
nec, necis მკვლელობა
dos, dotis მზითვი
arbor, arboris ხე
linter, lintris ნაფი
mater, matris დედა

საშუალო სქესისაა:

cor, cordis	გული
marmor, marmoris	მარმარილო
aequor, aequoris	ზღვის ზედაპირი
os, oris	პირი, სიტყვა
os, ossis	ძვალი
ver, veris	გაზაფხული
cadaver, cadaveris	ლეში, გვამი
piper, piperis	წიწკა
cicer, ciceris	მუხუდო, ცერცვი
uber, uberis	ჯიქანი
iter, itineris	გზა
aes, aeris	სპილენძი

მღედრობითი სქესის ბოლოკიდურები: -do, -go, -io, -as, -us, (gen. ūtis ან ūdis), -s, x, -is, და -es (თანაბარმარცვლოვანი).

civitas, civitatis	სახელმწიფო
ars, artis	ხელოვნება

arx, arcis	ციხესიმაგრე
navis, navis	ხომალდი
virtus, virtutis	სიქველე
imago, imaginis	გამოსახულება
ratio, rationis	გონება
similitudo, similitudinis	მსგავსება
vulpes, vulpis	მელა

გ ა მ ო ნ ა კ ლ ი ს ე ბ ი

მამრობითი სქესისა:

piscis, piscis	თევზი
finis, finis	საზღვარი
unguis, unguis	ფრჩხილი
pulvis, pulveris	ფერფლი
mensis, mensis	თვე
amnis, amnis	მდინარე
collis, collis	ბორცვი
lapis, lapidis	ქვა
orbis, orbis	წრე

(ე. ი. -cis, -guis, -nis და მისთ. ბოლოკიდურიანი სახელები).

ions, fontis	წყარო
mons, montis	მთა
pons, pontis	ხიდი
dens, dentis	კბილი
ordo, ordinis	წესრიგი
margo, marginis	კიდე, არშია
pugio, pugionis	ხანჯალი

საშუალო სქესისა:

vas, vasis	კურკელი
ius, iuris	სამართალი
scipio, scipionis	კვერთხი
pus, puris	ჩირქი
rus, ruris	სოფელი
tus, turis	საკმეველი

საშუალო სქესის ბოლოკიდურები: -ma, -men, -e, -l, -ar, -us (gen. -eris ან -oris), -ur, -t, -c.

flumen, fluminis	მდინარე
mare, maris	ზღვა

animal, animalis	ცხოველი
corpus, corporis	სხეული
opus, operis	შრომა, საქმე
guttur, gutturis	ხორხი
lac, lactis	რძე
caput, capitis	თავი
exemplar, exemplaris	მაგალითი
poema, poematis	პოემა

გ ა მ ო ნ ა კ ლ ი ს ე ბ ი

მამრობითი სქესისა:

sol, solis	მზე
sal, salis	მარილი
lepus, leporis	კურდღელი
mus, muris	თავე
turtur, turturis	ვერტი

მდედრობითი სქესისა:

tellus, telluris	მიწა
Venus, Veneris	ვენუსი

სახელობითი ბრუნვის წარმოება

§ 39. მესამე კანკლედობის სახელები სახელობით ბრუნვას აწარმოებენ ან -s თანხმოვნის დართვით (სიგმატურად), ან -s თანხმოვნის გარეშე (ასიგმატურად).

სიგმატურად აწარმოებენ სახელობით ბრუნვას: ხმოვანფუძიანი, ხორხისმიერ, ბაგისმიერ, კბილისმიერ თანხმოვანზე ფუძეგათავებული სახელები.

ა) ხმოვანფუძიანი: სახ. civis ნათ. civis ← civiis მოქალაქე

ბ) ხორხისმიერ ფუძიანებს სახელობითში აქვთ x.

dux ← ducs სარდალი, წინამძღოლი

lex ← legs კანონი

გ) კბილისმიერი თანხმოვნები s-ის დართვით ასიმილაციას განიცდიან. ამრიგად, ვლუბულობთ -ss, შემდეგ ბოლოკიდური -s იკარგება:

laus ← lauss ← lauds ქება

salus ← saluss ← saluts ხსნა, იმედი

დ) ბაგისმიერი თანხმოვნები უცვლელი რჩებიან:

princeps, principis პრინციპსი, პირველი

urbs, urbis ქალაქი

ე) ერთადერთი სახელი -m ფუძიანი hiems „ზამთარი“ სიგმატურად აწარმოებს სახელობით ბრუნვას.

ასიგმატურად აწარმოებენ სახელობით ბრუნვას საშუალო სქესის სახელები და -l, r, -n, -s ფუძიანი მამრობითი და მდედრობითი სქესის სახელები.

ა) საშუალო სქესის -men ფუძიანი სახელები ინარჩუნებენ n თანხმობას. flumen, fluminis — მდინარე. ირიბ ბრუნვებში მოკლე e გადადის i მოკლეში (იხ. ფონეტიკა, § 15, ა).

მამრობითი და მდედრობითი სქესის -n ფუძიანები კარგავენ ბოლოკიდურ თანხმობას:

ratio, rationis f გონება

homo, hominis m ადამიანი (o მოკლეს ირიბ ბრუნვებში ენაცვლება i).

ბ) -l, -r ფუძიანებს სახელობითში უმოკლდებათ ბოლო ხმოვანი:

consul, consulis m კონსული

orator, oratoris m ორატორი

ზოგიერთი სახელი -er ფუძიანი (mater „დედა“, pater „მამა“, frater „ძმა“, October „ოქტომბერი“) ირიბ ბრუნვებში კარგავს ბოლო ხმოვან e-ს.

frater, fratris, fratri ...

გ) -s ფუძიან სახელებში, მხოლოდითი რიცხვის სახელობითისა და წოდებითის გარდა, s ორ ხმოვანს შორის როტაციზმის წესის თანახმად გადავიდა r-ში:

mos, moris m ჩვეულება

tempus tempestatis → temporis დრო

ზოგმა -s ფუძიანმა სახელმა ირიბი ბრუნვის ანალოგიით სახელობითში შეცვალა s თანხმობანი r-ით:

honor, honoris პატივი, პატივისცემა — ფუძეა honos

მესამე კანკლედობის სახელთა ბრუნვა

§ 40. მესამე კანკლედობაში ძირითადად ორი ტიპის ბრუნვას განარჩევენ: ხმოვანფუძიანსა და თანხმოვანფუძიან ბრუნვას. ცალკე შეიძლება გამოვეყოთ ნაწილი ხმოვანფუძიანი სახელებისა, რომლებსაც შერეული ტიპის სახელებს უწოდებენ. საშუალო სქესის სახელებს მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში, აკუზატივუსსა და წოდებითში ერთნაირი ბოლოკიდურები აქვთ, მრავლობითი რიცხვის ამავე ბრუნვებში აქვთ ბოლოკიდური a.

თანხმოვანფუძიანი სახელების ბრუნვა

§ 41. ამ ჯგუფში შედიან სამივე სქესის თანხმოვანფუძიანი სახელები.

		Sing.				
		m	m	f	n	n
Nom.	orator	homo	salus	caput	corpus	
Gen.	orator-is	homin-is	salut-is	capit-is	corpor-is	
Dat.	orator-i	homin-i	salut-i	capit-i	corpor-i	
Acc.	orator-em	homin-em	salut-em	caput	corpus	
Abl.	orator-e	homin-e	salut-e	capit-e	corpor-e	
Voc.	orator	homo	salus	caput	corpus	
		Plur.				
Nom.	orator-es	homin-es	salut-es	capit-a	corpor-a	
Gen.	orator-um	homin-um	salut-um	capit-um	corpor-um	
Dat.	orator-ibus	homin-ibus	salut-ibus	capit-ibus	corpor-ibus	
Acc.	orator-es	homin-es	salut-es	capit-a	corpor-a	
Abl.	orator-ibus	homin-ibus	salut-ibus	capit-ibus	corpor-ibus	
Voc.	orator-es	homin-es	salut-es	capit-a	corpor-a	

ხმოვანფუძიანი სახელების ბრუნვა

§ 42. ამ ჯგუფს მიეკუთვნებიან -e, -l, -ar ბოლოკიდურიანი სახელები. მათ i ხმოვანი დაკარგული, ან შეცვლილი აქვთ:

animal ← animale ← animali ცხოველი

exemplar ← exemplare ← exemplari მაგალითი

mare ← mari ზღვა

ამ ჯგუფში შედის მხოლოდ რამდენიმე -is ბოლოკიდურიანი მდედრობითი სქესის სახელი:

sitis, sitis წყურვილი

puppis, puppis კიჩო (ხომალდისა)

securis, securis სეკირა

turris, turris კოშკი

febris, febris ციებ-ცხელება

vis ძალა

Tiberis, Tiberis ტიბრი

Neapolis, Neapolis ნეაპოლი

ხმოვანფუძიან მდედრობითი სქესის სახელებს თანხმოვანფუძიანები-საგან განსხვავებით მხოლოდითი რიცხვის აკუზატივუსში აქვთ -im; მოქმედებითში -i, მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში -ium დაბოლოება, საშუალო სქესის სახელებს მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითში მოუღობ

-i, მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში -ium, ხოლო მრავლობითი რიცხვის სახელობითში, აქუზატივუსა და წოდებითში -ia დაბოლოება.

Sing.	P l u r.				
Nom. turr-is animal mare	turr-es	animal-ia	mar-ia		
Gen. turr-is animal-is mar-is	turr-ium	animal-ium	mar-ium		
Dat. turr-i animal-i mar-i	turr-ibus	animal-ibus	mar-ibus		
Acc. turr-im animal mare	turr-es	animal-ia	mar-ia		
Abl. turr-i animal-i mar-i	turr-ibus	animal-ibus	mar-ibus		
Voc. turr-is animal mare	turr-es	animal-ia	mar-ia		

შერეული ტიპის სახელთა ბრუნება

§ 43. შერეული ტიპის სახელებს მიეკუთვნებიან -is და -es (თანაბარ-მარცვლოვანი) ბოლოკიდურიანი სახელები და ისეთი სახელები, რომელთაც ფუძე ორ ან მეტ თანხმოვანზე უთავდებათ:

civis, civis m, f	მოქალაქე
urbs, urbis f	ქალაქი
vulpes, vulpis f	მელა

ყველა ეს სახელი ხმოვანფუძიანია: urbs ← *urbis, vulpes ← vulpis ზოგიერთ -es ბოლოკიდურიან სახელს მხოლობითი რიცხვის სახელობითში -is ბოლოკიდურიც აქვს, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ისინი ისტორიულად ხმოვანფუძიანები:

vulpes და vulpis	მელა
pubes და pubis	დავაჯაკება
sedes და sedis	ადგილსამყოფელი
vates და vatis	წინასწარმეტყველი, პოეტი

ეს სახელები თანხმოვანფუძიანების მსგავსად იბრუნვიან, მხოლოდ მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში -um ბოლოკიდურის ნაცვლად -ium-ს დაირთავენ.

Sing.	P l u r.				
Nom. urbs vulpes civis	urbes	vulpes	cives		
Gen. urbis vulpis civis	urbium	vulpium	civium		
Dat. urbi vulpi civi	urbibus	vulpibus	civibus		
Acc. urbem vulpem civem	urbes	vulpes	cives		
Abl. urbe vulpe cive	urbibus	vulpibus	civibus		
Voc. urbs vulpes civis	urbes	vulpes	cives		

გ ა მ ო ნ ა კ ლ ი ს ე ბ ი :

pater, patris „მამა“, mater, matris „დედა“, frater, fratris „ძმა“, parens, parentis „მშობელი“, iuvenis, iuvenis „ახალგაზრდა“, canis, canis „ძაღვი“. ამ სახელებს თანხმოვანფუძიანების მსგავსად მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში აქვთ ბოლოკიდური —um. patrum, matrum, fratrum, parentum, iuvenum, canum.

თავიხებურად ბრუნებადი სახელები

§ 44.

Sing.

Nom. grus ¹ m, f წერო	vis f ძალა	bos m, f ხარი
Gen. gruis	—	bovis
Dat. grui	—	bovi
Acc. gruem	vim	bovem
Abl. grue	vi	bove
Voc. grus	vis	bos

Sing.

Nom. vas n ჭურჭელი	senex m მოხუცი	Iuppiter ²
Gen. vasis	senis	Iovis
Dat. vasi	seni	Iovi
Acc. vas	senem	Iovem
Abl. vase	sene	Iove
Voc. vas	senex	Iuppiter

P l u r .

Nom. grues	vires	boves	senes
Gen. gruum	virium	bovum	senum
Dat. gruibus	viribus	bubus, bobus	senibus
Acc. grues	vires	boves	senes
Abl. gruibus	viribus	bubus, bobus	senibus
Voc. grues	vires	boves	senes

¹ ასევე იბრუნვის sus, suis m ღორი

² Iuppiter მიღებულია Iov (Iu) და pater-საგან.

ორფუძიანი სახელები

§ 45. ორფუძიანი სახელებია: iter, itineris n გზა, senex, senis m მოხუცი iecur, iecoris n ღვიძლი, supellex, supellectilis f ქურჭლეთულობა, femur, feminis n თეძო.

მესამე კანკლედობის სახელთა ბრუნების ისტორიისათვის

§ 46. მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში იყო სიგმატური და ასიგმატური წარმოება.

მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში თანხმოდანფუძიანებს ჰქონდათ -es ბოლოკიდური, რომელმაც შემდგომ მოგვცა -is. ხმოდანფუძიანების -is კი მომდინარეობს -eis ბოლოკიდურისაგან. ნათესაობითი ბრუნვის ნიშნად გვხვდება აგრეთვე -us ← -os ბოლოკიდურიც.

მხოლოდითი რიცხვის მიცემითის -i მივიღეთ -ei-საგან.

მხოლოდითი რიცხვის აკუსატივუსში თანხმოდანფუძიანებს ჰქონდათ -eim, ხმოდანფუძიანებს კი -im.

მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითში ხმოდანფუძიანებს -id მოუღიოდა, შემდეგ d დაიკარგა და მივიღეთ -i, თანხმოდანფუძიანების -e კი მომდინარეობს ადგილობითი ბრუნვის ნიშნის -i-საგან.

მრავლობითი რიცხვის სახელობითში თანხმოდანფუძიანებს ჰქონდათ -es ბოლოკიდური, ხმოდანფუძიანებს -eies → ees, რომლისგანაც მივიღეთ -es. შემდგომ თანხმოდანფუძიანებმაც დაირთეს -es.

მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში -oim ბოლოკიდურისაგან მივიღეთ -ium. მრავლობითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში ბრუნვის ნიშანი იყო -bos, რომელმაც მოგვცა -bus. თანხმოდანფუძიანმა სახელებმა ხმოდანფუძიანებისაგან გადმოიღეს -i, ამგვარად მივიღეთ ერთნაირი ბოლოკიდური -ibus, სადაც i ხმოვანი მოკლეა.

მრავლობითი რიცხვის აკუსატივუსის ნიშანი იყო -ns (მამრობითი და მდედრობითი სქესის სახელებისათვის). თანხმოდანფუძიანების ბოლოკიდური -es მივიღეთ -ens-ისაგან, ხმოდანფუძიანებს ჰქონდათ -ins, რომელმაც მოგვცა -is. შემდგომ ხმოდანფუძიანებმაც თანხმოდანფუძიანების მსგავსად დაირთეს -es ბოლოკიდური.

საშუალო სქესის სახელების ბოლოკიდური მრავლობითი რიცხვის სახელობითში, აკუსატივუსსა და წოდებითში იყო გრძელი a, შემდგომ კი -a მოკლე.

მესამე კანკლედობის ბერძნული სახელების ბრუნება

§ 47. მესამე კანკლედობის ბერძნული სახელების ნაწილი ლათინურ პირველ კანკლედობას გაჰყვა, ნაწილი კი — მეორეს. მესამე კანკლედობის სახელებმა შეინარჩუნეს ბერძნული ბოლოკიდურები შემდეგ ბრუნვებში:

Gen. sing. -os და -us

Phasidos (Nom. Phasis) ფაზისი

Dat. sing. -i

Minoidi (Nom. Minois) მინოსი

Acc. sing. (m,f) -a, -n

aethera (Nom. aether) ეთერი

poesin (Nom. poesis) პოეზია

Voc. sing. -ფუძეს (ზოგჯერ მოკვეცილს).

Atla (Nom. Atlas) ატლანტი

Nom. plur. (m, f) -es

Arcades (Nom. Arcas) არკადიელი

Gen. plur. -on

metamorphoseon (Nom. metamorphosis) მეტამორფოზა

Acc. plur. (m, f) -as

pyramidas (Nom. puramis) პირამიდა

საშუალო სქესის -ma ფუძიანი სახელები იბრუნებიან მესამე კანკლედობით. მხოლოდ მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში, მიცემითსა და მოქმედებითში მეორე კანკლედობის ბოლოკიდურებიც აქვთ.

Sing.

Plur.

Nom. poema პოემა

poemata

Gen. poematis

poematum, poematorum

Dat. poemati

poematis, poematibus

Acc. poema

poemata

Abl. poemate

poematis, poematibus

Voc. poema

poemata

ბერძნული -es ბოლოკიდურიანი სახელების უმრავლესობას მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში შეიძლება ჰქონდეს როგორც პირველი, ასევე მეორე და მესამე კანკლედობის ბოლოკიდურები:

Nom. Thucidides თუკიდიდე

Gen. Thucididis, ae, i

მეოთხე კანკლედობა (Declinatio quarta)

§ 48. მეოთხე კანკლედობას მიეკუთვნებიან მამრობითი და საშუალო სქესის -u ფუძიანი სახელები. მამრობითი სქესის სახელებს მხოლოდითი რიცხვის სახელობითში აქვთ -us ბოლოკიდური, საშუალო სქესის სახელებს კი -u. მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში ორივე სქესის სახელები ლებულობენ -us ბოლოკიდურს. მეოთხე კანკლედობით იბრუნებიან

მდებრობითი სქესის რამდენიმე -u ფუძიანი სახელიც. ეს სახელები იბრუნ-
ვიან მამრობითი სქესის სახელების მსგავსად. ზოგჯერ მეოთხე კანკლედო-
ბის სახელი მეორე კანკლედობითაც იბრუნვის. ზოგიერთ საშუალო სქესის
სახელს მოეპოვება პარალელური ფორმები. მეოთხე კანკლედობაში იბ-
რუნვის მამრობითი სქესის მიხედვით, მეორე კანკლედობაში — საშუალო
სქესის მსგავსად:

cornu, us n რქა	cornus, us m cornum, i n
gelu, us n ყინვა	gelus, us m gelum, i n

მეოთხე კანკლედობის მამრობითი სქესის სახელები, ჩვეულებრივ,
ზმნური წარმომავლობისაა:

sentio ვგრძნობ,	sensus, us გრძნობა
audio ვისმენ,	auditus, us სმენა

მეოთხე კანკლედობის სახელთა ბრუნება

§ 49. Sing.

	Sing.		Plur.	
Nom. fruct-us ხილი	corn-u რქა	fruct-us	corn-ua	
Gen. fruct-us	corn-us	fructu-um	cornu-um	
Dat. fruct-ui	corn-u	fruct-ibus	corn-ibus	
Acc. fruct-um	corn-u	fruct-us	corn-ua	
Abl. fruct-u	corn-u	fruct-ibus	corn-ibus	
Voc. fruct-us	corn-u	fruct-us	corn-ua	

თავისებურად იბრუნვის domus, us f „სახლი“. ზოგიერთ ბრუნვაში
მეოთხე კანკლედობის ფორმებთან ერთად აქვს მეორე კანკლედობის ფორ-
მებიც.

Sing.

Nom. domus
Gen. domi, domus
Dat. domui
Acc. domum
Abl. domo, domu
Voc. domus

Plur.

domus
domorum, domuum
domibus
domos, domus
domibus
domus

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: ზმნისართის მნიშვნელობით იხმარება: domi „შინ“
domum „შინსკენ“, domo „შინიდან“. მეოთხე კანკლედობის ზოგიერთ
სახელს მრავლობითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში შემორჩენილი
აქვს არქაული ბოლოკიდური -ubus: arcus, us m „თალი“, შშვილი“,
specus, us m „მღვიმე“, tribus, us f „ტრიბი“, quercus, us f „მუხა“,
partus, us m „შობა“ veru, us n „შამფური“, lacus, us m „ტბა“ (arcu-
bus, specubus, tribubus, quercubus, partubus, verubus, lacubus).

მეოთხე კანკლედობის სახელთა ბრუნების ისტორიისათვის

§ 50. მხოლობითი რიცხვის სახელობით მამრობითი და მდებრობითი
სქესის სახელები აწარმოებენ სიგმატურად, საშუალო სქესის სახელები
კი სახელობითში ფუძის სახით არიან წარმოდგენილი.

მხოლობითი რიცხვის ნათესაობითი ბრუნვის დაბოლოება -us მომდი-
ნარეობს -eus (←ous) ბოლოკიდურისაგან. ნათესაობითის ნიშნად გვხვდებ-
და აგრეთვე -is ბოლოკიდურიც:

senatus სენატისა, anis დედაბრის

მხოლობითი რიცხვის მიცემითის ბოლოკიდური -ui მომდინარეობს
-uei-საგან. საშუალო სქესის სახელების ანალოგიით გვხვდება -u ბოლო-
კიდურიც.

მხოლობითი რიცხვის აკუზატივუსის ნიშანი მამრობითი და მდებრო-
ბითი სქესის სახელებისათვის ყოველთვის იყო -m.

მხოლობითი რიცხვის მოქმედებითის გრძელი u ბოლოკიდური -ud-
ისგანაა მიღებული d თანხმოვნის დაკარგვით.

საშუალო სქესის სახელებს მხოლობითი რიცხვის ნათესაობითში ჰქონ-
დათ -us, მიცემითში -ui ბოლოკიდური. ომპერიის ხანაში -ui შეიცვალა
u-თი, ხოლო კიდევ უფრო გვიან ნათესაობითის -us შეცვალა -u ბოლოკი-
დურმა. ამგვარად, მხოლობით რიცხვში საშუალო სქესის სახელი უბრუნ-
ველს დაემსგავსა.

მამრობითი და მდებრობითი სქესის სახელებს მრავლობითი რიცხვის
სახელობითში უნდა ჰქონოდათ -es ← ues ბოლოკიდური. *manues. შე-
მდგომ აკუზატივუსის ანალოგიით მივიღეთ -us ← uis დაბოლოება.

მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში -uum დაბოლოებასთან ერთად
გვხვდება -um ← om ბოლოკიდურიც.

მრავლობითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში იყო -ubus ბოლო-
კიდური, მაგრამ შემდგომ მესამე კანკლედობის ანალოგიით გაჩნდა —
ibus.

საშუალო სქესის სახელებს მრავლობითი რიცხვის სახელობითში, აკუ-
ზატივუსსა და წოდებითში აქვთ a ბოლოკიდური.

მეხუთე კანკლედობა (Declinatio quinta)

§ 51. მეხუთე კანკლედობით იბრუნვის -e ფუძიანი მდებრობითი სქე-
სის სახელები. მამრობითი სქესისაა მხოლოდ dies „დღე“ და merides
„შუადღე“. თუმცა, თუ dies განსაზღვრულ, დანიშნულ დღეს აღნიშნავს,
მდებრობითი სქესისაა. მხოლობითი რიცხვის სახელობითში მეხუთე კან-
კლედობის სახელები -es-ზე ბოლოვდებიან, ნათესაობითში -ei-ზე.

მეხუთე კანკლედობის სახელებიდან სრულად იბრუნვის მხოლოდ ორი
სახელი dies „დღე“ და res „საქმე“. დანარჩენ სახელებს მრავლობითში

აქვთ ან ორი ბრუნვა: სახელობითი და აკუსატივუსი, ან საერთოდ არ იბრუნვიან მრავლობით რიცხვში.

მეხუთე კანკლედობის ზოგიერთი სახელი პირველი კანკლედობითაც იბრუნვის:

durities და duritia სიმტკიცე
luxuries და luxuria ფუფუნება
materies და materia ნივთიერება

ეს იმაზე მეტყველებს, რომ მეხუთე კანკლედობა პირველ კანკლედობასთან არის კავშირში, ისევე როგორც მეოთხე კანკლედობა მეორესთან.

მეხუთე კანკლედობის სახელთა ბრუნვა

§ 52. Sing. Plur.

Nom.	di-es	res	di-es	res
Gen.	di- <i>ei</i>	rei	di- <i>erum</i>	rerum
Dat.	di- <i>ei</i>	rei	di- <i>ébus</i>	rebus
Acc.	di-em	rem	di-es	res
Abl.	di-e	re	di- <i>ébus</i>	rebus
Voc.	di-es	res	di-es	res

მხოლოდითი რიცხვის მიცემითისა და ნათესაობითის ბოლოკიდურში (-ei) -e გრძელია, თუ ხმოვანი უძღვის (di*éi*); მოკლეა, თუ თანხმოვანი უძღვის (rei).

სიტყვა res ზოგიერთ პირველი კანკლედობის ზედსართავთან ერთად ქმნის კომპოზიტებს:

res publica რესპუბლიკა (სახალხო საქმე)
res secundae ბედნიერება (ხელისშემწყობი ვითარება)
res adversae უბედურება (ხელისშემშლელი ვითარება)
res gestae გმირობა (ჩადენილი საქმენი)
res novae ვადატრიალება (ახალი ვითარება)

ეს კომპოზიტები შეიძლება ერთადაც დაიწეროს და ცალ-ცალკეც. მაგრამ პირველი წევრი იბრუნვის ცალკე, ე. ი. მეხუთე კანკლედობით, მეორე წევრი კი პირველი კანკლედობის მიხედვით.

res publicae, rem publicam, re publica...

მეხუთე კანკლედობის სახელთა ბრუნების ისტორიისათვის

§ 53. მხოლოდითი რიცხვის სახელობითი ნაწარმოებია სიგმატურად. მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითის ბოლოკიდური იყო -es. შემდგომ პირველი კანკლედობის სახელთა მსგავსად მეორე კანკლედობის ანალოგიით მიიღეს -i ბოლოკიდური.

მხოლოდითი რიცხვის მიცემითის ბოლოკიდური იყო -ei და -e. diei, die.

მხოლოდითი რიცხვის აკუსატივუსის დაბოლოება ყოველთვის იყო -m. მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითის -e მომდინარეობს -ed ბოლოკიდურისაგან.

მრავლობითი რიცხვის სახელობითის -es მიღებულია -eies ბოლოკიდურისაგან.

მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითის -rum პირველი კანკლედობის ანალოგიით არის ნაწარმოები.

მრავლობითი რიცხვის აკუსატივუსის -es მიღებულია -eius ბოლოკიდურისაგან.

მრავლობითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში ყოველთვის იყო ბოლოკიდური—bus.

ხუთივე კანკლედობის ბრუნვათა ბოლოკიდურების საერთო ტაბულა

§ 54.

Causus	Sing.						
	I	II		III	IV	V	
	f	m	n	m, f	n	f	
Nom.	a	us, er, ir	um	s, სხვადასხვა	us	u	es
Gen.	ae	i		is	us		ei
Dat.	ae	o		i	ui	u	ei
Acc.	am	um		em, im =nom.	um	u	em
Abl.	a	o		e, i	u		e
Voc.	a	e, er, ir	um	=nom.	us	u	es

Causus	Plur.						
	I	II		III	IV	V	
	f	m	n	m, f	n	f	
Nom.	ae	i	a	es	a, ia	us	ua
Gen.	arum	orum		um, ium		uum	erum
Dat.	is	is		ibus		ibus(ubus)	ebus
Acc.	as	os	a	es	a, ia	us	ua
Abl.	is	is		ibus		ibus(ubus)	ebus
Voc.	ae	i	a	es	a, ia	us	ua

სხვადასხვა კანკლდობით ბრუნებადი სახელები (Heteroclitia)

§ 55. ზოგიერთი სიტყვა სხვადასხვა კანკლდობით იბრუნვის. ზოგ სახელს მხოლოდით რიცხვში ერთი კანკლდობის ფორმები აქვს, მრავლობითში კი სხვა კანკლდობისა.

1. filia, ae f „ქალიშვილი“, dea, ae f „ქალღმერთი“. მხოლოდითი რიცხვის მიცემითსა და მოქმედებითში გვაქვს, როგორც filiabus, deabus, ასევე filii, deis.

2. პირველი კანკლდობის მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში -arum ბოლოკიდურის პარალელურად გვაქვს -um დაბოლოება:

agricola, ae m „მიწის მუშა“ agricolarum და agriculum

3. iugerum, i n „ოუგერუმი“ (მიწის საზომი ერთეული) მრავლობითი რიცხვის ფორმებს მესამე კანკლდობით აწარმოებს: iugera, iugerum, iugeribus...

4. vesper, is m „სადამო“. იბრუნვის მეორე კანკლდობითაც: vesper, vesperi, vespero...

5. locus, i m „ადგილი“ იხ. § 36, 3

6. domus, us f „სახლი“ იხ. § 49.

7. frenum, i n „ალვირი“. მრავლობით რიცხვში ჩვეულებრივ ფორმებთან ერთად აქვს სახელობითში freni, აკუსტიკურში frenos.

8. fames, is f „შიშნობი“. მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითში აქვს მეხუთე კანკლდობით ნაწარმოები ფორმა fame.

9. vas, is n „ჭურჭელი“. იხ. § 44.

10. quies, etis f „სიმშვიდე“. მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითში quiete ფორმასთან ერთად აქვს quie (მეხუთე კანკლდობით ნაწარმოები).

11. მეხუთე კანკლდობის სახელებს მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში ხშირად აქვთ -i ბოლოკიდური (მეორე კანკლდობის სახელთა ანალოგიით).

12. ხეების სახელწოდებებს ხშირად აქვთ პარალელური ფორმები (მეორე და მეოთხე კანკლდობისა):

laurus, i f „ლაფნა“. მრავლობითი რიცხვის სახელობითში lauri და laurus

ბრუნვანაკლი სახელები (Defectiva casibus)

§ 56. ზოგიერთ სახელს არ გააჩნია ყველა ბრუნვა:

vis f „ძალა“ იხ. § 44.

grates f „მადლობა“ (მრავლობითი რიცხვის სახელობითი და აკუსტიკურსი).

spontis f „ნება“ (მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითი) მხოლოდით რიცხვში აქვს კიდევ ორი ბრუნვა: აკუსტიკურსი spontem, მოქმედებითი sponte „თავისთავად“.

venum n „გაყიდვა“ (მხოლოდითი რიცხვის აკუსტიკურსი). ეს სახელი იხმარება გარკვეულ ზმნებთან. venum dare „გაყიდვა“. შეიძლება შეგვხვდეს მხოლოდითი რიცხვის მიცემითის ფორმითაც. veno dare და venui habere „გასაყიდი მაქვს“.

რიცხვანაკლი სახელები (Defectiva numero)

§ 57. ზოგიერთი სახელი მხოლოდ მხოლოდით რიცხვში იხმარება (Singularia tantum) ზოგიც მხოლოდ მრავლობითში (Pluralia tantum).

Singularia tantum	Pluralia tantum

sapientia, ae f სიბრძნე	arma, orum n იარაღი
vulgus, i n ბრბო, ხალხი	liberi, orum m ბავშვები
fides, ei f იმედი	maiores, um m წინაპრები
plebs, is f პლებსი	divitiae, arum f სიმდიდრე

ზოგიერთ ერთი ძირის სახელს Singularia tantum-ში სხვა მნიშვნელობა აქვს, Pluralia tantum-ში კი სხვა:

Singularia tantum	Pluralia tantum
littera, ae f ასო	litterae, arum წერილი, მეცნიერება
copia, ae f სიუხვე	copiae, arum f ლაშქარი
castrum, i n ციხესიმაგრე	castra, orum n ბანაკი
aedes, is f ტაძარი	aedes, ium f სახლი, სასახლე

ზედსართავი სახელი (Nomen adiectivum)

§ 58. ზედსართავი სახელი ორი რიგისაა: პირველი რიგის ზედსართავს განეკუთვნებიან I, II კანკლდობის ზედსართავი სახელები, რომელთაც აქვთ -us, -a, -um ან -er, -ra, -rum დაბოლოებები. მამრობითი და საშუალო სქესის სახელები (-us, -er, -um) იბრუნვიან მეორე კანკლდობის სახელების მსგავსად, ხოლო მდედრობითი (-a) პირველი კანკლდობის მიხედვით.

bonus, a, um კარგი
miser, misera, miserum საბრალო
pulcher, pulchra, pulchrum ლამაზი

-er ბოლოკიდურიანი ზოგიერთი ზედსართავი სახელი კუმშავს e ხმოვანს: piger, pigra, pigrum ზარმაცი

მეორე რიგს მიეკუთვნებიან III კანკლდობით ბრუნებადი ზედსართავი სახელები, რომელთაგან ნაწილი სამბოლოკიდურიანია, ნაწილი კი ორბოლოკიდურიანი ან ერთბოლოკიდურიანი.

სამბოლოკიდურიან ზედსართავ სახელებს მამრობითი სქესისათვის აქვთ -er, მდედრობითისათვის -is, ხოლო საშუალო სქესისათვის -e ბოლოკიდური. ორბოლოკიდურიან ზედსართავებს მამრობითისა და მდედრობითისათვის აქვთ -is, საშუალოსთვის -e. ერთბოლოკიდურიან ზედსართავ სახელებს ერთი საზიარო დაბოლოება აქვთ სამივე სქესისათვის: -x, -ns, -s.

სამბოლოკიდურიანი ზედსართავი სახელები:

celer, celeris, celere სწრაფი

saluber, salubris, salubre სალი

acer, acris, acre მწვავე

ორბოლოკიდურიანი ზედსართავი სახელები:

brevis, e მოკლე

fortis, e მამაცი

facilis, e ადვილი

ერთბოლოკიდურიანი ზედსართავი სახელები:

sapiens (sapientis) გონიერი

felix(felicis) ბედნიერი

dives (divitis) მდიდარი

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: სამბოლოკიდურიანი სახელები შედარებით ცოტაა. მამრობითი სქესის ბოლოკიდური -er მიღებულია -ris დაბოლოებისაგან I, II კანკლედობის ზედსართავი სახელების ანალოგიით.

acer ← acr ← acris

ამის დადასტურებაა ზოგიერთი ზედსართავი სახელის პარალელური ფორმები:

terrester და terrestris მიწიერი, სახმელეთო

equester და equestris მხედრისა

ზედსართავ სახელთა გრუნება

I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელები

§ 59.

Sing.

Nom.	beatus	beata	beatum	ნეტარი	tener	tenera	tenerum	ნაზი
Gen.	beati	beatae	beati		teneri	tenerae	teneri	
Dat.	beato	beatae	beato		tenero	tenerae	tenero	
Acc.	beatum	beatam	beatum		tenerum	teneram	tenerum	
Abl.	beato	beata	beato		tenero	tenera	tenero	
Voc.	beate	beata	beatum		tener	tenera	tenerum	

Sing.

Nom.	pulcher	pulchra	pulchrum	ლამაზი
Gen.	pulchri	pulchrae	pulchri	
Dat.	pulchro	pulchrae	pulchro	
Acc.	pulchrum	pulchram	pulchrum	
Abl.	pulchro	pulchra	pulchro	
Voc.	pulcher	pulchra	pulchrum	

Plur.

Nom.	beati	beatae	beata	teneri	tenerae	tenera
Gen.	beatorum	beatarum	beatorum	tenerorum	tenerarum	tenerorum
Dat.	beatis	beatis	beatis	teneris	teneris	teneris
Acc.	beatos	beatas	beata	teneros	teneras	tenera
Abl.	beatis	beatis	beatis	teneris	teneris	teneris
Voc.	beati	beatae	beata	teneri	tenerae	tenera

Plur.

Nom.	pulchri	pulchrae	pulchra
Gen.	pulchrorum	pulchrarum	pulchrorum
Dat.	pulchris	pulchris	pulchris
Acc.	pulchros	pulchras	pulchra
Abl.	pulchris	pulchris	pulchris
Voc.	pulchri	pulchrae	pulchra

III კანკლედობის ზედსართავი სახელები იბრუნებიან III კანკლედობის ხმოვანფუძიანი არსებითი სახელების მსგავსად.

Sing.

Nom.	acer	acris	acre	მწვავე	fortis	forte	მამაცი
Gen.	acris	acris	acris		fortis	fortis	
Dat.	acri	acri	acri		forti	forti	
Acc.	acrem	acrem	acre		fortem	forte	
Abl.	acri	acri	acri		forti	forti	
Voc.	acer	acris	acre		fortis	forte	

Sing.

Nom.	felix	felix
Gen.	felicis	felicis
Dat.	felici	felici
Acc.	felicem	felix
Abl.	felici	felici
Voc.	felix	felix

Plur.

Nom.	acres	acria	fortes	fortia	felices	felicia
Gen.	acrium	acrium	fortium	fortium	feliciam	feliciam
Dat.	acribus	acribus	fortibus	fortibus	felicibus	felicibus
Acc.	acres	acria	fortes	fortia	felices	felicia
Abl.	acribus	acribus	fortibus	fortibus	felicibus	felicibus
Voc.	acres	acria	fortes	fortia	felices	felicia

via longa გრძელი გზა
 oppidum magnum დიდი ქალაქი
 homo bonus კეთილი კაცი

viae longae, viarum longarum
 oppida magna, oppidorum magnorum
 hominis boni, homines boni

ზედსართავი სახელის ხარისხი (Gradus comparationis)

§ 60. ზედსართავ სახელს ლათინურ ენაში სამი ხარისხი აქვს: დაწყებითი ანუ დადებითი (Gradus positivus), შედარებითი (Gradus comparativus) და აღმატებითი (Gradus superlativus).

ზედსართავი სახელის დაწყებით ხარისხზე უკვე გვქონდა საუბარი, შედარებითი და აღმატებითი ხარისხის ფორმები მხოლოდ ვითარებით ზედსართავებს აქვთ, მიმართებითსა და კუთვნილებითს არა. მაგ. არ იწარმოება შედარებითი და აღმატებითი ხარისხები სახელიდან paternus „მამისეული“, „მშობლიური“ ან frontalis „შუბლისა“

შედარებითი ხარისხის საწარმოებლად ზედსართავი სახელის ფუძეს¹ დაერთვის -ior (მამრობითი და მდედრობითი სქესისათვის) და -ius (საშუალო სქესისათვის) ბოლოკიდურები.

positivus

longus, a, um გრძელი
 brevis, e მოკლე
 felix ბედნიერი

comparativus

longior, longius უფრო გრძელი
 brevior, brevius უფრო მოკლე
 felicior, felicius უფრო ბედნიერი

შედარებითი ხარისხის ზედსართავი სახელი იბრუნვის მესამე კანკლელობის თანხმოდანფუძიანი არსებითი სახელების მსგავსად.

¹ ფუძის გამოსაცნობად ზედსართავი სახელი დაისმის ნათესაობით ბრუნვაში და ჩამოცილდება ბრუნვის ნიშანი -i ან -is.

longus, longi ფუძეა long
 brevis, brevis ფუძეა brev

Sing.

Plur.

	m, f	n	m, f	n
Nom.	longior	longius	longiores	longiora
Gen.	longioris	longioris	longiorum	longiorum
Dat.	longiori	longiori	longioribus	longioribus
Acc.	longiorem	longius	longiores	longiora
Abl.	longiore	longiore	longioribus	longioribus
Voc.	longior	longius	longiores	longiora

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: თავდაპირველად შედარებითი ხარისხის საწარმოებელი სუფიქსი იყო -ios. ირიბ ბრუნვებში როტაციზმის წესის თანახმად ინტერვოკალურმა -s-მა მოგვცა r. ნათესაობითში -iosis → ioris, მიცემითში -iosi → iori და ა. შ. შემდგომ კი ამ ბრუნვათა ანალოგიით სახელობითში მივიღეთ -ior (მამრობითი და მდედრობითი სქესის სახელებისათვის), საშუალო სქესმა შეინარჩუნა -ios, მხოლოდ o გადავიდა u-ში.

§ 61. აღმატებითი ხარისხის საწარმოებლად ზედსართავი სახელის ფუძეს ემატება სუფიქსი -issimus (მამრ.) -issima (მდედრ.) -issimum (საშ.)

longissimus, a, um	უგრძესი, ყველაზე გრძელი
brevissimus, a, um	უმოკლესი, ყველაზე მოკლე
felicissimus, a, um	უბედნიერესი, ყველაზე ბედნიერი

აღმატებითი ხარისხის ზედსართავი სახელი იბრუნვის I, II კანკლელობის ზედსართავი სახელების მსგავსად.

თ ა ვ ი ს ე ბ უ რ ე ბ ა ნ ი:

ა) -er ფუძიანი ზედსართავი სახელი აღმატებით ხარისხს -rimus, a, um სუფიქსის დართვით აწარმოებს:

pulcher, pulchra, pulchrum	ლამაზი	pulcherrimus, a, um
celer, celeris, celere	სწრაფი	celerrimus, a, um

ბ) -il ფუძიანი ექვსი ზედსართავი სახელი (III კანკლელობისა) აღმატებით ხარისხს აწარმოებს -limus, a, um სუფიქსის დართვით:

facilis, e	ადვილი	facillimus, a, um
difficilis, e	ძნელი	difficillimus, a, um
similis, e	მსგავსი	simillimus, a, um
dissimilis, e	განსხვავებული	dissimillimus, a, um
gracilis, e	ტანადი	gracillimus, a, um
humilis, e	დაბალი	humillimus, a, um

ღ) რთული ზედსართავი სახელები -dicus, -ficus, -volus-ზე დაბოლოებულები, შედარებით ხარისხს აწარმოებენ -entior, ხოლო აღმატებით ხარისხს entissimus სუფიქსების დართვით:

positivus	comparativus	superlativus
benevolus, a, um კეთილმოსურნე	benevolentior, ius	benevolentissimus, a, um
magnificus, a, um ზინებულო	magnificentior, ius	magnificentissimus, a, um
maleficus, a, um ბოროტმოქმედი	maleficientior, ius	maleficientissimus, a, um
maledicus, a, um ავეჯია	maledicentior, ius	maledicentissimus, a, um
beneficus, a, um ქველმოქმედი	beneficentior, ius	beneficentissimus, a, um

დ) ზედსართავი სახელის vetus „ძველი“ შედარებითი ხარისხის ფორმა არის veterior, ius, აღმატებითი -veterrimus, a, um გვხვდება პარალელური ფორმებიც: vetustior, ius და vetustissimus, a, um,

ე) maturus, a, um „მწიფე“ აღმატებით ხარისხში არის maturrimus, a, um და maturissimus, a, um.

ვ) pius, a, um „სათნო“ აღმატებით ხარისხში არის piissimus a, um ან piatissimus, a, um და maxime pius, a, um.

ზ) აღმატებით ხარისხში ორ-ორი ფორმა აქვთ შემდეგ ზედსართავებს:

positivus	comparativus	superlativus
exter(us), a, um გარეთა	exterior, ius	{ extremus, a, um extimus, a, um
infer(us), a, um ქვედა	inferior, ius	{ infimus, a, um imus, a, um
super(us), a, um ზემო	superior, ius	{ supremus, a, um summus, a, um
poster(us), a, um შემდეგობი	posterior, ius	{ postremus, a, um postumus, a, um

ეს ზედსართავები იშვიათად გვხვდებიან დაწყებით ხარისხში, აღმატებით ხარისხში დაირთავენ -emus და -imus სუფიქსებს, განსხვავებულ მნიშვნელობას იძენენ და გაარსებითებულ ზედსართავ სახელებად გვევლინებიან. ეს სახელები მხოლოდ Pluralia tantum-ში გვხვდება:

inferi, orum m	ქვესკნელის ბინადარი
superi, orum m	ზეციური, ლმერთები
externi, orum m	უცხოელნი
posteri, orum m	შთამომავალნი

თ) -ius, -eus, -uus ბოლოკიდურიათი ზედსართავი სახელები ხარისხებს აღწერილობით აწარმოებენ. შედარებითში magis „უფრო“, აღმატებითში maxime „მეტად“, „ძალიან“ ზმნისართების მეშვეობით:

positivus	comparativus	superlativus
necessarius, a, um აუცილებელი	magis necessarius, a, um	maxime necessarius, a, um
idoneus, a, um შესაფერისი, ხელსაყრელი	magis idoneus, a, um	maxime idoneus, a, um
arduus, a, um ციკაბო	magis arduus, a, um	maxime arduus, a, um

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: -quus -ზე დაბოლოებული ზედსართავი სახელები ჩვეულებრივ აწარმოებენ ხარისხებს:

antiquus, a, um ძველი antiquior, ius antiquissimus, a, um
ი) ზოგიერთ ზედსართავ სახელს არ გააჩნია ყველა ხარისხი:

positivus	comparativus	superlativus
"	deterior, ius	deterimus, a, um უარესი
"	ocior, ius	ocissimus, a, um უსწრაფესი
sacer	"	sacerrimus, a, um უწმიდესი
docilis	docilior, ius	" " ნიჭიერი
senex	senior, ius	" " უზუცესი

კ) ის ზედსართავი სახელები, რომელთაც არა აქვთ დაწყებითი ხარისხი, ამ დანაკლის იესებენ ზმნისართითა და ზმნისწინებით:

ultra	იქით მხარეს	ulterior, ius	ultimus, a, um
prope	ახლო	proprior, ius	proximus, a, um
intra	შიგნით	interior, ius	intimus, a, um

ხარისხთა სუბლექტური წარმოება¹

§ 62. რამდენიმე ზედსართავი სახელი სხვადასხვა ფუძისაგან აწარმოებს ხარისხებს:

positivus	comparativus	superlativus
კარგი bonus, a, um	melior, ius	optimus, a, um
ცუდი malus, a, um	peior, ius	pessimus, a, um
პატარა parvus, a, um	minor, us	minimus, a, um
დიდი magnus, a, um	maior, ius	maximus, a, um
ზვერი multus, a, um ²	plus, plura	plurimus, a, um

¹ suppleo ზმნა ნიშნავს „ვავსებ“. ე. ი. შედარებითა და აღმატებითში ეს ზედსართავები იესებენ ფორმებს მსგავსი მნიშვნელობის ძირებით.

² multus უპირატესად მრავლობით რიცხვში იხმარება.

Ablativus comparationis და Genetivus partitivus

§ 63. შედარებითი ხარისხი, როგორც თვით ტერმინი მიუთითებს, გულისხმობს პირთან, საგანთან, მოვლენასთან შედარებას. შედარება შეიძლება გამოიხატოს quam „ვიღრე“ კავშირის მეშვეობით ან უკავშიროდ. როცა შედარება კავშირია, ორივე შესადარებელი სახელი სახელობით ბრუნვაშია.

Aurum gravius est quam argentum.

ოქრო უფრო მძიმეა, ვიდრე ვერცხლი.

უკავშირო შედარებისას ერთი შესადარებელი სახელი სახელობითში დგას, მეორე — მოქმედებითში. ასეთ მოქმედებითს „შედარების მოქმედებითს“ Ablativus comparationis უწოდებენ.

Aurum gravius est argento (abl.)

ოქრო ვერცხლზე მძიმეა.

Exegi monumentum aere (abl.) perennius (Hor.)

ძეგლი ავიგე სპილენძზე უფრო გამძლე.

შედარებით ხარისხთან ზოგჯერ გვხვდება ნაწილაკი ან ზმნისართი: multo, etiam, რაც აძლიერებს ხარისხს.

etiam altior კიდევ უფრო მაღალი

multo maior ბევრად უფრო დიდი

აღმატებითი ხარისხი ორგვარი მნიშვნელობით იხმარება: I. იგი აღნიშნავს უმაღლესს ხარისხს, გამოარჩევს საგანს სხვა საგანთა შორის, იხმარება მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში დასმულ სახელთან.

optimus omnium (gen. plur.) poeta. პოეტებში საუკეთესო

ასეთ ნათესაობითს „ნაწილობითი“ ანუ „გამოყოფითი ნათესაობითი“ Genetivus partitivus ეწოდება.

Pyramus et Thisbe, iuvenum (gen. part.) pulcherrimus alter (Ovid.) პირამუსი და თისბე, ერთი (ამ ორთაგანი) ჭაბუკებში ულამაზესი.

2. აღმატებითი ხარისხი დამოუკიდებელი მნიშვნელობითაც იხმარება, როცა არ არის დასახელებული საგანი, პირი, მოვლენა, რომელშიც გამორჩეულია აღმატებითში დასმული სახელი.

homo fortissimus უმაჰაცესი კაცი (მამაცი კაცი, არაა მინიშნებული, თუ ვის ჯობნის სიმამაცი).

... An vero vir amplissimus, P. Scipio, pontifex maximus, Ti. Gracchum, mediocriter labefactantem statum rei publicae, privatus interfecit (Cic.)

... პუბლიუს სციპიონმა, უბრწყინვალესმა კაცმა, უმაღლესმა ქუჩუმმა, ხომ თვითონ ითავა ტიბერიუს გრაკხუსის მოკვლა, ვინც სცადა სახელმწიფო წეს-წყობილების ოდნავი შეცვლა.

აღმატებითი ხარისხის გასაძლიერებლად ხშირად გვხვდება ნაწილაკები ან ზმნისართები: multo, longe, vel, quam.

Apud Helvetios longe nobillissimus fuit et ditissimus Orgetorix (Caes.)

ჰელვეციელებს შორის ყველაზე წარჩინებული და მდიდარი ორგეტორიქსი იყო.

...Constituerunt... iumentorum et carrorum quam maximum numerum coemere, sementes quam maximas facere (Caes.)

... გადაწყვიტეს, რაც შეიძლება დიდი რაოდენობით შეეძინათ ურმეში და ზარგის მზიდავი საქონელი, დაეთესათ რაც შეიძლება მეტი მარცვლეული.

ზმნისართი (Adverbium)

§ 64. ზმნისართი ორი სახისაა: საკუთრივი ანუ პირველადი და ზედსართავი სახელისაგან ნაწარმოები.

საკუთრივია ზმნისართი, თუ იგი არ არის მიღებული მეტყველების რომელიმე ნაწილისაგან.

diu დიდხანს, mox სწრაფად, satis საკმაოდ, sic ამგვარად, vix ძლივს.

ზედსართავი სახელისაგან ნაწარმოები ზმნისართი

I-II კანკელდობის ზედსართავი სახელისაგან ზმნისართი მიიღება ზედსართავის ფუძეზე -e სუფიქსის დართვით:

longus, a, um გრძელი	longe გრძლად, შორს
latus, a, um ფართო,	late ფართოდ
tener, tenera, tenerum ნაზი	tenerere ნაზად

ზოგიერთი I-II კანკელდობის ზედსართავი სახელი—o სუფიქსით აწარმოებს ზმნისართს:

citus, a, um სწრაფი	cito სწრაფად
rarus, a, um იშვიათი	raro იშვიათად

ზოგჯერ ზმნისართად გამოყენებულია ზედსართავი სახელის საშუალო სქესის ფორმა:

multus, a, um ბევრი	multum ბევრად
facilis, e ადვილი	facile ადვილად

გ ა მ ო ნ ა კ ლ ი ს ე ბ ი : ა) გვხვდება -tim (-im) სუფიქსიანი ზმნისართებიც, რომლებიც ან ზედსართავი სახელისაგან, ან ზმნიდან არიან ნაწარმოები:

pars, partis f ნაწილი	partim ნაწილობრივ	
separo ვაცალკევებ	separatim ცალ-ცალკე	
curro გავრბივარ	cursus სრბოლა	cursim სწრაფად, სირბილით
paulus მცირე	paulatim მცირედ	

ბ) ზოგიერთი I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელი -iter სუფიქსით აწარმოებს ზმნისართს:

firmus, a, um მტკიცე	firmiter მტკიცედ
largus, a, um უხვი	largiter უხვად
humanus, a, um ადამიანური	humaniter ადამიანურად

გ) გვაქვს რამდენიმე tus (-sus) სუფიქსიანი ზმნისართი, არსებითი სახელისაგან, ზედსართავის და ზმნისწინისაგან ნაწარმოები:

intus შიგნით (in-ში)	
subtus ქვემოთ (sub — ქვემოთ)	
antiquitus ძველთაგანვე (antiquus ძველი)	
funditus დაარსებიდანვე (fundus ძირი, ფსკერი)	

დ) გვაქვს რთული ზმნისართები per ზმნისწინისაგან, ან ზმნის licet „საჭიროა“, „უნდა“-ს მეშვეობით ნაწარმოები:

semper მუდამ	
paulisper მცირედ	
videlicet ცხადია	
scilicet რა თქმა უნდა, გასაგებია	

ზოგჯერ ერთი ზედსართავი სხვადასხვაგვარად აწარმოებს ზმნისართს:

certus, a, um ცნობილი	certo უთუოდ
	certe რასაკვირველია
verus, a, um ნამდვილი, ჭეშმარიტი	vere ჭეშმარიტად
	vero
	verum ნამდვილად

III კანკლედობის ზედსართავი სახელისაგან ზმნისართის საწარმოებლად ზედსართავის ფუძეზე ემატება iter სუფიქსი:

brevis, e მოკლე	breviter მოკლედ
celer, celeris, celere სწრაფი	celeriter სწრაფად
par, paris თანაბარი	pariter თანაბრად

III კანკლედობის -nt ფუძიან ზედსართავ სახელებს ზმნისართის საწარმოებლად ფუძეზე ემატება -er სუფიქსი:

potens, potentis მძლავრი	potenter მძლავრად
sapiens, sapientis გონიერი	sapienter გონიერულად

ზმნისართი იწარმოება არა მხოლოდ დადებითი ხარისხის ზედსართავი სახელებისაგან.

შედარებითი ხარისხის ზედსართავი სახელის საშუალო სქესის ფორმა გამოყენებულია ზმნისართად.

brevis, e	brevius	უფრო მოკლედ
longus, a, um	longius	უფრო გრძლად
facilis, e	facilius	უფრო ადვილად

აღმატებითი ხარისხის ზედსართავი სახელისაგან ზმნისართი ისევე იწარმოება, როგორც I-II კანკლედობის დადებითი ხარისხის ზედსართავი სახელისაგან:

brevisissime ძალიან მოკლედ	
longissime ძალიან გრძლად	
facillime ძალიან ადვილად	

ეს ხუთი ზედსართავი სახელი, რომლებიც სუბლექტურად აწარმოებენ ხარისხებს, თავთავიანთ ზმნისართებსაც სუბლექტურად აწარმოებენ:

bene კარგად	melius უკეთესად	optime საუკეთესოდ
male ცუდად	peius უფრო ცუდად	pessime უარესად
magnopere მეტად	magis უფრო მეტად	maxime ყველაზე მეტად
multum ბევრად	plus უფრო ბევრად	plurimum უმეტესად
non multum ნაკლებად	minus უფრო ნაკლებ	minime უმცირესად

რიცხვითი სახელი (Numeralia)

§ 65. რიცხვითი სახელი ლათინურში ოთხგვარია: რაოდენობითი (Cardinalia), რიგობითი (Ordinalia), დაყოფითი (Distributiva) და ზმნისართული (Adverbialia).

რაოდენობითი უპასუხებს კითხვაზე: რამდენი? ერთი, ორი, ხუთი... რიგობითი მიუგებს კითხვაზე: მერამდენე? პირველი, მეორე, მესამე... დაყოფითი უპასუხებს კითხვაზე: რამდენ-რამდენი? თითო-თითო, ორი-ორი, ხუთ-ხუთი.

ზმნისართული მიუგებს კითხვაზე: რამდენჯერ? ერთხელ, ორჯერ, ხუთჯერ...

ἑξαχίλια	Cardinalia	Ordinalia	Distributiva	Adverbia
1	unus, a, um	primus, a, um	singuli, ae, a	semel
2	duo, ae, o	secundus, a, um	bini, ae, a	bis
3	tres, tria	tertius, a, um	terni (trini), ae, a	ter
4	quattuor	quartus, a, um	quaterni, ae, a	quater
5	quinque	quintus, a, um	quini, ae, a	quinques
6	sex	sextus, a, um	seni, ae, a	sexies
7	septem	septimus, a, um	septeni, ae, a	septies
8	octo	octavus, a, um	octoni, ae, a	octies
9	novem	nonus, a, um	noveni, ae, a	novies
10	decem	decimus, a, um	deni, ae, a	decies
11	undecim	undecimus, a, um	undeni, ae, a	undecies
12	duodecim	duodecimus, a, um	dodeni, ae, a	duodecies
13	tredecim	tertius decimus	terni deni	ter decies
14	quattuordecim	quartus decimus	quaterni deni	quater decies
15	quindecim	quintus decimus	quini deni	quinques decies
16	sedecim	sextus decimus	seni deni	sexies decies
17	septendecim	septimus decimus	septeni deni	septies decies
18	duodeviginti	duodevicesimus	duodevicensi	dodevicies
19	undeviginti	undevicesimus	undevicensi	undevicies
20	viginti	vicesimus	vicensi	vicies
21	unus et viginti	unus et vicesimus	{ singuli et vicensi	{ semel et vices
	viginti unus	vicesimus primus	{ vicensi singuli	{ vices semel
22	duo et viginti	{ alter et vicesimus	{ bini et vicensi	{ bis et vices
	viginti duo	{ vicesimus alter	{ vicensi bini	{ vices bis
28	XXVIII	duodetricesimus	duodetricensi	duodetrices
29	XXIX	undetricesimus	undetricensi	undetrices
30	XXX	tricesimus	tricensi	trices

ἑξαχίλια	Cardinalia	Ordinalia	Distributiva	Adverbia
40	XL	quadragesimus	quadrageni	quadragies
50	X	quingagesimus	quingageni	quingagies
60	LX	sexagesimus	sexageni	sexagies
70	LXX	septuagesimus	septuageni	septuagies
80	LXXX	octogesimus	octogeni	octogies
90	XC	nonagesimus	nonageni	nonagies
100	C	centesimus	centeni	centies
101	CI	centesimus et unus	centeni singuli	centies semel
200	CC	ducentesimus	ducenti	ducenties
300	CCC	trecentesimus	trecenti	trecenties
400	CD	quadragesimesimus	quadringeni	quadragesimes
500	D	quingagesimus	quingeni	quingagesimes
600	DC	sexagesimesimus	sexcenti	sexagesimes
700	DCC	septagesimesimus	septingeni	septagesimes
800	DCCC	octagesimesimus	octingeni	octagesimes
900	CM	nonagesimesimus	nongeni	nongagesimes
1000	M	millesimus	singula milia	milies
2000	(MM) II	bis millesimus	bina milia	bis milies
3000	III	ter millesimus	terna milia	ter milies
5000	V	quinques millesimus	quina milia	quinques milies
10 000	X	decies millesimus	dena milia	decies milies
20 000	XX	vicies millesimus	vicensa milia	vicies milies
21 000	XXI	semel et vices millesimus	vicensa singula milia	semel et vices milies
100 000	C	centies millesimus	centena milia	centies milies
1 000 000	IMI	decies centies millesimus	decies centena milia	decies centies milies

რიცხვით სახელთა ბრუნება

§ 66. რაოდენობითი რიცხვითი სახელებიდან იბრუნვის: unus, duo, tres, ducenti-დან nongenti-მდე და milia. ეს უკანასკნელი იბრუნვის III კანკლედობის საშუალო სქესის სახელის მსგავსად. გააჩნია მხოლოდ მრავლობითი რიცხვი.

unus, a, um იბრუნვის ნაცვალსახელური ზედსართავების მსგავსად.

duo, ae, o იბრუნვის ძირითადად I-II კანკლედობის სახელების მსგავსად, აქვს მხოლოდ მრავლობითი რიცხვი. მიცემითა და მოქმედებითში ლებულობს -bus ბოლოკიდურს.

tres, tria იბრუნვის III კანკლედობის ხმოვანფუძიანი სახელების მსგავსად მრავლობით რიცხვში.

ducenti ae, a... nongenti, ae, a-ს ჩათვლით იბრუნვის I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელების მსგავსად.

	S i n g.			P l u r.		
Nom.	unus	una	unum	duo	duae	duo
Gen.		unius		duorum	duarum	duorum
Dat.		uni		duobus	duabus	duobus
Acc.	unum	unam	unum	duos	duas	duo
Abl.	uno	una	uno	duobus	duabus	duobus

	P l u r.	
Nom.	tres tria	milia
Gen.	trium	milium
Dat.	tribus	milibus
Acc.	tres(tris) tria	milia
Abl.	tribus	milibus

რიგობითი რიცხვითი სახელი იბრუნვის I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელების მსგავსად.

რიცხვითი სახელის წარმოება და მისი შეთანხმება არსებით სახელთან

§ 67. რიცხვითი სახელები quattuor-იდან centum-მდე და mille უბრუნველი სახელებია. ისინი ვერ მართავენ არსებით სახელებს (გავლენას ვერ ახდენენ არსებითი სახელის ბრუნვაზე).

Quinque homines in horto ambulant.

ხუთი კაცი სეირნობს ბაღში.

Dedi libros quinque hominibus.

მივეცი წიგნები ხუთ კაცს.

Mille homines in foro erant.

ათასი კაცი იყო ფორუმზე.

Milia (Pluralis) იბრუნვის საშუალო სქესის მიხედვით და მოითხოვს არსებით სახელს მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში.

tria milia equitum სამი ათასი ცხენოსანი

duo milia discipulorum ორი ათასი მოსწავლე

unus, duo, tres ducenti... nongenti ითანხმებს არსებით სახელს ბრუნვაში, რიცხვსა და სქესში. ასევე ითანხმებს არსებით სახელს რიგობითი რიცხვითი სახელიც.

duo homines ორი კაცი (სიტყვა-სიტყვით — ორი კაცები)

una femina ერთი ქალი

tres discipuli სამი მოსწავლე (სამი მოსწავლეები)

რთულ რიგობით რიცხვით სახელებში თითოეული რიცხვი (ერთეულები, ათეულები, ასეულები) გადმოცემულია რიგობითით.

annus millesimus nongentesimus octogesimus tertius

ათას ცხრაას ოთხმოცდასამი წელი

21-დან 99-ის ჩათვლით რაოდენობითი რიცხვითი სახელი ორგვარად გამოიხატება: ჯერ ათეული, შემდეგ ერთეული, ან ჯერ ერთეული, შემდეგ et(და), შემდეგ ათეული.

viginti unus ან unus et viginti

რთული რიცხვითი სახელი 8 და 9-ზე დაბოლოებული, ე. ი. 18, 19, 28, 29, 38, 39 და ა. შ. იწარმოება მრავლევნო ათეულიდან ორისა და ერთის გამოკლებით:

duodeviginti 18 (de დაკლების ნიშანია).

undetriginta 29

რაოდენობით რიცხვით სახელს 30-დან 90-მდე დაერთვის -ginta, ასეულებს 200-დან 900-მდე — centi. c თანხმობიანი n-ს შემდეგ მყდერის ხდება და გვაძლევს g-ს.

quingenti ← quingenti 500

ზმნისართული რიცხვითი სახელი ხუთიდან მოყოლებული იწარმოება -ies სუფიქსის დართვით.

quinquies ხუთჯერ, ექვსჯერ

sexies ექვსჯერ

რიგობითი რიცხვითი სახელი ათასის ზემოთ იწარმოება ზმნისართული რიცხვითი სახელის მეშვეობით:

ter millesimus მესამათასე

bis millesimus მეორათასე

დაყოფითი რიცხვითი სახელი რაოდენობითის მნიშვნელობით იხმარება Pluralia tantum-ის სახელებთან:

senae castra ექვსი ბანაკი (და არა ექვს-ექვსი ბანაკი)

ასეთ შემთხვევაში უნდა ვიხმაროთ არა terni, არამედ trini. trinae litterae სამი წერილი, მაგრამ ternae litterae სამ-სამი ასო.

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: singuli-ს ნაცვლად Pluralia tantum-თან იხმარება uni, ae, a.

unae litterae ერთი წერილი

რიცხვითი სახელები: sescenti (sesceni, sescenties), ზოგჯერ mille trecenti, ducenti, quingenti იხმარება „ბევრის“ მნიშვნელობით.

წილადი რიცხვითი სახელი

§ 68. semis dimidium აღნიშნავს ნახევარს, sesqui ნიშნავს ერთნახევარს. sesqui იხმარება ისეთ წილადში, სადაც მრიცხველი მნიშვნელზე ერთით მეტია:

sesquioctavus = 9/8

წილადებში, სადაც მრიცხველი ერთის ტოლია, იხმარება pars.

dimidia pars = 1/2

tertia pars = 1/3

quinta pars = 1/5

თუ მრიცხველი ერთზე მეტია, მაშინ pars გამოიტოვება.

duae quintae = 2/5

თუ მრიცხველი ერთით ნაკლებია მნიშვნელზე, მნიშვნელი გამოიტოვება.

quattuor partes = 4/5 (ე. ი. ოთხი ნაწილი ხუთიდან)

ნაცვალსახელი (Pronomen)

§ 69. ნაცვალსახელი, როგორც თვით ტერმინი მიუთითებს, ისეთი სიტყვაა, რომელიც სხვა სახელის (არსებითის, ზედსართავის, რიცხვითი სახელის) ნაცვლად იხმარება. არსებობს ნაცვალსახელთა რამდენიმე ჯგუფი:

1. პირის (Pronomina personalia)
2. კუთვნილებითი (Pronomina possessiva)
3. ჩვენებითი (Pronomina demonstrativa)
4. უკუქცევითი (Pronomen reflexivum)
5. ურთიერთობითი (Pronomina correlativa) *კმაყოფილი*
6. მიმართებითი (Pronomina relativa)
7. განუსაზღვრელობითი (Pronomina indefinita)
8. კითხვითი (Pronomina interrogativa)
9. უარყოფითი (Pronomina negativa)

პირის ნაცვალსახელი (Pronomina personalia)

§ 70. პირის ნაცვალსახელებია: ego მე, tu შენ, nos ჩვენ, vos თქვენ

Sing.

Plur.

Nom. ego	tu	nos	vos
Gen. mei	tui	{nostrum	{vestrum
Dat. mihi, mi tibi		nobis	vobis
Acc. me	te	nos	vos
Abl. me	te	nobis	vobis

მრავლობითი რიცხვის ნათესაობითში გვაქვს ორ-ორი ფორმა, რომელთაგან მეორე იხმარება ე. წ. Genetivus partitivus-ის მნიშვნელობით.

qui nostrum? რომელი ჩვენთაგანი?
nemo vestrum არც ერთი თქვენთაგანი

წინდებული cum „თან“, „ურთ“ მოქმედებითში დასმულ პირის ნაცვალსახელებთან იწერება ბოლოში და ამავე დროს სიტყვასთან მოუცილებლად, ისევე როგორც ქართული თანდებული.

mecum ჩემთან
vobiscum თქვენთან
tecum შენთან
nobiscum ჩვენთან

მხოლოდითი რიცხვის აკუზატივუსსა და მოქმედებითში ზოგჯერ გარკვევებული ფორმები იხმარება: meme, tete. გვხვდება აგრეთვე ego-ს გაძლიერებული ფორმა egomet „მე თვითონ“.

უკუქცევითი ნაცვალსახელი (Pronomen reflexivum)

§ 71. უკუქცევითი ნაცვალსახელი sui „თავი“ იხმარება III პირის ნაცვალსახელის მაგიერ. მას არა აქვს სახელობითი ბრუნვა, ისევე როგორც რუსულ „себя“-ს. ორივე რიცხვში ერთნაირი ფორმები აქვს. რუსულისაგან განსხვავებით ეს ნაცვალსახელი მხოლოდ III პირთან მიმართებაში იხმარება, I და II პირებთან კი შესაბამისი პირის ნაცვალსახელები გამოიყენება.

Nom. —	Acc. se
Gen. sui	Abl. se
Dat. sibi	

laudat se ის იქებს თავს, laudant se ისინი იქებენ თავს.
 laudo me მე ვიქებ თავს, laudas te შენ იქებ თავს.

cum წინდებული sui-სე ფორმებთან ისევე იწერება, როგორც I-II პირის ნაცვალსახელებთან: secum მასთან, მათთან აკუსატივუსსა და მოქმედებითში ხშირად გვხვდება გაორკეცებული ფორმა sese.

პირისა და უკუქცევითი ნაცვალსახელები ხშირად დაირთავენ -te, -met, -pte ნაწილაკებს, რომლებიც აძლიერებენ ნაცვალსახელის მნიშვნელობას:

tute, egomet, semet, vosmet, vobismet, mihipte

კუთვნილებითი ნაცვალსახელი (Pronomina possessiva)

§ 72. კუთვნილებითი ნაცვალსახელები პირისა და უკუქცევითი ნაცვალსახელებისაგან არიან მიღებული:

meus, a, um ჩემი
 tuus, a, um შენი
 noster, nostra, nostrum ჩვენი
 vester, vestra, vestrum თქვენი
 suus, a, um მისი, მათი

კუთვნილებითი ნაცვალსახელები იბრუნებიან I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელების მსგავსად. მხოლოდ meus წოდებითში გვაძლევს mi-ს პირის ნაცვალსახელების მსგავსად კუთვნილებითი ნაცვალსახელებიც დაირთავენ გამაძლიერებელ ნაწილაკებს: -met და -pte-ს.

meapte, meamet, tuopte...

ჩვენებითი ნაცვალსახელი (Pronomina demonstrativa)

§ 73. ჩვენებითი ნაცვალსახელი იხმარება არსებითი ან ზედსართავი სახელის ნაცვალად. იბრუნვის I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელების მსგავსად, მხოლოდ მხოლოდითი რიცხვის ნათესაობითში აქვს -ius, მიცემითში -i ბოლოკიდური.

საშუალო სქესის სახელს მოუღის -d ბოლოკიდური, მამრობითს -e, მდედრობითს -a. ზოგიერთ ნაცვალსახელს ემატება -ce (-c) ნაწილაკი.

hic, haec, hoc ეს
 iste, ista, istud ეგ
 ille, illa, illud ის
 is, ea, id ის

ყველა ეს ნაცვალსახელი, განსაკუთრებით კი is, ea, id იხმარება III პირის ნაცვალსახელის მაგიერ.

ჩვენებითი ნაცვალსახელი ბრუნება

Sing.			Plur.	
Nom. is ea id	ii(ei), (i)	eae	ea	
Gen. eius	eorum	earum	eorum	
Dat. ei	iis (eis), (is)			
Acc. eum eam id	eos	eas	ea	
Abl. eo ea eo	iis(eis), (is)			

ნაცვალსახელი is, ea, id ორფუძიანია (i/e).

Sing.	Plur.			
Nom. hic haec	hoc	hi	hae	haec
Gen. huius		horum	harum	horum
Dat. huic		his		
Acc. hunc hanc	hoc	hos	has	haec
Abl. hoc hac	hoc	his		

Sing.	Plur.				
Nom. ille	illa	illud	illi	illae	illa
Gen. illius			illorum	illarum	illorum
Dat. illi			illis		
Acc. illum illam illud			illos	illas	illa
Abl. illo illa illo			illis		

Sing.	Plur.		
Nom. iste ista istud	isti	istae	ista
Gen. istius	istorum	istarum	istorum
Dat. isti	istis		
Acc. istum istam istud	istos	istas	ista
Abl. isto ista isto	istis		

hic, haec, hoc ნაცვალსახელი -ce ნაწილაკის დართვით არის მიღებული (სადაც e ხმოვანი მოკვეცილია).

საშუალო სქესის hoc მიღებულია hodce-საგან
 hodce → hocce → hoc

hunc, hanc მიღებულია hunc, hanc ისაგან

განსაზღვრებითი ნაცვალსახელი (Pronomina determinativa)

§ 74. განსაზღვრებითი ნაცვალსახელებია: ipse, ipsa, ipsum „იგი“, თვით იგი“, idem, eadem, idem „იგივე“. ეს უკანასკნელი მიღებულია is, ea, id ნაცვალსახელზე -dem ნაწილაკის დართვით, რომელიც ბრუნების დროს უცვლელი რჩება. dem-ის წინ m ასიმილაციით გვაძლევს n-ს.

	S i n g .		P l u r .			
Nom.	ipse	ipsa	ipsum	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.		ipsius		ipsorum	ipsarum	ipsorum
Dat.		ipsi			ipsis	
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipso	ipsa	ipso		ipsis	

	S i n g .		P l u r .			
Nom.	idem	eadem	idem	eidem(iidem)	eaedem	eadem
Gen.		eiusdem		eorundem	earundem	eorundem
Dat.		eisdem		eisdem	(iisdem).	
Acc.	eundem	eandem	idem	eosdem	easdem	eadem
Abl.	eodem	eadem	eodem	eisdem	(iisdem)	

მიმართებითი ნაცვალსახელი (Pronomen relativum)

§ 75. ნაცვალსახელი qui, quae „ვინა“, რომელიც“ იხმარება ხან არსებითი სახელის, ხან ზედსართავის მნიშვნელობით. სხვა ნაცვალსახელებიდან განსხვავებით მამრობითი სქესის მხოლოდობით რიცხვის აქტუალური ფორმა quem III კანკლდობით აქვს ნაწარმოები. ამავე კანკლდობით აქვს გაფორმებული მრავლობითი რიცხვის მიცემითი და მოქმედებითი quibus.

	S i n g .			P l u r .		
Nom.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
Gen.		cuius		quorum	quarum	quorum
Dat.		cui			quibus	
Acc.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo		quibus	

cum წინდებული ამ ნაცვალსახელს, ისევე როგორც პირის ნაცვალსახელებს, დაერთვის ბოლოში:

quocum, quacum, quibuscum

კითხვითი ნაცვალსახელი (Pronomina interrogativa)

§ 76. კითხვითი ნაცვალსახელებია: quis? „ვინა“? quid? „რა“? qui, quae, quod? „რომელი“? qui, quae, quod იბრუნვის მიმართებითი ნაცვალსახელის მსგავსად. ასევე იბრუნვის quis, quid. ამ ნაცვალსახელს მრავლობითი რიცხვი არა აქვს.

S i n g .

Nom.	quis	quid
Gen.	cuius	
Dat.	cui	
Acc.	quem	quid
Abl.	quo	

განუსაზღვრელობითი ნაცვალსახელი (Pronomina indefinita)

§ 77. განუსაზღვრელობითი ნაცვალსახელი მიიღება მიმართებითი ან კითხვითი ნაცვალსახელისაგან:

ა) მახვილის მოცილებით: quis? „ვინა“? quid? „რა“?
quis „ვინა“? quid „რა“?

ბ) გაორკეცებით: quisquis, quidquid „ვინც კი“, „ყოველი“

გ) ნაწილაკების დართვით: ali-(თავსართად), -dem, -quam, -que, -pam, -libet -vis, -cunque (ბოლოსართად დაერთვის). ბრუნების დროს ნაწილაკი არ იცვლება.

განუსაზღვრელი ნაცვალსახელი გვევლინება არსებითი სახელის ან ზედსართავის როლში. მათ მხოლოდ საშუალო სქესის ფორმა განასხვავებთ. არსებითს აქვს quid, ზედსართავს — quod. თუმცა ზოგჯერ მამრობითი სქესის ფორმაც განსხვავებული აქვთ. არსებითს აქვს quis, ზედსართავს -qui.

quis, qua, quid	}	ვინა, რა, რომელიმე
qui, qua, quod		
aliquis, aliqua, aliquid		
aliqui, aliqua, aliquid	}	ვიღაც, ერთი, ზოგიერთი
quispiam, quaepiam, quidpiam		
quispiam, quaepiam, quodpiam		
quisquam, quidquam (quicquam)		

quidam, quaedam, quoddam	}	თითოეული, ყოველი
quisque, quaeque, quidque		
quisque, quaeque, quodque	}	ყოველი ცალკე, თითო- ეული ცალ-ცალკე
unusquisque, unaquique, unumquidque		
unusquisque, unaquique, unumquodque	}	ვინც ვინდა, რომელიც ვინდა, ყოველი
quislibet, qualibet, quidlibet		
quilibet, qualibet, quodlibet		
quivis, quaevis, quidvis		
quivis, quaevis, quodvis		

ნაცვალსახელი quis, quid კავშირებთან: si „თუ“, ne „რათა არ“, nisi „თუ არ“, num „ნუთუ“ იხმარება aliquis, aliquid-ის ნაცვლად. მაგრამ თუ ასეთი კავშირების შემდეგ მაინც არის aliquis, aliquid, მაშინ იგი ასე უნდა ითარგმნოს: „თუმცა ვინმე“ ... „საერთოდ ვინმე“.

რთული განუსაზღვრელი ნაცვალსახელი შემდეგნაირად იბრუნვის: იცვლება მხოლოდ quis (qui), თავსართი ან ბოლოსართი კი უცვლელი რჩება: aliquis, alicuius, alicui და ა. შ.

ნაცვალსახელი unusquisque აბრუნებს ორივე წევრს ცალ-ცალკე: unusquisque, unusquisque, unicuique და ა. შ.

უარყოფითი ნაცვალსახელი (Pronomina negativa)

§ 78. უარყოფითი ნაცვალსახელებია: nemo (*ne+hemo; hemo არქაული ფორმა homo-სი), „არავინ“ და nihil (*ne+hilum; hilum „უალრესად მცირე რამ“. ამ სიტყვის მნიშვნელობა ძველთაგანვე არ არის ზუსტად დადგენილი) „არაფერი“. უარყოფითი ნაცვალსახელი მხოლოდ მხოლოდობით რიცხვში გვხვდება.

Sing.

Nom. nemo	nihil, nil
Gen. nullius, néminis	núllius rei, nihili
Dat. nemini, nulli	nulli rei
Acc. neminem	nihil, nil, nihilum
Abl. nullo, nemine	nulla re, nihilo

უთიერთობითი ნაცვალსახელი (Pronomina correlativa)

§ 79. ეს ისეთი ნაცვალსახელებია, რომლებიც ერთმანეთთან აზრობრივად არიან დაკავშირებულნი; როცა ერთი მათგანი შეიცავს კითხვას, მეორე კი პასუხს. ეს ნაცვალსახელები გრამატიკული მნიშვნელობით შეიძლება არსებითი სახელის, ან ზედსართავის ფუნქციის მატარებელი იყოს, ლოგიკური მნიშვნელობით კი — კითხვითი, ჩვენებითი, მიმართებითი, განუსაზღვრელობითი, უარყოფითი.

interrogativa	indefinita	demonstrativa	relativa	negativa
quis? qui? ვინ?	aliquis, aliqui quispiam, quidam quisquam, quisque, quivis, quilibet, quisquis ვინმე, ვიღაც, ერთი, რომელიღაც, რომელიმე	hic, iste, ille, is idem ეს, ეგ, ის, იგივე	qui ვინც, რომელიც	nemo არავინ
ubi? სად?	alicubi, usquam სადაც, სადმე ubiquaque, ubique, ubivis, ubilibet, ubicumque სადაც კი, სადაც გინდა, ყველგან	ibi, იქ, ibidem — იქვე, hic აქ, istuc, illic იქ alibi სხვაგან alias სხვა ადგილას utrobique ორივე მხარეს	ubi სადაც ubicunque, ubiubi სადაც კი	nusquam არსად
quo? საით?	aliquo საითენაღ quovis სადაღ quolibet, quoquo საითენაც კი	huc აქეთ eo, istuc, illuc იქით eodem იქვე	quo, quorsum სადაც	nusquam არსად quocumque სადაც კი
utro? რომელ მხარეს? (აქეთ თუ იქეთ?)	quoquam, quospiam საღმე	eodem იქვე, იქით-კენვე utroque იქეთ და აქეთ	—	—
uter? რომელი? (ორიდან)	utervis, uterlibet ვინმე (ორიდან)	alter, uterque მეორე, ორივე	uter ის, ვინც (ორიდან)	neuter არც ერთი, არც მეორე
quantus? რა სიდიდის?	aliquantus საკმაოდ დიდი	tantus ასეთი, ასე დიდი	quantus რამხელაღ, რამდენიღ	—
qualis? როგორი?	—	talis ასეთი	qualis როგორიღ	—
quot? რამდენი?	aliquot რამდენიმე	tot იმდენივე, ისე მეტი	quot რამდენიღ	—

ურთიერთობითი ნაცვალსახელური ზმნისართი
(Adverbia pronominalia correlativa)

§ 80. ნაცვალსახელური ზმნისართი ძირითადად ნაცვალსახელის ცალკეულ ბრუნვას წარმოადგენს (quo? „საით?“, qua? „სად?“, quam? „როგორ?“), ან მიღებულია სუფიქსების: -bi (ibi „იქ“, alibi „სხვა ადგილას“), -inc(hinc „აქედან“), ან ნაწილაკების: -de (inde „აქედან“, „შემდგომ“) -iens (quotiens „რამდენჯერ“) დართვით.

ზ მ ნ ა (Verbum)

§ 81. ზმნას აქვს პირიელი ანუ განსაზღვრული (Finitiva) და სახელადი — განუსაზღვრელი ფორმები (Indefinitiva).

ლათინური ზმნის კატეგორიებია: პირი I, II, III (Persona), რიცხვი: მხოლობითი (Numerus singularis) და მრავლობითი (Numerus pluralis), გვარი: მოქმედებითი (Genus actívum) და ვნებითი (Genus passívum), კილო: თხრობითი (Modus indicatívus), კავშირებითი (Modus coniunctívus) და ბრძანებითი (Modus imperatívus).

თხრობითი კილო ზმნით გამოხატული მოქმედების (მომხდარის ან მოსახდენის) კონსტატაცია; კავშირებითი კილო სასურველ, შესაძლებელ, აუცილებელ მოქმედებას აღნიშნავს; ბრძანებითი კილო გამოხატავს ბრძანებას ან თხოვნას.

მოქმედებითი გვარისაა ზმნა, თუ მას აქტიური ქვემდებარე ახლავს და შესაბამისი გრამატიკული ფორმითაა გამოხატული:

Magister discipulum laudat.

მასწავლებელი მოსწავლეს აქვებს.

ვნებითი გვარისაა ზმნა, თუ მისი ქვემდებარე პასიურია (როცა ქვემდებარე არ არის მოქმედი, ან თვით განიცდის მოქმედებას).

Discipulus laudatur a magistro.

მოსწავლე იქება მასწავლებლისაგან.

ზოგჯერ ვნებითი გვარის ქვემდებარე თვით განიცდის მისგანვე გამოწვეულ მოქმედებას:

lavor ვბანაობ ე. ი. lavo me.

induor ვიცვამ

ასეთ შემთხვევაში ზმნას უკუქცევითობის მნიშვნელობა აქვს. ასეთე-ბია ე. წ. მედიალური ზმნები.

ზმნა შეიძლება იყოს გარდამავალი (Verba transítiva) და გარდაუვალი (Verba intransítiva).

გარდამავალი ზმნა გამოხატავს ისეთ მოქმედებას, რომელიც მოქმედი პირიდან გადადის საგანზე, პირდაპირ ობიექტზე. ე. ი. აკლუზივუსში დასმულ სახელზე:

Legó librum.

ვკითხულობ წიგნს.

გარდაუვალ ზმნას არა აქვს პირდაპირი ობიექტი, რომელზედაც გადადის ქვემდებარის მოქმედება:

sto ვდგავარ

pugno ვიბრძვი

გარდამავალ ზმნას აქვს მოქმედებითი და ვნებითი გვარის ფორმები, გარდაუვალ ზმნას ვნებითი გვარის ფორმა შეიძლება ჰქონდეს მხოლო-ბითი რიცხვის III პირში უპირო ზმნის მნიშვნელობით: pugnatur იბრძ-ვიან.

ზოგიერთ ზმნას არა აქვს მოქმედებითი გვარის ფორმები, იუღლება მხოლოდ ვნებითში, მაგრამ მნიშვნელობა მოქმედებითი გვარისა აქვს. ასეთ ზმნებს დეპონენსები (Verba deponentia) ეწოდება. depono ნიშნავს „გადავდებ“. ეს ტერმინი ლათინური ეჭის გრამატიკოსებისაგან მომდინარეობს. ე. ი. ეს ისეთი ზმნებია, რომლებმაც, „გადადეს“, არ გამოიყენეს მოქმედებითი გვარის ფორმები: arbitror ვფიქრობ, მიმაჩნია.

ზოგიერთ ზმნას ნაწილობრივ მოქმედებითი გვარის ფორმები აქვს, ნაწილობრივ — ვნებითისა. ესენია ე. წ. ნახევრად დეპონენსები (Verba semideponentia)

დრო (Tempus) ლათინურ ზმნას ექვსი აქვს, რომლებიც ორ ჯგუფად განიყოფებიან: უსრული მოქმედების გამოხატველი (Infectum) და დასრულებული მოქმედების გამოხატველი (Perfectum).

ინფექტუმის წრეში შედის: Praesens (აწმყო), Imperfectum (უწყვე-ტელი), Futurum I (მყოფადი I).

პერფექტუმის წრეს ეკუთვნის: Perfectum (ნამყო წყვეტილი), Plusquamperfectum (წინარეწარსული), Futurum II (მყოფადი II).

სახელზმნა (Infinitivus)

§ 82. ინფინიტივუსი (Infinitivus) ლათინურ ენაში ექვსია:

1 Infinitivus praesentis activi	laudare	ქება ¹
აწმყო დროის მოქმედებითი გვარის ინფინიტივუსი.		
2 Infinitivus praesentis passivi	laudari	
აწმყო დროის ვნებითი გვარის ინფინიტივუსი.		
3 Infinitivus perfecti activi	laudavisse	

¹ სხვა ინფინიტივუსთა ქართულ შესატყვისობებზე იხილეთ შემდგომ

ნამყო ღროის მოქმედებითი გვარის ინფინიტივისი.

4 Infinitivus perfecti passivi laudatum (us) esse

ნამყო ღროის ვნებითი გვარის ინფინიტივისი.

5 Infinitivus futuri activi laudaturum (us) esse

მყოფალი ღროის მოქმედებითი გვარის ინფინიტივისი.

6 Infinitivus futuri passivi laudatum iri

მყოფალი ღროის ვნებითი გვარის ინფინიტივისი.

სახელზმნა აგრეთვე სუპინუმი Supinum

laudatum — Supinum I „საქებალ“ laudatu — Supinum II „საქებალ“

მამლეობა (Participium)

§ 83. მიმლეობა ოთხი სახისაა:

1 Participium, praesentis activi laudans (laudantis)

აწმყო ღროის მოქმედებითი გვარის მიმლეობა

მაქებარი

2 Participium perfecti passivi

laudatus, a, um

ნამყო ღროის ვნებითი გვარის მიმლეობა

ნაქები

3 Participium futuri activi

laudaturus, a, um

მყოფალი ღროის მოქმედებითი გვარის მიმლეობა

შემქებარი, ვინც აპირებს შექებას

4 Participium futuri passivi

laudandus, a, um

მყოფალი ღროის ვნებითი გვარის მიმლეობა

შესაქები

მყოფალი ღროის ვნებითი გვარის მიმლეობას გერუნდივუმსაც (Gerundivum) უწოდებენ.

სახელზმნას მიეკუთვნება აგრეთვე გერუნდიუმი (Gerundium)

ზმნის ძირითადი ფორმები

§ 84. ზმნას აქვს ოთხი ძირითადი ფორმა, რომლიდანაც სხვა ფორმები იწარმოება:

1 Praesens indicativi activi — Sing. pers. I

2 Perfectum indicativi activi — Sing. pers. I

3 Supinum I

4 Infinitivus praesentis activi

laudo, laudavi, laudatum, laudare

პირველი და მეოთხე ფორმა გამოიყენება ორივე გვარის ზმნის საუღლე-ბლად Praesens-ში, Imperfectum-სა და Futurum I-ში.

ამავე ფორმებიდან არის ნაწარმოები: Infinitivus praesentis activi et passivi, Participium praesentis, Gerundivum et Gerundium.

მეორე ფორმის მიხედვით წარმოებს მოქმედებითი გვარის ზმნების უღლება perfectum-ში, plusquamperfectum-სა და futurum II-ში. ამავე ფორმიდან იწარმოება infinitivus perfecti activi.

მესამე ფორმისაგან მიიღება participium perfecti passivi, შემდეგ ამ ფორმაზე დაყრდნობით და დამხმარე ზმნის esse-ს მეშვეობით იუღლებიან ზმნები perfectum, plusquamperfectum, futurum II passivi-ში.

ამავე ფორმიდან იწარმოება:

Infinitivus perfecti passivi

participium futuri activi

infinitivus futuri activi

infinitivus futuri passivi

პრეზენსის ფუძე

§ 85. პრეზენსის ფუძე ან ემთხვევა ზმნის ფუძეს — do, dare — „ვაძლევ“, ან იწარმოება ზმნის ფუძეზე სუფიქსებისა და ინფიქსების დართვით: -sc სუფიქსით ნაწარმოები ზმნები გამოხატავენ მოქმედების დაწყებას, ან მდგომარეობის საწყისს. ასეთ ზმნებს დაწყებითი ზმნები (Verba inchoativa) ეწოდებათ:

adolesco, adolevi, adultum, adolēscere ვიზრდება

conansesco, consanui, consanēscere ვჯანსაღდები

-n სუფიქსით ნაწარმოები ზმნები, როგორც წესი, აწმყოს წრეში ინარჩუნებენ n-ს, შემდეგ კი იშორებენ:

vinco, vici, victum, vincere ვიმარჯვებ

თუმცა, ზოგიერთი ზმნა n-ს სხვა ღროშიც ინარჩუნებს:

pingo, pinxi, pictum, pingere ვხატავ

ზოგიერთი ზმნა პრეზენსის ფუძეს -i სუფიქსით განივრცობს:

capio, cepi, captum, capere ვღებულობ

ზოგჯერ პრეზენსის ფუძე მიიღება ფუძის გაორკეცვით (Reduplicatio):

gigno, genui, genitum, gignere ვბადებ, წარმოვშობ (ფუძეა gen- gigeno → gigno)

ინფექტუმის წრის პირის ნიშნები

§ 86.

	activum	passivum
Sing. I	-o, -m	-or, -r
II	-s	-ris -(re)
III	-t	-tur
Plur. I	-mus	-mur
II	-tis	-mini
III	-nt	-ntur

ზმნების დაყოფა ჯგუფებად

§ 87. ლათინურ ენაში ზმნები ფუძეების მიხედვით ოთხ ჯგუფად ანუ უღლილებად იყოფიან. ეს დაყოფა მხოლოდ ინფექტუმის წრეს ეხება. I ჯგუფში — a გრძელი ფუძიანი ზმნებია გეარტიანებული, II-ში — გრძელი e ფუძიანი, IV-ში გრძელი i ფუძიანი. ესენია ხმოვანფუძიანი ზმნები. III ჯგუფში შედის; ა) თანხმოვან კუძიანი და ბ) -i ხმოვანფუძიანი ზმნები. III უღლილებას მიაკუთვნებენ აგრეთვე -u ფუძიან ზმნებსაც, მაგრამ რადგან u და v კლასიკურ ლათინურში იდენტური იყო, ამიტომ მიზანშეწონილად არ მიგვაჩნია მათი ცალკე ჯგუფად გამოყოფა.

პრეზენტის ინფინიტივში I, II, IV ჯგუფის ზმნები ე. ი. ხმოვანფუძიანები -re სუფიქსს უშუალოდ ფუძეზე დაირთავენ, III ჯგუფისა კი თემატური ხმოვნის ჩართვით. ამგვარად, ინფინიტივების მეშვეობით შეგვიძლია ზმნის ფუძის, ამავე დროს ჯგუფის გამოცნობა.

I უღლილების ზმნა დაახლოებით 3620-ია, II — 570, III — 2400, IV — 210.

laudare	ქება, I ჯგუფი
docere	სწავლება, II ჯგუფი
vincere	გამარჯვება III ჯგუფი
capere	დაჭერა, III ჯგუფი
statuere	დადგმა, III ჯგუფი
punire	დასჯა, IV ჯგუფი

I, II, IV ჯგუფის ზმნები ინფექტუმის წრეში პირის ნიშნებს უშუალოდ ფუძეზე დაირთავენ. მხოლოდ I ჯგუფის ზმნებში მხოლოდითი რიცხვის I პირში ფუძისეული ხმოვანი a შერწყმულია o ბოლოკიდურთან:

laudo ← laudao laudor ← laudaor

IV ჯგუფის ზმნები მრავლობითი რიცხვის III პირში ფუძესა და პირის ნიშანს შორის ჩაირთავენ თემატურ u ხმოვანს:

puniunt, puniuntur

III ა ჯგუფის ზმნები პირის ნიშნებს დაირთავენ თემატური (მოკლე) ხმოვნების საშუალებით (მხოლოდითი რიცხვის I პირის გარდა)

-u -nt-ს წინ (u ← o)
-e -r-ს წინ

-i ყველა დანარჩენ შემთხვევაში (i ← e)

III ბ ჯგუფის ზმნები ისევე იუღლებიან, როგორც IV ჯგუფისა, მხოლოდ III ჯგუფის ზმნებში i მოკლეა და r-ს წინ e ხმოვანში გადადის.

§ 88. Praesens indicativi activi

	I	II	III	III
Sing.	laud-o ვიქებ	doce-o ვასწავლი	mitt-o ვგზავნი	capio- ვღებულობ
	lauda-s	doce-s	mitt-i-s	cap-is
	lauda-t	doce-t	mitt-i-t	cap-i-t
Plur.	lauda-mus	doce-mus	mitt-i-mus	cap-i-mus
	lauda-tis	doce-tis	mitt-i-tis	cap-i-tis
	lauda-nt	doce-nt	mitt-u-nt	cap-i-u-nt
			IV	
Sing.	statu-o ვდგამ		puni-o ვსჯი	
	statu-i-s		puni-s	
	statu-i-t		pus-i-t	
Plur.	statu-i-mus		puni-mus	
	statu-i-tis		puni-tis	
	statu-u-nt		puni-u-nt	

Infinitivus praesentis activi

laudare ქება, docere სწავლება, mittere გაგზავნა, capere მიღება, statuere დადგმა, punire დასჯა.

Participium praesentis activi

§ 89. აწმყო დროის მოქმედებითი გვარის მიმღობის მაწარმოებელი I-II ჯგუფის ზმნებისათვის არის -ns (gen. -ntis), III-IV ჯგუფის ზმნების -ens (gen. -entis) სუფიქსი. აწმყოს მიმღობა იბრუნვის III კანკლელობის ზედსართავი სახელების მსგავსად. მხოლოდ მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითში ლებულობს -e ბოლოკიდურს, თუ არსებითი სახელის მნიშვნელობითაა ნახმარი და—i ბოლოკიდურს, თუ ზედსართავი სახელის ფუნქციით გვევლინება.

laudans (laudantis)	მაქებარი
docens (docentis)	ის, ვინც ასწავლის, მასწავლებელი
mittens (mittentis)	ის, ვინც აგზავნის, გამგზავნი
capiens (capientis)	მიმღები
puniens (punientis)	დამსჯელი
statuens (statuentis)	დამდგმელი

I კანკლელობის ბევრი სახელი აწმყოს მიმღობისაგანაა ნაწარმოები: scientia (sciens) ცოდნა

§ 90. Praesens indicativi passivi

Sing.	laud-or ვიქებენ	doce-or	მასწავლიან
	lauda-ris (-re)	doce-ris (-re)	
	lauda-tur	doce-tur	
Plur.	lauda-mur	doce-mur	
	lauda-mini	doce -mini	
	lauda-ntur	doce-ntur	

5. ი. გავა

Sing. mitt-or მგზავნიან	capi-or მღებულობენ	puni-or მსჯიან
mitt-e-ris (-re)	capi-e-ris (-re)	puni-ris (-re)
mitt-i-tur	capi-tur	puni-tur
Plur. mitt-i-mur	capi-mur	puni-mur
mitt-i-mini	capi-mini	puni-mini
mitt-u-ntur	capi-u-ntur	puni-u-ntur

Infinitivus praesentis passivi

§ 91. აწმყოს ვნებითი გვარის ინფინიტივუსს მაწარმოებელია I, II, IV ჯგუფის ზმნებისათვის -ri, III ჯგუფის ზმნებისათვის -i სუფიქსი: laudari, doceri, mitti, capi, puniri

Nemo debet bis **puniri** pro uno delicto.

არავინ უნდა დაისაჯოს ორჯერ ერთი დანაშაულისათვის.

Hostes **punire** debemus.

მტრები უნდა დავსაჯოთ.

Si vis **amari**, ama.

თუ გსურს უყვარდე ვინმეს, გიყვარდეს.

Patriam nostram **amare** debemus.

ჩვენ უნდა გვიყვარდეს სამშობლო.

დასახელებულ მაგალითებში ნათლად ჩანს განსხვავება აწმყოს მოქმედებითი გვარისა და ვნებითი გვარის ინფინიტივუსებს შორის.

Imperfectum

§ 92. ნამყო უწყვეტლის ფუძე მიიღება აწმყოს ფუძეზე I-II ჯგუფის ზმნებისათვის -ba, ხოლო III-IV ჯგუფის ზმნებისათვის -eba სუფიქსის დართვით. უღლების დროს ამ ფუძეს დაერთვის ინფექტუმის პირის ნიშნები. მხოლოდითი რიცხვის I პირის ნიშანია -m.

Imperfectum indicativi activi

Sing. lauda-ba-m ვაქებდი	doce-ba-m ვასწავლიდი
lauda-ba-s	doce-ba-s
lauda-ba-t	doce-ba-t
Plur. lauda-ba-mus	doce-ba-mus
dauda-ba-tis	doce-ba-tis
lauda-ba-nt	doce-ba-nt

Sing. mitt-eba-m ვგზავნიდი	capi-eba-m ვღებულობდი	puni-eba-m ვსჯიდი
mitt-eba-s	capi-eba-s	puni-eba-s
mitt-eba-t	capi-eba-t	puni-eba-t
Plur. mitt-eba-mus	capi-eba-mus	puni-eba-mus
mitt-eba-tis	capi-eba-tis	puni-eba-tis
mitt-eba-nt	capi-eba-nt	puni-eba-nt

Imperfectum indicativi passivi

Sing. lauda-ba-r მაქებდნენ	doce-ba-r მასწავლიდნენ	
lauda-ba-ris	doce-ba-ris	
lauda-ba-tur	doce-ba-tur	
Plur. lauda-ba-mur	doce-ba-mur	
lauda-ba-mini	doce-ba-mini	
lauda-ba-ntur	doce-ba-ntur	
Sing. mitt-eba-r მგზავნიდნენ	capi-eba-r მღებულობდნენ	puni-eba-r მსჯიდნენ
mitt-eba-ris	capi-eba-ris	puni-eba-ris
mitt-eba-tur	capi-eba-tur	puni-eba-tur
Plur. mitt-eba-mur	capi-eba-mur	puni-eba-mur
mitt-eba-mini	capi-eba-mini	puni-eba-mini
mitt-eba-ntur	capi-eba-ntur	puni-eba-ntur

Futurum I

§ 93. I მყოფადი იწარმოება აწმყოს ფუძეზე I-II ჯგუფის ზმნებისათვის -b, ხოლო III-IV ჯგუფის ზმნებისათვის მხოლოდითი რიცხვის I პირში -a, დანარჩენ პირებში (ორივე რიცხვში) -e სუფიქსების დართვით. III-IV ჯგუფის ზმნები პირის ნიშნებს ფუძეზე დაერთავენ (მხოლოდითი რიცხვის I პირის ნიშანია -m); I—II ჯგუფის ზმნები კი — თემატური ხმოვნის მეშვეობით (გარდა მხოლოდითი რიცხვის I პირისა, სადაც ბოლოკილური არის -o).

Futurum I activi

Sing. lauda-b-o შევაქებ	doce-b-o ვასწავლი	mitt-a-m ვავგზავნი
lauda-b-i-s	doce-b-i-s	mitt-e-s
lauda-b-i-t	doce-b-i-t	mitt-e-t
Plur. lauda-b-i-mus	doce-b-i-mus	mitt-e-mus
lauda-b-i-tis	doce-b-i-tis	mitt-e-tis
lauda-b-u-nt	doce-b-u-nt	mitt-e-nt

Sing. capi-a-m მივიღებ	puni-a-m დავსჯი
capi-e-s	puni-e-s
capi-e-t	puni-e-t
Plur. capi-e-mus	puni-e-mus
capi-e-tis	puni-e-tis
capi-e-nt	puni-e-nt

Futurum I passivi

Sing. lauda-b-or შემაქებენ	doce-b-or მასწავლიან	mitt-a-r გამგზავნიან
lauda-b-e-ris	doce-b-e-ris	mitt-e-ris
lauda-b-i-tur	doce-b-i-tur	mitt-e-tur
Plur. lauda-b-i-mur	doce-b-i-mur	mitt-e-mur
lauda-b-i-mini	doce-b-i-mini	mitt-e-mini
lauda-b-u-ntur	doce-b-u-ntur	mitt-e-ntur

Sing. capi-a-r მიმიღებენ
sapi-e-ris
capi-e-tur
Plur. capi-e-mur
capi-e-mini
capi-e-ntur

puni-a-r დამსჯიან
puni-e-ris
puni-e-tur
puni-e-mur
puni-e-mini
puni-e-ntur

Praesens coniunctivi

§ 94. აწმყო დროის კავშირებითი კილო იწარმოება I ჯგუფის ზმნებისათვის აწმყო ფუძეზე -e, ხოლო II, III, IV ჯგუფის ზმნებისათვის -a სუფიქსის დართვით. I ულლების ზმნებში ფუძისეული a იკარგება. პირის ნიშნები კავშირებითის სუფიქსის შემდეგ ემატება.

Praesens coniunctivi activi

Sing. laud-e-m ვაქებდე	doce-a-m ვასწავლავე	mitt-a-m ვგზავნიდე
laud-e-s	doce-a-s	mitt-a-s
laud-e-t	doce-a-t	mitt-a-t
Plur. laud-e-mus	doce-a-mus	mitt-a-mus
laud-e-tis	doce-a-tis	mitt-a-tis
laud-e-nt	doce-a-nt	mitt-a-nt

Sing. capi-a-m ვიღებდე	puni-a-m ვსჯიდე
capi-a-s	puni-a-s
capi-a-t	puni-a-t
Plur. capi-a-mus	puni-a-mus
capi-a-tis	puni-a-tis
capi-a-nt	puni-a-nt

Praesens coniunctivi passivi

Sing. laud-e-r მაქებდნენ (ნეტავ, რომ)	doce-a-r მასწავლადნენ (ნეტავ, რომ)
laud-e-ris	doce-a-ris
laud-e-tur	doce-a-tur
Plur. laud-e-mur	doce-a-mur
laud-e-mini	doce-a-mini
laud-e-ntur	doce-a-ntur

Sing. mitt-a-r მგზავნიდნენ	capi-a-r მიღებდნენ	puni-a-r მსჯიდნენ
mitt-a-ris (ნეტავ, რომ)	capi-a-ris (ნეტავ, რომ)	puni-a-ris (ნეტავ, რომ)
mitt-a-tur	capi-a-tur	puni-a-tur
Plur. mitt-a-mur	capi-a-mur	puni-a-mur
mitt-a-mini	capi-a-mini	puni-a-mini
mitt-a-ntur	capi-a-ntur	puni-a-ntur

Participium futuri passivi sive gerundivum

§ 95. მყოფადის ვნებითი გვარის მიმღობა ანუ გერუნდივუმი იწარმოება I ჯგუფის ზმნებიდან -nd, ხოლო III-IV ჯგუფის ზმნებიდან -end სუფიქსის დართვით. იწმდება I-II კანკლედობის ზედსართავი სახელეების მსგავსად. გერუნდივუმი უთანხმდება არსებით სახელს ზედსართავის მსგავსად.

laudandus, a, um საქები
docendus, a, um სასწავლი
mittendus, a, um გასავლავნი
capiendus, a, um მისაღები
puniendus, a, um დასასჯელი

Gerundivum. გერუნდივუმი ნაზმნარი სახელია, რომელიც მოქმედების პროცესს აღნიშნავს. მისი მაწარმოებელი სუფიქსი, ისევე როგორც გერუნდივუმისა, არის -(e)nd. გერუნდივუმი იბრუნვის II კანკლედობის საშუალო ან მაწრობითი სქესის სახელების მსგავსად. არა აქვს სახელობითი ბრუნვა და მრავლობითი რიცხვი. სახელობითის ნაცვლად შეიძლება ვეგლისხმობთ აწმყოს მოქმედებითი გვარის ინფინიტივუსი.

Nom. (laudare) ქება
Gen. laudandi ქებისა
Dat. laudando ქებას
Acc. ad laudandum საქებად, ქებისთვის
Abl. laudando ქებით

Imperfectum coniunctivi

§ 96. უწყვეტლის კავშირებითი კილოს მაწარმოებელია -re სუფიქსი. III ჯგუფის ზმნები re-ს წინ თემატურ ხმოვანს ჩაირთავენ.

-Imperfectum coniunctivi activi

Sing. lauda-re-m მექო	doce-re-m მესწავლებინა	mitt-e-re-m გამეგზავნა
lauda-re-s (ნეტავ, რომ)	doce-re-s (ნეტავ, რომ)	mitt-e-re-s (ნეტავ, რომ)
lauda-re-t	doce-re-t	mitt-e-re-t
Plur. lauda-re-mus	doce-re-mus	mitt-e-re-mus
lauda-re-tis	doce-re-tis	mitt-e-re-tis
lauda-re-nt	doce-re-nt	mitt-e-re-nt

Sing. cape-re-m მიმელო	puni-re-m დამესაჯა (ნეტავ, რომ)
cape-re-s (ნეტავ, რომ)	puni-re-s
cape-re-t	puni-re-t
Plur. cape-re-mus	puni-re-mus
cape-re-tis	puni-re-tis
cape-re-nt	puni-re-nt

Imperfectum coniunctivi passivi

Sing. lauda-re-r ვაძე lauda-re-ris (ნეტავ, რომ) lauda-re-tur	doce-re-r ესწავლებინა doce-re-ris (ნეტავ, რომ) doce-re-tur	mitt-e-re-r გავეგზავნე mitt-e-re-ris (ნეტავ, რომ) mitt-e-re-tur
Plur. lauda-re-mur lauda-re-mini lauda-re-ntur	doce-re-mur doce-re-mini doce-re-ntur	mitt-e-re-mur mitt-e-re-mini mitt-e-re-ntur
Sing. cape-re-r მიველე (ნეტავ, რომ) cape-re-ris cape-re-tur	puni-re-r დავესაჯე (ნეტავ, რომ) puni-re-ris puni-re-tur	
Plur. cape-re-mur cape-re-mini cape-re-ntur	puni-re-mur puni-re-mini puni-re-ntur	

კავშირებითი კილო აღრე მყოფადის ფუნქციებსაც ასრულებდა. მყოფადი გვიანდელი წარმოშობისაა. III-IV ჯგუფის ზმნები მყოფად ღროს კავშირებითის სუფიქსებით (-a, -e) აწარმოებენ. I-II ჯგუფის ზმნები კი უწყვეტლის გავლენით -h სუფიქსს იყენებენ I მყოფადის საწარმოებლად. IV ჯგუფის ზმნები ზოგჯერ I-II ჯგუფის ზმნების ანალოგიით -h-თი აწარმოებენ I მყოფადს. audibo მოვისმენ.

I ულლილების ზმნები კავშირებითის საწარმოებლად ვერ გამოიყენებდნენ -a სუფიქსს, რადგან ფუქსისეულ ხმოვან a-ს შეერწყმოდა და განსხვავებულ ფორმას ვერ მივიღებდით. II ულლილების ზმნები კი e ხმოვნით ვერ აწარმოებდნენ კავშირებითის, რადგან ფუქსისეულ e-ს შეერწყმებოდა. ამგვარად, ეს ზმნები III—IV ჯგუფის ზმნებს გაემიჯნენ მყოფადის წარმოებაში.

Imperativus praesentis activi

§ 97. აწმყო ღროში ბრძანებითი კილოს ფორმა აქვს II პირს ორსავე რიცხვში, მხოლოდითი რიცხვის ბრძანებითის ფორმა ემთხვევა I-II-IV ჯგუფის ზმნების აწმყოს ფუქსს, ხოლო III ჯგუფის ზმნებს; ორიოდე გამონაკლისის გარდა (სადაც ფუქსა გამოყენებული ბრძანებითის ფორმად), ფუქსზე ემატება -e მოკლე.

lauda!	აქე!	doce!	ასწავლე!	puni!	დასაჯე!	
cape!	მიილე!	mitte!	გაგზავნე!			
მაგრამ	duc!	წაიყვანე!	dic!	თქვი!	fac!	აკეთე!

მრავლობით რიცხვში ბრძანებითი კილოს საწარმოებლად I-II-IV ჯგუფის ზმნებს ემატება -te, III ჯგუფის ზმნებს -ite სუფიქსი (i მოკლეა).
laudáte! აქეთ! doceíte! ასწავლეთ! puníte! დასაჯეთ!
mittíte! გაგზავნეთ! cápíte! ლიღეთ!

აწმყოს ვნებითი გვარის ბრძანებითი კილოსათვის გამოყენებულია აწმყოს II პირი, მხოლოდით რიცხვში -re (შემოკლებული ფორმა), მრავლობით რიცხვში -mini.

laudare!	გაქონ შენ!	laudámini!	გაქონ თქვენ!
docere!	გასწავლონ შენ!	docémini!	გასწავლონ თქვენ!
mittere!	გაგზავნონ შენ!	mittímini!	გაგზავნონ თქვენ!
capere!	მივილონ შენ!	capímini!	მივილონ თქვენ!
punire!	დაგსაჯონ შენ!	punímini!	დაგსაჯონ თქვენ!

უკუთქმითი ბრძანებითი იწარმოება აღწერილობით. noli „არ მსურს“ ზმნის II პირის ბრძანებითისა და ძირითადი ზმნის აწმყო ღროს მოქმედებითი გვარის ინფინიტივუსით:

Sing. II noli laudare!	ნუ აქებ!	noli docere!	ნუ ასწავლი!
Plur. II nólite laudare!	ნუ აქებთ!	nólite docere!	ნუ ასწავლით!
Sing. II noli mittere!	ნუ აგზავნი!	noli capere!	ნუ მიიღებ!
Plur. II nólite mittere!	ნუ აგზავნით!	nólite capere!	ნუ მიიღებთ!
Sing. II noli punire!	ნუ დასჯი!		
Plur. II nólite punire!	ნუ დასჯით!		

Imperativus futuri activi

§ 98. მყოფადის ბრძანებითი კილო, უპირატესად, მოქმედებით გვარში იხმარება. მხოლოდითი რიცხვის II და III პირისათვის გამოყენებულია I, II, IV ჯგუფის ზმნებისათვის -to, III ჯგუფის ზმნებისათვის -ito სუფიქსი. მრავლობითი რიცხვის II პირს I, II, IV ჯგუფის ზმნებში დაერთვის -tote, III ჯგუფის ზმნებში -itote სუფიქსი. მრავლობითი რიცხვის III პირში I, II ჯგუფის ზმნებს მოუღით -nto, III, IV ჯგუფის ზმნებში —unto სუფიქსი. III ულლების ზმნები IV ულლების ზმნების მსგავსად აწარმოებენ მყოფადის ბრძანებითს.

Sing. II laudato!	უნდა აქო!	doceto!	უნდა ასწავლო!
III laudato!	უნდა აქოს!	doceto!	უნდა ასწავლოს!
Plur. II laudatote!	უნდა აქოთ!	docetote!	უნდა ასწავლოთ!
III laudanto!	უნდა აქონ!	docento!	უნდა ასწავლონ!
Sing. II mittito!	უნდა გაგზავნო!	capito!	უნდა მიიღო!
III mittito!	უნდა გაგზავნოს!	capito!	უნდა მიიღოს!
Plur. II mittitote!	უნდა გაგზავნოთ!	capitote!	უნდა მიიღოთ!
III mittunto!	უნდა გაგზავნონ!	capiunto!	უნდა მიიღონ!
Sing. II punito!	უნდა დასაჯო!		
III punito!	უნდა დასაჯოს!		
Plur. II punitote!	უნდა დასაჯოთ!		
III puniunto!	უნდა დასაჯონ!		

Imperativus futuri passivi

§ 99. მყოფადის ვნებითი გვარის ბრძანებითი კილოს მაწარმოებელია მხოლოდითი რიცხვის II-III პირში -tor(-mino), მრავლობითი რიცხვის III პირში -ntor. მრავლობითი რიცხვის II პირის ბრძანებითი მყოფადის ვნებით გვარს არა აქვს.

Sing. II laudator!	უნდა იქო!	docetor!	უნდა გასწავლონ!
(laudamino!)		(docemino!)	
III laudator!	უნდა იქოს!	docetor!	უნდა ასწავლონ მას!
Plur. III laudantor!	უნდა შეიქონ ისინი!	docentor!	უნდა ასწავლონ მათ!
Sing. II mittitor!	უნდა გაგაგზავნონ!	capitor!	უნდა მიგიღონ!
(mittimino!)		(capimino!)	
III mittitor!	უნდა გააგზავნოს!	capitor!	უნდა მიიღოს!
Plur. III mittuntor!	უნდა გააგზავნონ ისინი!	capiuntor!	უნდა მიიღონ ისინი!
Sing. II punitor!	უნდა დაისაჯოს!		
(punimino!)			
III punitor!	უნდა დაისაჯოს!		
Plur. III puniuntor!	უნდა დაისაჯონ ისინი!		

ყოფნა sum, fui, esse ზმნის უღლები ინფექტუმში

§ 100. „ყოფნა“ sum ზმნას აქვს როგორც დამოუკიდებელი, ასევე დამხმარე ზმნის მნიშვნელობა. ინფექტუმის ღრობები ამ ზმნას ნაწარმოები აქვს es ფუძისაგან, რომელიც მონაცვლეობს s-ში. esse-ს აწმყოს ინფინტივუსის მაწარმოებელი არის -se.

Praesens indicativi

Sing. sum ვარ	Plur. sumus
es	estis
est	sunt

მხოლოდითი რიცხვის I პირში და მრავლობითი რიცხვის I და III პირებში გამოყენებულია თემატური ხმოვანი -u ← o

Imperfectum indicativi

უწყვეტლის თხრობითი კილო იწარმოება es ფუძეზე ღრობის მაწარმოებელი -a სუფიქსის, შემდგომ კი პირის ნიშნების დართვით.

Sing. eram ← esam ვიყავი	Plur. eramus
eras	eratis
erat	erant

Futurum I

I მყოფადში es ფუძეს დაერთვის პირის ნიშნები. როტაციზმის კანონით ფუძისეული s ყველგან r-დ იქცევა. მხოლოდითი რიცხვის I პირის გარდა ყველგან თემატური ხმოვნებია გამოყენებული.

Sing. ero ვიქნები	Plur. erimus
eris	eritis
erit	erunt

Praesens coniunctivi

აწმყოს კავშირებითში s ფუძეს მიერთვის -i სუფიქსი (რომელიც ისტორიულად ნატვრითი კილოს — ოპტატივის ნიშანს წარმოადგენს), შემდგომ დაერთვის პირის ნიშნები.

Sing. sim ვიყო	Plur. simus
sis	sitis
sit	sint

Imperfectum coniunctivi

უწყვეტლის კავშირებითში es ფუძეს უცვლელი სახით ემატება -se (მდრ. ჩვეულებრივ ზმნებში -re მაწარმოებელი, რომელიც როტაციზმის გზით არის მიღებული).

Sing. essem ვყოფილიყავ	Plur. essemus
esses	essetis
esset	essent

Imperativus praesentis

აწმყოს ბრძანებითი ათემატურად იწარმოება. მხოლოდითი რიცხვის II პირისათვის ფუძეა გამოყენებულია, მრავლობითი რიცხვის II პირში კი ფუძეს ემატება -te.

Sing. II es! იყავ!
Plur. II este! იყავით!

Imperativus futuri

მყოფადის ბრძანებითის საწარმოებლად მხოლოდითი რიცხვის II-III პირისათვის ფუძეს ემატება -to სუფიქსი, მრავლობითი რიცხვის II პირში -tote, III პირში -(u)nto.

Sing. II esto! უნდა იყო!	Plur. II estote! უნდა იყოთ!
III esto! უნდა იყოს!	III sunt! უნდა იყონ!

Participium praesentis

აწმყოს მიმღობა ens (entis) „მყოფი“ კლასიკურ ლათინურში არ იხმარება.

Perfectum

§ 101. პერფექტუმის წრის დროებია: perfectum, plusquamperfectum, futurum II (exactum).

პერფექტუმის ფუძე, უმეტეს წილად, განსხვავდება აწმყოს ფუძისაგან: პერფექტუმის ფუძე სხვადასხვა საშუალებით მიიღება: სუფიქსების (-v, -u, -s) დართვით ან უსუფიქსოდ .

ს უ ფ ი ქ ს ი ა ნ ი წ ა რ მ ო ე ბ ა

ა) I-IV ჯგუფის ზმნები (ზოგჯერ II-III ჯგუფის ზმნებიც) პერფექტუმის ფუძეს, უმეტესად, -v-სუფიქსით აწარმოებენ:

laudo ვაქებ lauda-v-i ვაქე (laudare)
 audio ვისმენ audi-v-i მოვისმინე (audire)

-i მხოლოდითი რიცხვის I პირის ნიშანია.

ბ) II ჯგუფის ზმნათა უმრავლესობა (ზოგჯერ სხვა ჯგუფის ზმნებიც) პერფექტუმის ფუძეს -u-სუფიქსის დართვით მიიღებს. -u-იგივე -v-სუფიქსია (გავიხსენოთ u-სა და v-ს იდენტურობა).

doceo ვასწავლი doc-u-i ვასწავლე (docere)
 moneo ვარწმუნებ mon-u-i დავარწმუნე (monere)

ინფექტუმის სუფიქსი -e ამ ზმნებს პერფექტუმში არ გადაჰყვებათ. I სუპინუმი ასეთ ზმნებს -itum და -tum ბოლოკიდურიანი აქვთ. II ჯგუფის ზოგიერთ ზმნას კი საერთოდ არა აქვს I სუპინუმი.

studeo, studui, — studere ვცდილობ, ვმეცადინეობ

გ) III უღლების ზმნები, რომელთაც ინფექტუმის ფუძე ბაგისმიერ, კბილისმიერ ან -h თანხმოდან უთავდებათ, პერფექტუმის ფუძეს, უმეტესად, -s სუფიქსით აწარმოებენ. ამ სუფიქსს I ჯგუფის ზმნები არ იყენებენ.

ბ, გ-თი დაბოლოებულ ზმნებში პერფექტუმის ნიშან s-სა და სუპინუმის t-ს წინ ლაბიალური თანხმოდანი ყრუვდება, ლენტალური კი ასიმილირდება. მიღებული ორმაგი -ss-დან გრძელი ხმოვნის წინ ერთი შეიძლება დაიკარგოს:

scribo ვწერ	scrip-s-i	დავწერე	scriptum	დასაწერად (scribere)
duco მიმყავს	duxi (duc-s-i)	წავიყვანე	ductum	წასაყვანად (ducere)
mitto ვგზავნი	misi (mit-s-i)	გავაგზავნე	missum	გასაგზავნად (mittere)
cedo მივდივარ	cessi (ced-s-i)	წავედი	cessum	წასასვლელად (cedere)
traho მივათრევ	traxi (trah-s-i)	მივათრევე	tractum	წასათრეველად (trahere)
rego ემართავ	rexī (reg-s-i)	ემართე	rectum	სამართაველად (regere)

სუფიქსიანი პერფექტუმის მქონე ზმნებს სუსტი უღლების ზმნებსაც უწოდებენ.

უ ს უ ფ ი ქ ს ო წ ა რ მ ო ე ბ ა

ზმნების ნაწილი პერფექტუმის ფუძეს უსუფიქსოდ აწარმოებს, ფუძისეული მოკლე ხმოვნის დაგრძელებით:

lego (e მოკლეა) ვკითხულობ legi (e გრძელია) წავიკითხე (légere)
 venio (e მოკლეა) მივდივარ veni (e გრძელია) მივედი (veníre)

ბ) ზოგი ზმნა პერფექტუმის ფუძეს ფუძისეული მოკლე ხმოვნის სხვა გრძელ ხმოვანში ჩანაცვლებით მიიღებს:

ago (a მოკლეა) ვმოქმედებ; მიმყავს egi (e გრძელია) წავიყვანე, ვიმოქმედე (ágere)

capio (a მოკლეა) ვიღებ cepi (e გრძელია) მივიღე (cápere)

გ) ნაწილი ზმნებისა პერფექტუმის ფუძეს საწყისი თანხმოდანის გარკვევებით (რედუპლიკაციით) აწარმოებს. გარკვევებულ თანხმოდანებს შორის, ჩვეულებრივ, მოკლე e ხმოვანი ჩაერთვის, თუმცა ზოგჯერ ასიმილატიას განიცდის სხვა ხმოვნის გავლენით:

do ვაძლევ dedi მივეცი (dare)
 sto ვდგავარ steti დავდექი (stare)
 mordeo ვკბენ momordi ვუკბინე (mordere)
 curro გავრბივარ cucurri გავირბინე (currere)

დ) ზოგიერთი ზმნის პერფექტუმის ფუძე ემთხვევა აწმყოს ფუძეს:

statuo ვდგამ statui დავდგი (statuere)
 verdo ვტრიალებ verti ვიტრიალე (vertere)

უსუფიქსო პერფექტუმთან ზმნებს ძლიერი უღლების ზმნებს უწოდებენ.

Perfectum indicativi activi

§ 102. მოქმედებითი გვარის თხრობითი კილოს ნამყო წყვეტილი იწარმოება პერფექტუმის ფუძეზე შემდეგი პირის ნიშნების დართვით:

Sing. -i	Plur. -imus
-isti	-istis
-it	-erunt (-ere)

Sing.	laudav-i ვაქე laudav-isti laudav-it	docu-i ვასწავლე docu-isti docu-it	mis-i გავგზავნე mis-isti mis-it
Plur.	laudav-imus laudav-istis laudav-erunt (laudav-re)	docu-imus docu-istis docu-erunt (docu-ere)	mis-imus mis-istis mis-erunt (mis-ere)

Sing.	cep-i მივიღე cep-isti cep-it	puniv-i დაესაჯე puniv-isti puniv-it
Plur.	cep-imus cep-istis cep-erunt (cep-ere)	puniv-imus puniv-istis puniv-erunt (puniv-ere)

Plusquamperfectum indicativi activi

§ 103. მოქმედებითი გვარის თხრობითი კილოს წინარეწარსული მიიღება პერფექტუმის ფუძეზე -era-, შემდეგ კი ინფექტუმის პირის ნიშნების დართვით:

Sing.	laudav-era-m მიქია laudav-era-s laudav-era-t	docu-era-m მისწავლებია docu-era-s docu-era-t	mis-era-m გამიგზავნია mis-era-s mis-era-t
Plur.	laudav-era-mus laudav-era-tis laudav-era-nt	docu-era-mus docu-era-tis docu-era-nt	mis-era-mus mis-era-tis mis-era-nt

Sing.	cep-era-m მიმიღია cep-era-s cep-era-t	puniv-era-m დამისჯია puniv-era-s puniv-era-t
Plur.	cep-era-mus cep-era-tis cep-era-nt	puniv-era-mus puniv-era-tis puniv-era-nt

Futurum II activi

§ 104. II მყოფადი იწარმოება პერფექტუმის ფუძეზე -eri-სა და ინფექტუმის პირის ნიშნების დართვით (მხოლოდითი რიცხვის I პირში -er-ო).

Sing.	laudav-er-o შევაქებ laudav-er-i-s laudav-er-i-t	docu-er-o ვასწავლი docu-er-i-s docu-er-i-t	mis-er-o გავგზავნი mis-er-i-s mis-er-i-t
Plur.	laudav-er-i-mus laudav-er-i-tis laudav-er-i-nt	docu-er-i-mus docu-er-i-tis docu-er-i-nt	mis-er-i-mus mis-er-i-tis mis-er-i-nt

Sing.	cep-er-o მივიღებ cep-er-i-s cep-er-i-t	puniv-er-o დაესჯი puniv-er-i-s puniv-er-i-t
Plur.	cep-er-i-mus cep-er-i-tis cep-er-i-nt	puniv-er-i-mus puniv-er-i-tis puniv-er-i-nt

Participium perfecti passivi

§ 105. ნამყო ღროის ვნებითი გვარის მიმღეობა იწარმოება ზმნის ან აწმყოს ფუძეზე -t(-s) სუფიქსისა და I-II კანკელდობის ზედსართავთა ბოლოკიდურების დართვით:

laudatus, a, um ქებული	captus, a, um მიღებული
doctus, a, um ნასწავლი	punitus, a, um დასჯილი
missus, a, um გავგზავნილი	

Supinum

§ 106. სუპინუმი არის ზმნისაგან *tu სუფიქსით ნაწარმოები IV კანკელდობის სახელი, რომელსაც ორი ბრუნვა აქვს: მხოლოდითი რიცხვის აკუზატივეუსი -tum (-sum) ბოლოკიდურით (supinum I) და მხოლოდითი რიცხვის მოქმედებითი -tu (-su) ბოლოკიდურით (Supinum II)

I სუპინუმი მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან იხმარება და მიზანს გამოხატავს:

laudatum საქებად
captum მისაღებად

II სუპინუმი კი მხოლოდ ზოგიერთ ზედსართავთან იხმარება: iucundus „სასიამოვნო“, facilis „ადვილი“, difficilis „ძნელი“, optimus „საუკეთესო“, incredibilis „დაუჯერებელი“, utilis „სასარგებლო“, crudelis „უმოწყალო“, gravis „მკაცრი“, levis „მსუბუქი“, asper „მწვავე“, horribilis „შემადრწუნებელი“, mirabilis „საოცარი“, turpis „სამარცხენო“, გარდა ამ ზედსართავებისა, II სუპინუმი გვხვდება შემდეგ გამონათქვამებთან: fas est, opus est „საჭიროა“, „ხამს“ და nefas est „დაუშვებელია“. facilis dictu „სათქმელად ადვილი“.

სუპინუმისა და ნამყოს ვნებითი გვარის მიმღეობის ფუძე ერთნაირად არის ნაწარმოები. ლათინური ენის გრამატიკის ზოგ სახელმძღვანელოში მითითებულია, რომ სუპინუმის ფუძისაგან არის მიღებული ნამყოს მიმღეობა. რაკილა ამ მიმღეობითა და ყოფნა ზმნის მეშვეობით ხდება ულღეობა პერფექტუმის წრის ვნებით გვარში, ცხადია, სუპინუმი ერთ-ერთ მთავარ ფორმადაა აღიარებული.

Infinitivus perfecti activi

§ 107. ნამყო წყვეტილის მოქმედებითი გვარის ინფინიტივის მი-
იღება პერფექტუმის ფუძეზე *isse*-ს დართვით:
laudav-isse, docu-isse, mis-isse, cep-isse, punuv-isse.

Perfectum indicativi passivi

§ 108. ნამყო წყვეტილის ვნებითი გვარის ულლება იწარმოება ნამყოს
მიმღებობისა და ყოფნა ზმნის აწმყოს ფორმების მეშვეობით

Sing. *laudatus, a, um sum* შემაქეს *doctus, a, um sum* მასწავლეს
" " *es* " " *es*
" " *est* " " *est*
Plur. *laudati, ae, a sumus* *docti, ae, a sumus*
" " *estis* " " *estis*
" " *sunt* " " *sunt*

Sing. *missus, a, um sum* გამაგზავნეს *captus, a, um sum* მიმიღეს
" " *es* " " *es*
" " *est* " " *est*
Plur. *missi, ae, a sumus* *capti, ae, a sumus*
" " *estis* " " *estis*
" " *sunt* " " *sunt*

Sing. *punitus, a, um sum* დამსაჯეს
" " *es*
" " *est*
Plur. *puniti, ae, a sumus*
" " *estis*
" " *sunt*

Plusquamperfectum indicativi passivi

§ 109. წინარეწარსულის ვნებითი გვარის თხრობითი კილო იწარმო-
ება ნამყოს ვნებითი გვარის მიმღებობითა და ყოფნა ზმნის უწყვეტილის
ფორმებით:

Sing. *laudatus, a, um eram* ვუქივარ
" " *eras*
" " *erat*
doctus, a, um eram უსწავლებიათ
" " *eras* ჩემთვის
" " *erat*

Plur. *laudati, ae, a eramus* *docti, ae, a eramus*
" " *eratis* " " *eratis*
" " *erant* " " *erant*

Sing. *missus, a, um eram* გავუგზავნივარ *captus, a, um eram* მივუღივარ
" " *eras* " " *eras*
" " *erat* " " *erat*

Plur. *missi, ae, a eramus* *capti, ae, a eramus*
" " *eratis* " " *eratis*
" " *erant* " " *erant*

Sing. *punitus, a, um eram* დავუსჯივარ *puniti, ae, a eramus*
" " *eras* " " *eratis*
" " *erat* " " *erant*

Futurum II passivi

§ 110. II მყოფადის ვნებითი გვარი იწარმოება ნამყოს ვნებითი გვა-
რის მიმღებობისა და ყოფნა ზმნის I მყოფადის ფორმებით:

Sing. *laudatus, a, um ero* შემაქებენ *doctus, a, um ero* მასწავლიან
" " *eris* " " *eris*
" " *erit* " " *erit*

Plur. *laudati, ae, a erimus* *docti, ae, a erimus*
" " *eritis* " " *eritis*
" " *erunt* " " *erunt*

Sing. *captus, a, um ero* მიმიღებენ *missus, a, um ero* გამაგზავნიან
" " *eris* " " *eris*
" " *erit* " " *erit*

Plur. *capti, ae, a erimus* *missi, ae, a erimus*
" " *eritis* " " *eritis*
" " *erunt* " " *erunt*

Sing. *punitus, a, um ero* დამსჯიან Plur. *puniti, ae, a erimus*
" " *eris* " " *eritis*
" " *eritis* " " *erunt*

Infinitivus perfecti passivi

§ 111. ნამყო წყვეტილის ვნებითი გვარის ინფინიტივუსი მიიღება ნამყო ვნებითი გვარის მიმღობისა და ყოფნა ზმნის აწმყო ინფინიტივუსის მეშვეობით. იხმარება მხოლოდ ინფინიტივურ კონსტრუქციებში. იგი უთანხმდება ლოგიკურ ქვემდებარეს ბრუნვაში, რიცხვსა და სქესში:

laudatus, a, um esse (laudatum, am, um esse)
 laudati, ae, a esse (laudatos, as, a esse)
 doctus, a, um esse (doctum, am, um esse)
 docti, ae, a esse (doctos, as, a esse)

Participium futuri activi

§ 112. მოქმედებითი გვარის მყოფლის მიმღობა იწარმოება ზმნის ფუძეზე -turus, a, um (ან -surus, a, um) სუფიქსების დართვით:
 laudaturus, a, um ის ვინც უნდა შეაქოს
 docturus, a, um ის, ვინც უნდა ასწავლოს

Infinitivus futuri activi

§ 113. მყოფლის მოქმედებითი გვარის ინფინიტივუსი მხოლოდ ინფინიტივურ კონსტრუქციებში გამოიყენება. იგი უთანხმდება ლოგიკურ ქვემდებარეს ბრუნვაში, რიცხვსა და სქესში. მყოფლის მოქმედებითი გვარის ინფინიტივუსი იწარმოება მყოფლის მოქმედებითი გვარის მიმღობისა და ყოფნა ზმნის აწმყო ინფინიტივუსის მეშვეობით.

laudaturus, a, um esse (laudaturum, am, um esse)
 laudaturi, ae, a esse (laudatueros, as, a esse)
 docturus, a, um esse (docturum, am, um esse)
 docturi, ae, a esse (doctueros, as, a esse)

Infinitivus futuri passivi

§ 114. მყოფლის ვნებითი გვარის ინფინიტივუსი იწარმოება I სუბინტისა და iri-ს (eo ზმნის ვნებითი გვარის ინფინიტივუსი) მეშვეობით:
 laudatum iri, doctum iri.

Perfectum coniunctivi activi

§ 115. ნამყო კავშირებითი იწარმოება ნამყო ფუძეზე -eri — ფორმანტისა და პირის ნიშნების დართვით.

Sing. laudav-eri-m შეეკებლი	docu-eri-m ვასწავლიდი	mis-eri-m გავგზავნიდი
laudav-eri-s	docu-eri-s	mis-eri-s
laudav-eri-t	docu-eri-t	mis-eri-t
Plur. laudav-eri-mus	docu-eri-mus	mis-eri-mus
laudav-eri-tis	docu-eri-tis	mis-eri-tis
laudav-eri-nt	docu-eri-nt	mis-eri-nt

Sing. cep-eri-m მივიღებდი	puniv-eri-m დავსჯიდი
cep-eri-s	puniv-eri-s
cep-eri-t	puniv-eri-t
Plur. cep-eri-mus	puniv-eri-mus
cep-eri-tis	puniv-eri-tis
cep-eri-nt	puniv-eri-nt

Plusquamperfectum coniunctivi activi

§ 116. წინარეწარსულის კავშირებითი კილო იწარმოება ნამყო ფუძეზე -isse-ფორმანტისა და პირის ნიშანთა დართვით.

Sing. laudav-isse-m შემექო	docu-isse-m მესწავლებინა	mis-isse-m გამეგზავნა
laudav-isse-s	docu-isse-s	mis-isse-s
laudav-isse-t	docu-isse-t	mis-isse-t
Plur. laudav-isse-mus	docu-isse-mus	mis-isse-mus
laudav-isse-tis	docu-isse-tis	mis-isse-tis
laudav-isse-nt	docu-isse-nt	mis-isse-nt

Sing. cep-isse-m მიმელო	puniv-isse-m დამესაჯა
cep-isse-s	puniv-isse-s
cep-isse-t	puniv-isse-t
Plur. cep-isse-mus	puniv-isse-mus
cep-isse-tis	puniv-isse-tis
cep-isse-nt	puniv-isse-nt

Perfectum coniunctivi passivi

§ 117. ნამყო ვნებითი გვარის კავშირებითი კილო იწარმოება ნამყო ვნებითი გვარის მიმღობისა და ყოფნა ზმნის აწმყო კავშირებითის მეშვეობით.

Sing. laudatus, a, um sim შევექე	doctus, a, um sim ესწავლებინათ ჩემთვის
" " sis	" " sis
" " sit	" " sit
Plur. laudati, ae, a simus	docti, ae, a simus
" " sitis	" " sitis
" " sint	" " sint

Sing. missus, a, um sim გავეგზავნე	captus, a, um sim მივიღე
” ” sis	” “ sis -
” “ sit	” “ sit
Plur. missi, ae, a simus	capti, ae, a simus
” “ sitis	” “ sitis
” “ sint	” “ sint

Sing. punitus, a, um sim დავესაჯე
” “ sis
” “ sit
Plur. puniti, ae, a simus
” “ sitis
” “ sint

Plusquamperfectum coniunctivi passivi

§ 118. წინარეწარსულის ვნებითი გვარის კავშირებითი კილო იწარმოება ნამყოფ ვნებითი გვარის მიმღობისა და ყოფნა ზმნის უწყვეტლის კავშირებითით.

Sing. laudatus, a, um essem შევექე	doctus, a, um essem ესწავლებინა
” “ esses	” “ esses ჩემთვის
” “ esset	” “ esset
Plur. laudati, ae, a essemus	docti, ae, a essemus
” “ essetis	” “ essetis
” “ essent	” “ essent

Sing. missus, a, um essem გავეგზავნე	captus, a, um essem მივეღე
” ” esses	” “ esses
” ” esset	” “ esset
Plur. missi, ae, a essemus	capti, ae, a essemus
” “ essetis	” “ essetis
” “ essent	” “ essent

Sing. punitus, a, um essem დავესაჯე
” “ esses
” “ esset
Plur. puniti, ae, a essemus
” “ essetis
” “ essent

Perfectum indicativi

§ 119. პერფექტუმის წრეში sum ზმნის სხვა ფუძე ენაცვლება in (მომდინარეობს ინდოევროპული ძირისაგან bheu/bhu. შდრ. რუსული бьху).

Sing. fui ვიყავი	Plur. fuimus
fui	fui
fuit	fuerunt (fuere)

Plusquamperfectum indicativi

Sing. fueram ვყოფილვარ	Plur. fueramus
fueras	fueratis
fuerat	fuerant

Futurum II

Sing. fuero ვიქნები	Plur. fuerimus
fueris	fueritis
fuerit	fuerint

Perfectum coniunctivi

Sing. fuerim ვყოფილიყავ	Plur. fuerimus
fueris	fueritis
fuerit	fuerint

Plusquamperfectum coniunctivi

Sing. fuisset ვყოფილიყო	Plur. fuissetis
fuisset	fuissetis
fuisset	fuissent

Infinitivus perfecti — fuisse

Participium futuri — futurus, a, um

Infinitivus futuri — futurus, a, um esse ან fore

უღლების საერთო ტაბულა

§ 120. Praesens	indicativi	activi		
	I	II	III	IV
Sing. laudo	doceo	mitto	capio	punio
laudas	doces	mittis	capis	punis
laudat	docet	mittit	capit	punit
Plur. laudamus	docemus	mittimus	capimus	punimus
laudatis	docetis	mittitis	capitis	punitis
laudant	docent	mittunt	capiant	puniunt

Praesens indicativi passivi

Sing.	laudor	doceor	mittor	capior	punior
	laudaris	docearis	mitteris	caperis	puniris
	laudatur	docetur	mittitur	capitur	punitur
Plur.	laudamur	doceamur	mittimur	capimur	punimur
	laudamini	doceamini	mittimini	capimini	punimini
	laudantur	docentur	mittuntur	capiuntur	puniuntur

Imperfectum indicativi activi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudabam	docebam	mittebam	capiebam	puniebam
	laudabas	docebas	mittebas	capiebas	puniebas
	laudabat	docebat	mittebat	capiebat	puniebat
Plur.	laudabamus	docebamus	mittebamus	capiebamus	puniebamus
	laudabatis	docebatis	mittebatis	capiebatis	puniebatis
	laudabant	docebant	mittebant	capiebant	puniebant

Imperfectum indicativi passivi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudabar	docebar	mittebar	capiebar	puniebar
	laudabaris	docebaris	mittebaris	capiebaris	puniebaris
	laudabatur	docebatur	mittebatur	capiebatur	puniebatur
Plur.	laudabamur	docebamur	mittebamur	capiebamur	puniebamur
	laudabamini	docebamini	mittebamini	capiebamini	puniebamini
	laudabantur	docebantur	mittebantur	capiebantur	puniebantur

Futurum I activi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudabo	docebo	mittam	capiam	puniam
	laudabis	docebis	mittes	capies	punies
	laudabit	docebit	mittet	capiet	puniet
Plur.	laudabimus	docebimus	mittemus	capiemus	puniemus
	laudabitis	docebitis	mittetis	capietis	punietis
	laudabunt	docebunt	mittent	capient	punient

Futurum I passivi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudabor	docebor	mittar	capiar	puniar
	laudaberis	doceberis	mitteris	capieris	punieris
	laudabitur	docebitur	mittetur	capietur	punietur
Plur.	laudabimur	docebimur	mittemur	capiemur	puniemur
	laudabimini	docebimini	mittimini	capiemini	puniemini
	laudabuntur	docebuntur	mittentur	capientur	punientur

Praesens coniunctivi activi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudem	doceam	mittam	capiam	puniam
	laudes	doceas	mittas	capias	punias
	laudet	doceat	mittat	capiat	puniat
Plur.	laudemus	doceamus	mittamus	capiamus	puniamus
	laudetis	doceatis	mittatis	capiat	puniat
	laudent	doceant	mittant	capiant	puniant

Praesens coniunctivi passivi

	I	I'	III	III	IV
Sing.	lauder	docear	mittar	capiar	puniar
	lauderis	docearis	mittaris	capiaris	puniaris
	laudetur	doceatur	mittatur	capiat	puniat
Plur.	laudemur	doceamur	mittamur	capiamur	puniamur
	laudemini	doceamini	mittamini	capiamini	puniamini
	laudentur	doceantur	mittantur	capiantur	puniantur

Imperfectum coniunctivi activi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudarem	docebam	mitterem	caperem	punirem
	laudares	docebas	mitteres	caperes	punires
	laudaret	docebat	mitteret	caperet	puniret
Plur.	laudaremus	docebamus	mitteremus	caperemus	puniremus
	laudaretis	docebatis	mitteretis	caperetis	puniretis
	laudarent	docebant	mitterent	caperent	punirent

Imperfectum coniunctivi passivi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudarer	docebam	mitterer	caperer	punirer
	laudareris	docebaris	mittereris	capereris	punireris
	laudaretur	docebatur	mitteretur	caperetur	puniretur
Plur.	laudaremur	docebamur	mitteremur	caperemur	puniremur
	laudaremini	docebamini	mitteremini	caperemini	puniremini
	laudarentur	docebantur	mitterentur	caperentur	punirentur

Perfectum indicativi activi

	I	II	III	III	IV
Sing.	laudavi	docui	misisti	cepi	pinivi
	laudavisti	docuisti	misisti	cepisti	punivisti
	laudavit	docuit	misit	cepit	punivit
Plur.	laudavimus	docuimus	misimus	cepimus	punivimus
	laudavistis	docuistis	misistis	cepistis	punivistis
	laudaverunt	docuerunt	miserunt	ceperunt	puniverunt

Perfectum indicativi passivi		
I	II	III
Sing. laudatus, a, um sum	doctus, a, um sum	missus, a, um sum
" " es	" " es	" " es
" " est	" " est	" " est
Plur. laudati, ae, a sumus	docti, ae, a sumus	missi, ae, a sumus
" " estis	" " estis	" " estis
" " sunt	" " sunt	" " sunt

III	IV
Sing. captus, a, um sum	punitus, a, um sum
" " es	" " es
" " est	" " est
Plur. capti, ae, a sumus	puniti, ae, a sumus
" " estis	" " estis
" " sunt	" " sunt

Plusquamperfectum indicativi activi				
I	II	III	III	IV
Sing. laudaveram	docueram	miseram	ceperam	puniveram
laudaveras	docueras	miseras	ceperas	puniveras
laudaverat	docuerat	miserat	ceperat	puniverat
Plur. laudaveramus	docueramus	miseramus	ceperamus	puniveramus
laudaveratis	docueratis	miseratis	ceperatis	puniveratis
laudaverant	docuerant	miserant	ceperant	puniverant

Plusquamperfectum indicativi passivi				
I	II	III-	III	IV
Sing. laudatus, a, um eram	doctus, a, um eram		missus, a, um eram	
" " eras	" " eras		" " eras	
" " erat	" " erat		" " erat	
Plur. laudati, ae, a eramus	docti, ae, a eramus		missi, ae, a eramus	
" " eratis	" " eratis		" " eratis	
" " erant	" " erant		" " erant	
Sing. captus, a, um eram			punitus, a, um eram	
" " eras			" " eras	
" " erat			" " erat	
Plur. capti, ae, a eramus			puniti, ae, a eramus	
" " eratis			" " eratis	
" " erant			" " erant	

Futurum II activi				
I	II	III	III	IV
Sing. laudavero	docuero	misero	cepero	punivero
laudaveris	docueris	miseris	ceperis	puniveris
laudaverit	docuerit	miserit	ceperit	puniverit

Plur. laudaverimus	docuerimus	miserimus	ceperimus	puniverimus
laudaveritis	docueritis	miseritis	ceperitis	puniveritis
laudaverint	docuerint	miserint	ceperint	puniverint

Futurum II passivi				
I	II	III	III	IV
Sing. laudatus, a, um ero	doctus, a, um ero		missus, a, um ero	
" " eris	" " eris		" " eris	
" " erit	" " erit		" " erit	
Plur. laudati, ae, a erimus	docti, ae, a erimus		missi, ae, a erimus	
" " eritis	" " eritis		" " eritis	
" " erunt	" " erunt		" " erunt	

III	IV
Sing. captus, a, um ero	punitus, a, um ero
" " eris	" " eris
" " erit	" " erit
Plur. capti, ae, a erimus	puniti, ae, a erimus
" " eritis	" " eritis
" " erunt	" " erunt

Perfectum coniunctivi activi				
I	II	III	III	IV
Sing. laudaverim	docuerim	miserim	ceperim	puniverim
laudaveris	docueris	miseris	ceperis	puniveris
laudaverit	docuerit	miserit	ceperit	puniverit
Plur. laudaverimus	docuerimus	miserimus	ceperimus	puniverimus
laudaveritis	docueritis	miseritis	ceperitis	puniveritis
laudaverint	docuerint	miserint	ceperint	puniverint

Perfectum coniunctivi passivi				
I	II	II	III	III
Sing. laudatus, a, um sim	doctus, a, um sim		missus, a, um sim	
" " sis	" " sis		" " sis	
" " sit	" " sit		" " sit	
Plur. laudati, ae, a simus	docti, ae, a simus		missi, ae, a simus	
" " sitis	" " sitis		" " sitis	
" " sint	" " sint		" " sint	

Sing. captus, a, um sim	punitus, a, um sim
" " sis	" " sis
" " sit	" " sit
Plur. capti, ae, a simus	puniti, ae, a simus
" " sitis	" " sitis
" " sint	" " sint

Plusquamperfectum		coniunctivi activi		
I	II	III	III	IV
Sing. laudavissem	docuissem	missem	cepissem	punivissem
laudavisses	docuisses	misisses	cepisses	punivisses
laudavisset	docuisset	misisset	cepisset	punivisset
Plur. laudavissemus	docuissemus	missemus	cepissemus	punivissemus
laudavissetis	docuissetis	misissetis	cepissetis	punivissetis
laudavissent	docuissent	misissent	cepissent	punivissent

Plusquamperfectum		coniunctivi passivi		
I	II	III		
Sing. laudatus, a, um essem	doctus, a, um essem	missus, a, um essem		
" " esses	" " esses	" " esses		
" " esset	" " esset	" " esset		
Plur. laudati, ae, a essemus	docti, ae, a essemus	missi, ae, a essemus		
" " essetis	" " essetis	" " essetis		
" " essent	" " essent	" " essent		

III		IV		
Sing. captus, a, um essem	punitus, a, um essem			
" " esses	" " esses			
" " esset	" " esset			
Plur. capti, ae, a essemus	puniti, ae, a essemus			
" " essetis	" " essetis			
" " essent	" " essent			

Imperativus		praesentis activi		
I	II	III	III	IV
Sing. II lauda!	doce!	mitte!	cape!	puni!
Plur. II laudate!	docete!	mittite!	capite!	punite!

Imperativus		praesentis passivi		
I	II	III	III	IV
Sing. II laudare!	docere!	mittere!	capere!	punire!
Plur. II laudamini!	docemini!	mittimini!	capimini!	punimini!

Imperativus		futuri activi		
I	II	III	III	IV
Sing. II laudato!	doceto!	mittito!	capito!	punito!
III laudato!	doceto!	mittito!	capito!	punito!
Plur. II laudatote!	docetote!	mittitote!	capitote!	punitote!
III laudanto!	docento!	mittunto!	capiunto!	puniunto!

Imperativus		futuri passivi		
I	II	III	III	IV
Sing. II laudator!	docetor!	mittitor!	capitor!	punitor!
III laudator!	docetor!	mittitor!	capitor!	punitor!
Plur. II —	—	—	—	—
III laudantor!	docentor!	mittuntor!	capiantor!	puniuntor!

Infinitivus		praesentis activi		
I	II	III	III	IV
laudare	docere	mittere	capere	punire

Infinitivus		praesentis passivi		
I	II	III	III	IV
laudari	doceri	mitti	capi	puniri

Infinitivus		perfecti activi		
I	II	III	III	IV
laudavisse	docuisse	misisse	cepisse	punivisse

Infinitivus		perfecti passivi		
I	II	III		
laudatus, a, um esse	doctus, a, um esse	missus, a, um esse		

III	IV
captus, a, um esse	punitus, a, um esse

Infinitivus		futuri activi		
I	II	III	III	IV
laudaturus, a, um esse	docturus, a, um esse	missurus, a, um esse		
III	IV			
capturus, a, um esse	puniturus, a, um esse			

Infinitivus		futuri passivi		
I	II	III	III	IV
laudatum iri	doctum iri	missum iri	captum iri	punitum iri

Participium praesentis activi				
I	II	III	III	IV
laudans	docens	mittens	capiens	puniens
Participium perfecti passivi				
I	II	III	III	IV
laudatus, a, um	doctus, a, um	missus, a, um	captus, a, um	punitus, a, um
Participium futuri activi				
I	II	III	III	IV
laudaturus, a, um	docturus, a, um	missurus, a, um	capturus, a, um	puniturus, a, um
Participium futuri passivi				
I	II	III	III	IV
laudandus, a, um	docendus, a, um	mittendus, a, um	capiendus, a, um	puniendus, a, um
Supinum I				
I	II	III	III	IV
laudatum	doctum	missum	captum	punitum
Supinum II				
I	II	III	III	IV
laudatu	doctu	missu	captu	punitu
Gerundium				
I	II	III	III	IV
Gen. laudandi	docendi	mittendi	capiendi	puniendi
Dat. laudando	docendo	mittendo	capiendo	puniendo
Acc. ad laudandum	ad docendum	ad mittendum	ad capiendum	ad puniendum
Abl. laudando	docendo	mittendo	capiendo	puniendo

აღწერილობითი უღლება (Coniugatio periphrastica)

§ 121. მყოფალი ღროის მოქმედებითი გვარის მიმღობა ყოფნა ზმნასთან ერთად ქმნის უღლებას, რომელსაც აღწერილობით უღლებას coniugatio periphrastica-ს უწოდებენ. ასეთი უღლება ჰგავს ვნებითი გვარის ზმნების უღლებას პერფექტუმის წრეში (მხოლოდ ბრძანებითი კილოს ფორმები არა აქვს). ეს უღლება გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც მიზანს შეიცავს.

laudaturus sum (es, est...) მე ვაპირებ შექებას, მე უნდა შევავქო
 laudaturus eram (eras, erat...) მე ვაპირებდი შექებას, მე უნდა შემექო
 laudaturus ero (eris, erit...) მე უნდა (განზრახული მაქვს) შევავქო
 laudaturus fui (fuisti, fuit...) მე უნდა შემექო, მინდოდა შემექო

laudaturus fueram (fueras, fuerat...) მე დავაპირებ (განზრახული მაქონდა) შემექო

laudaturus fuero (fueris, fuerit...) მე ვეცდები (განზრახული მაქვს) შევავქო

ეს არის ე. წ. coniugatio periphrastica activa. მყოფალი ღროის ვნებითი გვარის მიმღობითა და ყოფნა ზმნით ნაწარმოებ უღლებას კი უწოდებენ coniugatio periphrastica passiva-ს. იგი გამოხატავს აუცილებლად შესასრულებელ მოქმედებას.

laudandus sum (es, est...) მე უნდა მაქონ, საჭიროა მაქონ

laudandus eram (eras, erat...) საჭირო იყო ჩემი შექება

laudandus ero (eris, erit...) მე უნდა შემექონ

laudandus fui (fuisti, fuit...) მე უნდა შევექე (ვინმეს)

laudandus fueram (fueras, fuerat...) საჭირო იყო შევექე (ვინმეს)

laudandus fuero (fueris, fuerit...) მე უნდა (საჭიროა) შემექონ

ვარდამავალ ზმნებს ყველა ფორმა აქვს ვნებითი გვარის აღწერილობითი უღლებისა. ვარდაუვალ ზმნებს კი მხოლოდ გერუნდიუმითა და ყოფნა ზმნის მხ. რიცხვის III პირის საშუალებით ნაწარმოები ფორმები აქვთ.

pugnandum est საჭიროა ბრძოლა

pugnandum erat

pugnandum fuit } საჭირო იყო ბრძოლა

pugnandum fuerat }

pugnandum erit

pugnandum fuerit } საჭირო იქნება ბრძოლა

ვნებითი გვარის აღწერილობითი უღლება ხშირად გვხვდება ე. წ. Dativus personae-სთან. ეს არის მიცემითში დასმული სახელი, რომელსაც მიეწერება, რომლისთვისაც განკუთვნილია მოქმედება.

„Tria videnda sunt oratori: quid dicat et quo quidque loco et quomodo“ (Cic.)

„სამი რამ უნდა გაითვალისწინოს ორატორმა (სამი რამ არის აუცილებლად გასათვალისწინებელი ორატორის მიერ): რა თქვას, სად და როგორ“.

Mihi pugnandum est.

მე უნდა ვიბრძოლო (ჩემთვის აუცილებელია ბრძოლა)

აღწერილობითი უღლების ინფინიტივუსის ფორმები მეტწილად გამოიყენება შემდეგ კონსტრუქციებში: Accusativus cum infinitivo-სა და Nominativus cum infinitivo-ში, ხოლო კავშირებითის ფორმები — დამოკიდებულ წინადადებებში.

დაპონენტია (Verba deponentia)

§ 122. დეპონენტები ისეთი ზმნებია, რომელთაც ვნებითი გვარის ფორმებზე აქვთ, მნიშვნელობა კი — მოქმედებითი გვარისა.

hortor, hortatus sum, hortari ვარწმუნებ

დეპონენტებს მოქმედებითი გვარის ზოგიერთი ფორმაც მოეპოვება. მაგ. Participium praesentis activi — hortans დამარწმუნებელი

Participium futuri activi — hortaturus ის, ვინაც უნდა დაარწმუნოს
Infinitivus futuri activi-hortaturus esse

Gerundium — hortandi

Supinum I — hortatum

დეპონენტების გერუნდიუმს ვნებითი გვარის მნიშვნელობა აქვს (როგორც ჩვეულებრივ ზმნებს): hortandus დასარწმუნებელი

ზოგიერთი დეპონენტის ნამყოფს ვნებითი გვარის მიმღეობა მოქმედებითი გვარის მნიშვნელობითაც იხმარება და ვნებითი გვარის მნიშვნელობითაც.

comitor ვაცილებ, comitatus გამცილებელი და გასაცილებელი
populor ვაცარიელებ, populatus დამაცარიელებელი და დასაცარიელებელი

დეპონენტები:

I ულლება

arbitror, arbitratus sum, arbitrari	ვფიქრობ, მიმაჩნია
conor, conatus sum, conari	ვცდილობ
for, fatus sum, fari	ვლაპარაკობ
gratulor, gratulatus sum, gratulari	ვულოცავ
hortor, hortatus sum, hortari	ვარწმუნებ, ვურჩევ
imitor, imitatus sum, imitari	ვბაძავ
moror, moratus sum, morari	ვაყოვნებ
admiror, admiratus sum, admirari	მიკვირს
opinor, opinatus sum, opinari	ვევარაუდობ
populor, populatus sum, populari	ვარბევ
venor, venatus sum, venari	ვნადირობ

II ულლება

fateor, fassus sum, fateri	ვადიარებ
medeor, mederi	ვეუწამლებ
mereor, meritus sum, mereri	ვიმსახურებ
misereor, miseritus sum, misereri	მებრალება, ვიბრალებ

polliceor, pollictus sum, polliceri	ვპირდები
reor, ratus sum, reri	მგონია
tueor, tuitus sum, tueri	ვკვირვებ
vereor, veritus sum, vereri	მეშინია

III ულლება

adipiscor, adeptus sum, adipisci	ვალწევ
gradior, gressus sum, gradi	მიგაბიჯებ
labor, lapsus sum, labi	ვევარდები
loquor, locutus sum, loqui	ვლაპარაკობ
moriior, mortuus sum, mori	ვკვდები
nascor, natus sum, nasci	ვიბადები
obliviscor, oblitus sum, oblivisci	ვივიწყებ
patior, passus sum, pati	ვითმენ
proficiscor, profectus sum, proficisci	მივემგზავრები
queror, questus sum, queri	ვჩივი
reminiscor —, reminisci	მოვიგონებ
sequor, secutus sum, sequi	მივყვები, მივდევ
utor, usus sum, uti	ვსარგებლობ

IV ულლება

largior, largitus sum, largiri	უხვად ვავცემ
mentior, mentitus sum, mentiri	ვცრუობ
metior, mensus sum, metiri	ვზომავ
ordior, orsus sum, ordiri	ვიწყებ
orior, ortus sum, oriri	ამოვდივარ
partior, partitus sum, partiri	ვყოფ
potior, potitus sum, potiri	დავეუფლები

ულლების საერთო ტაბულა

Praesens indicativi		Praesens coniunctivi	
Sing. imitor	ვბაძავ	imiter	ვბაძავდე
	imitaris	imiteris	
	imitatur	imitetur	
Plur. imitamur		imitemur	
	imitamini	imitemini	
	imitantur	imitentur	

Imperfectum indicativi	Imperfectum coniunctivi	Futurum I
Sing. imitabar ვბაძვდი imitabaris imitabatur	imitarer მიმებაძა imitareris imitaretur	imitabor მივბაძავ imitaberis imitabitur
Plur. imitabamur imitabamini imitabantur	imitaremur imitaremini imitarentur	imitabimur imitabimini imitabuntur

Perfectum indicativi	Perfectum coniunctivi
Sing. imitatus, a, um sum მივბაძე " " es " " est	imitatus, a, um sim მიმებაძა " " sis " " sit
Plur. imitati, ae, a sumus " " estis " " sunt	imitati, ae, a simus " " sitis " " sint

Plusquamperfectum indicativi	Plusquamperfectum coniunctivi
Sing. imitatus, a, um eram მიმიბაძავს " " eras " " erat	imitatus, a, um essem მიმებაძოს " " esses " " esset
Plur. imitati, ae, a eramus " " eratis " " erant	imitati, ae, a essemus " " essetis " " essent

Futurum II
Sing. imitatus, a, um ero მივბაძავ " " eris " " erit
Plur. imitati, ae, a erimus " " eritis " " erunt

Imperativus praesentis — Sing. II imitare! მიბაძე!
Plur. II imitamini! მიბაძეთ!

Infinitivus praesentis — imitari
Infinitivus perfecti — imitatus, a, um esse } მიბაძვა
Infinitivus futuri — imitaturus, a, um esse }
Participium praesentis — imitans მიმბაძავი

Participium perfecti — imitatus, a, um ვინც მიბაძა
Participium futuri — imitaturus, a, um ვინც უნდა მიბაძოს
Supinum I imitatum {
Supinum II imitatu } მისაბაძად
Gerundivum — imitandus, a, um მისაბაძი

Gerundium
Gen. imitandi მიბაძვის
Dat. imitando მიბაძვას
Acc. ad imitandum მისაბაძად
Abl. imitando მიბაძვით

ნახევრადეპონენტები (Verba semideponentia)

§ 123. ზოგიერთ ზმნას ინფექტუმის წრეში მოქმედებითი გვარის ფორმები აქვს, პერფექტუმის წრეში კი — ვნებითისა, ან პირიქით. ასეთ ზმნებს ნახევრადეპონენტებს უწოდებენ.

audeo, ausus sum, audere ვბედავ
gaudeo, gavissus sum, gaudere მიხარია
soleo, solitus sum, solere ჩვეულებად მაქვს
fido, fisis sum, fidere ვენდობი
revertor, reverti, reverti ვბრუნდები
confido, confisus sum, confidere ვენდობი
diffido, diffissus sum, diffidere არ ვენდობი

უღლების თავისებურებანი

§ 124. -v სუფიქსით ნაწარმოები ზმნების ნაწილი პერფექტუმში -vi, -ve მარცვლებს ამოადებს (s და r თანხმოვნების წინ).

ornavisti → ornasti შეამკე
ornavero → ornaro შევამკობ
ornaveram → ornaram შემიმკვია
ornaverim → ornarim შემემკო
ornavisse → ornasse შემკობა

ზოგიერთი ზმნა, რომელსაც პერფექტუმის ფუძე -s სუფიქსით აქვს ნაწარმოები, -is მარცვალს კარგავს და იმარტივებს ფუძეს:

misisti → misti გავზავნე
clausisti → clausi ჩაპკეტე
dixisti → dixi თქვი
scripsistis → scripsit დაწერეთ

ზოგიერთ ზმნას მყოფადში არქაული -so/-sso მაწარმოებ ლები აქვს. ამ ზმნებს მყოფადის ჩვეულებრივი ფორმებიც აქვთ.

dico, dicere ვამბობ
 facio, fácere ვაკეთებ
 amo, amáre მიყვარს
 servo, serwáre ვიხსნი
 capio, cápere ვიჭერ

Futurum

Sing. dixo	Plur. diximus
dixis	dixitis
dixit	dixint

კლასიკურ ლათინურში ასეთი მყოფადი უკვე არქაიზმად ითვლებოდა და თუ მას ადრე Futurum I-ის მნიშვნელობა ჰქონდა, შემდგომ Futurum II-ის მნიშვნელობა მიიღო.

არქაულად აწარმოებენ კავშირებით კილოს შემდეგი ზმნები:

dico, dicere	ვამბობ	facio, fácere	ვაკეთებ
levo, leváre	ვამსუბუქებ	loco, locáre	ვათავსებ
occupo, occupáre	ვიპყრობ		
dixim, dixis, dixit....			

ზ მ ნ ე ბ ი: sum „ვარ“, volo „მსურს“, nolo „არ მსურს“, malo „ძალიან მინდა“ და ნაწილობრივ edo „ვჭამ“ — კავშირებით კილოს -i სუფიქსით აწარმოებენ (იხ. თავისებური ზმნები).

კავშირებით კილოში ჩვეულებრივი ფორმების გვერდით არქაული ფორმები აქვთ ზმნებს: do „ვაძლევ“ და tango ვეხები“.

duim—dem tagim—tangam

თავისებური ზმნები (Verba anomalia)

§ 125. თავისებური ზმნები ინფექტუმის წრეში ზოგ ფორმას თავისებურად აწარმოებენ (თემატური ხმოვნების დაურთველად).

sum, fui, esse	ვარ	nolo, nolui, nolle	არ მინდა
fero, tuli, latum, ferre	მომაქვს	edo, edi, esum, edere	ვჭამ
volo, volui, velle	მინდა	do, dedi, datum, dare	ვაძლევ
malo, malui, malle	ძალიან მინდა	fio, factus sum, fieri	ვიქმნები

თავისებურია esse „ყოფნა“ ზმნით ნაწარმოები რთული ზმნები:

possum, potui, posse	შემიძლია
absum, afui, abesse	შორს ვარ, არ ვარ
adsum, adfui, adesse	ვარ, ვეხმარები
desum, defui, deesse	ვაკლივარ, არ ვარ
intersum, interfui, interesse	რალაცაში ვარ, ემონაწილეობ
interest	განსხვავდება, საგულისხმოა
praesum, praefui, praesesse	წინ ვარ, ვწინამძღოლობ
prosum, profui, prodesse	სარგებლობა მომაქვს
subsum, — subesse	ქვეშ ვარ
sub est (დროის შესახებ) ახლოვდება	დგება
obsum, obfui, obesse	წინააღმდეგი ვარ
supersum, superfui, superesse	რჩება, ზედმეტი რჩება

possum მიღებულია pot ← potis „შემძლე“ და esse ზმნისაგან. pot ასიმილაციით s თანხმოვნის წინ გვაძლევს pos. *potsum → possum. posse მიღებულია potesse-საგან. პერფექტუმის ფუძე potu შეიძლება *potere-საგან მომდინარეობდეს.

	Praes. ind.	Praes. con.	Imperf. ind.	Imperf. con.	Fut. I.
Sing.	possum	possim	poteram	possem	potero
	potes	possis	poteras	posses	poteris
	potest	possit	poterat	posset	poterit
Plur.	possumus	possimus	poteramus	possemus	poterimus
	potestis	possitis	poteratis	possetis	poteritis
	possunt	possint	poterant	possent	poterint

	Perf. ind.	Perf. con.	Plusquam. ind.	Plusquam. con.	Fut. II
Sing.	potui	potuerim	potueram	potuissem	potuero
	potuisti	potueris	potueras	potuisses	potueris
	potuit	potuerit	potuerat	potuisset	potuerit
Plur.	potuimus	potuerimus	potueramus	potuissemus	potuerimus
	potuistis	potueritis	potueratis	potuissetis	potueritis
	potuerunt	potuerint	potuerant	potuissent	potuerint

Infinitivus	praesentis	posse
Infinitivus	perfecti	potuisse
Participium	praesentis	potens

prosum ← prodsum ზმნის უღლებს დროს პრევერბი prod უცვლელი რჩება ხმოვნის წინ, თანხმოვნის წინ d ამოვარდება.

	Praes. ind.	Praes. con.	Imperf. ind.	Imperf. con.	Fut. I
Sing.	prosum	prosim	proderam	prodessem	prodero
	prodes	prosis	proderas	prodesces	proderis
	prodest	prosit	proderat	prodesset	proderit
Plur.	prosumus	prosimus	proderamus	prodessemus	proderimus
	prodestis	prositis	proderatis	prodessetis	proderitis
	prossunt	prosint	proderant	prodesseant	proderint

§ 126 volo volui velle მინდა

malo, malui, malle ძალიან მინდა
nolo, nolui, nolle არ მინდა

volo ზმნა ინფექტუმის წრეში ფორმებს აწარმოებს vel/vol ფუძისაგან. vol თხრობით კილოშია გამოყენებული, vel კი — კავშირებითა და ინფინიტივებში.

მხ. რიცხვის II პირის ფორმა vis, როგორც ვარაუდობენ, ან 1-ს ჩავარდნით არის მიღებული *vols → vois → veis → vis, ან სხვა ფუძისაგან vi (მდრ. invitus „არმოსურნე“).

nolo მიღებულია non volo-საგან. მხ. რიცხვის II, III პირში და მრ. რიცხვის II პირში შეურწყმელი ფორმები იხმარება: non vis, non vult- non vultis. თუმცა არქაულ ლათინურში შეიქმნა ფორმებიც გვხვდება nevis და nevolt.

malo მიღებულია magis volo — საგან.

კავშირებითი კილო ამ ზმნებს -i სუფიქსით აქვთ ნაწარმოები (გაეიხსენოთ sim, duim). ინფინიტივების -se ასიმილაციის შედეგად გვაძლევს -le-ს. *velse → velle. ასევე უწყვეტლის კავშირებითშიც: *velsem → vellem. si vis „თუ გსურს“ შეიძლება შეირწყას და მივიღებთ sis. ასევე შეიძლება შეირწყას si vultis → sultis.

	praes. ind.		Praes. con.			
Sing.	volo	malo	nolo	velim	malim	nolim
	vis	mavis	non vis	velis	malis	nolis
	vult	mavult	non vult	velit	malit	nolit
Plur.	volumus	malumus	nolumus	velimus	malimus	nolimus
	vultis	mavultis	non vultis	velitis	malitis	nolitis
	volunt	malunt	nolunt	velint	malint	nolint

ამ ფორმებთან ერთად გვხვდება არქაული ფორმებიც: mavolo, mavolunt, mavelim, mavellem.

	Imperf. ind.			Imperf. con.		
Sing.	volebam	malebam	nolebam	vellem	malle	nollem
	volebas	malebas	nolebas	velles	malles	nolles
	volebat	malebat	nolebat	vellet	mallet	nollet
Plur.	volebamus	malebamus	nolebamus	vellemus	mallemus	nollemus
	volebatis	malebatis	nolebatis	velletis	malletis	nolletis
	volebant	malebant	nolebant	velletis	malletis	nolletis

Fut. I

Sing.	volam	malam	nolam
	voles	males	noles
	volet	malet	nolet
Plur.	volemus	malemus	nolemus
	voletis	maletis	noletis
	volent	malent	nolent

Infinitivus praesentis — velle, malle, nolle

Participium praesentis — volens, — nolens

Imperativus praesentis — noli, nolite, —

Imperativus futuri — nolito, nolito; nolitote, nolunto

Gerundium volendi volendo, ad volendum, volendo
malendi, malendo, ad malendum, [malendo,
nolendi, nolendo, ad nolendum, nolendo

malo-სა და volo-ს არა აქვს ბრძანებითის ფორმები. პერფექტუმის წრეში სამივე ზმნას წესიერი უღლება აქვს.

§ 127. eo, ii (ivi), itum, ire — მივლივარ

ამ ზმნის ფუძე არის i, რომელიც a, o, u-ს წინ e ხმოვანში მონაცვლეობს.

	Praes. ind.	Praes. con.	Imperf. ind.	Imperf. con.	Fut. I
Sing.	eo	eam	ibam	irem	ibo
	is	eas	ibas	ires	ibis
	it	eat	ibat	iret	ibit
Plur.	imus	eamus	ibamus	iremus	ibimus
	itis	eatis	ibatis	iretis	ibitis
	eunt	eant	ibant	irent	ibunt

Perf. ind.	Perf. con.	Plusquam. ind.	Plusquam. con.	Fut. II
Sing. ii	ierim	ieram	issem	iero
isti	ieris	ieras	isses	ieris
iit	ierit	ierat	isset	ierit
Plur. iimus	ierimus	ieramus	issemus	ierimus
istis	ieritis	ieratis	issetis	ieritis
ierunt	ierint	ierant	issent	ierint

Infinitivus praesentis — ire
 Infinitivus perfecti — isse
 Infinitivus futuri — iturus, a, um esse
 Imperativus praesentis — i, ite
 Imperativus futuri — ito, ito; itote, eunto
 Participium praesentis — iens (euntis)
 Supinum I, II — itum, itu
 Gerundium — eundi, eundo, ad eundum, eundo
 eo-თი ნაწარმოები რთული ზმნები:
 abeo, abii, abitum, abire მიედივარ
 adeo, adii, aditum, adire ვუახლოვდები
 exeo, exii, exitum, exire გავდივარ
 in eo, inii, initum, inire შევდივარ
 intereo, interii, interitum interire ვილუპები
 pereo, perii, peritum, perire ვილუპები
 prodeo, prodii, proditum, prodire სარგებლობა მომაქვს
 redeo, redii, reditum, redire ვბრუნდები
 transeo, transii, transitum, transire გადავდივარ

§ 128. edo, edi, esum, edere (ან esse) ვჭამ.

ინფექტუმის წრეში პარალელურად ფორმები აქვს (თემატურად და ათემატურად ნაწარმოები). ათემატური ულლებისას -s(-se) და -t (-tis) დაბოლოებების წინ ed გადადის -es-ში. აწმყოს კავშირების -i სუფიქსითაც აწარმოებს და -a-თიც, აწმყოს წმხ. რიცხვის II პირი შემდეგნაირად არის მიღებული: eds → ess → es

Praes. ind.	Praes. con.	Imperf. ind.	Imperf. con.
Sing. edo	edim, edam	edebam	essem, ederem
es, edis	edis, edas	edebas	esses, ederes
est, edit	edit, edat	edebat	esset, ederet
Plur. edimus	edimus, edamus	edebamus	essemus, ederemus
estis, editis	editis, edatis	edebatis	essetis, ederetis
edunt	edint, edant	edebant	essent, ederent

Fut. I	
Sing. edam	Plur. edemus
edes	edetis
edet	edent
Infinitivus praesentis — esse, edere	
Imperativus praesentis Sing. II es! ede!	Plur. II este! edite!
Imperativus futuri Sing. II esto! edito!	Plur. II estote! editote!
	III esto, edito III edunto
Supinum I-II	esum, esu
Participium praesentis	edens (edentis)
Gerundium	edendi, edendo, ad edendum, edendo
Praesens passivi Sing. III estur	
Imperfectum coniunctivi Sing. III essetur	

დანარჩენი ფორმები III ულლების თანხმობანფუძიანი ზმნების მსგავსად აქვს ნაწარმოები.

§ 129. queo, quivi (quii), quitum quire შემიძლია, nequeo, nequivi (nequii), nequitum, nequire არ შემიძლია

nequeo მიღებულია უარყოფითი neque ნაწილაკისა და eo ზმნის შეერთებით. queo კი შეცდომით გააზრებული იქნა, როგორც ne queo (ne უარყოფითი ნაწილაკი და queo ვითომცდა ზმნა).

Praes. ind.		Praes. con.	
Sing. queo	nequeo	queam	nequeam
—	nequis	queas	nequeas
—	nequit	queat	nequeat
Plur. quimus	nequimus	queamus	nequeamus
—	nequitis	queatis	nequeatis
queunt	nequeunt	queant	nequeant

Imperf. ind.		Imperf. con.	
Sing. queo-ს არა აქვს	nequibam	queo-ს არა აქვს	nequirem
	nequibas		nequires
	nequibat		nequiret
Plur.	nequibamus		nequiremus
	nequibatis		nequiretis
	nequibant		nequirent

Futurum I	არა აქვს
Infinitivus praesentis	quire, nequire
Infinitivus perfecti	quivisse, nequivisse
Participium praesentis	quiens, nequiens
Participium perfecti	quitum, nequitum

§ 130. do, dedi, datum, dare ვაძლევ

ეს ერთადერთი a ფუძიანი ზმნაა, რომელსაც ინფექტუმის ფუძე a მოკლეზე უთავდება. მხოლოდ ორ ფორმაში აქვს გრძელი a. აწმყო დროის მხ. რიცხვის II პირში das და აწმყო დროის მხ. რიცხვის II პირის ბრძანებითში da. do-თი ნაწარმოებ რთულ ზმნებში a გადადის ქ-ში. ეს ზმნები III ა უღლებას მიეკუთვნებიან.

trado, tradidi, traditum, tradere გადავცემ
 condo, condidi, conditum, condere ვაარსებ
 თუმცა ორმარცვლიანი პრევერბით ნაწარმოები ზმნები მოკლე a-ს ინარჩუნებენ და I უღლებაში რჩებიან:
 circumdo, circumdedi, circumdatum, circumdare გარს ვერტყამი

131. fio, factus sum, fieri ვხვდები, ვიქმნები

fio ნახევრად დებონენსია. იუღლება IV. ჯგუფის ზმნების მსგავსად. მხოლოდ infinitivus praesentis არის fieri. (გვხვდება არქაული ფორმა-fiere). პერფექტუმის წრეში იუღლება ისევე როგორც facio პერფექტუმის წრის ვნებით გვარში.

	Praes. ind.	Praes. con.	Imperf. ind.	Imperf. con.	Fut. I
Sing. fio	fiam		fiebam	fierem	fiam
fis	fias		fiebas	fieres	fies
fit	fiat		fiebat	fieret	fiet
Plur. fimus	fiamus		fiebamus	fieremus	fiemus
fitis	fiatis		fiebatis	fieretis	fietis
fiunt	fiant		fiebant	fierent	fient
Infinitivus praesentis					fieri
Infinitivus perfecti					factus, a, um esse
Infinitivus futuri activi					facturus, a, um esse ან fore
Infinitivus futuri passivi					factum iri
Imperativus praesentis					Sing. II —fi Plur. II fite
Participium perfecti					factus, a, um
Participium futuri					facturus, a, um

§ 132. fero, tuli, latum, ferre შიშვეს. ამ ზმნას ინფექტუმისა და პერფექტუმის დროებში სუბლექტური ფუძეები აქვს. ნაწილი ფორმებისა თემატურად აქვს ნაწარმოები, ნაწილი —ათემატურად.

tuli მომდინარეობს tetuli-საგან, latum კი *latum-საგან ამ ფუძეთა ამოსავალი არის ზმნა tollo „ავიღებ“, „ავწევ“.

	Praes. ind. act.	Praes. ind. pass.	Praes. con. act.	Praes. con. pass.
Sing. fero	feror		feram	ferar
fers	feris		feras	feraris
fert	fertur		ferat	feratur
Plur. ferimus	ferimur		feramus	feramur
fertis	ferimini		feratis	feramini
ferunt	feruntur		ferant	ferantur
Imperi. ind. act.	Imperf. ind. pass.	Imperf. con. act.	Imperf. con. pass.	
Sing. ferebam	ferebar	ferrem	ferrer	
ferebas	ferebaris	ferres	ferreris	
ferebat	ferebatur	ferret	ferretur	
Plur. ferebamus	ferebamur	ferremus	ferremur	
ferebatis	ferebamini	ferretis	ferremini	
ferebant	ferebantur	ferrent	ferrentur	

Infinitivus praesentis activi — ferre
 Infinitivus praesentis passivi — ferri
 Infinitivus perfecti activi — tulisse
 Infinitivus perfecti passivi — latus, a, um esse
 Infinitivus futuri activi — laturus, a, um esse
 Infinitivus futuri passivi — latum iri
 Imperativus praesentis activi — Sing. II fer! Plur. II ferte!
 Imperativus praesentis passivi ¶Sing. II ferre! Plur. II ferimini!
 Imperativus futuri activi Sing. II fertote! III fertote!
 Plur. II fertote! III feruntot!
 Imperativus futuri passivi Sing. II fertot! III fertot!
 Plur. II —
 III feruntot
 Participium praesentis activi — ferens (ferentis)
 Participium perfecti passivi — latus, a, um
 Participium futuri activi — laturus, a, um
 Participium futuri passivi — ferendus, a, um
 Supinum I-II — latum, latu
 Gerundium — ferendi, ferendo, ad ferendum, ferendo

პერფექტუმის წრეში fero ჩვეულებრივ იუღლება.

fero ზმნით ნაწარმოები რთული ზმნები:

adfero, attuli, allatum, adferre	მომაქვს
antefero, antetuli, antelatum, anteferre	წინ მიმაქვს
aufero, abstuli, ablatum, auferre	მიმაქვს, წავიღებ
confero, contuli, collatum, conferre	თავს ვუყურო
defero, detuli, delatum, deferre	ჩამომაქვს, გამაქვს
differo, distuli, dilatatum, differre	დამაქვს, განვსხვავებ
effero, extuli, elatum, efferre	გამომაქვს
infero, intuli, illatum, inferre	შემომაქვს
offero, obtuli, oblatum, offerre	წარვუდგენ, ვუბოძებ
refero, retuli, relatum, referre	უკან მიმაქვს
suffero { sustuli, sublatum, sufferre	{ ავიტან
tollo {	{ tollere

დრონაკლი და ფორმნაკლი ზმნები (Verba defectiva)

§ 133. დრონაკლი ზმნებია: coepi „დავიწყე“, odi „მძულს“, memini „მახსოვს“, novi „გავიგე“, „ვიცი“. ამ ზმნებს მხოლოდ პერფექტუმის წრის დროები აქვთ. memini-ს, novi-სა და odi-ს აწმყო დროის მნიშვნელობა აქვთ. memini-ს აქვს მყოფადის ბრძანებითიც — memento! გახსოვდეს! mementote! გახსოვდეთ!

დრონაკლი ზმნებია აგრეთვე inquam „ვამბობ“, aio „ვამბობ“, for „ვლაპარაკობ“, quaeso „ვეძებ“, „ვთხოვ“.

aio ვამბობ

	Praes. ind.	Praes. con.	Imperf. ind.	Imperf. con.
Sing.	aio	—	aiebam	—
	ais	aias	aiebas	—
	ait	aiat	aiebat	aieret
Plur.	—	—	aiebamus	—
	—	—	aiebatis	—
	aiunt	aiant	aiebant	—

Perf. ind.

Sing. —

ait

Plur. —

aierunt

Imperativus praesentis	Sing. II ai!
Infinitivus praesentis	aire
Participium praesentis	aiens

quaeso ან quaesso, quaesumus ან quaessumus არქაული ფორმებია quaero „ვეძებ“ ზმნისა.

for „ვლაპარაკობ“. ამ ზმნას მხოლოდ რამდენიმე ფორმა აქვს:

Praesens indicativi	Sing. II faris, III fatur, Plur. III fantur
Futurum	sing. I fabor, III fabitur
Praesens coniunctivi	Sing. I farer
Perfectum coniunctivi	Plur. III fati, ae, a, sint
Imperativus praesentis	Sing. II fare!
Infinitivus praesentis	fari, farier
Participium praesentis	fans
Participium perfecti	fatus, a, um
Participium futuri passivi	fandus, a, um
Supinum II	fatu
Gerundium	fandi, fando

ave! avete! „გამარჯობა!“ „გამარჯობათ!“ ამ ფორმების გარდა გვხვდება კიდევ aveto, avere და მოგვიანებით aveo, averem, avebo, cedo, cete „აბა“, „მოიტა“. cedo, როგორც ჩანს, ჩვენებითი ნაწილაკის ce-სა და do ზმნისაგან არის მიღებული. cete კი cedte-საგან უნდა მომდინარეობდეს. *cedate *cedite *cedte → cete

inquam „ვამბობ“ არქაული ფორმაა კავშირებითი კილოსი. შემდგომ მას თხრობითი კილოს მნიშვნელობა მიეცა.

Praes. ind. Praes. con. Imperf. ind. Futurum Perfectum ind.

Sing. inquam	—	—	—	inqui
inquis	—	—	inquires	inquisti
inquit	inquit	inquirebat	inquiet	inquit
Plur. inquam	—	—	—	—
inquit	—	—	—	—
inquit	—	—	—	—

Imperativus praesentis	Sing. II inque!
Imperativus futuri	sing. II inquito!
Participium praesentis	inquiens

უპირო ზმნები (Verba impersonalia)

§ 134. უპირო ზმნებს მხ. რიცხვის III პირის ფორმა და ინფინიტივული აქვთ. უპირო ზმნები სამ ჯგუფად იყოფიან:

1. ზმნები, რომლებიც ბუნების მოვლენებს ასახავენ. ასეთ ზმნებს მხ. რიცხვის III პირის გარდა სხვა ფორმებიც გააჩნია. მაგრამ მხ. რიცხვის III პირის ფორმას უპირო ზმნის მნიშვნელობა აქვს.

advesperascit, advesperavit, advesperascere	ბინდდება
dilucescit, diluxit, dilucescere	ნათდება
fulget, fulsit, fulgère	ელავს
lucet, luxit, lucère	ნათდება
ninguit, ninxit, ningüere	თოვს
pluit, pluit, plüere	წვიმს
tonat, tonuit, tonäre	ჭექს, ქუხს

2. ზმნები, რომელთაც მხოლოდ მხ. რიცხვის III პირის ფორმა აქვთ:

decet, decuit, decère	შეჰფერის
dedecit, dedecuit, dedecère	არ შეჰფერის
libet, libuit, libère	სასურველია, mihi libet მნებავს, მინდა
licet, licuit, licère	ნებადართულია, დაე, იყოს
miseret, —, miserère	მეცოდება, საბრალოა
oportet, oportuit, oportère	საკიროა
paenitet, paenituit, paenitère	დასანანია, paenitet me არ მსამოვნებს
piget, piguit, pigère	საწყენია, piget me მწყინს
pudet, puduit, pudere	სირცხვილია
refert, retulit, referre	საგულისხმოა
taedet, taeduit, taedère	საძულველია

3. ზმნები, რომლებსაც პირველ ფორმებში სხვა მნიშვნელობა აქვთ, უპირო ფორმებში კი — სხვა:

accedit, accessit, accédere	accedit huc (eo ან eodem) ამას თან ერთვის
accidit, accidit, accidere	ხდება
apparet, apparuit, apparère	ცხადია, ნათელია
conducit, conduxit, conducere	სასარგებლოა
constat, constitit, constäre	ცნობილია, დადგენილია
expedit, expedit, expedire	სასარგებლოა, ხელსაყრელია
evenit, evenit, evenire	მოხდა, ხდება
fallit, fefellit, fallere	დაფარულია, არ არის ნათელი
fit, factum est, fieri	ხდება
fugit, fugit, fugere	გარბის, ეფარება

interest, interfuit, interesse	გამოირჩევა, განსხვავდება
iuvat, iuvat, iuväre	სასამოვნოა
liquet, licuit, liquere	ცხადია, აშკარაა
patet, patuit, patère	ცხადია, ნათელია
placet, placuit, placère	ნებავს, მოსაწონია
praestat, praestitit, praestäre	უმჯობესია
praeterit, praeteriit, praeterire	არ არის ცნობილი

4. ვნებითი ვგარის მხ. რიცხვის III პირი, განსაკუთრებით გარდაუვალი ზმნებისა, შეიძლება უპირო ზმნის მნიშვნელობით იხმარებოდეს: pugnatur, pugnatum est იბრძვიან, itur, itum est მიდიან.

წინდებული (Praepositiones)

135. წინდებული ლათინურ ენაში გვხვდება აკუზატივუსთან და მოქმედებითთან.

- აკუზატივუსის წინდებულებია:
- ad-კენ, -თან, მახლობლად, -მდე, -თვის
 - adversus წინააღმდეგ, პირიქით
 - ante წინ, -მდე
 - apud თან, -ში, ახლო
 - circa ახლოს, გარშემო
 - circiter მახლობლად
 - circum ახლოს, გარშემო, მახლობლად
 - cis აქეთა მხარეს, აქეთ, განმავლობაში
 - clanculum ფარულად
 - contra წინააღმდეგ
 - erga -დმი, აღნიშნავს დამოკიდებულებას ვინმეს მიმართ
 - extra გარეთ, გარდა, უ-ოდ
 - † in (კითხვაზე „საითკენ?“) -ში, -ზე, მიმართ, წინააღმდეგ
 - infra ქვემოთ, ქვეშ, დაბლა; უფრო გვიან, უფრო მცირე
 - inter შორის, შუა
 - intra შიგნით, განმავლობაში
 - iuxta ახლოს, მახლობლად
 - ob ამის გამო, წინ
 - penes -თან
 - per ზე, გავლით, განმავლობაში, შემწეობით, წყალობით
 - post შემდეგ, უკან, იქით
 - praeter ახლოს, გვერდზე, გარდა
 - prope ახლოს, მახლობლად

- propter ახლოს, გამო, მიზეზით
- secundum შემდეგ, კვალდაკვალ, გასწვრივ
- + sub (კითხვაზე საითკენ?) ქვეშ, -თან, მახლობლად
- subter ქვეშ
- + super ზემოთ, -ზე, წინ, -მდე
- supra ზემოთ, -ზე, წინ, -მდე
- trans გადაღმა, იქეთ
- ultra იქით
- versus -კენ

მთქმელებითის წინდებულებია:

- a, ab, abs -გან, მიერ
- 'absque უ-ოდ, გარეშე
- clam წინაშე, წინ, თვალწინ
- coram წინაშე, -თან დასწრებით
- cum -თან, ურთ
- de -გან, მიხედვით, გამო, შესახებ
- e, ex -გან
- + in (კითხვაზე სად?) -ში, -ზე, მიმართ. წინააღმდეგ
- palam წინ, წინაშე
- prae წინ
- pro წინ, -თვის, მაგიერ, სახით, მიხედვით, კვლობაზე
- sine უ-ოდ
- + sub (კითხვაზე „სად?“) ქვეშ, -თან
- + super ზემოთ, -ზე, შესახებ
- tenus -მდე

ნათესაობით ბრუნვასთან წინდებულების ხშირგნებლობით იხმარება: causa, gratia, ასევე ergo — „მიზეზით“, „გამო“, „წყალობით“. ჩვეულებრივ, ისინი სიტყვას მოსდევენ.

timoris causa შიშის გამო, exempli gratia მაგალითისათვის, victoriae ergo გამარჯვების გულისათვის.

კავშირი (Coniunctiones)

§ 136. კავშირები წინადადებებს ან წინადადების წევრებს აერთებენ. კავშირები შემდეგ ჯგუფებად იყოფიან:

1. შეერთებელი (Copulativae)

et, que, ac, atque და que იწერება დასაკავშირებელი სიტყვების შემდეგ, სიტყვასთან მოუცილებლად

Senatus populusque Romanus.

სენატი და რომაელი ხალხი.

que აერთებს სიტყვებს, ამასთანავე, მათ შინაგან კავშირზედაც მიუთითებს.

- etiam აგრეთვე, -ც
- nec, neque არც
- ne... quidem არც კი, -ც, კი
- quoque აგრეთვე

2. მაცალკეებელი (Disiunctivae)

- aut vel ან
- sive, seu ან
- se ან, თუ

3. მაპირისპირებელი (Adversativae)

sed მაგრამ, არამედ

at verum { მაგრამ, ხოლო

vero მაგრამ, -ლა

autem მაგრამ, ხოლო, კი

tamen მაინც, ამასთანავე

4. მიზეზობრივი (Causales)

nam { ვინაიდან, ხომ

enim {

5. დასკენითი (Conclusivae)

itaque ამრიგად, ამიტომ

igitur მაშ, ამგვარად

quare, quam, ob rem ამიტომ, ამის გამო

proinde ამის გამო, ამიტომ

6. დათმობითი (Concessivae)

quidem კი, -ც

ut... ita რადგანაც, თუმცა, მაგრამ

შორისდგული (Interiectiones)

§ 137. ლათინურ ენაში შორისდგული დამოუკიდებლადაც იხმარება და სიტყვასთან ერთადაც. შორისდგული გვხვდება სახელობითში, ნათესაობითში, აკუსატივუსსა და წოდებითში დასმულ სახელთან. ზოგჯერ Dativus commodi-სთანაც დაისმის.

- heu! ვაი!
- hem! დახე!
- st! ჩუ!

heu me miserum (acc.)! ვაი, მე ბედშავს!
 o mihi (dat. comm.) nuntii beati! ო, სასიამოვნო უწყება ჩემთვის!
 o vir fortis (nom.)! ო, მამაცი ვაჟკაცი!
 o mi Furni (voc.)! ო, ჩემო ფურნიუს!

ზოგიერთი შორისდებული მიღებულია ზმნისაგან ან სახელისაგან, ან სხვადასხვა სიტყვის შეკავშირებით. მათ დაკარგული აქვთ პირველადი მნიშვნელობა და შორისდებულებად აღიქმებიან.

age! ჰო! აბა! ეგრე! კეთილი! ago, agere მიმყავს, ვეწევი
 sophos! ყოჩაღ! sophos(-us), i m ბრძენი

ფ ი ც ი ს ფ ო რ მ უ ლ ე ბ ი :

meherc(ul)le(s)! { ჰერკულესს ვფიცავ!
 hercle!
 edepol! { ecce + deus + Pollux პოლუქსს ვფიცავ!
 pol!
 ecastor! ecce + Castor კასტორს ვფიცავ!

სიტყვათწარმოება (Derivatio et compositio)

§ 138. სიტყვა შეიძლება იყოს: მარტივი (Primitiva), მხოლოდ ერთი ფუძით წარმოდგენილი, ნაწარმოები (Derivata), აფიქსების დათვით მიღებული და რთული (Composita), სხვადასხვა სიტყვის შეერთებით ნაწარმოები. მარტივია: do, dare ვაძლევ

bonus, a, um კეთილი

ნაწარმოებია donum, i n საჩუქარი
 |bonitas, atis f სიკეთე

რთულია:

ა) სახელისა და ზმნისაგან ნაწარმოები:

iudex მსაჯული, ius „სამართალი“, dico „ვსჯი“
 naufragium ხომალდის მსხვერვა, navis „ხომალდი“, frango „ვამსხვერვე“

ბ) არსებითი სახელებისაგან, არსებითისა და ზედსართავისაგან, არსებითისა და რიცხვითი სახელისაგან ნაწარმოები:

imagnanimum დიდსულოვანი, magnus „დიდი“, animus „სული“
 manupretium საზღაური, ვიღობ, manus, „ხელი“, pretium „ფასი“
 triumvir ტრიუმვირი tres „სამი“, vir „კაცი“

გ) თავსართისა და სახელისაგან ნაწარმოები:

praenomen სახელი prae + nomen „სახელი“
 proconsul პროკონსული pro + consul „კონსული“

დ) თავსართისა და ზმნისაგან ნაწარმოები:
 colloquor ვსაუბრობ cum + loquor „ვლაპარაკობ“
 induco მომყავს in + duco „მიმყავს“

ე) ზმნისართისა და ზმნისაგან ნაწარმოები:
 benefacio კეთილ საქმეს ვაკეთებ, bene „კარგად“ facio“ ვაკეთებ“
 satisfacio ვაკმაყოფილებ, ბოდიშს ვიხდი, satis „საკმაოდ“, facio

3) ზმნებისგან ნაწარმოები:
 calefacio ვავათბობ, დავანთებ, caleo „თბილი ვარ“, facio

ნაწარმოები სახელები (Substantiva derivata)

§ 139. ზმნისაგან ნაწარმოები ქსახელები (Substantiva verbalia) -tor(-sor) სუფიქსით იწარმოებიან მამრობითი სქესის სახელები, რომლებიც მოქმედ პირს აღნიშნავენ (Nomina agentis). მდებარეობითი სქესის სახელებს აწარმოებს -trix.

orator ორატორი ← oro ვლაპარაკობ
 mercator ვაჭარი ← mercor ვყიდულობ
 censor ცენზორი ← censeo ვფასებ
 genetrix მშობელი ← gigno ვშობ

tio (-sio) სუფიქსი აწარმოებს მდებარეობითი სქესის განყენებულ სახელებს.
 motio მოძრაობა ← moveo ვამოძრავებ

repetitio განმეორება ← repeto ვიმეორებ

-tus(-sus) სუფიქსი IV კანკლედობის მამრობითი სქესის სახელებს აწარმოებს და მოქმედების შედეგზე მიუთითებს.

sensus გრძნობა ← sentio ვგრძნობ
 adventus მოსვლა ← advenio მოვდივარ

-tura (-sura) I კანკლედობის სახელებს აწარმოებს. ეს სახელებიც მოქმედების შედეგს აღნიშნავენ.

pictura სურათი ← pingo ვხატავ

-or სუფიქსი III კანკლედობის მამრობითი სქესის სახელებს აწარმოებს და გამოხატავს ფიზიკურ და სულიერ მდგომარეობას.

clamor ყვირილი ← clamo ვყვირი
 amor სიყვარული ← amo მიყვარს

-men, -mentum, -culum (-clum), -ulum, -brum, -trum აწარმოებენ საშუალო სქესის სახელებს, რომლებიც მოქმედების შედეგის ან მოქმედების იარაღის გამომხატველია.

alimentum საზრდო ← alio ვასაზრდობ
 semen თესლი ← sero ვთესავ
 poculum თასი ← poto ვსვამ
 claustrum კლიტე ← claudio ვკეტავ
 cribrum საცერი ← cerno ვცრი

ium სუფიქსით ნაწარმოები სახელები მოქმედების ან მდგომარეობის გამომხატველია.

colloquium საუბარი ← colloquor ვსაუბრობ
gaudium სიხარული ← gaudeo მიხარია

§ 140. სახელისაგან ნაწარმოები არსებითი სახელები (Substantiva nominalia) -ia, -tia სუფიქსები I კანკელდობის სახელებს აწარმოებენ, -tas, -tudo, -tus კი — III კანკელდობისას. ასეთი სახელები საგნის თვისებებს გამოხატავენ (Nomina qualitatis)

audacia გამბედაობა ← audax გამბედავი
iustitia სამართლიანობა ← iustus სამართლიანი
celeritas სისწრაფე ← celer სწრაფი
multitudo სიმრავლე ← multus მრავალი
senectus სიბერე ← senex მოხუცი

-arium, -um, -ile, -ina (-inum) -ით ნაწარმოები სახელები მოქმედების ადგილს აღნიშნავენ (Nomina loci).

rosarium ვარდნარი ← rosa ვარდი
vinetum ზვარი ← vinea ვაზი
tonsura სადალაქო ← tonsor დალაქი
equus საჯინბო ← equus ცხენი

-culus, -cula, -culum; -ulus, -ula, -ulum; -ellus, -ella, -ellum; -illus, -illa, -illum კნინობით სახელებს აწარმოებენ.

bestiola მხეცი (პატარა) ← bestia მხეცი
libellus წიგნი, წიგნაკი ← liber წიგნი
damula ბეკეკა ← damma გარეული თხა
navicula ნავი (პატარა) ← navis ნავი, ხომალდი

-arius, -tor სუფიქსებით ნაწარმოები სახელები მოქმედ პირს აღნიშნავენ.

gladiator გლადიატორი ← gladius მახვილი
viator მგზავრი ← via გზა
sicarius მკვლეელი ← sica ხანჯალი, მკვლელობა

-ium, -atus თანამდებობის, პროფესიის აღნიშვნელი სუფიქსებია.
hospitium სტუმრობა, სტუმართმოყვარეობა, სასტუმრო ← hospes სტუმარი, peditatus ფეხოსანი ლაშქარი ← pedes ფეხოსანი მეომარი, senatus სენატი ← senex მოხუცი

-des, -ides სუფიქსი (მამრობითი სქესისათვის) და -is (მდედრობითი სქესისათვის) აღნიშნავენ „ძეს“, „ასულს“, „შთამომავალს“.

Aeneades, ae ენეასის ძე ← Aeneas ენეასი
Priamides, ae პრიამოსის ძე ← Priamus პრიამოსი
Atlantis, idos ატლასის ასული ← Atlas ატლასი

ნაწარმოები ზედსართავი სახელები (adjectiva derivata)

§ 141. ზმნისაგან ნაწარმოები ზედსართავი სახელები (Adjectiva verbalia)

-bundus, a, um სუფიქსით ნაწარმოებ ზედსართავებს აწმყოს მოქმედებითი გვარის მიმღობის მნიშვნელობა აქვთ.

errabundus გზაარეული ← erro ვხეტიალობ
moribundus მომაკვდავი ← morior ვკვდები

-idus, a, um და -cundus, a, um სუფიქსები საგნის თვისებას გამოხატავენ, -ax, -ulus, a, um მოჭარბებულ (უმეტესად უარყოფით) თვისებაზე მიუთითებს.

pavidus შიშობი ← paveo ვთრთი (შიშისაგან)

nitidus მბრწყინავი ← niteo ვბრწყინავ

iucundus სასიამოვნო ← iuvo ვასიამოვნებ

bibulus მსმელი, ღოთი ← bibo ვსვამ

edax ღორბუცელი ← edo ვჭამ

loquax ყბედი ← loquor ვლაპარაკობ

-ilis, e -bilis, e სუფიქსებით ნაწარმოები ზედსართავი სახელები თვისების გამომხატველნი არიან.

fragilis მტკრევალი, სუსტი frango ვამსხვრევ
mobilis მოძრავი moveo ვამოძრავებ
amabilis საყვარელი amo მიყვარს

§ 142. სახელისაგან ნაწარმოები ზედსართავი სახელები (Adjectiva nominalia). -eus, a, um სუფიქსი აღნიშნავს მასალას, რისგანაც არის საგანი დამზადებული.

aureus ოქროსი aurum ოქრო
laureus დაფნისა laurus დაფნა

-ius, a, um; -ticus, a, um; -icus, a, um; -icius, a, um; -nus, a, um, -inus, a, um, -lis, -ris კუთვნილების გამომხატველი სუფიქსებია, ზოგჯერ თვისებას აღნიშნავენ.

patrius მამისეული ← pater მამა
rusticus სოფლური ← rus სოფელი
bucolicus მწყემსური ← bucolus მწყემსი
pastoricus მწყემსური ← pastor მწყემსი
nocturnus ღამისა ← nox ღამე
equinus ცხენისა ← equus ცხენი
iuvenalis ახალგაზრდული ← iuvenis ახალგაზრდა
vulgaris ხალხური ← vulgus ხალხი

-ensis, e სადაურობისა და კუთვნილების გამომხატველია.
 Atheniensis ათენელი ← Athenae ათენი
 Carthageniensis კართაგენელი ← Carthago კართაგენი
 -ester, -estis ადგილმდებარეობის აღმნიშვნელი სუფიქსებია.
 caelestis ციური ← caelum ცა
 campester მიწდვრისა ← campus მიწდვრი
 -tus, a, um; -osus, a, um; -lentus, a, um საგნის ნიშანს ან სიუხვეს
 გამოხატავს.
 umbrosus ჩრდილიანი ← umbra ჩრდილი
 violentus ძლიერი ← vis ძალა
 barbatus წვეროსანი ← barba წვერი
 -as, -anus, a, um ასევე -icus, a, um; -inus, a, um სადაურობის გამო-
 მხატველი სუფიქსებია.
 Romanus რომელი ← Roma რომი
 Italicus იტალიელი ← Italia იტალია
 Latinus ლათინური ← Latium ლათიუმი
 Arpinas არპინელი ← Arpinum ქ. არპინუმი

ნაწარმოები ზმნები (Verba derivata)

§ 143. -sco სუფიქსი III უღლების ზმნებს აწარმოებს და მოქმედების
 საწყისს აღნიშნავს (Verba inchoativa)

adolesco ვიზრდები ← alo ვასაზრდობ
 calesco ვთბები ← caleo თბილი ვარ

-to (-so) -ito სუფიქსები I უღლების ზმნების მაწარმოებლებია. აღ-
 ნიშნავენ განმეორებით, გაძლიერებულ მოქმედებას (Verba frequenta-
 tiva sive intensiva).

canto ვმღერი (ხშირად) ← cano ვმღერი
 clamito ყვირილით ვეძახი ← clamo ვყვირი

-turio (-surio) სუფიქსი IV უღლების ზმნებს აწარმოებს, -esso კი—III
 უღლების ზმნებს და მოქმედების სურვილს გამოხატავს (Verba deside-
 rativa).

esurio მშია ← edo ვჭამ
 facesso ვცდილობ ვაკეთო, გულმოდგინედ ვაკეთებ ← facio ვა-
 კეთებ

პრეფიქსებით ნაწარმოები ზმნები

a-, ab-, abs — აღნიშნავს მოცილებას, მოშორებას.
 abdo ვაშორებ ← ab+do (ვაძლევ)
 de- აღნიშნავს მოძრაობას, მოცილებას ზემოდან ქვემოთ.

despecto ვუცქერი ზევდიან ქვევით ← de+specto (ვუცქერი)
 demoveo მოვიშორებ ← de+moveo (ვაშორებ)
 -e-, ex- აღნიშნავს გამოცალკავებას, გამორიცხვას.
 extraho გამოვათრევ ex+traho (მივათრევ)
 evenio გამოვდივარ e+venio (მივდივარ)
 in- გამოხატავს მოძრაობას ან საგნისაკენ მიმართულ მოქმედებას.
 induco მომყავს, შემყავს in+duco (მომყავს)
 infigo ჩავარჭობ in+figo (ვარჭობ)
 ad- გამოხატავს მიახლოებას, მიერთებას.
 advoco ვეძახი, ვუხმობ ad+voco (ვეძახი)
 advolo მოვფრინავ ad+volo (ვფრინავ)
 appono მივადგამ, მივაწყობ ad+pono (ვაწყობ)
 ob- საწინააღმდეგო მოქმედების აღმნიშვნელია.
 obsto ვეწინააღმდეგები, წინ ვუდგები ob+sto (ვდგავარ)
 obverto მივმართავ რისამე წინააღმდეგ ob+verto (ვატრიალებ)
 con-(-co) პრეფიქსი კრებითობის მნიშვნელობას აძლევს ზმნას.
 confero ერთ ადგილას მიმაქვს con+fero (მიმაქვს)
 convolo მივფრინავ (ვინმესთან ერთად) con+volo (ვფრენ)
 pro-, prae- მიუთითებს მიმართულებას წინ.
 produco წინ მიმყავს pro+duco (მიმყავს)
 praepono წინ ვდგამ prae+pono (ვდგამ)
 tra-, trans- აღნიშნავს რაღაცის გადალახვას.
 transcurro გადავირბენ trans+curro (მივრბივარ)
 traduco გადამყავს tra+duco (მიმყავს)
 se-, -sed- მიუთითებს განცალკევებას, მოშორებას.
 seduco განზე გამყავს se+duco (მიმყავს)
 discedo ვშორდები dis+cedo (მივდივარ)
 per- აღნიშნავს მოქმედების დასრულებას.
 perfacio ვამთავრებ per+facio (ვაკეთებ)
 re- აღნიშნავს განმეორებით ან უკუმოქმედებას.
 reduco უკან მიმყავს re+duco (მიმყავს)
 rescribo პასუხს ვწერ re+scribo (ვწერ)

ს ი ნ ტ ა ქ ს ი

მარტივი წინადადება

ქვემდებარე და შემასმენელი

§ 144. ქვემდებარე (Subiectum) შეიძლება იყოს სახელობით ბრუნვაში დასმული სახელი (არსებითი, ზედსართავი, რიცხვითი სახელი, ნაცვალსახელი) ან ინფინიტივუსი.

Puer venit.

ბიჭი მიდის.

Caecus non iudicat de colore.

ბრმა ფერზე ვერ იმსჯელებს.

Tres faciunt collegium (Digest.)

სამნი კოლეგიას ქმნიან.

Qui seminat mala, metet mala.

ვინც ბოროტებას თესავს, ბოროტებასვე მოიმკის.

Errare humanum est (Sen.)

შეცდომა ადამიანისათვის დამახასიათებელია.

შემასმენელი (Praedicatum) შეიძლება გამოიხატოს ზმნის პირიანი ფორმით ან სახელადი ნაწილათა და ყოფნა ზმნის მეშვეობით.

Magister docet.

მასწავლებელი ასწავლის.

Scientia potentia est.

ცოდნა ძალაა.

თუ ყოფნა ზმნა დამხმარე ზმნის მნიშვნელობითაა ნახმარი, ხშირად გამოიტოვება.

Salus populi suprema lex (Cic) (est გამოტოვებულია). ხალხის ხსნა (ხალხის კეთილდღეობაზე ზრუნვა) უმაღლესი კანონია.

ქვემდებარისა და შემასმენლის შეთანხმება

§ 145. ზმნური შემასმენელი უთანხმდება ქვემდებარეს პირსა და რიცხვში.

Charta non erubescit (Cic.)

ქაღალდი არ წითლდება.

Inter arma tacent Musae.

ომის დროს მუზები დუმან.

შემასმენლის სახელადი ნაწილი, თუ ის ზედსართავი, ნაცვალსახელი, მიმღეობა ან ე. წ. Substantivum mobile არის (არსებითი სახელი, რომელიც მამრობითი და მდედრობითი სქესის ფორმებს მხოლოდ ბოლოკიდურებით განასხვავებს. magister და magistra „მასწავლებელი“, genitor და genetrix „მშობელი“), უთანხმდება ქვემდებარეს სქესში, რიცხვსა და ბრუნვაში. თუ სახელადი ნაწილი არსებითი სახელია, მაშინ მხოლოდ ბრუნვაში უთანხმდება.

Alea iacta est (Caes.)

წილი ნაყარია.

Modestia puellis necessaria est.

კდემამოსილება ქალიშვილისათვის აუცილებელია.

Historia est magistra vitae (Cic.)

ისტორია ცხოვრების მასწავლებელია.

თუ სახელადი ნაწილისა და ქვემდებარის შეთანხმება სქესსა და რიცხვში არ შეიძლება, ზმნური ნაწილი, უმეტეს წილად, მასთან ახლოს მდგომ წევრს უთანხმდება.

Gens universa Veneti appellati sunt. (Liv.)

მთელს ტომს ვენეტები ეწოდება.

თუ ქვემდებარე ინფინიტივუსია, ხოლო სახელადი ნაწილი ზედსართავი, მაშინ ეს უკანასკნელი მხოლოდითი რიცხვის საშუალო სქესის ფორმითაა წარმოდგენილი.

Errare humanum est, stultum est in errore perseverare.

შეცდომა ადამიანისათვის დამახასიათებელია, სისულელეა შეცდომის აკვირება.

თუ ქვემდებარე ცოცხალი არსების გამომხატველი კრებითი სახელია, მაშინ ზმნური ნაწილი შეიძლება მხოლოდითი რიცხვშიც დაისვას და მრავლობითშიც. ასეთ შეთანხმებას ეწოდება აზრობრივი შეთანხმება (Constructio ad sensum).

Cetera classis fugerunt.

დანარჩენი ფლოტი უკუიქცა.

Magna pars vulnerati aut occisi sunt (Sall.)

ნაწილი დაიჭრა ან მოკვდა.

თუ ქვემდებარე მამრობითი ან მდედრობითი სქესის სახელია, ხოლო სახელადი ნაწილი ზედსართავი, ეს უკანასკნელი, უმრავლეს შემთხვევაში მხ. რიცხვის საშუალო სქესის ფორმით არის წარმოდგენილი.

Turpe senex miles, turpe senilis amor (Ov.).

სამარცხენინა მოხუცი მეომარი, სამარცხენინა მოხუცის ტრფობა.

თუ ქვემდებარე ჩვენებითი, მიმართებითი ან კითხვითი ნაცვალსახელია, სახელადი ნაწილი მას უთანხმდება სქესსა და რიცხვში.

Haec morum vitia sunt, non senectutis (Cic.)

ეს ხასიათის ნაკლია და არა სიბერისა.

შემასმენლის შეთანხმება რამდენიმე ქვემდებარესთან

§ 146. როცა ქვემდებარე რამდენიმე წინადადებაშია და სხვადასხვა პირს აღნიშნავს, შემასმენელი დაისმის მრ. რიცხვის პირველ, მეორე ან მესამე პირში, ისე რომ, უპირატესობა ეძლევა პირველ პირს, თუ პირველი არ არის, მეორე პირს, შეიძლება შემასმენელი მასთან ახლოს მდგომ ქვემდებარეს შეუთანხმდეს.

Errastis et tu, et nonnulli collegae tui (Cic.)

ცდები შენცა და ზოგიერთი შენი ამხანაგიც.

Haec neque ego, neque tu fecimus (Ter.).

ეს არც მე და არც შენ არ გავგიყვებოდა.

Et tu, et omnes homines sciunt (Cic.).

შენცა და ყველა ადამიანმა იცის.

როცა III პირის რამდენიმე ქვემდებარეა წინადადებაში, შემასმენელი ან მრავლობით რიცხვში დგას, ან უთანხმდება მასთან ახლოს მდგომ ქვემდებარეს და მხოლოდით რიცხვშია. როდესაც ქვემდებარეები სხვადასხვა სქესისაა, სახელადი ნაწილი მამრობით სქესში დაისმის, თუ იგი ცოცხალ პირს აღნიშნავს, და საშუალო სქესში, თუ განყენებულ საგანს გამოხატავს.

Brutus et Cassius necati erant.

ბრუტუსი და კასიუსი მოკლულ იქნენ.

Orgetorigis filia atque unus e filiis captus est (Caes.).

ორგეტორიქსის ქალიშვილი და ერთ-ერთი ვაჟიშვილი ტყვედ წაიყვანეს.

Divitiae et honores caduca sunt.

სიმდიდრე და პატივი წარმავალია (დასაცემადა განწირული).

ქვემდებარის გამოტოვება

§ 147. თუ ქვემდებარე I—II პირის ნაცვალსახელია, ჩვეულებრივ, გამოიტოვება, თუ მას ლოგიკური მახვილი არ ექვმა.

Veni, vidi, vici (Caes.).

მიველ, ვნახე, გავიმარჯვე.

Si vos valetis, bene est, ego valeo.

თუ თქვენ კარგად ხართ, კარგია, მეც კარგად ვარ (პირადი წერილის დასაწყისი).

შემასმენლის გამოტოვება

§ 148. შემასმენელი ხშირად გამოიტოვება ანდაზებში, ხატოვან გამოთქვამებში, განსაკუთრებით მაშინ, თუ შემასმენელი ყოფნა ზმნის მხ. რიცხვის III პირის ფორმაა.

Ex ungue leonem (cognoscimus) გამოტოვებულია.

ლომს ბრჭყალებით (შევიცნობთ).

Mens sana in corpore sano (Iuv.). (est გამოტოვებულია).

ჯანსაღ სხეულში ჯანსაღი სულია.

დამატება (Obiectum)

§ 149. დამატება ორგვარია: პირდაპირი (Obiectum directum), რომელიც განიცდის მოქმედებას და ირიბი (Obiectum indirectum), რომელსაც მიემართება მოქმედება.

პირდაპირი დამატება მხოლოდ გარდამავალ ზმნებს აქვთ. პირდაპირი დამატება შეიძლება იყოს უწინდებულო აკუსტიკურში დასმული სახელი (არსებითი, ზედსართავი, ნაცვალსახელი) ან ინფინიტივესი.

Aquila non captat muscas.

არწივი ბუზებს არ იჭერს.

Lebor omnia vincit (Verg.).

შრომა ყველაფერს ძლევს.

Nosce te ipsum.

შეიცან თავი შენი.

Desine flere.

შეწყვიტე ტირილი.

ირიბი დამატება დგას მიცემით ბრუნვაში

Libri mali saepe liberis nocent.

ცუდი წიგნები ხშირად ვნებს ბავშვებს.

განსაზღვრება (Attributum)

შ ე თ ა ნ ს მ ე ბ უ ლ ი გ ა ნ ს ა ზ ღ ვ რ ე ბ ა

§ 150. ზედსართავი სახელით, ნაცვალსახელით, რიცხვითი სახელითა და მიმღობით გამოხატული განსაზღვრება უთანხმდება საზღვრულს სქეს-

ში, რიცხვსა და ბრუნვაში. შეთანხმებული განსაზღვრება, ჩვეულებრივ, საზღვრულის შემდეგ დგას, თუმცა, შეიძლება მოსდევდეს მას.

homo beatus ნეტარი კაცი
femina beata ნეტარი ქალი
tempus beatus ნეტარი დრო
patria nostra ჩვენი სამშობლო

შეუთანხმებელი განსაზღვრება

§ 151. არსებითი სახელით გამოხატული განსაზღვრება დგას ნათესაობით ბრუნვაში და ჩვეულებრივ, მოსდევს საზღვრულს.

domus patris მამის სახლი

პრედიკატული განსაზღვრება

§ 152. პრედიკატულია განსაზღვრება, რომელიც ფორმით რომელიმე სახელის მსაზღვრელად გვევლინება, სემანტიკურად კი შემასმენელს უკავშირდება. პრედიკატულ განსაზღვრებად ხშირად გვხვდება შემდეგი არსებითი სახელები, ზედსართავები და მიმღეობები:

assiduus მკვლამარე
bibens მსმელი
censor ცენზორი
consul კონსული
dux სარდალი
frequens ხშირი, უხვი
imperator იმპერატორი
improvisus მოულოდნელი
infans ბავშვი
inferior უფრო დაბალი, უმცროსი
inventus უხალისო
iuvenis ჭაბუკი
laetus მხიარული,
maestus მწუხარე
medius შუა
occultus ფარული
postremus უკანასკნელი, უკიდურესი

primus პირველი
princeps პრინციპსი, პირველი
puer ბიჭი
raucus ხრინწიანი, ყვიჩნა
rarus იშვიათი
repentinus უცაბელი
salvus ჯანსაღი
senex მოხუცი
superior უფრო მაღალი
tacitus მდუმარე
tardus ნელი
tutus უსაფრთხო
unus ერთი
victor გამარჯვებული
vir კაცი
vivid ცოცხალი
voluntarius მოხალისე

Cato senex litteras Graecas didicit,
კატონმა მოხუცებულებაში ისწავლა ბერძნული ენა.
Senatus frequens convenit (Cic.).
სენატი სრულად შეიკრიბა.

Socrates venenum laetus et libens hausit (Sen.).
სოკრატემ მხამი მხიარულად და ხალისიანად შესვა.
Hannibal princeps in proelium ibat, ultimus excedebat (Liv.).
ჰანიბალი პირველი მიდიოდა ბრძოლაში და უკანასკნელი ტოვებდა მას.

ჩართული განსაზღვრება (Appositio)

§ 153. ჩართულია განსაზღვრება, რომელიც არსებითი სახელითაა გადმოცემული და უთანხმდება საზღვრულს ბრუნვაში.

Nos autem, fortes viri... (Cic.)

ჩვენ კი, მამაცი ვაჟკაცი...

გარსებითებული ზედსართავი სახელი

§ 154. ზოგიერთი ზედსართავი სახელი არსებითი სახელის მნიშვნელობით იხმარება, საშუალო სქესის მხ. რიცხვის ფორმა ძირითადად განყენებულ სახელებს აღნიშნავს, მრავლობითი რიცხვის ფორმა — თვისებას.

bonum, i n სიკეთე
dubium, i n ეჭვი
falsum, i n სიყალბე
malum, i n ბოროტება
omnia, ium n ყველაფერი
publicum, i n სახელმწიფო ქონება
tutum, i n უსაფრთხოება
verum, i n ჭეშმარიტება

bonus, a, um კეთილი
dubius, a, um საეჭვო
falsus, a, um ყალბი
malus, a, um ბოროტი
omnis, e ყოველი
publicus, a, um სახალხო
tutus, a, um უსაფრთხო
verus, au um ჭეშმარიტი

ზოგიერთი მამრობითი სქესის ზედსართავი Pluralia tantum-ში არსებითი სახელის მნიშვნელობით იხმარება.

annales ანალები
circenses საციკო სანახაობა
divites მდიდრები
docti სწავლულნი
maiores წინაპრები
paupertes ღატაკნი
probi ღირსეულნი
saeculares საიუბილეო თამაშობანი, სიმღერები

Non omnia possumus omnes. ყველას ყველაფერი როდი შეგვიძლია.

სიტყვათა წყობა წინადადებაში

§ 155. ლათინურ ენაში ნორმად ითვლება წინადადების წევრთა შემდეგი თანმიმდევრობა: ქვემდებარე, ირიბი დამატება, პირდაპირი დამატება, გარემოება, შემასმენელი. განსაზღვრება საზღვრულის შემდეგ მოდის. ეს არის ე. წ. პირდაპირი წყობა.

Senatus haec intellegit, consul videt, hic tamen vivit (Cic.).

სენატი ამას ხედება, კონსული ხედავს, ის კი მაინც ცოცხლობს.

არაპირდაპირი წყობის დროს კი ეს თანმიმდევრობა დარღვეულია. წინადადების ნებისმიერი წევრი, თუ მას ლოგიკური მახვილი მოუდის, შეიძლება წინ გადმოვიდეს, ზოგჯერ კი ბოლოში.

ლათინური ენისათვის, ჩვეულებრივ, ისევე როგორც ქართულისათვის, თავისუფალი — არაპირდაპირი წყობაა დამახასიათებელი. ეს იმით არის განპირობებული, რომ ლათინური ენა სინთეზური ენაა და სიტყვა მორფოლოგიური საშუალებებით ახერხებს სინტაქსური ფუნქციის გამოხატვას. არ არის აუცილებელი წინადადების წევრებს მკაცრად განსაზღვრული ადგილი ეჭიროთ წინადადებაში (როგორც ინგლისურში, გერმანულსა და ფრანგულში).

Decrevit quondam senatus (Cic.).

გადაწყვიტა ოდესღაც სენატმა.

ბრუნვათა ფუნქციები

Nominativus

§ 156. ნომინატივის ქვემდებარას ბრუნვაა. ამდენად იგი ქართულში სამ ბრუნვას შეეფარდება: სახელობითს, მოთხრობითსა და მიცემითს. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სახელობითი შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილის ბრუნვაა (Nominativus praedicatorum).

Festinatio est iudicorum noverca.

აჩქარება სასამართლო ძიების დროს დედინაცვალია.

(ორი სახელობითი—festinatio „აჩქარება“ და noverca „დედინაცვალი“).

Helvetii reliquos Gallos virtute praecedunt (Caes.).

ჰელვეციელები სიმამაცით სჯობნიან დანარჩენ ვალებს. (ქვემდებარე „ჰელვეციელები“ ქართულად სახელობითით გადმოიცა).

Romani Ciceronem patrem patriae nominaverunt.

რომაელებმა ციცერონს სამშობლოს მამა უწოდეს.

(ქვემდებარე „რომაელებმა“. გადმოიცა ქართული მოთხრობითი ბრუნვით).

Helvetii iam angustias et fines Sequanorum suas copias traduxerant et in Haeduum fines pervenerant (Caes.).

ჰელვეციელებს უკვე გადაუყვანიათ თავიანთი ლაშქარი სეკვანების ვიწრო საზღვარზე და ჰელვეციების საზღვარს მიახლოებია.

(ქვემდებარე „ჰელვეციელებს“, გადმოიცა ქართული მიცემითი ბრუნვით).

ორმაგ სახელობითს მოითხოვენ შემდეგი ზმნები: sum „ვარ“, fio. evado, existo „ვხდები“, maneo, permaneo „ვრჩები“, nascor „ვიბადები“, morior, pereo „ვეკვები“, videor „ვიჩანვარ“.

Nemo nascitur artifex.

შემოქმედად არავინ იბადება.

ქართულად ერთი სახელობითი სახელობითითვე გადმოიცა, მეორე კი — ვითარებითი ბრუნვით. videor და sum ზმნებთან ქართულშიც ორმაგ სახელობითი ვვაქვს.

Infantes sumus et senes videmur.

ბავშვები ვართ და მოხუცები ვჩანვართ.

ორმაგი სახელობითი ვვაქვს ვნებით ვვარის შემდეგ ზმნებთანაც: appello, dico, nomino, voco ვუწოდებ

duco, existimo, habeo, iudico, numero. puto ვფიქრობ, მიმაჩნია

creo, declaro, designo, eligo, lego ავირჩევ

Consules creati sunt L. Valerius et M. Horatius (Liv.).

კონსულებად აირჩიეს ლუციუს ვალერიუსი და მარკუს ჰორაციუსი. Socrates omnium sapientissimus oraculo Appollinis iudicatus est (Cic.).

აპოლონის ორაკულმა სოკრატე ყველაზე ბრძენ ადამიანად აღიარა.

Genetivus

§ 157. გენეტივის ძირითადად მსაზღვრელის ბრუნვაა. იგი შეიძლება სემანტიკურად სახელს (Genetivus adnominalis) ან ზმნას (Genetivus adverbialis) უკავშირდებოდეს.

Genetivus adnominalis

§ 158. Genetivus possessivus. კუთვნილების ნათესაობითი გამოხატავს კუთვნილებას და უპასუხებს კითხვებზე: ვისი? რისი?

Veritatis simplex oratio est (Sen.).

ჭეშმარიტების სიტყვა უბრალოა.

Ciceronis oratio.

ციცერონის სიტყვა.

ზედსართავი სახელები: proprius „საკუთარი“, communis „საერთო“, sacer „წმინდა“ მოითხოვენ Genetivus possessivus-ს.

Virtus hominis propria est.

სიქველე ადამიანის თვისებაა.

Genetivus possessivus-ი ზოგჯერ „ყოფნა“ ზმნასთანაც იხმარება. ასეთ შემთხვევაში იგი მოვალეობას, თვისებას, ჩვეულებას გამოხატავს (გაღმორცილება ინფინიტივით) და მიეწერება ნათესაობითში დასმულ სახელს. ასეთ ნათესაობითს „ხასიათის ნათესაობითი“ Genetivus characteristicus ეწოდება.

Cuiusve hominis est errare (Cic.).

შეცდომა ყოველი ადამიანის თვისებაა.

როდესაც ზემოდასახელებული თვისება, ჩვეულება პირის ნაცვალსახელს მიეწერება, მის ნაცვლად კუთვნილებითი ნაცვალსახელის საშუალო სქესის ფორმა გამოიყენება.

Non est mentiri meum (Ter.).

მე ტყუილი არ მჩვევია.

| § 159. **Genetivus subiectivus.** „სუბიექტის ნათესაობითი“ არის ნათესაობითში დასმული ლოგიკური ქვემდებარე, რომელსაც მიეწერება მოქმედება, ან მოქმედების შედეგი.

Mulcet aures avium cantus.

ფრინველთა გალობა სმენას ატკბობს.

| § 160. **Genetivus obiectivus.** „ობიექტის ნათესაობითი“ გამოხატავს მოქმედებას, რომელზედაც გრცელდება გამონათქვამში მოხსენებული აქტი.

ზოგჯერ ერთი და იგივე გამონათქვამი, თუ მას კონტექსტის გარეშე ავიღებთ, შეიძლება „სუბიექტის ნათესაობითადაც“ გავიგოთ და „ობიექტის ნათესაობითადაც“.

amor patris-pater amat

| მამის სიყვარული — მამას უყვარს. ე. ი. „სუბიექტის ნათესაობითი“

amor patris-patrem amant

| მამის სიყვარული-მამა უყვართ ე. ი. „ობიექტის ნათესაობითი“

„ობიექტის ნათესაობითი“ დაისმის ზოგიერთ ზედსართავ სახელთან: |

avidus ხარბი

insolens უჩვეულო

compos მფლობელი

insuetus მიუჩვეველი

consciens მცოდნე

memor მეხსიერი, მხსომებელი

cupidus მოტრფილუ

particeps მონაწილე

expers მოკლებული

peritus გამოცდილი

ignarus უცოდინარი

plenus სავსე

immemor დამვიწყებელი

prudens მცოდნე

imperitus გამოუცდელი

similis მსგავსი

inanis ცარიელი

studiosus მეცადინი

„ობიექტის ნათესაობითი“ ზოგიერთ ზმნასთანაც დაისმის:

ageo მჭირდება

reminiscor მახსოვს

memini მახსოვს, ვიგონებ

obliscor ვივიწყებ

„ობიექტის ნათესაობითი“ შემდეგ სახელებთანაც გვხვდება:

desiderium სურვილი

metus შიში

expugnatio დაპყრობა

mutatio შეცვლა

fuga გაქცევა

oblivio დავიწყება

imitatio მიბაძვა

odium სიძულვილი

Omnis ars imitatio est naturae (Sen.).

ყოველი ხელოვნება ბუნების მიბაძვაა.

Conscia mens recti famae mendacia ridet (Ov.).

სიმაართის მცოდნე გონება დასცინის ჭორის სიტყუებს.

პირის ნაცვალსახელი ნათესაობით ბრუნვაში იხმარება Genetivus obiectivus-ის, ხოლო კუთვნილებითი ნაცვალსახელი — Genetivus possessivus-ის მნიშვნელობით.

amor tui შენი სიყვარული, შენდამი სიყვარული

amor tuus შენი სიყვარული (ვინმესადმი)

| § 161. **Genetivus qualitatis** „თვისების ნათესაობითი“ არის ნათესაობითში დასმული საზღვრული და მასთან შეთანხმებული მსაზღვრელი, რომლებიც გამოხატავენ პირის, საგნის თვისებას, ხასიათს, წარმომავლობას, ზომას:

Vir acri ingenii.

| მახვილი ქუჩის კაცი.

| § 162. **Genetivus quantitatis** და **Genetivus generis** — „რაოდენობის ნათესაობითი“ და „წარმომავლობის ნათესაობითი“ სიტყვათშეთანხმება, რომელთაგან ერთი არის არსებითი სახელი, გაარსებებულზე ზედსართავი (საშუალო სქესის ფორმით წარმოდგენილი) ან ზმნისართი, მეორე კი — ნათესაობითში დასმული სახელი. ასეთი ნათესაობითი აღნიშნავს რაოდენობას, ზომას, წარმომავლობას.

multitudo hominum

| ადამიანთა სიმრავლე

quid novi?

რა არის ახალი?

Athenis ex aede Minervae grande auri pondus ablatum est (Cic.)

ათენში, მინერვას ტაძრიდან დიდი რაოდენობის ოქრო გაიტაცეს.

Undique ad inferos tantundem viae est (Cic.).

საიქომდე (მანძილი) გზისა ყოველი მხრიდან ერთი და იგივეა.

§ 163. **Genetivus partitivus** „ნაწილობითი ანუ გამოყოფითი ნათესაობითი“ აღნიშნავს მთელს, რომლიდანაც აღებულია რაღაც ერთეული, ნაწილი. ასეთი ნათესაობითი უმეტესად იხმარება აღმატებითი ხარისხის ზედსართავ სახელთან, რაოდენობით რიცხვით სახელთან, კითხვითა და განუსაზღვრელ ნაცვალსახელებთან.

Gallia est omnis divisa in partes tres, **quarum** unam incolunt Belgae (Caes.).

მთელი გალია სამ ნაწილადაა გაყოფილი, რომელთაგან ერთში ცხოვრობენ ბელგები.

Unum genus est eorum... (Cic.).

ერთი ჯგუფი იმათაგანია...

§ 164. **Genetivus explicativus** „განმარტებითი ნათესაობითი“, **Genetivus limitationis** „განსაზღვრებითი ნათესაობითი“, **Genetivus relationis** „მიმართებითი ნათესაობითი“.

ყველა ეს ნათესაობითი იხმარება არსებით სახელთან ან ზედსართავთან ერთად და განმარტავს, აზუსტებს აზრს. ქართულად გადმოიკვება ნათესაობითი ან მოქმედებითი ბრუნვით.

aequalis aevi

ასაკით ტოლი

aeger timoris

შიშით შეპყრობილი

nomen poetae

პოეტის სახელი

Genetivus adverbialis

§ 165. **Genetivus memoriae** „ხსოვნის ნათესაობითი“ აღნიშნავს პირს ან საგანს, რომელიც ახსოვთ ან არ ახსოვთ. ასეთი ნათესაობითი იხმარება შემდეგ ზმნებთან ან გამონათქვამებთან:

memini მახსოვს

reminiscor ვივსოვ

admoneo ვარწმუნებ, შევაგონებ

obliscor ვივიწყებ

venit mihi in mentem მომაფიქრდა, აზრად მომივიდა

Nemo felicitatis suae obliviscitur (Sen.).

არავის ავიწყდება თავისი ბედნიერება.

Animus meminit praeteritorum (Cic.).

სულს ახსოვს წარსული.

Venit mihi Platonis in mentem (Cic.).

(უეცრად) პლატონი მომაგონდა.

§ 166. **Genetivus pretii** „ღირებულების ნათესაობითი“ იძლევა საგნის შეფასებას, ღირებულებას და იხმარება შემდეგ ზმნებთან:

aestimo, facio, puto, pendo ვაფასებ

sumo, redimo ვიყიდი, იჯარით ვიღებ

vendo ვყიდი

conduco, loco, colloco ვქირაობ

ასეთ ზმნებთან ხშირად იხმარება ზედსართავები: tanti, quanti, pluris, minoris.

Omnes unius aestimemus assis (Cat.).

ყოველივე ერთ ასად (ფულის ერთეული) შევაფასოთ.

Homines sua parvi pendere, aliena cupere solent (Sall.).

ადამიანებს სჩვევიათ, თავისი მცირედ დააფასონ, სხვისი კი ისურვონ.

§ 167. **Genetivus criminis** „ბრალდების ნათესაობითი“ დაისმის შემდეგ ზმნებთან:

accuso, arguo, insimulo, reum facio ვადადანაშაულებ

convincio, coarguo ვამხილებ

damno, condemno ვსჯი

absolvo, libero ვათავისუფლებ

Miltiades proditionis est accusatus (Nep.).

მილტიადე ღალატში დაადანაშაულებს.

§ 168. **Genetivus affectus** „აფექტის ნათესაობითი“ ზოგიერთ უპირო ზმნასთან იხმარება და გამოხატავს გრძნობას. ის პირი ან საგანი, რომელიც განიცდის (რაღაც) გრძნობას, აკუზატივუსში დგას:

piget საწყენია

puget სირცხვილია

paenitet დასანანია

miseret საბრალოა

taedet საზოზლარია

Me non solum piget stultitiae meae, sed etiam pudet.

მე არა მხოლოდ მწყინს ჩემი სისულელე, არამედ მრცხვენია ვიდეც.

§ 169. **Genetivus interest-თან**

ეს ნათესაობითი აღნიშნავს საგანს, პირს, რომლისთვისაც საჭიროა, აუცილებელია რაღაც.

Interest omnium recte facere (Cic.).

ყველასათვის საჭიროა პატიოსნება (პატიოსნად მოქცევა).

Dativus

§ 170. **Dativus obiecti indirecti** — ირიბი დამატების მიცემით ირიბი დამატება ლათინურ ენაში დგას მიცემით ბრუნვაში. იგი იხ-

მარება ისეთ ზმნებთან, რომლებიც გამოხატავენ „თქმას“, „მიცემას“, „ბოძებას“, „ზიანის მიყენებას“, „დავალებას“, „დამორჩილებას“.

Orgetorix persuasit Helvetiis (Caes.)...

ორგეტორიქსმა დაარწმუნა ჰელვეციელები.

ორიბი დამატების მიცემითი გვხვდება აგრეთვე ზოგიერთ ზედსართავ სახელთან და ზმნისართთან:

communis	საერთო	iniquus	არათანაბარი
contrarius	საწინააღმდეგო,	inutilis	არასასარგებლო
adversus, infestus	მტრული	necessarius	აუცილებელი
dissimilis	განსხვავებული	par	თანაბარი
fidus	ერთგული	propinquus	ახლო მდებარე
finitimus	მეზობელი	similis	მსგავსი
idoneus, aptus	ხელსაყრელი	utilis	სასარგებლო
opportunus			
infidus	ორგული, არასაიმედო		
ingratus	არასასიამოვნო		

Par levibus ventis volucrique simillima somno (OV.).

მსუბუქი ნიავის დარი და ფრთამაღი სიზმრის მსგავსი.

მიცემით ბრუნვაში დასმულ ობიექტს მოითხოვენ შემდეგი ზმნებიც:

faveo ხელს ვუწყობ	parco ვიწყალებ
irascor ვგავრობ	persuadeo ვარწმუნებ
medeor ვმედიკოსი ვეწამლობ	supplicio ვევედრები
nubo ვთხოვდები	studeo ვმეცადინეობ
obtrecto ვეწინააღმდეგები, ვავნებ	vaco ვთავისუფლებ

Bonis nocet, qui malis parcat (Sen.).

კეთილებს ზიანს აყენებს, ვინც ბოროტებს იწყალებს.

მიცემით ბრუნვაში დასმულ სახელს მოითხოვენ ad-, ante-, cum-(co-, con-), in-, inter-, ob-, post-, prae-, sub-, super- — პრეფიქსებით ნაწარმოები რთული ზმნებიც.

Pedibus timor addidit alas (Verg.).

შიში ფრთებს ასხამს ფეხებს.

ზოგიერთი ზმნა სხვადასხვა ბრუნვაში მოითხოვს სახელს და განსხვავებული მნიშვნელობითაც იხმარება:

caveo alicui (dat.) ვუფრთხილდები ვინმეს
caveo aliquem (acc.) ვერიდები
metuo, timeo alicui (dat.) ვშიშობ ვინმეს გამო
metuo, timeo aliquem (acc.) მეშინია ვინმესი
consulo alicui (dat.) ვზრუნავ ვინმეზე
consulo aliquem (acc.) ვეკითხები

Multos timere debet, quem multi timent (Syr.).

ბევრის უნდა ეშინოდეს მას, ვისიც ბევრს ეშინია.

Huc puero metuui (Cic.).

ამ ყმაწვილს უფრთხილდებიან.

§ 171. Dativus commodi (incommodi). „სარგებლობის (ზიანის) მიცემითი“ აღნიშნავს პირს ან საგანს, რომლის სასარგებლოდ ან საზიანოდ ხდება მოქმედება:

Quiquid discis, tibi discis (Petr.).

რასაც სწავლობ, შენთვის სწავლობ.

Nocentem qui defendit, sibi crimen parit (Syr.).

ვინც დამნაშავეს მფარველობს, თავისთავს დანაშაულს უმზადებს.

§ 172. Dativus finalis „მიზნის მიცემითი“ გამოხატავს მიზანს და მიუგებს კითხვებზე- „რატომ?“ „რა მიზნით?“

Dies colloquio dictus est (Caes.).

დათქვეს დღე მოსალაპარაკებლად.

§ 173. dativus duplex „ორმაგი მიცემითი“ შედგება Dativus finali-სა და Dativus commodi-საგან. გვხვდება შემდეგ ზმნებთან:

constituo ვნიშნავ, მოვაწყობ	mitto ვგზავნი
deligo ამოვირჩევ	relinquo ვტოვებ
do ვაძლევ	sum ვარ, გამოსაღევი ვარ
duco ვთვლი	tribuo ვაძლევ, ვანიჭებ
eligo ავირჩევ	verto მივმართავ
	venio მივდივარ

Pausanias venit Atticis auxilio (Nep.).

პავსანია გაემართა ატიკის მცხოვრებთა დასახარებლად.

Equitatu, quem auxilio Caesari Haedui miserant, Dumnorix praerat (Caes.).

ცხენოსანთა ჯარს, რომელიც ჰელუებმა გაუგზავნეს კეისარს დასახმარებლად, დუმნორიქსი მეთაურობდა.

§ 174. Dativus ethicus „ეთიკის მიცემითი“ არის პირის ნაცვალსახელის (უფრო ხშირად I პირის ნაცვალსახელის) მიცემითი ბრუნვა და იგი გამოხატავს ამ პირის დამოკიდებულებას ზმნით გადმოცემული მოქმედებისადმი.

Cur perdis adolescentem nobis? (Ter.).

რატომ გველუპავ ახალგაზრდებს? (ჩვენ)

Tu mihi istius audaciam defendis? (Cic.).

შენ მის თავხედობას იცავ ჩემთან?

Dativus ethicus უმეტესად კითხვით და ბრძანებით წინადადებებში გვხვდება.

§ 175. Dativus auctoris „მოქმედი პირის მიცემითი“ დაისმის ვნებითი გვარის ზმნებთან და აღნიშნავს მოქმედ პირს:

Mihi res tota provisa est (Cic.).

მე ყველაფერი გავითვალისწინე.

Barbarus hic ego sum, quia non intellegor ulli (Ov.).

მე აქ ბარბაროსი მქვია, რადგან არავის ესმის ჩემი.

9. ი. გავუა

129

§ 176. **Dativus relationis** „მიმართების მიცემითი“ მნიშვნელობით უახლოვდება Dativus ethicus-ს. მიუგებს კითხვაზე: „ვისთვის?“

Quintia formosa est multis (Cat.).

კვინტია ლამაზი არის ბევრისათვის.

Qui ceteris deus, sibi certe homo est (Min.).

ვინც სხვებისთვის ღმერთია, თავისთვის მხოლოდ ადამიანია.

§ 177. **Dativus possessivus** „კუთვნილების მიცემითი“ ღაისმის „ყოფნა“ ზმნასთან და გამოხატავს პირს ან საგანს, რომელსაც ეკუთვნის საგანი, ნივთი.

An nescis longas regibus esse manus? (Ov.).

არ იცი, რომ მეფეებს გრძელი ხელები აქვთ? (მეფეებისათვის ხელები გრძელია?)

Natura est omnibus una (Iuv.).

ბუნება ყველასთვის ერთია.

Sulmo mihi patria est (Ov.).

სულმო ჩემი სამშობლოა.

„კუთვნილების მიცემითი“ მიუგებს კითხვაზე: „რა ეკუთვნის პიროვნებას“? „კუთვნილების ნათესაობითი“ კი ყურადღებას ამახვილებს პიროვნებაზე, რომელსაც ეკუთვნის საგანი, ნივთი. იგი მიუგებს კითხვაზე: „ვის ეკუთვნის საგანი?“

Patris domus est — Genetivus possessivus.

მამის არის სახლი (ვისია სახლი?)

Patri domus est — Dativus possessivus.

მამას აქვს სახლი (რა აქვს მამას?)

Accusativus

§ 178. **Accusativus obiecti** „დამატების აკუსატივუსი“ არის პირ-დაპირი დამატების ბრუნვა. იგი იხმარება გარდამავალ ზმნებთან.

Arma virumque cano (Verg.).

იარაღსა და ვაჟაკს ვუმღერო.

§ 179. **Accusativus-ი აფექტის გამოხატველ, რთულ და უპირო ზმნებთან.** ზოგიერთი ზმნა, რომელიც გრძნობას გამოხატავს (Verbum affectuum) ხან გარდამავალ, ხანაც კი გარდაუვალ ზმნად გვევლინება:

doleo ვწუხვარ, მტკივა, მაწუხებს

horreo, reformido ვშიშობ, მაშინებს

miror, admiror მივივრის, მაოცებს, გავივირებულნი ვარ

rideo ვიცინი, დავიცინი

Quis non doluit rei publicae casum? (Cic.).

ვის არ აწუხებს სახელმწიფოს ბედი?

Cui dolet, meminit (Cic.)

ვისაც სტკივა, მას ახსოვს.

ლათინურ გარდამავალ ზმნას ზოგიერთ ქართულად გარდაუვალ ზმნა შეესატყვისება. ე. ი. ლათინურში ზმნა აკუსატივუსში შეიწყობს ობიექტს, ქართულში — მიცემითში.

imitor (aliquem) ვბაძვ მას (მივბაძე მას)

sequor (aliquem) მივდე მას (მივდიე მას)

iuvo (aliquem) ვეხმარები მას (მივეხმარე მას)

tango (aliquem) ვეხები მას (შევეხე მას)

ulciscor (aliquem) შურს ვიძიებ მასზე (შური ვიძიე მასზე)

აკუსატივუს ბრუნვას მოითხოვს ლათინურ ენაში ზოგიერთი უპირო ზმნა:

debet შეჰფერის

dedebet არ შეჰფერის

miseret საბრალოა

paenitet me სინანულს მგვრის, მაწუხებს

piget საწყენია

puget სამარცხვინოა

ბევრი გარდაუვალი ზმნა circum-, praeter-, trans-, ad-, per-, in-, sub- პრეფიქსების დართვით გარდამავალი ხდება.

Caesar Rhenum transire constituit (Caes.).

კეისარმა გადაწყვიტა რეინის გადალახვა.

eo — გარდაუვალია, transeo — გარდამავალი.

საშუალო სქესის ნაცვალსახელი, ასევე ზედსართავი სახელი, რომლებიც რაოდენობას გამოხატავენ, აკუსატივუსში წმენფიციობიან ზმნას:

hoc gaudeo.

ეს მახარებს.

Multa te admonui.

ბევრი რამ მოვავრე.

§ 180. **Accusativus duplex** „ორმაგი აკუსატივუსი“. ორმაგი აკუსატივუსს მოითხოვენ ზმნები, რომელთაც აქვთ მნიშვნელობა: „გუწოდებ“ „ვთვლი“, „ვირჩევ“, „მიმაჩნია“ და მისთ. ერთი აკუსატივუსი პირდაპირი ობიექტის ბრუნვაა, მეორე — პრედიკატის. პასიურ კონსტრუქციაში იგი ორმაგი სახელობითი შეიცვლება.

Homines caecos reddit cupiditas (Cic.).

ვნება ადამიანებს ბრმად აქცევს.

Senatus Catilinam et Manlium hostes iudicat (Cic.).

სენატი კატლინასა და მანლიუსს მტრებად აღიარებს.

ზოგიერთი ზმნა ორმავ აკუზატივეუსს მოითხოვს და ორივე დამატების ბრუნვაა. ერთი მათგანი არის პირის გამომხატველი აკუზატივეუსი, მეორე კი — საგნის. ასეთი ზმნებია:

doceo ვასწავლი (ვინმეს რაიმეს)
posco, flagito მოვითხოვ (ვინმესგან რაიმეს)
rogo ვეკითხები (ვინმეს აზრს)
Racilius me sententiam rogavit (Cic.).
რაკილიუსმა მე აზრი მკითხა.

§ 181. **Accusativus extensivus temporis** „დროის ხანგრძლიობის აკუზატივეუსი“ მიუთითებს დროის მონაკვეთზე, რომლის განმავლობაში მოხდა ან ხდება მოქმედება.

Servius Tullius regnavit annos quattuor et quadraginta (Liv.).
სერვიუს ტულიუსმა იმეფა 44 წელიწადი.
Ludi per decem dies facti sunt (Cic.)

თამაშობანი ათი დღის მანძილზე ტარდებოდა.

§ 182. **Accusativus loci** „ადგილის აკუზატივეუსი“ აღნიშნავს განვლილ მანძილს და იხმარება მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან.

Caesar circiter milia passuum quattuor progressus (Caes.).
კეისარმა თითქმის ოთხი ათასი მილი გაიარა.

§ 183. **Accusativus directionis** „მიმართულების აკუზატივეუსი“ მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან იხმარება, მიუთითებს მიმართულებას და მიუგებს კითხვაზე: „საითკენ?“

Aeschines se Rhodum contulit (Cic.)
ესქინე როდოსისაკენ გაეშურა.

§ 184. **Accusativus limitationis** „განსაზღვრების აკუზატივეუსი“. ამ აკუზატივეუსს უწოდებენ **Accusativus Graecus**-საც, რადგან იგი ბერძნული კონსტრუქციის ანალოგიით არის მიღებული.

იგი იხმარება ზედსართავთან ან მიმღობასთან და განმარტავს მასში გადმოცემულ აზრს.

Os humerosque deo similis (Verg.).
სახითა და მხრებით ღმერთების დარი.

§ 185. **Accusativus adverbialis** „ზმნისართული აკუზატივეუსი“ გვხვდება ზედსართავისა და ნაცვალსახელის საშუალო სქესის ფორმასთან და ზმნისართის მნიშვნელობით იხმარება.

Suebi maximam partem lacte atque pecore vivunt (Caes.)
სეებები უმეტესწილად რძითა და ხორციით იკვებებიან.

§ 186. **Accusativus exclamationis** „შეძახილის აკუზატივეუსი“ იხმარება ემოციების გადმოსაცემად, შეძახილის დროს. მას ხშირად ახლავს შორისდებული.

O tempora, o mores! (Cic.).
ვაი, (რა) დროს! (რა) ზნეს (შევესწართ)!
O me miserum! (Cic.)
ვაი, მე ზედშავს!

Ablativus

§ 187. ლათინურ აბლატივეუსში თავი მოიყარა სამმა ბრუნვამ: **Ablativus** გამოცალკეებითი, **Instrumentalis** იარაღობითი და **Locativus** ადგილობითი. ამიტომ ამ ბრუნვას მრავალნაირი მნიშვნელობა აქვს. **Ablativus separationis** „დაშორების აბლატივეუსი“ აღნიშნავს საგანს, რომელსაც შორდება ვინმე ან რაიმე. ხშირად დაისმის მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან:

arceo, prohibeo, excludo, intercludo	ვაძევებ, ვიშორებ
absterreo	ვაგდებ, ვაშფოთებ
cedo, abeo, exeo, egredior	გამოვდივარ, ვეცლები
differo, discrepo	ვაშორებ, ვფანტავ
libero	ვათავისუფლებ
moveo	გამომყავს, ვაცილებ
educo	გამომყავს
pello	ვღევნი
seiungo, separo	ვაცალკეებ, გამოვყოფ

თუ დაშორების მოქმედებითი პირს აღნიშნავს, იგი a(ab) წინდებულთ იხმარება, ხოლო თუ საგანს — წარმოდგენილია უწინდებულად ან a, de, ex წინდებულთან ფორმით.

ეს მოქმედებითი შემდეგ ზედსართავებთანაც იხმარება:

alienus სხვისი
liber თავისუფალი
vacuus ცარიელი, თავისუფალი
tutus უსაფრთხო

Germani suas copias castris eduxerunt (Caes.).
გერმანელებმა თავიანთი ლაშქარი ბანაკებიდან გამოიყვანეს.
Homo sum, humani nil a me alienum puto (Ter.).

აღამიანი ვარ და არაფერი აღამიანური უცხო არ არის ჩემთვის.

§ 188. **Ablativus originis** „წარმომავლობის აბლატივეუსი“ დაისმის მიმღობებთან: natus, ortus, creatus, genitus „წარმოშობილი“

Plerique Belgae sunt orti ab Germanis (Caes.).
ბელგების უმრავლესობა გერმანელებისაგან არის წარმოშობილი.

Fortes creantur fortibus et bonis (Hor.)
მამაცები მამაცებისა და კეთილშობილებისაგან წარმოიშვებიან.

§ 189. **Ablativus auctoris** „მოქმედი პირის აბლატივუსი“ არის ლოგიკური ქვემდებარის ბრუნვა, რომელიც იხმარება ენებითი გვარის ზმნებთან, ან ენებითი გვარის მნიშვნელობის მქონე გარდაუვალ ზმნებთან. ეს აბლატივუსი სულიერ არსებობის გამოხატავს და დგას a, ab წინდებულის მოქმედებითში. ქართულად იგი მიერ, -გან თანდებულის ფორმით ითარგმნება. უფრო ხშირად კი აქტიური კონსტრუქციით გადმოიცემა მთელი წინადადება. ე. ი. ზმნა მოქმედებით გვარში დგება და ლოგიკური ქვემდებარე — სახელობით ბრუნვაში.

Piso Aquitanus, cuius avus in civitate sua regnum obtinebat, amicus ab senatu nostro appellatus (est) (Caes.).

პიზო აქვიტანელი, რომლის პაპას თავის სახელმწიფოში ძალაუფლება ებყრა, ჩვენი სენატის მიერ მეგობრად იწოდებოდა.

Non semper viator a latrone, nonnumquam etiam latro a viatore occiditur (Cic.).

ყოველთვის ყაჩაღი კი არ კლავს მოგზაურს, ხანდახან მოგზაურიც კლავს ყაჩაღს.

§ 190. **Ablativus comparationis** „შედარების აბლატივუსი“ იხმარება შედარებითი ხარისხის ზედსართავებთან და ზმნისართთან, მაშინ როდესაც quam — „ვიდრე“ კავშირი გამოტოვებულია.

Ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio (Cic.).

მისი ენიდან თაფლზე უტკბესი სიტყვა ამოდიოდა.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum (Hor.).

ვერცხლი ოქროზე იაფია, ოქრო — სიკველეზე.

§ 191. **Ablativus instrumenti** „იარაღობითი აბლატივუსი“ აღნიშნავს იარაღს, რომლის მეშვეობითაც ხდება მოქმედება. თუ „იარაღი“, „საშუალება“ სულიერი არსების გამომხატველია, მაშინ per წინდებულისანი აქუზატივუსი გამოიყენება.

Paritur pax bello (Nep.)

ზავი ომით იბადება.

(Icarus) flavam modo pollice ceram mollibat lusuque suo mirabile patris impediēbat [opus (Ov.)

(იკაროსი) ოქროსფერ ცვილს თითით ალბობდა და მამას უცხაურ საქმეში ხელს უშლიდა თავისი სიცილეებით.

Per exploratores Caesar certior factus est (Caes.)

მშვერავების წყალობით კეისარმა მყისვე შეიტყო (ყოველივე).

არის შემთხვევები, როცა per წინდებულისანი ბრალდებითი განყენებულ არსებთან სახელთანაც ვგვხვდებით.

Ea res est Helvetiis per indicium enuntiata (Caes.).

ეს ვითარება ჰელვეციელებმა ამბად გაიგეს.

ზმნა afficio „მივაყენებ“ მოითხოვს „იარაღობით მოქმედებით“, ამავე დროს სხვადასხვა სახელთან სხვადასხვა მნიშვნელობას იძენს.

afficio aliquem beneficio ვწყალობ ვინმეს, სიკეთეს ვუქეთებ

afficio aliquem gaudio ვახარებ ვინმეს

afficio aliquem dolore ვამწუხრებ ვინმეს

afficio aliquem morte სიკვდილით ვსჯი ვინმეს

afficio aliquem praemiis ვაჯილდობ ვინმეს

afficio aliquem iniuria ვაწყენინებ ვინმეს

afficio aliquem honore პატივს ვცემ ვინმეს

afficio aliquem poena დაესჯი ვინმეს

„იარაღობით აბლატივუსს“ მოითხოვენ შემდეგი ზედსართავებიც:

dignus ღირსი, ღირსეული

fretus მინდობილი

indignus უღირსი

praeditus აღკურვილი

dignus laude ქების ღირსი

dignus memoria ხსოვნის ღირსი

fretus ferro et animis (თავისი) სიმამაცისა და ხმლის მოიმედ

indignus poena სასჯელის არა ღირსი

praeditus virtute კეთილშობილი

praeditus crudelitate მკაცრი, უმოწყალო

§ 192. **Ablativus copiae** „სიუხვის აბლატივუსი“ დაისმის ზმნებთან და ზედსართავებთან, რომლებიც სიუხვეს აღნიშნავენ.

Sol mundum omnem sua luce complet (Cic.)

მზე მთელ სამყაროს ავსებს თავისი შუქით.

Plenus annis abiit, plenus honoribus (Plin.)

| გარდაიცვალა წლებით დამძიმებული და პატივით სავსე.

§ 193. **Ablativus pretii** „შეფასების აბლატივუსი“ დაისმის „ყიდვის“ აღმნიშვნელ ზმნებთან და მიუგებს კითხვებზე: „რამდენად?“, „როგორ?“, „რა ფასად?“

emo, redimo ვყიდულობ

vendo ვყიდი

consto, sto ვღირვარ

conduco ვქირაობ

loco, colloco ვაქირავებ

aestimo ვაფასებ

Multo sanguine et vulneribus ea Poenis victoria stetit (Liv.)

მრავალი სისხლისა და კრილობის ფასად დაუჯდათ ეს გამარჯვება ფონიციელებს.

გამოთქმებთან: quanti „რამდენად“, tanti „ამდენად“, „ამ ფასად“, pluris „ძვირად“, minoris „იაფად“ ლაისმის Genetivus pretii:

Quanti oryza empta est? Parvo. (Hor.)

რა ღირდა (რა ფასადაა ნაყიდი) ბრინჯი? იაფი.

§ 194. **Ablativus causae** „მიზეზის აბლატივისი“ იხმარება:

1. გარდაუვალ ზმნებთან, რომელთაც ვნებითი გვარის მნიშვნელობა აქვთ. *pereo* ვილუბები

2. გრძნობის გამომნატველ ზმნებთან (*Verba affectuum*):

gaudeo მიხარია

doleo { ვწუხვარ
maereo {

glorior ვტრიაბახობ, ვიკვებნი, ვამაყობ

3. ვნებითი გვარის ზმნებთან, განსაკუთრებით ვნებითი გვარის მიმღობებთან:

ductus, motus, permotus აღღვებული, ამოძრავებული

perteritus შეშინებული

inflammatus დანთებული

4. ზოგიერთ ზედსართავთან:

maestus მწუხარე

laetus მხიარული

contentus კმაყოფილი

5. მიზეზის მოქმედებითი იხმარება შემდეგ გამოთქმებთან:

more ჩვეულების თანახმად

mea, tua, sua sponte ჩემი, შენი, თავისი ნებით

iussu ბრძანებით

quare რატომ

ea re, eo იმიტომ

hortatu, monitu შეგონებით

casu შემთხვევით

Helvetii sua victoria gloriantur (Caes.)

ჰელვეციელები თავისი გამარჯვებით ამაყობენ.

Aurea prima satas est aetas, quae vindice nullo

sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat (Ov.)

პირველად იყო ოქროს ხანა, არცა მცველი, არცა კანონი,

თავისთავად პატივში იყო სიძარტლე, ნდობა.

§ 195. **Ablativus limitationis** „განსაზღვრების აბლატივისი“ მიუთითებს რა ნიშნით გამოირჩევა საგანი. იგი ლაისმის არსებითთან, ზედსართავთან და ზმნასთან.

Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt (Caes.)

ისინი ყველანი ერთმანეთისაგან განირჩევიან ენით, ჩვეულებებით, კანონებით.

Doctrina Graecia nos et omni litterarum genere superabat (Cic.)
საბერძნეთი ჩვენ გვჯობნის მეცნიერებითა და ლიტერატურის ყველა დარგით.

§ 196. **Ablativus mensurae** „ზომის აბლატივისი“ აღნიშნავს ზომას, რაოდენობას, რითაც ერთი საგანი სჯობნის მეორეს. ლაისმის შემდარებითი ხარისხის ზედსართავთან და ზმნისართთან. ასეთი მოქმედებითი იხმარება შემდეგ ზმნებთან:

absum, disto შორს ვარ

malo მეტი მსურს, ვამჯობინებ

supero, praesto ვჯობნი

antepono ვამჯობინებ

ზმნისართებთან:

ante წინათ, წინ, ადრე

post შემდეგ, იმის შემდეგ

infra ქვემოთ, ქვეშ

Ablativus mensurae-ს მნიშვნელობით იხმარება გამოთქმები: *multo* „ბევრად“, *paulo* „მცირედ“, *nihilo* „არაფრად“, *dimidio* „ნახევრად“.

Gravior multo poena videtur, quae a miti viro constituitur (Sen.)

სასჯელი ბევრად მძიმეა, თუ იგი მოწყალე ადამიანის მიერ არის გამოტანილი.

Tanto brevius tempus, quanto felicius est (Plin.)

მით უფრო მოკლეა დრო, რაც უფრო ბედნიერია (ბედნიერად გატარებულია).

§ 197. **Ablativus sociativus** „თანხლების აბლატივისი“ ლაისმის მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან და აღნიშნავს თანხლებ პირს, საგანს. უმეტესად *cum* წინდებულთან ფორმით იხმარება.

Is civitati persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent (Caes.)

მან დაარწმუნა მოქალაქენი, რათა თავიანთი საზღვრებიდან მთელი ლაშქრით გამოსულიყვნენ.

§ 198. **Ablativus modi** „ვითარების აბლატივისი“ მიუთითებს, როგორ ხდება მოქმედება. იგი იხმარება ზმნისართის მნიშვნელობის მქონე არსებით სახელთან, რომელსაც განსაზღვრება ახლავს. ისეთ არსებითთან, რომელსაც განსაზღვრება არ ახლავს, *cum* ან *per* წინდებულთან მოქმედებითი იხმარება.

merito დამსახურებულად

iure სამართლიანად

vi ძალით

cursu სირბილით

modo ამგვარად

silentio მღუმარედ

casu შემთხვევით

aequo animo გულგრილად

hac mente ამ განზრახვით

leo consilio

Qua ex parte homines bellandi cupidi magno dolore afficiebantur (Caes.)

ამას კი ომს მოწყურებული ხალხი, დიდი ტკივილით განიცდიდა.

§ 199. Ablativus qualitatis „თვისების აბლატივუსი“ იხმარება განსაზღვრებასთან ერთად და აღნიშნავს საგნის ან პირის თვისებას, ხასიათს.

Agesilaus statura fuit humili et corpore exiguo (Nep.).

აგესილასი დაბალი ტანისა და სუსტი აგებულების იყო.

§ 200. Ablativus loci „ადგილის აბლატივუსი“ აღნიშნავს ადგილს, მიუგებს კითხვაზე: „სად?“ და იხმარება უმეტესად in წინდებულთ.

უწინდებულო მოქმედებითი კი იხმარება ქალაქის სახელებთან (I-II კანკლედობაში Pluralia tantum-ის სახელებთან, III კანკლედობაში კი — მხოლოდითი რიცხვის ფორმით).

Athenis ათენში

Carthagine კართაგენში

ასევე იხმარება ადგილის მოქმედებითი გამოთქმაში: terra marique „ზღვასა და ხმელეთზე“ და სიტყვებთან: locus „ადგილი“, totus „მთელი“, omnis „ყველა“.

idoneo loco მოხერხებულ ადგილას

toto mundo მთელ სამყაროში

omnibus oppidis ყველა ქალაქში

ქალაქის სახელები დაისმის მოქმედებით ბრუნვაში, თუ უპასუხებს კითხვაზე: „საიდან?“

Romā რომიდან

Corinthō კორინთოდან

Athenis ათენიდან

§ 201. I-II კანკლედობით ბრუნებადი ქალაქის სახელები დაისმის ნათესაობითში, თუ უპასუხებს კითხვაზე: „სად?“

Romae რომში

Corinthis კორინთოში

კითხვაზე: „საითიქნენ?“ ქალაქის სახელები დაისმის აკუზატივუსში

Romam რომისაკენ

Corinthum კორინთოსაკენ

§ 202. ქალაქის სახელების მსგავსად უწინდებულოდ იხმარება ნათესაობითში, აკუზატივუსსა და აბლატივუსში სიტყვები: domus „სახლი“, rus „სოფელი“, humus „მიწა“. domi შინ, domo შინიდან, domum შინისკენ, ruri სოფელში, rure სოფლიდან, rus სოფლისაკენ და ა. შ.

Ablativus loci და Genetivus loci ასრულებენ Locativus-ის ფუნქციას, რომელიც არქაულ ლათინურში არსებობდა. იგი ფორმით ემთხვეოდა მხ. რიცხვში I, II კანკლედობის ნათესაობითსა და III კანკლედობის აბლატივუსს, მრავლობით რიცხვში კი ყველა კანკლედობის აბლატივუსს.

§ 203. Ablativus prosecutivus „მიდევნების აბლატივუსი“ მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან იხმარება და მიუგებს კითხვაზე: „რა გზით?“ „რომელი გზით?“

Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent (Caes.).

სულ ორი გზა იყო, რომლითაც (რომელი გზითაც) შინ დაბრუნება შეიძლებოდა.

§ 204. Ablativus temporis „დროის აბლატივუსი“ დროის გარემოების ფუნქციას ასრულებს. იგი მიუგებს კითხვებზე: „როდის?“ „რა დროის მანძილზე?“ ასეთი აბლატივუსი უწინდებულოდ დაისმის ისეთ სიტყვებთან, რომლებიც დროს აღნიშნავენ, ან რომლებსაც განსაზღვრება ახლავს, ან კიდევ თუ მიუგებენ კითხვებზე: „რა ხნის მანძილზე?“ სხვა შემთხვევაში in წინდებულთან აბლატივუსი დაისმის.

Hieme mare calidius (Plin.).

ზამთრობით ზღვა უფრო თბილია.

Solis occasu suas copias Ariovistus in castra reduxit (Caes.).

მზის ჩასვლისას არიოვისტუსმა თავისი ლაშქარი ბანაკში დააბრუნა.

ზმნის სინტაქსური ფუნქციები

§ 205. გვარი. მოქმედებითი გვარი გამოხატავს მოქმედებას, რომელსაც სუბიექტი ასრულებს, ან სუბიექტის მეოხებით (ბრძანებით, სურვილით) სრულდება. ამ უკანასკნელს აკუზატივურ მოქმედებითს (Activum causativum) უწოდებენ.

Darius pontem fecit in Histro flumine (Nep.).

დარიოსმა მდინარე ჰისტროსზე ხიდი ააგო (ბრძანა ხიდის აგება).

გნებითი გვარი ლათინურ ენაში ხშირად იხმარება. იგი გამოხატავს მოქმედებას, რომელსაც სუბიექტი განიცდის (იხ. § 67)

ზმნის დროები

Praesens აწმყო

§ 206. აწმყო დროის თხრობითი კილო გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც უზნობის მომენტში ხდება, ან ისეთ მოქმედებას, რომელიც მუდმივად მიმდინარე პროცესია. ზოგჯერ აწმყო საგნის მდგომარეობას გამოხატავს.

Discipulus scribit.

მოსწავლე წერს (ახლა)

Bonis nocet, qui malis parcit (Sen.).

ვინც ბოროტებს იწყალებს, კეთილებს ზიანს აყენებს.

ზოგჯერ აწმყო დრო წარსულ მოქმედებასაც ასახავს. ამით თხრობა უფრო ცხოველი და ხატოვანი ხდება.

Roma interim **crescit, duplicatur** civium numerus, Caelius **additur** urbi mons (Liv.).

რომი კი ამასობაში ძლიერდება, მოქალაქეთა რიცხვი ორჯერ იზრდება, ქალაქს უერთდება კელიუსის ბორცვი.

Imperfectum უწყვეტელი

§ 207. უწყვეტლის თხრობითი კილო გამოხატავს განგრძობით ან განმეორებით მოქმედებას. იგი იხმარება ნამყო დროსთან (Perfectum), განმარტავს იმ ვითარებას, რაც ნამყო დროით არის გადმოცემული; ან აღწერს ხალხთა ჩვეულებებს, ადგილმდებარეობას. ზოგჯერ გამოხატავს მოქმედებას, რაც ნამყო დროით გადმოცემულ მოქმედებას უსწრებს წინ.

Ut Romae consules, sic Carthagine quotannis annui bini reges **creabantur** (Nep.).

როგორც რომში, ასევე კართაგენში, ყოველწლიურად ორ-ორ მეფეს ირჩევდნენ.

Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores,
Mox etiam fluges tellus inarata ferebat,
Nec renovatus ager gravidis canebat aristas,
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
Flavaque de viridi stillabant ilice mella,
Postquam Saturno tenebrosa in tartara misso
Sub Iove mundus erat, subiit argentea piores.

Ov. Met. I

იყო მარადიული გაზაფხული, ნაზი ზეფირი საამო ქროლვით
ესალბუნებოდა უთესლოდ აღმოცენებულ ყვავილებს.

ყამირი მიწა მოსავალს მყისვე იძლეოდა.

მოედინებოდა აქეთ რძის, იქით ნექტარის მდინარე,
უხნავი ყანა მძიმე თავთავებით ოქროსფრად ღელავდა.

ყვითელი თაფლი მოწვეთავდა მწვანე მუხიდან,

შემდგომ კი, როცა წყვილიდ ტარტაროსში სატურნუსი ჩააგდეს,

და ეიპიტერი დაეუფლა სამყაროს, დადგა ვერცხლის საუკუნე.

ზოგჯერ უწყვეტელი გამოხატავს მოქმედების საწყისს, მცდელობას, სურვილს (Imperfectum de conatu):

Quid est, Catilina. Num dubitas id me imperante facere, quod iam tua sponte faciebas (Cic.).

რა არის, კატლინა, რატომ ყოყმანობ შეასრულო ჩემი ბრძანება, რაც შენ შენივე ნებით გინდოდა გაგკეთებინა.

Perfectum ნამყო

§ 208. Perfectum historicum „ისტორიული ნამყო“ წარსულში მომხდარ ფაქტს გადმოსცემს, ისე რომ არ მიუთითებს მის ხანგრძლიობაზე. His Caesar ita respondit (Caes.).

მათ კეისარმა ასე მიუვო.

Nox nulla intercessit, interfectus est propter quasdam seditionum suspiciones C. Gracchus (Cic.).

ერთ ღამესაც არ გაუფლია, მოკლეს გაიუს გრაქუსი, რაღაც შეთქმულებაში ეჭვიმტანილი.

Perfectum praesens sive logicum „ნამყო ახლანდელი“ გამოხატავს წარსულში მომხდარ მოქმედებას, რომლის შედეგი ახლანდელ დროში ვგაქვს. ასეთ ნამყოს ხშირად ახლავს სიტყვები: iam „უკვე“, nunc „ახლა“.

Iamque opus exegi (Ov.).

უკვე დავასრულე ნაშრომი.

Plusquamperfectum წინარე წარსული

(თურმეობითი)

§ 209. წინარეწარსული ძირითადად დამოკიდებულ წინადადებაში გვხვდება. იხმარება წარსულში მომხდარი ფაქტის გადმოსაცემად, რომელიც წინ უსწრებს სხვა წარსულ დროს.

Exclusi eos, quos tu ad me salutatem miseras (Cic.).

არ მივიღე ისინი, ვინც შენ სალმის მოსახსენებლად გამომიგზავნე.

წინარეწარსული დამოუკიდებლად იხმარება. ზოგჯერ იგი აღნიშნავს მდგომარეობას, რომელიც სხვა წარსული დროის მოქმედების თანადროულია ან გამოხატავს აღრე მომხდარი მოქმედების შედეგს. ამიტომ იგი შინაარსით უწყვეტელს უახლოვდება.

უწყვეტლის მნიშვნელობით იხმარება შემდეგი ზმნების წინარეწარსული: novi „ვიცი“, meminī „მახსოვს“, odi „მძულს“, consuevi „ჩვეულებად მაქვს“.

Helvetii iam per angustias et fines Sequanorum suas copias traduxerant et in Haeduum fines pervenerant eorumque agros populabantur (caes.).

ჰელვეციელებს უკვე გადაუყვანიათ თავიანთი ლაშქარი სეკვანელთა საზღვრებზე, ხეობებზე, ჰელვეციების ქვეყანაში მისულან და მათ მიწებზე არბევდნენ.

Effodiuntur opes, irritamenta malorum,

Iamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum

Prodierat (Ov. Met.).

იღებენ მადანს, ბოროტების იარაღს,

უკვე მოპოვებულია მავნე რკინა და რკინაზე მავნე ოქრო.

Futurum მყოფადი

§ 210. მყოფადი I გამოხატავს მომავალ მოქმედებას. იგი დამოუკიდებელ წინადადებაშიც გვხვდება და დაქვემდებარებულშიც. ზოგჯერ მას ბრძანებითის მნიშვნელობაც აქვს.

Magno me metu **liberabis**, dummodo inter me atque te murus intersit. Nobiscum versari iam diutius non potes: **non feram, non patiar, non sinam** (Cic.).

დიდ საფრთხეს **ამაცილებ**, თუ ჩემსა და შენს შორის კედელი იქნება. ჩვენთან შენ უკვე ვეღარ იტრიალებ: ამას **ვერ ავიტან, ვერ მოვიტან, ვერ დავუშვებ**.

მყოფადი II ძირითადად დაქვემდებარებულ წინადადებაში გვხვდება და აღნიშნავს ისეთ მოქმედებას, რომელიც წინ უსწრებს სხვა მომავალ დროს:

Quodsi se **eiecerit** secumque suos **eduxerit** et eodem ceteros undique collectos naufragos **aggrevaverit, exstinguetur** atque **delebitur** non modo iam adulta rei publicae pestis, verum etiam stirps ac semen malorum omnium (Cic.).

ხოლო უკეთეს იგი **გაგვიცლება**, თან წაიყვანს თავის თანამზრახველთ და იქ **შეუერთდება** ყოველი მხრიდან თავმოყრილ დანარჩენ გაკოტრებულებს, სახელმწიფო არამც თუ ამ დიდ ჭირს, არამედ ყოველი ბოროტების თესლსა და ძირკვს **აღმოფხვრის**.

Modus coniunctivus კავშირებითი კილო

§ 211. კავშირებითი კილო დამოუკიდებელ წინადადებაში გამოხატავს სურვილს, ბრძანებას, ნატვრას, შესაძლებელ მოქმედებას.

Coniunctivus adhortativus „წაქეზების კავშირებითი“ დაისმის მხ. და მრ. რიცხვის I პირში. იგი მოუწოდებს მოქმედებისაკენ I პირსა და სხვებს.

Vivamus, mea Lesbia atque amemus (Cat.).

ვიცხოვროთ, ჩემო ლესბია და გვიყვარდეს ერთმანეთი.

Gaudeamus igitur...

მაშ ვიხაროთ...

Coniunctivus iussivus „ბრძანების კავშირებითი“ გამოხატავს ბრძანებას, დაისმის აწმყოს III პირში. უარყოფის დროს დაისმის კავშირი **ne**. **Suum quisque noscat ingenium** (Cic.).

ყველამ თავისი შესაძლებლობანი იცოდეს.

Coniunctivus prohibitivus „წინააღმდეგობის კავშირებითი“ გამოხატავს აკრძალვას. უმეტესად დაისმის მხ. და მრ. რიცხვის II პირთან, აწმყოს ან ნამყოს კავშირებითში. უარყოფითი ნაწილაკია **ne**.

Neminem cito laudaveris, neminem cito accusaveris (sen.).

სწრაფად ნურც ვინმეს შეაქებ, ნურც აძაგებ.

Coniunctivus optativus „ნატვრის კავშირებითი“, გამოხატავს სურვილს. **Praesens** და **Perfectum coniunctivi** გამოხატავს ისეთ სასურველ მოქმედებას, რომელიც რეალურად შესრულდება თუ არა, არ ვიცით. **Plusquamperfectum coniunctivi** გამოხატავს სინანულს სასურველი მოქმედების შეუსრულებლობის გამო წარსულში, ხოლო **Imperfectum coniunctivi** — ახლანდელ დროში. უარყოფითი ნაწილაკია **ne**.

Vivat academia!

Vivant professores!

Vivat membrum quodlibet!

Vivant membra quaelibet!

Semper sint in flore! (Gaudeamus)

გაუმარჯოს აკადემიას!

გაუმარჯოს პროფესორებს!

გაუმარჯოს ყველა ჩვენთაგანს!

გაუმარჯოს ყველას ერთად!

დაე, იხარონ!

Compressos utinam Symplegades elisissent

Nostraque adhaerent ossibus ossa tuis,

Aut nos Scylla rapax canibus misisset edendos (Ov.).

„ო, ნეტავ სიმპლეგადებს! მოვესრიხეთ და უკანვე გამოვერიყეთ, ჩვენი ძვლები ერთმანეთს შერთვოდა (ნეტავ),

ან გაუმადლარ სკილას მაინც ჩავენთქეთ ძაღლების დასაგლეჯად“.

Coniunctivus potentialis „შესაძლებლობის კავშირებითი“ იხმარება შესაძლებელი მოქმედების გამოსახატავად. უარყოფითი ნაწილაკია **non**. **Praesens** ან **Perfectum coniunctivi** დაისმის მომავალი დროის აღსანიშნავად, წარსულისათვის კი — **Imperfectum coniunctivi** იმპერფექტუმი უმეტესად თხრობით წინადადებაში II პირთან, კითხვითში კი III პირთან დაისმის.

Hoc non dubitans dixerim (Cic.).

ამას უყოყმანოდ ვიტყვოდი (ამის თქმა შემიძლია).

Vix veri simile fortasse videatur (Cic.).

ეს, მე მგონია, სიმართლეს არ უნდა ჰგავდეს.

Haud facile discerneres (Liv.).

ძნელი იყო გაგერჩია.

Quis putaret?

ვინ იფიქრებდა?

Coniunctivus concessivus „დათმობის კავშირებითი“ გამოხატავს რაიმე აზრის დაშვებას, პირობითობას. ასეთ კავშირებითთან ხშირად დაისმის:

licet, ut „თუმცა“, „ვთქვათ“, „დაეუშვათ“, „თუნდაც“, „დაე“. უარყოფის გამოსახატავად — ნაწილაკი *ne*. Praesens coniunctivi ახლანდელი დროის გამოსახატავად იხმარება, Perfectum coniunctivi კი — წარსულისა.

Ut culpent alii, tibi me laudare necesse est (Ov.)

სხვებმა, დაე, დამადანაშაულონ, შენ უნდა შემაქო.

Malus civis Carbo fuit. Fuerit aliis, tibi quando esse coepit? (Cic.).

კუდი მოქალაქე იყო კარბო. სხვებისათვის ვთქვათ და იყო, შენთვის როდის შეიქნა ასეთი?

Coniunctivus dubitativus „ყოყმანის კავშირებით“ გამოხატავს ყოყმანს. ახლანდელი დროის გადმოსაცემად Praesens coniunctivi გამოიყენება, წარსულისათვის — Imperfectum coniunctivi. უარყოფითი ნაწილაკია *non*.

Quid agam, iudices? (Cic.).

რა გქნა, მსაჯულებო?

Quid agerem, iudices? (Cic.).

რა უნდა მექნა, მსაჯულებო?

რთული წინადადების ზმნა

კავშირებითი კილო დამოკიდებულ წინადადებაში

§ 212. დამოკიდებულ წინადადებაში შემასმენელი შეიძლება გადმოცემულ იქნას თხრობითი ან კავშირებითი კილოს ზმნით.

თუ რომელ დროში უნდა დაისვას კავშირებითი კილო დამოკიდებულ წინადადებაში, ამას მმართველი წინადადების ზმნა განსაზღვრავს. აქ ყურადღება ექცევა მმართველი და დამოკიდებული წინადადებების ზმნების დროთა თანაფარდობას. როდის ხდება მოქმედება ორსავე წინადადებაში: ა) მოქმედება მმართველსა და დამოკიდებულ წინადადებაში თანადროულია, ბ) დამოკიდებული წინადადების ზმნით გადმოცემული მოქმედება წინ უსწრებს მმართველი წინადადების ზმნით გამოხატულ მოქმედებას, თუ ვ) დამოკიდებული წინადადების მოქმედება შემდეგ ხდება, ე. ი. გვიანდროულია.

ზმნის დროები ლათინურ ენაში ორ ჯგუფად იყოფა: მთავარი დროები: Praesens, Futurum I, II (აქვე შემოდის Imperativus) და ისტორიული დროები: Imperfectum, Plusquamperfectum, Perfectum (ისტორიულ დროს მიეკუთვნება აგრეთვე Praesens historicum).

დამოკიდებული წინადადების კავშირებითი კილოთი გადმოცემული ზმნის დამოკიდებულებას მმართველი წინადადების ზმნასთან ეწოდება

„დროთა თანამიმდევრობა“ Consecutio temporum, რომელიც შემდეგი სტეპით შეიძლება გამოიხატოს.

Consecutio temporum

მმართველი წინადადების ზმნის დრო	დამოკიდებული წინადადების ზმნის დრო		
	თანადროულობა	წინადროულობა	გვიანდროულობა
ერთ-ერთი მთავარი დრო: Praesens Futurum I, II Imperativus	Praesens con.	Perfectum con.	-urus sim
ერთ-ერთი ისტორიული დრო: Imperfectum Perfectum Plusquamperfectum Praesens historicum	Imperfectum con.	Plusquamperfectum con.	-urus essem

ე. ი. თუ მმართველ წინადადებაში ერთ-ერთი მთავარი დროა, დამოკიდებულ წინადადებაში თანადროულობის შემთხვევაში იქნება Praesens coniunctivi, წინადროულობის დროს Perfectum coniunctivi და გვიანდროულობის შემთხვევაში -urus sim. თუ მმართველ წინადადებაში ერთ-ერთი ისტორიული დროა და დამოკიდებული წინადადების მოქმედება თანადროულია, ზმნა იქნება Imperfectum coniunctivi-ში, თუ წინადროულია, Plusquamperfectum coniunctivi-ში და თუ გვიანდროულია -urus essem.

მიზნის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება

Ut (ne) finale

§ 213. მიზნის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება უკავშირდება მმართველ წინადადებას ut „რომ“, „რათა“, ან ne „რათა არ“, „რომ არ“ კავშირებით. ასეთ წინადადებას Ut (ne) finale ეწოდება. ზმნა Ut finale-ში კავშირებით კილოში დგას და ექვემდებარება Consecutio temporum-ის წესს. თუ მმართველ წინადადებაში მთავარი დროა, დამოკიდებულში იქნება Praesens coniunctivi, თუ ისტორიული დროა, Imperfectum coniunctivi ე. ი. Ut finale-ში მხოლოდ თანადროულობის შემთხვევა გვაქვს. ასეთი წინადადება მიუგებს კითხვებზე: რატომ? რა მიზნით?

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?

Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos (Mart.).

რატომ არ გიგზავნი, პონტილიანე, ჩემს წიგნებს?

იმიტომ, რომ შენ, პონტილიანე, შენი წიგნები არ გამომიგზავნო.

Caesar ad T. Sextium legatum misit, ut cohortes ex castris ce-
riter educeret (Caes.).

კეისარმა ლეგატ ტ. სექსტიუსს კაცები მიუგზავნა, რათა სასწრაფოდ
გამოეყვანა კოჰორტები ბანაკიდან.

დამატებითი დამოკიდებული წინადადება

§ 214. Ut finale-ს ძალიან ჰგავს Ut (ne) obiectivum, რომელიც ასევე
ut ან ne კავშირით უერთდება მმართველ წინადადებას. იგი მიუგებს კი-
თხვებზე: რაზე? რის შესახებ? Ut obiectivum-ის მმართველ წინა-
დადების ზმნები გამოხატავენ „ფიქრს“, „გრძნობას“, „რჩევას“, „ზრუნ-
ვას“ და მისთ.

Dumnorix a Sequanis impetrat, ut per fines suos Helvetiis ire
patiantur (Caes.).

დუმნორიქსმა სეკვანელებისაგან მოითხოვა, რომ თავიანთ საზღვარზე
გაეტარებინათ ჰელვეციელები.

Decrevit quondam senatus, ut L. Opimius consul videret, ne quid
res publica detrimenti caperet (Cic.).

დაადგინა ერთხელ სენატმა, რომ კონსულ ლ. ოპიმუსს ეზრუნა, რათა
სახელმწიფოს ზიანი არ მოსვლოდა.

ut videret — ut obiectivum
ut caperet — ut finale

თუ Ut finale-სა და Ut obiectivum-ში არის უარყოფითი ნაცვალსახე-
ლი ან ზმნისართი, ut-ის ნაცვლად იხმარება ne, ხოლო უარყოფითი ნა-
ცვალსახელის ან ზმნისართის ნაცვლად შესაბამისი განუსაზღვრელი ნა-
ცვალსახელი.

ut nemo = ne quis

ut nihil = ne quid

ut nullus = ne ullus

ut nunquam = ne unquam

Ut finale-ში ut is-ის ნაცვლად დაისმის qui,
Helvetii ad eum legatos mittunt, qui (= ut ii) dicerent sibi esse
in animo iter per provinciam facere (Caes.).

ჰელვეციელებმა მასთან მოციქულები გაგზავნეს, რათა მათ ეთქვათ,
რომ განზრახული აქვთ პროვინციაზე გაიარონ.

დამატებითი დამოკიდებული წინადადება Verba timendi-სთან

§ 215. თუ მმართველ წინადადებაში არის „შიშის“ გამომხატვე-
ლი ზმნა (timeo, metuo, vereor „მეშინია“, „ეშიშობ“), მასთან დაკავ-
შირებული წინადადება გამოხატავს შიშს, ვაითუ მოქმედება შესრულ-

დეს ან შიშს იმისას, ვაითუ მოქმედება არ მოხდეს. პირველ შემთხვევაში
გამოიყენება კავშირი ne, მეორე შემთხვევაში კი — ne non (იშვიათად
ut).

Timeo, ut sustineas (Cic.).

ეშიშობ, ვაითუ ვერ აიტანო.

მთქმელს სურს მოხდეს ეს ფაქტი, მაგრამ შიშობს, იქნება არ შეს-
რულდეს).

Bomilcar metuebat, ne ad supplicium traderetur (Sall).

ბომილკარს შიში ჰქონდა, დასასჯელად არ გადაეცათ.

(ბომილკარს ეშინოდა, არ უნდოდა ეს ფაქტი მომხდარიყო).

დამატებითი დამოკიდებული წინადადება Verba impediendi-სთან

§ 216. თუ მმართველი წინადადების ზმნა გამოხატავს წინააღმდეგობას
(impedio, prohibeo, obsto „ხელს ვუშლი“, „ვეწინააღმდეგები“), დამა-
ტებითი დამოკიდებული წინადადება მმართველს უკავშირდება კავში-
რებით: ne, quominus (= ut eo minus), quin. თუ მმართველ წინადადებაში
ზმნასთან არის უარყოფითი სიტყვა, გამოიყენება quin კავშირი ან quomi-
nus.

impedit ira animum, ne possit cernere verum (Dion.)

რისხვა ხელს უშლის სულს, შეძლოს ჭეშმარიტების შეცნობა.

Aetas non impedit, quominus agri colendi studia teneamus usque
ad ultimum tempus senectutis (Cic.).

ასაკი არ გვიშლის ხელს, რომ მიწათმოქმედებას ღრმა მოხუცებულე-
ბამდე ვეწეოდეთ.

თუ დამოკიდებულ წინადადებაში არის გამოთქმა *dubium non est*,
non dubito „უკვი არ არის“, „არ ეჭვობ“, ასეთი წინადადება მმართველს
quin კავშირით დაუკავშირდება.

Illi non dubitant, quin ea vera sint, quae defendunt (Cic.).

ისინი არ ეჭვობენ, რასაც იცავენ, ის ჭეშმარიტია.

შედევობითი დამოკიდებული წინადადება Ut consecutivum

§ 217. შედეგობითი დამოკიდებული წინადადება მმართველს უკავ-
შირდება ut ან ut non კავშირით. ut — „რომ“, „ასე რომ“, „ამგვარად“,
ut non — „რომ არ“, „რომ ვერ“.

† ut კავშირს მმართველ წინადადებაში შეიძლება შეეფარებოდეს ჩვე-
ნებითი ნაცვალსახელური ზედსართავეები: talis, tantus, is „ასეთი“ ან
ზმნისართები: sic, ita, adeo „ისე, იმგვარად“. პირველ შემთხვევაში
წინადადება განსაზღვრებითი იქნება, მეორე შემთხვევაში კი — ვითა-
რების გარემოებითი.

Tantus enim illorum temporum dolor inustus est civitati, ut iam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passurae esse videantur (Cic.).

მაშინდელი დროის უბედურება ისე მწვავედ განიცადეს მოქალაქეებმა, რომ ახლა ამას, ვფიქრობ, აღამიანები კი არა, პირუტყვებიც ვეღარ მოითმენენ.

Tanta vis probitatis est, ut eam in hoste etiam diligamus (Cic.).

ღირსებას ისეთი ძალა აქვს, რომ ამას (თვისებას) მტერშიც კი ვაფასებთ.

Ut consecutivum-ში, ჩვეულებრივ, Praesens coniunctivi ან Imperfectum coniunctivi-ია გამოყენებული, მაგრამ ხშირად, როცა მმართველ წინადადებაში ისტორიული დროა, Ut consecutivum-ში ისეთ დროში ღვას ზმნა, როგორც მოსალოდნელია დამოუკიდებელ წინადადებაში. ე. ი. Praesens ან perfectum coniunctivi.

Atticum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit (Nep.).

ციცერონს ატიკა ისე ძალიან უყვარდა, რომ ძმა კვინტუსიც არ იყო მისთვის უფრო ძვირფასი.

შედევობითი დამოკიდებული წინადადება შეიძლება დაუკავშირდეს მმართველ წინადადებას qui, quae, quod კავშირებით, ასეთ შემთხვევაში qui = ut is. ასეთ დამოკიდებულში ზმნა კავშირებით კილოში ღვას.

Exegi monumentum... quod non imber edax,

Non Aquilo impotens possit diruere (Hor.).

ძეგლი ავიგე, რომელსაც ვერც კოკისპირული წვიმა,

ვერც ძლიერი აქვილონი ვერ დაანგრევს.

(ძეგლი ავიგე ისეთი, რომ მას...)

განმარტებითი დამოკიდებული წინადადება Ut explicativum

§ 218. Ut explicativum განმარტავს მმართველ წინადადებაში გამოთქმულ აზრს. ut „რომ“ კავშირით უერთდება მმართველ წინადადებას. კავშირებითი კილო consecutio temporum-ის წესით დაისმის. Ut explicativum იხმარება მხ. რ. III პირში დასმულ ზმნებთან (რომელთაც ასეთ შემთხვევაში უპირო ზმნის მნიშვნელობა აქვთ), ან ზოგიერთ გამონათქვამთან:

est, fit, evenit, accidit ხდება

mos est, consuetudo est ჩვეულებაა

lex est კანონია

Est mos hominum ut nolint eundem pluribus rebus excellere (Cic.).

აღამიანებს ჩვევიათ, რომ არ სურთ ერთი და იგივე პიროვნება გამოჩნდეს იყოს ყველა საქმეში.

Ut explicativum-ს შეიძლება ქვემდებარული დამოკიდებული წინადადებაც ეწოდოს, რადგან იგი მმართველი წინადადების ქვემდებარე გვევლინება.

Quod explicativum

§ 219. ესეც განმარტებითი დამოკიდებული წინადადების სახეა, რომელიც quod კავშირით უერთდება მმართველ წინადადებას. Quod explicativum მაშინ გვაქვს, თუ მმართველი წინადადების ზმნებს: evenit, accidit, fit „ხდება“, facio „ვაკეთებ“-თან ახლავს ზმნისართები: bene „კარგად“, male „ცუდად“, commode „სათანადოდ“, „კარგად“, iucunde „სასიამოვნოდ“, perincommode „ძალზე უღროოდ“. ეს ზმნისართები მმართველ წინადადებაში გამოთქმული აზრის გარკვეულ შეფასებას იძლევიან. ზმნა Quod explicativum-ში თხრობითი კილოშია. Quod შეიძლება ასე ითარგმნოს: „რომ“, „რაც შეეხება მას, რომ“.

Quod „რაც შეეხება მას, რომ“-ად მაშინ შეიძლება ვთარგმნოთ, თუ იგი წინადადების პირველი წევრია.

Facis iucunde, quod non solum plurimas epistulas meas, verum etiam longissimas flagitas (Plin.).

სასიამოვნოდ მიმარტავ, რომ არა მხოლოდ ბევრ, არამედ გრძელ წერილებსაც მოითხოვ ჩემგან.

დროის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადებები Cum temporale

§ 220. Cum temporale მიუთითებს, როგორი მიმართებაა მმართველსა და დამოკიდებულ წინადადებებს შორის დროის თვალსაზრისით. იგი ერთჯერად მოქმედებას აღნიშნავს და მიუგებს კითხვაზე: „როდის?“ მმართველ წინადადებას უკავშირდება cum (quum) „როდესაც“ კავშირით. ზმნა დამოკიდებულ წინადადებაში ღვას აწმყოს ან მყოფადის თხრობითი კილოში, იშვიათად წარსულ დროებში.

Romam cum venero, quae perspexero, scribam ad te (Cic.).

როდესაც რომში ჩავალ, რასაც ვნახავ, მოგწერ.

Cum Caesar in Galliam venit, alterius factionis principes erant Aedui, alterius Sequani (Caes.).

როდესაც კეისარი გალიაში მივიდა, ერთი პარტიის მეთაური ედუები იყვნენ, მეორესი კი — სეკვანები.

Cum iterativum

§ 221. Cum iterativum მრავალჯერის მოქმედებას აღნიშნავს. ზმნა თხრობით კილოში დგას. თუ მმართველისა და დამოკიდებული წინადადების მოქმედება თანადროულია, ორსავე წინადადებაში ზმნა ერთსა და იმავე დროის თხრობით კილოშია.

თუ დამოკიდებული წინადადების ზმნის მოქმედება წინ უსწრებს მმართველი წინადადების ზმნის მოქმედებას და მმართველ წინადადებაში არის Praesens indicativi, დამოკიდებულ წინადადებაში იქნება Perfectum indicativi. თუ მმართველ წინადადებაში არის Imperfectum indicativi, დამოკიდებულში იქნება Plusquamperfectum indicativi. თუ მმართველ წინადადებაში არის Futurum I, დამოკიდებულში იქნება Futurum II. Poetarum libros delectationis causa, cum est otium, legere soleo (Cic.).

პოეტების თხზულებებს გასართობად, როცა კი დრო მაქვს, ვკითხულობ ხოლმე.

Galli, cum superaverunt, animalia capta immolant (Cic.).

გალები, როცა იმარჯვებენ, ნადავლად წამოყვანილ ცხოველებს მსხვერპლად სწირავენ.

კლასიკურ ხანაში იშვიათად, შემდგომ პერიოდში უფრო ხშირად, Cum iterativum-ში შეინიშნება Imperfectum და Plusquamperfectum indicativi-ს ნაცვლად Imperfectum და Plusquamperfectum coniunctivi-ს ხმარება.

Cum explicativum sive coincidens

§ 222. Cum explicativum განმარტავს მმართველი წინადადების ზმნის მოქმედებას. იგი აღნიშნავს ისეთ მოქმედებას, რომელიც ემთხვევა მმართველი წინადადების ზმნის მოქმედებას, როგორც დროის მიხედვით, ასევე აზრობრივად. ზმნა Cum explicativum-ში თხრობით კილოში დგას.

Loco ille (Catilina) motus est, cum est ex urbe depulsus (Cic.).

მოვაშორეთ ამ ადგილს (კათილინა), როცა იგი ქალაქიდან გავაძევეთ.

Sine dubio perdidimus hominem magnificeque vicimus, cum illum ex occultis insidiis in apertum latrocinium coniecimus (Cic.).

უეჭველია, გავანადგურეთ და ბრწყინვალედ გავიმარჯვეთ მასზე, როცა ფარული მტრობიდან აშკარა ყაჩაღობისაკენ ვუბიძგეთ.

Cum inversum

§ 223. Cum inversum გრამატიკულად დამოკიდებული წინადადებაა, შინაარსით კი მმართველი. ამიტომ ეწოდება მას Cum inversum „შებრუნებული“. ზმნა ასეთ წინადადებაში Perfectum ან Praesens historicum

— შიდა და ყოველთვის მოსდევს ფორმობრივად მმართველ წინადადებას. cum კავშირი შეიძლება ითარგმნოს ასე: „როცა“, „რომ“, „უეცრად“. ასეთი წინადადება მოულოდნელობის ნიუანსს ატარებს.

Galli iam facere noctu apparabant, cum matres familiae repente in publicum procurrerunt (Caes.).

გალები ემზადებოდნენ ღამით ამის მოსაწყობად, რომ უეცრად დასახლისები მოედანზე გამოვარდნენ.

Cum historicum

§ 224. Cum temporale-საგან განსხვავებით Cum historicum წარსულ მოქმედებას გადმოსცემს, ამასთანავე მიუთითებს შინაგან კავშირზე მმართველი და დამოკიდებული წინადადებების მოქმედებებს შორის. დამოკიდებული წინადადების ზმნის მოქმედება აუცილებელი პირობაა, რომ მმართველი წინადადების ზმნით გადმოცემული მოქმედება მოხდეს.

თუ მოქმედება თანადროულია, დამოკიდებულში ზმნა Imperfectum coniunctivi-შია, ხოლო თუ დამოკიდებული წინადადების მოქმედება წინ უსწრებს მმართველი წინადადების მოქმედებას, ზმნა დამოკიდებულ წინადადებაში დგას Plusquamperfectum coniunctivi-ში.

Caesar, cum id nuntiatum esset, maturat ab urbe proficisci (Caes.). კეისარმა, როცა ეს შეიტყო, დაიჩქარა ქალაქიდან გასვლა.

Qui cum ad flumen Ligerin venissent, paucos dies ibi morati neque flumen transire ausi domum revertuntur (Caes.).

როდესაც ისინი მდინარე ლიგერთან მივიდნენ, ცოტა ხანს დაყოვნდნენ იქ, ვერც მდინარეზე გადასვლა გაბედეს და ვერც შინ დაბრუნება.

დროის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება

§ 225. ზოგიერთი დროის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება მმართველ წინადადებას შემდეგი კავშირებით უერთდება: postquam „მას შემდეგ რაც“, ut, ubi, simul ac; simul atque, simul ut, simul, cum primum, ubi primum „როგორც კი“, dum, antequam, priusquam „სანამ“. ასეთ წინადადებაში ზმნა თხრობით კილოშია.

Postquam, ut, ubi, simul, ubi primum კავშირებთან ზმნა Perfectum-ში დაისმის.

Dum, donec, antequam, priusquam კავშირებთან ზმნა შეიძლება იყოს თხრობით კილოშიც და კავშირებითშიც. Praesens, Perfectum, Futurum II-ის თხრობითი კილო მიუთითებს რეალურ მოქმედებას, კავშირებითი კი — სასურველ, შესაძლებელ მოქმედებას. კავშირებითი კილო Consecutio temporum-ის წესით დაისმის.

Antequam de re publica dicam, exponam vobis breviter consilium protectionis meae (Cic.).

სანამ რაიმეს ვიტყვოდ სახელმწიფოს შესახებ, მოკლედ მოგახსენებ ჩემი გამგზავრების მიზეზს.

Donec eris (Fut. I) felix, multos numerabis amicos (Ov.).

სანამ იქნები ბედნიერი, მრავალ მეგობარს დაითვლი.

მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება

Cum causale

§ 226. Cum causale მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება, რომელიც cum კავშირით უერთდება მმართველ წინადადებას. ასეთ წინადადებაში ზმნა Praes. ან imperf. con.-შია, თუ მოქმედება თანადროულია და თუ წინადროულია — Perf. ან plusquam. con.-ში.

Quae cum ita sint, Quirites, vos, quem ad modum iam antea dixi, vestra tecta vigiliis custodiisque defendite (Cic.).

რადგანაც ასეა, ქვირიტებო, როგორც ადრე მოგახსენეთ, გაამაგრეთ თქვენი სახლ-კარი მცველებითა და ღამის დარაჯებით.

Hi cum per se minus valerent... Germanos atque Ariovistus sibi adiunxerant (Caes.).

რადგანაც სეკვანები არ იყვნენ ძლიერნი, ამიტომ კავშირი შეკრეს არიოვისტუსთან და გერმანელებთან.

§ 227. მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება შეიძლება quod, quia, quoniam კავშირებითაც მიუერთდეს მმართველ წინადადებას. თუ მთქმელის მიერ მოტანილი მიზეზი რეალური ფაქტია, მაშინ დამოკიდებული წინადადების ზმნა თხრობით კილოშია, თუ მთქმელის მიერ აღნიშნული მიზეზი მოსალოდნელი მოქმედებითაა გამოწვეული, მთქმელი სხვისი პირით ლაპარაკობს, ზმნა კავშირებით კილოში დგება.

კავშირებთან: non quod, non quo „არა იმიტომ, რომ“ ზმნა კავშირებით კილოში დაისმის.

Vos, Quirites, quoniam iam est nox, in vestra tecta discedite (Cic.)

თქვენ, კი, ქვირიტებო, რადგან უკვე ღამეა, შინსაკენ გაეშურეთ.

Memoriam nostri ut conserves rogo, non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est sic rogandi (Cic.).

გთხოვ ჩვენს არდავიწყებას, არა იმიტომ, რომ ეჭვი შეპარება შენს სიმტკიცეში, არამედ იმიტომ რომ წესი მოითხოვს ამას.

დათმობითი დამოკიდებული წინადადება Cum concessivum

§ 228. დათმობითი დამოკიდებული წინადადება უკავშირდება მმართველს cum კავშირით, რომელიც შეიძლება ითარგმნოს: „თუმცა“, „მიუ-

ხედავად იმისა, რომ“. ასეთ წინადადებაში ზმნა კავშირებით კილოში დაისმის იმავე წესით, რაც Cum causale-ს დროს.

Phocion fuit perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset (Nep.)

ფოკიონი მუდამ ღარიბი იყო, თუმცა შეეძლო მდიდარი ყოფილიყო. დათმობითი დამოკიდებული წინადადება quamquam „თუმცა“ კავშირითაც უკავშირდება მმართველ წინადადებას. ზმნა ასეთ კავშირით წინადადებაში თხრობით კილოშია.

Quamquam animus meminisse horret luctuque refugit, Incipiam (Verg.)

თუმცა ამის გახსენებაზე სული შფოთავს და მწუხარებით ბორცავს, დავიწყებ.

Cum adversativum

§ 229. ეს არის დროის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადების სახე, რომელიც მმართველ წინადადებას უკავშირდება cum „მაშინ როდესაც“ კავშირით. დამოკიდებული წინადადების ზმნა დაისმის კავშირებით კილოში Consecutio temporum-ის წესით. ასეთ დამოკიდებულ წინადადებაში ყურადღება გამახვილებულია დამოკიდებული წინადადების მოქმედებაზე, რომელიც საპირისპიროა, საწინააღმდეგოა მმართველი წინადადების ზმნით გადმოცემული მოქმედებისა.

Socratis ingenium variosque sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, cum ipse litteram Socrates nullam reliquisset (Cic.).

სოკრატეს ნიჭს, მის მრავალფეროვან სიტყვებს პლატონმა მიანიჭა უქცევება თავისი თხზულებების წყალობით, მაშინ როდესაც თვითონ სოკრატეს ერთი სიტყვაც (ნაწერი) არ დაუტოვებია.

პირობითი დამოკიდებული წინადადება

§ 230. პირობითი დამოკიდებული წინადადება უკავშირდება მმართველ წინადადებას si „თუ“, nisi, si non „თუ არ“ კავშირებით.

როცა უარყოფა მთელ პირობით წინადადებას ეხება, კავშირი არის nisi, ხოლო როცა ერთ რომელიმე წევრს — si non. დამოკიდებულ წინადადებას უწოდებენ პროტასისს, მმართველს კი — აპოდოსისს.

პირობითი წინადადებაში სამი შემთხვევა განიხილება: 1 პირობით წინადადებაში გამოთქმულია ვარაუდი, მმართველ წინადადებაში კი — შედეგი ამ ვარაუდისა. ამასთანავე მთქმელი არ იძლევა საკუთარ აზრს ამ ვარაუდთან დაკავშირებით. დამოკიდებული წინადადების ზმნა თხრობით კილოშია. მმართველ წინადადებაში — თხრობითსა და ბრძანებითში, აგრეთვე Coniunctivus adhortativus და Coniunctivus prohibitivus-ში. ასეთ შემთხვევას casus realis ეწოდება.

Si vis amari, ama (Sen.).

თუ გსურს უყვარდე, გყვარდეს.

Si quid in te peccavi, ignosce (Cic.).

თუ რაიმე შეგცოდნე, მაპატიე.

Si id credis, erras (Ter.).

თუ შენ ეს გჭერა, ცდები.

Ne sim salvus, si aliter scribo ac sentio (Cic.).

არ გავიხარო, თუ ერთს გწერდე და სხვას ვგრძნობდე.

2. მიტყველი გამოთქვამს ვარაუდს, რომელიც მომავალს ეხება. ჩანს ისიც, რომ მიტყველი ვარაუდობს, ეს პირობა არ განხორციელდება, ან არ სურს მისი განხორციელება. ეს არის ე. წ. Casus potentialis. პროტასისა და აპოდოსისშიც ზმნა ან Praesens coniunctivi-შია ან Perfectum coniunctivi-ში.

Non vident id se cupere, quod si adepti sint, fugitivo alicui aut gladiatori concedi sint necesse (Cic.)?

ნუთუ ვერ ხედავენ, კიდევაც რომ აიხდინონ წადილი, სულ ერთია რომელიმე მონას ან გლადიატორს უნდა დაუთმონ.

Thucydidis orationes imitari neque possim, si velim, nec velim fortasse, si possim (Cic.).

თუკიდრდეს სიტყვებს ვერ მივბაძავდი, რომც მომესურვებინა, რომც შემეძლოს მიბაძვა, არც მოვისურვებდი.

3. მიტყველი გამოთქვამს ვარაუდს და აქედან გამომდინარე შედეგს, რომელიც ეწინააღმდეგება სინამდვილეს. პროტასისში არის შეუსრულებელი მოქმედება (ახლანდელ დროში ან წარსულში). აწმყოსთან მიმართებაში ზმნა Imperfectum coniunctivi-შია, ხოლო წარსულთან მიმართებაში — Plusquamperfectum coniunctivi-ში. ასეთ შემთხვევას casus irrealis ეწოდება.

Has inimicitias Roscius si cavere potuisset, viveret (Cic.).

როსკიუსს რომ შეძლებოდა ამ მტრობის თავიდან აცილება, ცოცხალი იქნებოდა.

გვაქვს პირობითი წინადადების შერეული სახეც, როცა პროტასისში ერთი შემთხვევა გვაქვს, აპოდოსისში — მეორე.

Turpis excusatio est, si quis contra rem publicam se amici causa fecisse fateatur (Cic.).

სამარცხვინოა (ასეთი) თავისმართლება, თუ ვინმე აღიარებს, რომ მეგობრის მიზეზით რესპუბლიკის წინააღმდეგ მოქმედებდა.

შედარებითი დამოკიდებული წინადადება

§ 231. შედარებითი დამოკიდებული წინადადება მმართველ წინადადებას უკავშირდება კავშირებით: ut(uti), sicut(i), quemadmodum, quomodo „როგორც“, „ისევე როგორც“. მმართველ წინადადებაში ამ კავშირებს შეიძლება შეესატყვისებოდეს მიგებითი სიტყვები, ზმნისართები: ita, sic „ასე“, idem, itidem აგრეთვე“, „ასევე“. ზმნა ასეთ დამოკიდებულში, ჩვეულებრივ, თხრობით კილოშია.

Ut sementem feceris, ita metes (Cic.).

რასაც დათეს, იმასვე მოიჭი.

განსაზღვრებითი დამოკიდებული წინადადება

§ 232. განსაზღვრებითი დამოკიდებული წინადადება ორგვარია: ა) წმინდა განსაზღვრებითი, სადაც ზმნა თხრობით კილოშია, და ბ) ფორმით განსაზღვრებითი, შინაარსით გარემოებითი, სადაც ზმნა კავშირებით კილოშია.

Caesar a lacu Lemano, qui in flumen Rhodanum influit, ad montem Iuram, qui fines Sequanorum ab Helvetiis dividit, murum perducit (Caes.).

კეისარმა ლემანუსის ტბიდან, რომელიც მდინარე როდანუსში ჩაედინება, კედელი აღმართა იურას მთამდე, რომელიც სეკვანელთა საზღვარს ჰელვეციელებისაგან ჰყოფს.

Indutimarius, qui iam ante inimico in nos animo fuisset, multo gravius hoc dolore exarsit (Caes.).

ინდუტიმარიუსი, რომელსაც ადრევე ელო ჩვენი მტრობა გულში, უფრო მეტად გაშმაგდა ამ მწუხარებით.

Quis est, qui Gaii Fabricii, Manii Curii non cum caritate aliqua benevola memoriam usurpet, quos nunquam videret (Cic.)?

ვინ არ მოიგონებს კეთილად გაიუს ფაბრიციუსს, მანიუს კურიუსს, რომლებიც არასოდეს უნახავთ?

Sunt multi, qui eripiunt aliis, quod aliis largiatur (Cic.).

არიან აღამიანები, რომლებიც ერთს ართმევენ, რომ მისცენ სხვას.

პირველი წინადადება წმინდა განსაზღვრებითია და ზმნა დამოკიდებულში თხრობით კილოშია, დანარჩენი წინადადებები გარემოებითია, რომლებშიც ზმნა კავშირებით კილოშია.

Infinitivus

§ 233. ინფინიტივისი წინადადებაში შეიძლება იყოს ქვემდებარე, დამატება, შემასმენელი.

თუ ინფინიტივით გადმოცემულ ქვემდებარეს შედგენილი შემასმენელი ახლავს, სახელადი ნაწილი ზედსართავის საშუალო სქესის ფორმით იხმარება.

Errare humanum est, stultum est in errore perseverare.

შეცდომა ადამიანისათვის დამახასიათებელია, სისულელეა შეცდომის აკვირება.

ინფინიტივუსი დამატებულ ზოგიერთ გარდაუვალ ზმნასთან იხმარება:

possum, queo	შემიძლია	incipio, instituo, coepei	ვიწყებ
nequeo	არ შემიძლია	disco	ვისწავლობ
volo, malo, cupio	მინდა	cogito, paro	ვფიქრობ
nolo	არ მინდა	statuo, constituo, decerno	ვწყვეტ
studeo, conor	ვცდილობ	festino, maturo	მივიჩქარი
audeo	ვბედავ		

Phocion fuit perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset (Nep.).

ფოკიონი მუდამ ღარიბი იყო, თუმცა შეეძლო მდიდარი ყოფილიყო.

ინფინიტივუსი შეიძლება იყოს შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილიც.

Vivere cogitare est (Cic.).

ცხოვრება აზროვნებაა.

ინფინიტივუსი ზოგჯერ ზმნის პირიანი ფორმის ნაცვლადაც შეიძლება მოგვევლინოს: მას Infinitivus historicus ეწოდება.

Repente omnis tristitia invasit; festinare, trepidare, neque loco neque homini cuiquam satis credere, neque bellum gerere, neque pacem habere, suo quisque metu pericula metiri (Sall.).

უეცრად ყველა სასოწარკვეთილებამ მოიცვა: ჩქარობდნენ, შფოთავდნენ, არც ადგელს ენდობოდნენ, არც ადამიანს, ვერც ომს იწყებდნენ, ვერც ზავს ახერხებდნენ, ყველა საკუთარი შიშით ზომავდა საფრთხეს.

Accusativus cum infinitivo

§ 234. Accusativus cum infinitivo დამატებითი (ან ქვემდებარული) დამოკიდებული წინადადების სახეა, სადაც ლოგიკური ქვემდებარე დგას აკუზატივუსში, შემასმენელი კი — ინფინიტივუსში. ასეთი დამოკიდებულება ისეთ მმართველ წინადადებას უკავშირდება, რომლის ზმნა გამოხატავს „თქმას“, „ფიქრს“, „გრძნობას“ და მისთ (Verba dicendi, sentiendi, declarandi...).

arbitror, indico, puto, censeo, existimo	ვფიქრობ		
dico, aio	ვამბობ	declaro	ვაცხადებ
affirmo	ვამტკიცებ	scio	ვიცი
animadverto	ვამჩნევ	intellego	მესმის
doceo	ვასწავლი	duco, opinor	მგონია
respondeo	ვუპასუხებ	nuntio	ვაუწყებ
iuro	ვფიცავ	iubeo	ვბრძანებ
ignoro, nescio	არ ვიცი	trado	მოვუხსნობ

Accusativus cum infinitivo დაისმის აგრეთვე ზოგიერთ გამოთქმასთან: constat, notum est „ცნობილია“, apparet „ცხადია“, oportet „საჭიროა“, decet „შეპფერის“, necesse est „აუცილებელია“.

თუ acc. c. inf.-ის ქვემდებარე III პირის ნაცვალსახელია და მმართველი წინადადების ქვემდებარეც არის, მაშინ III პირის ნაცვალსახელად გამოიყენება უკუქცევითი ნაცვალსახელი se (აკუზატივუსში). ხოლო თუ მმართველი და დამოკიდებული წინადადებების ქვემდებარეები სხვადასხვაა, acc. c. inf.-ში იქნება illum, eum. შედგენილი შემასმენლის სახელადი ნაწილი acc. c. inf.-ში აკუზატივუსში დაისმის.

Patere tua consilia non sentis (Cic.)?

ვერ გრძნობ, რომ შენი განზრახვა გამოაშკარავებულია?

...qui iam fatetur se esse hostem (Cic.).

... ვინაც უკვე თვით აღიარა, რომ მტერია.

Constat, ad salutem civium inventas esse leges (Cic.).

ცნობილია, რომ კანონები მოქალაქეთა საკეთილდღეოდ არის მოგონილი.

Tempus est me iam hinc abire (Cic.).

ჩემი აქედან წასვლის დროა.

Legem brevem esse oportet (Sen.).

კანონი მოკლე უნდა იყოს.

Caesari cum id nuntiatum esset, eos per provinciam nostram interfecere conari (Caes.)...

კეისარს როცა აუწყეს, რომ ისინი (პელევეციელები) ჩვენს პროვინციაზე გზად გავლას აპირებდნენ...

როდესაც ინფინიტივუსი მიმდებარის და „ყოფნა“ ზმნისაგან შედგება, esse ზშირად გამოითოვება.

Legati dixerunt, post diem tertium ad Caesarem se reversuros (Caes.).

ლევატებმა თქვეს, რომ ისინი (ლევატები) სამი დღის შემდეგ კეისართან დაბრუნდებოდნენ.

Infinitivus futuri activi-სა და passivi-ს ნაცვლად ზშირად იხმარება fore ut (ან futurum esse ut), სადაც ზმნა კავშირებით კილოში დაისმის.

Illud tibi affirmo, fore ut ab omnibus collaudere (-ris) (Cic.)

fore ut collaudere=te collaudatum iri

გარწმუნებ, რომ შენ ყველა შეგაქებს.

Spero, fore ut contingat id nobis (Cic.).

იმედი მაქვს, ჩვენ ამას შევძლებთ.

ზოგჯერ fore ut-ის ნაცვლად იხმარება posse და infinitivus praesentis.

...regno occupato per tres potentissimos ac firmissimos populos totius Galliae sese potiri posse sperant (Caes.).

... სამეფო ძალაუფლების ხელში ჩაგდების შემდეგ იმედოვნებდნენ, რომ თვითონ დაეუფლებოდნენ მთელი გალიის სამი უძლიერესი და უმაჰაცესი ხალხის წყალობით.

Nominativus cum infinitivo

§ 235. Nom. c. inf. დამატებითი დამოკიდებული წინადადების სახეა, რომელშიც ლოგიკური ქვემდებარე სახელობითობა, შემასმენელი განუსაზღვრელ ფორმაში. მმართველ წინადადებაში ზმნა ენებით გვარშია და გამოხატავს „ფიქრს“, „თქმას“, „გრძნობას“ და მისს.

Versiculos in me narratur scribere Cinna (Mart.).

ამბობენ, რომ კინამ ლექსი დაწერა ჩემზე.

... si permanebunt, magis mihi videntur vota facturi contra rem publicam quam arma laturo (Cic.).

... ან თუ დარჩებიან, მე ვფიქრობ, სახელმწიფოს წყევლა-ჭრულვას უფრო დაუწყებენ, ვიდრე იარაღს მოჰკიდებენ ხელს.

... ut iam ista non modo homines, sed ne pecudes quidem mihi passurae esse videantur (Cic.).

... მე მგონია, ამას ახლა, არამც თუ ადამიანი, პირუტყვიც კი ვერ მოითმენდა.

Dativus cum infinitivo

§ 236. უპირო ზმნასთან licet „ნებადართულია“, „შეუძლია“ დაისმის Dativus cum infinitivo (იშვიათად acc. c. inf.). ასეთი კონსტრუქცია ქვემდებარეს ენაცვლება წინადადებაში.

lis ingratissimis esse non licet (Cic.).

ისინი არ უნდა იყვნენ უმადურნი.

ირიბი სიტყვა (Oratio obliqua)

§ 237. პირდაპირია სიტყვა, თუ მოქმედლის სიტყვები I პირის ფორმითაა გადმოცემული. ირიბია სიტყვა, თუ მოქმედლის სიტყვებს სხვა პირი გადმოსცემს. ამრიგად acc. c. inf., რომელიც „თქმის“ გამომხატველ-ზმნასთანაა დაკავშირებული, ირიბი სიტყვაა.

ირიბი სიტყვის გადმოსაცემად საჭიროა შემდეგი წესების დაცვა:

ა) პირდაპირი სიტყვის მმართველი წინადადება ირიბ სიტყვაში გადმოაქვია acc. c. inf.-თი, როცა წინადადება თხრობითია, ან კითხვითი, რომელიც I ან II პირის ფორმასთან არის.

ბ) თუ კითხვა ან ბრძანება II პირს ეხება, ირიბი სიტყვის ზმნა კავშირებითი კილოთი გადმოიცემა.

გ) თუ პირდაპირი სიტყვის მმართველ წინადადებაში კავშირებითი კილოა, ირიბ სიტყვაშიც კავშირებითი კილო იქნება.

დ) პირდაპირი სიტყვის დამოკიდებული წინადადების ზმნა ირიბ სიტყვაში კავშირებით კილოში დგება consecutio temporum-ის წესით.

ე) პირდაპირი სიტყვის I პირი ირიბ სიტყვაში სახელობით ბრუნვაში ipse-თი გადმოიცემა, ირიბ ბრუნვებში კი — sui, sibi, se-თი. კუთვნილებით ნაცვალსახელებს: meus, noster-ს ირიბ სიტყვაში ენაცვლება suos. II პირი ირიბ სიტყვაში ille ან is ნაცვალსახელით გადმოიცემა.

ვ) თუ ირიბ სიტყვაში პირობითი წინადადება შედის, casus realis და potentialis-ის აპოდოსისი acc. c. inf.-თი გადმოიცემა, ან კავშირებითი კილოთი, პროტასისში კი იქნება imperfectum coniunctivi (praesens coniunctivi) ან Plusquamperfectum coniunctivi. Casus irrealis-ის პროტასისი უცვლელი რჩება, აპოდოსისში კი imperfectum და plusquamperfectum coniunctivi-ს ნაცვალ იქნება -urus fuisse.

Ei legationi Ariovistus respondit: si quid ipsi a Caesare opus esset, sese ad eum venturum fuisse, si quid ille se velit, illum ad se venire oportere. Praeterea se neque sine exercitu in eas partes Galliae venire audere, quas Caesar possideret, neque exercitum... in unum locum contrahere posse (Caes.).

ამ ელჩებს არიოვისტუსმა უპასუხა, რომ, თუ მას კეისრისაგან რაიმე დასჭირდებოდა, ის (არიოვისტუსი) მივიდოდა მასთან, ხოლო თუ კეისარს მოესურვებოდა რაიმე, იგი (კეისარი) უნდა მისულიყო მასთან. გარდა ამისა, ის (არიოვისტუსი) ვერ ბედავს უჯაროდ გალიის იმ ნაწილებში მისვლას, რომლებსაც კეისარი ფლობს, არც ის შეუძლია ერთად შეყაროს ჯარი.

acc. c. inf.-თი აქ გადმოცემულია სხვათა სიტყვა.

...sese ad eum venturum fuisse და illum... venire oportere.

ეს წინადადებები ამავე დროს აპოდოსისებია. პროტასისებია:

si quid ipsi a Caesare opus esset (კავშირებით კილოში).

si quid ille se velit (კავშირებით კილოში).

se... venire audere სხვათა სიტყვა acc. c. inf.-თია გადმოცემული, რომელზედაც დამოკიდებულია განსაზღვრებითი წინადადება ...quas Caesar possideret, რომლის ზმნა ირიბ სიტყვაში კავშირებით კილოთი გადმოიცემა.

Attractio modi (sive assimilatio modi)

§ 238. კავშირებითი კილო დამოკიდებულ წინადადებაში შეიძლება იყოს თხრობითი კილოს ნაცვალად მხოლოდ იმიტომ, რომ ისეთ მმართველ წინადადებას უკავშირდება, რომლის ზმნა ან განუსაზღვრელი კილოა, ან კავშირებითი.

Nemo adhuc inventus est, cui, quod haberet, esset satis (Cic.). არავინ მოიძებნება ისეთი (ადამიანი), ვისაც აკმაყოფილებდეს, რაცა აქვს. esset-ის ანალოგიით haberet-იც კავშირებითია.

Furetur, quod queat (Plaut.).

მოიპაროს რაც შეუძლია.

queat-ის კავშირებითი furetur (-ris)-ის ანალოგიით.

ირიბი კითხვა (Quaestio obliqua)

§ 239. კითხვა, რომელიც დამოუკიდებელი წინადადებით ვადასრულებს, არის პირდაპირი, ხოლო კითხვა, რომელიც დამოკიდებული წინადადებით არის გამოხატული — ირიბია. ირიბი კითხვა მმართველ წინადადებას უკავშირდება კითხვითი ნაცვალსახელით, ზმნისართით, ნაწილაკით. quis? ვინ? quid? „რა?“ ubi? „სად?“ quando? „როდის?“ num? „ნუთუ?“ nonne? „ნუთუ არ?“

მმართველი წინადადება შეიცავს ზმნებს, რომლებიც გამოხატავენ „შეკითხვას“, „ლაპარაკს“, „ხედვას“ და მისთ. ირიბ კითხვაში ზმნა კავშირებითში დაისმის Consecutio temporum-ის წესით. პირდაპირ კითხვაში კი ზმნა ჩვეულებრივ დაისმის, როგორც დამოუკიდებელ წინადადებაში.

პირდაპირი კითხვა

Quosque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? (Cic.).

სანამ უნდა ისარგებლო, კატლინა, ჩვენი მოთმინებით?

ირიბი კითხვა

... neque, id quare fieri non possit, me audire volent, intellego? (Cic.)

... ვერ ვხვდები, რა უშლით ხელს, რომ ჩემი შესმინონ?

სუპინუმი (Supinum)

§ 240. სუპინუმი არის ნაზმნარი სახელი, რომელსაც ზმნის თვისებებიც აქვს და სახელისაც.

I სუპინუმი მიზნის გამოსახატავად იხმარება მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან. მას შეიძლება ახლდეს პირდაპირი დამატებაც.

Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae (Ov.).

საცქერლად მოდიან, მოდიან (იმისთვისაც) რომ მათაც უტყვირონ. რა მიზნით მოდიან? საცქერლად.

Aedui legatos ad Caesarem mittunt rogatum auxilium (Caes.). ელუები ელჩებს გზავნიან კეისართან დახმარების სათხოვნელად. rogatum — (სათხოვნელად) I სუპინუმი

auxilium — (დახმარების) პირდაპირი დამატება.

II სუპინუმი -tu (-su) ბოლოკიდურიანი ფორმით არის წარმოდგენილი და შეიძლება გავებულ იქნას როგორც Ablativus limitationis (განსაზღვრების მოქმედებითი) ან Dativus finalis (მიზნის მიცემითი).

კლასიკურ ლათინურში ძირითადად შემდეგი ზმნებიდან ნაწარმოები II სუპინუმის ფორმებია დადასტურებული: factu „გასაკეთებლად“, dictu „სათქმელად“, visu „შესახედლად“, intellectu „შესაცნობლად“ „გასაგებლად“, memoratu „მოსახსენებლად“, cognitu „შესაცნობლად“ aspectu „საცქერლად“, „დასანახლად“.

არქაულ ლათინურში II სუპინუმი -ui დაბოლოებითაც გვხვდება, რომელიც მხოლოდ ლატინურის ბოლოკიდურად უნდა გავიგოთ. პლავტეს აქვს ასეთი გამოთქმა: lepida memoratui (Bac., 62) „სასიამოვნო საამბობლად“.

ქართულად ორივე სუპინუმი, ძირითადად, მყოფლის მიმღებობის ვითარებითი ბრუნვით ვადასრულებს. ძველ ქართულში მას მასდარის ვითარებითბრუნვიანი ფორმა შეესატყვისება, რომელიც ინფინიტივის თავესებურ სახედ არის მიჩნეული. ქართული მასდარის ვითარებითბრუნვიანი ფორმისა და I სუპინუმის მსგავსებაზე მიუთითებენ მ. ჯანაშვილი და დეეტერსი¹.

ჩვენი აზრით, მასდარის ვითარებითბრუნვიანი ფორმებთან მსგავსებას II სუპინუმიც ამქლავნებს. მოვიტანთ მაგალითებს „ვეფხისტყაოსნიდან“:

ებურნეს მოშლით რიდენი, ფასითა თქმად საჭირონი (123).

სარიდან ერქვა სახელად, მტერთა სრვად დაუფარავი (312).

ღარბაზს ვიშვებდი, დამეცო ცეცხლი წვად მოუთმინები (389).

კარავსა შევე, სასიძო ვითა წვა, ზარმაც-თქმად ენით (557).

სუპინუმი იშვიათად იხმარება არქაულ ლათინურში, კლასიკურში შედარებით მეტია, გვიანკლასიკურში კი თითქმის აღარ გვხვდება. სუპინუმი წარმომავლობითაც და ფუნქციითაც ჰგავს დანარჩენ ნაზმნარ სახელს: გერუნდიუმს და ინფინიტივებს. გერუნდიუმის მსგავსად სუპინუმს აქვს რამდენიმე ბრუნვა და ამდენად სახელის თვისებებს ავლენს. ინფინიტივის მსგავსად I სუპინუმსაც შეუძლია მართოს პირდაპირი ობიექტი. ამიტომაც ყველაზე უფრო სუპინუმებს ერთ-ერთი ინფინიტივისი და გერუნდიუმი ენაცვლება. მაგალითად, მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან: festino, propero, maturo, contendo „მივიჩქარი“ კლასიკურ ლათინურში, ჩვეულებრივ, დადასტურებულია ინფინიტივისი I სუპინუმის ნაცვლად. ||

facilis, difficilis და iucundus-თან II სუპინუმის ნაცვლად ხშირად ინფინიტივისი ან ad წინდებულიანი გერუნდიუმი გვხვდება.

¹ დ. ჩხუბიანი შვილი, ინფინიტივის საკითხისათვის ძველ ქართულში, თბ., 1972.

² მ. ჯანაშვილი, ქართული გრამატიკა, ტფილისი, 1905, გვ. 59. G. Deeters, Das Kharthwelische Verbum, Leipzig, 1930, გვ. 221.

ჩვენი აზრით, სუბინუმებმა და გერუნდიუმმა ვერ მოასწრეს ინფინიტივის ფორმებად ჩამოყალიბება, რადგან ისინი არ შეჩერებულან რომელსაღმე ბრუნვაზე. ამდენად, სახელის გაგება არ დაუკარგავთ. შესაძლებელია, I სუბინუმი მართლაც გატოლებოდა ინფინიტივს, რასაც ალბათ II სუბინუმის გაქრობა მოაყვებოდა. მაგრამ სუბინუმი არ იყო აქტიური ფორმა და შემდგომაც აღარ განვითარებულა. მის ფუნქციას ასრულებდნენ გერუნდიუმი, ინფინიტივუსი, აწმყოს მიმღეობა, მიზნის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება და სხვ.

გერუნდიუმი (Gerundium)

§ 241. გერუნდიუმი ნაზმნარი სახელია, რომელსაც ოთხი ბრუნვა აქვს: მხ. რ. ნათესაობითი, მიცემითი, ad წინდებულიანი აკუსატივუსი და აბლატივუსი. სახელობითი არა აქვს. არც მრავლობითი რიცხვი გააჩნია.

ნათესაობითი იხმარება Genitivus obiectivus-ის მნიშვნელობით causa და gratia-სთან და ისეთ ზედსართავებთან, რომლებიც ნათესაობით ბრუნვას მოითხოვენ.

verba putandi — ფიქრის (გამომხატველი) ზმნა

causa studendi — მეცადინეობის გამოსობით

Cupidus scribendi — წერის მოყვარული

Homines bellandi cupidi magno dolore afficiebantur (Caes.).

ომის უინით (აღესილნი) აღამიანები ამას დიდი ტკივილით ვანიციდნენ.

მიცემითი ბრუნვა იხმარება Dativus finalis-ის მნიშვნელობით. იგი კლასიკურ ლათინურში იშვიათად გვხვდება.

pugnando locum eligere — ბრძოლისათვის ადგილის შერჩევა

ბრალდებითი ბრუნვა, უმეტესად, ad წინდებულიანი ფორმით იხმარება და მიზანს გამოხატავს.

Vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam (Cic.).

ცოცხლობ, არა იმიტომ, რომ თავი ანებო თავხედობას, არამედ უფრო იმიტომ, რომ გააძლიერო.

მოქმედებითი ბრუნვა იხმარება Ablativus instrumenti-ს მნიშვნელობით, აგრეთვე ex, de, in წინდებულებით.

Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo (Ov.).

წვეთი ქვას ხვრეტს არა ძალით, არამედ ხშირი დაცემით.

გერუნდივუმი (Gerundivum)

§ 242. გერუნდივუმი არის ვნებითი გვარის მიმღეობა. ე. ი. ნაზმნარი ზედსართავი სახელი, რომელიც იბრუნვის I-II კანკელობის ზედსართავი სახელების მსგავსად. გამოხატავს აუცილებლად შესასრულებელ ან მიზანდასახულ მოქმედებას.

თუ გერუნდიუმს პირდაპირი დამატება ახლავს, მაშინ იგი გერუნდიუმით ვადმოიცემა. ე. ი. დამატება (აკუსატივუსში დასმული სახელი) უთანხმდება ბრუნვაში, რიცხვსა და სქესში მსაზღვრელს (გერუნდივუმს).

Cupiditas liberandi patriam

სამშობლოს განთავისუფლების წყურვილი

ეს არის გერუნდივუმი, რომელიც გერუნდიუმით ვადმოიცემა. გერუნდივუმთან კონსტრუქციას უპირატესობა ენიჭება გერუნდიუმთან ფორმებთან. Cupiditas liberandae patriae სიტყვა-სიტყვით ასე ითარგმნება: გასათავისუფლებელი სამშობლოს წყურვილი.

გერუნდივუმი გამოიყენება აღწერილობით ფორმებში (Coniugatio periphrastica passiva). გამოხატავს აუცილებლად მოსასდენ, შესასრულებელ მოქმედებას.

Hic liber legendus est.

ეს წიგნი წასაკითხია.

გერუნდივუმი ხშირად უპირო ფორმებთანაც იხმარება.

pugnandum est საჭიროა ბრძოლა

eundum est საჭიროა წასვლა

მიმღეობა (Participium)

§ 243. მიმღეობა ნაზმნარი სახელია, რომელსაც აქვს როგორც ზმნის, ასევე ზედსართავი სახელის თვისებები.

მიმღეობას აქვს დროისა და გვარის ფორმები:

ornans შემამკობელი — აწმყოს მოქმედებითი გვარის მიმღეობა

ornatus შემკობილი — ნამყოს ვნებითი გვარის მიმღეობა

ornaturus შემამკობელი — მყოფადის მოქმედებითი გვარის მიმღეობა

ornandus შესამკობელი — მყოფადის ვნებითი გვარის მიმღეობა

მიმღეობა ზმნის პირველი ფორმების მსგავსად ითანხმებს დამატებას:

lego librum ვკითხულობ წიგნს

librum legens წიგნის წამკითხველი

აწმყოს მიმღეობა გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც თანადროულად მმართველი წინადადების ზმნის მოქმედებისა. ნამყოს მიმღეობა გამოხატავს მოქმედებას, რომელიც წინ უსწრებს მმართველი წინადადების ზმნის მოქმედებას.

მიმღეობას აქვს ზედსართავი სახელის თვისებები. იგი იცვლება სქესის, რიცხვისა და ბრუნვის მიხედვით:

liber legendus წასაკითხი წიგნი

libri legendi წასაკითხი წიგნები

epistula legenda წასაკითხი წერილი

მიმღობა იხმარება არსებითი სახელის მსაზღვრელად. ზოგჯერ არსებითი სახელის მნიშვნელობითაც გვხვდება.

homo sapiens ვონიერი ადამიანი
sapiens ბრძენი

Participium coniunctum

§ 244. Participium] coniunctum იხმარება არსებითი სახელის მსაზღვრელად. ასეთი მიმღობა განსაზღვრებითი დამოკიდებული წინადადების ფარდია.

Qui ... spectat et audit dulce ridentem (Cat).

ვინც ... გიყურებს (შენ) და გისმენს ტკბილად მომღიმარს.

Participium coniunctum იხმარება როგორც შემოკლებული დამოკიდებული წინადადება (მიზეზის, დროის, ვითარების, პირობითი, დათმობითი).

Tomeo Danaos et dona ferentes (Verg.).

მეშინია დანაელებისა, თუნდაც საჩუქარი მოჰქონდეთ.

Orgetorigem damnatum poenam sequi oportebat, ut igni cremaretur (Caes.).

თუ ორგეტორიქსი დაისჯებოდა, იგი ცეცხლში უნდა დაეწვათ.

Ablativus absolutus

§ 245. Ablativus] absolutus ისეთი კონსტრუქციაა, რომელშიც მიმღობა (ლოგიკური შემასმენელი) და მასთან შეთანხმებული სახელი (ლოგიკური ქვემდებარე) მოქმედებით ბრუნვაში დგას. ეს არის შემოკლებული გარემოებითი წინადადება (დროის, მიზეზის, ვითარების) პირობითი ან დათმობითი. დამოუკიდებელ აბლატივუსში შემასმენელი შეიძლება გამოიხატოს:

ა) აწმყოს მიმღობით, თუ მმართველი და დამოკიდებული წინადადებების ზმნებით გადმოცემული მოქმედება თანადროულია და ბ) ნამყოს მიმღობით, თუ დამოკიდებული წინადადების ზმნით გამოხატული მოქმედება წინ უსწრებს მმართველი წინადადების ზმნით გადმოცემულ მოქმედებას.

Pythagoras, Tarquinio Superbo regnante, in Italiam venit (Lig.).

ტარკვინიუს ამაყის მეფობის დროს პითაგორა იტალიაში ჩავიდა.

Uno, mehercule, Catilina exhausto, levata mihi et recreata res publica videtur (Cic.).

მე მგონია: დამშვიდდება და განახლდება რესპუბლიკა, ვფიცავ, მართოდენ კატლინასაც რომ შევუკრათ ხელ-ფეხი.

ზოგჯერ დამოუკიდებელ აბლატივუსში არა გვაქვს მოქმედებით ბრუნვაში დასმული მიმღობა. ლოგიკური ქვემდებარეცა და შემასმენელიც სახელის მოქმედებითი ბრუნვით არიან წარმოდგენილი. ეს მაშინ ხდება, როცა შედგენილი შემასმენელი გვაქვს. ზმნური ნაწილი არ ჩანს. სახელადი ნაწილი აბლატივუსში დგას.

Is Marco Messala et Marco Pisone consulibus regni cupiditate inductus coniurationem nobilitatis fecit (Caes.).

ის, სამეფო ხელისუფლების წყურვილით ანთებული, მარკო მესალასა და მარკო პიზოს კონსულობის დროს, კეთილშობილთა შეთქმულებას აწყობს.

დამოუკიდებელი აბლატივუსი ქართულად შეიძლება შემოკლებულად გადმოვცეთ, როგორც ეს უკანასკნელი მაგალითიდან ჩანს, ან ვრცლად, რისთვისაც ჯერ უნდა აღვადგინოთ კავშირი (როდესაც, რადგან, თუმცა, როგორც კი), შემდეგ აბლატივუსში დასმული სახელი სახელობითში გადავიყვანოთ და მივიჩნიოთ ქვემდებარედ.

Obsecrato sole, tenebrae factae sunt repente (Cic.).

შვის დაბნელების შემდეგ უცებ წყვედადი ჩამოწვა.

(მას შემდეგ, რაც მზე დაბნელდა... როგორც კი მზე დაბნელდა.)

რომაული კალენდარი

§ 246. თავდაპირველად რომაელებს მთვარის წელიწადი ჰქონდათ, რომელიც ათი თვისაგან შედგებოდა და იწყებოდა მარტის თვით. VII-VI სს. ჩვ. წ.-მდე ეტრუსკებისაგან გადმოიღეს თორმეტთვიანი წელიწადი, რომელშიც იანვარი და თებერვალი დეკემბრის შემდეგ მოდიოდა. mensis თვე Martius მარტი (ღმერთ მარსის პატივსაცემად)

- " " Aprilis აპრილი
- " " Maius მაისი (იტალიური ღვთაების მაისის სახელისაგან)
- " " Iunius იუნისი (ქალღმერთ იუნოს პატივსაცემად)
- " " Quintilis მეხუთე, შემდგომში Iulius (იულიუს კეისრის პატივსაცემად)
- " " Sextilis მეექვსე, შემდგომში Augustus (იმპერატორ ავგუსტუსის პატივსაცემად)
- " " September სექტემბერი (ე. ი. მეშვიდე)
- " " October ოქტომბერი (ე. ი. მერვე)
- " " November ნოემბერი (ე. ი. მეცხრე)
- " " December დეკემბერი (ე. ი. მეათე)

შემდგომში ამას დაემატა mensis Ianuarius — იანვარი (ღმერთ იანუსის პატივსაცემად, რომელიც ორსახოვნად ჰყავდათ წარმოდგენილი და

იველებოდა ყოველგვარი დასაწყისის ღმერთად) და mensis Februarius — თებერვალი (განწმენდის თვე, februare „განწმენდა“). მთვარის წელიწადი 355 დღისაგან შედგებოდა, რასაც უმატებდნენ კიდევ ერთ თვეს mensis intercalariis. 46 წ. ჩვ. წ.-მდე იულიუს კეისარმა შემოიღო მზის წელიწადი ეგვიპტელი ასტრონომის სოსიგენის რჩევით. დაწესდა ოთხწლიანი ციკლი (365+365+365+366=1461 დღე).

აპრილი, იენისი, სექტემბერი, ნოემბერი იყო 30 დღიანი; იანვარი, მარტი, მაისი, ივლისი, აგვისტო, ოქტომბერი, დეკემბერი — 31 დღიანი. თებერვალი სამი წლის მანძილზე 28 დღიანი იყო, მეოთხე წელს კი — 29 დღიანი. წლის დასაწყისი კეისარმა I იანვარს გადმოიტანა. ეს კალენდარი ე. წ. „იულიური“ ანუ „ძველი სტილი“ ძალაში იყო ჩვენთან 1918 წლამდე. შეიცვალა იგი ლენინის დეკრეტით, როცა დაწესდა „ახალი სტილი“, „გრიგორიული“ კალენდარი (რომელიც პაპმა გრიგოლ XIII შემოიღო 1582 წ. და რომელიც გავრცელებული იყო ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში).

როგორ აღნიშნავდნენ თვის დღეებს რომაელები? ყოველ თვეს ჰქონდა სამი მთავარი დღე: Kalendae (ან Calendae) — კალენდა, თვის პირველი დღე. თავდაპირველად იგი აღნიშნავდა ახალი მთვარის პირველ დღეს (calare „მოწვევა“). უმაღლესი ქურუმში მოიწვევდა მრევლს და აუწყებდა ახალი მთვარის დადგომას. მე-13 ან მე-15 დღე იყო Idus (IV კანკლელობის მრ. რ., ნათ. Iduum) იღები, სავსე მთვარის დღე. იგი უნდა მომდინარეობდეს ეტრუსკული სიტყვიდან iduare „გაყოფა“ (მე-15 დღე ე. ი. თვის ნახევარი).

მე-5 ან მე-7 დღე იყო Nonae „ნონები“, მთვარის I მეოთხედის დღე. nonus „მეცხრე“, ე. ი. მეცხრე დღე იღებამდე (ნონებისა და იღების ჩათვლით). 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 ნონები იღები ნონები იღები
| მარტში, მაისში, ივლისში, ოქტომბერში იღები მე-15 დღეზე მოღიოდა, ნონები — მე-7-ზე. დანარჩენ თვეებში იღები იყო მე-13 დღეს, ნონები მე-5 დღეს.

ამ მთავარ დღეებს თვის სახელწოდება ზედსართავად ემატებოდა.

Kalendis Ianuariis (Abl. temporis) იანვრის კალენდა

Idibus Martiis მარტის იღები

Nonis Decembris დეკემბრის ნონები

თუ აღსანიშნი იყო მთავარი დღის წინა დღე, ჯერ დაასმოდა Pridie „წინა დღე“, შემდეგ აკუზატივუსში დღის სახელწოდება.

pridie Idus Novembres — ნოემბრის იღების წინა დღე

დანარჩენი დღე კი იმის მიხედვით აღინიშნებოდა, თუ რამდენი დღე იყო დარჩენილი უახლოეს მთავარ დღემდე, თვით ამ დღისა და მთავარი დღის ჩათვლით. მაგ. 16 იანვარი. უახლოესი მთავარი დღე არის თებერვ-

ლის კალენდა. დარჩენილია დღეები: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 1=17 დღე.

ante diem septimum decimum Kalendas Februarias

ante „წინა“, „აღრე“, შემდეგ მოდის diem „დღე“ აკუზატივუსში, შემდეგ რიგობითი რიცხვითი სახელი აკუზატივუსში და ბოლოს მთავარი დღის სახელწოდება აკუზატივუსში. შემოკლებით: a. d. XVII Kal. Febr. წესით ასეთი წყობა უნდა ყოფილიყო.

die septimo decimo ante Kalendas Februarias

17 დღით აღრე თებერვლის კალენდებამდე.

შემდეგ ante გადმოვიდა წინ და ამიტომ მოქმედებითის ნაცვლად (septimo decimo) ბრალდებითში დაისვა ყველა სახელი. ante diem ზოგჯერ გამოითხოვება.

ყოველ მეოთხე წელს თებერვალს ემატებოდა დღე 23-სა და 24-ს შორის. ე. ი. მარტის იღებამდე ექვსი დღით აღრე. მას უწოდებდნენ ante diem bis sextum Kalendas Martias — განმეორებითი (მეორე) მეექვსე დღე მარტის კალენდებამდე. ნაკიან წელიწადს უწოდებდნენ bi(s)sextilis.

კვირის დღეები

§ 247. რომაელებს თავდაპირველად რვა დღიანი კვირა ჰქონდათ. შემდეგ ძველი ებრაელებისაგან შეითვისეს შვიდდღიანი კვირა, რომელიც გავრცელდა დასავლეთ ევროპაში.

ქართული წარმართული სახელწოდებანი

ორშაბათი	Lunae dies მთვარის დღე	მთვარისა
სამშაბათი	Martis dies მარსის დღე	არიასი
ოთხშაბათი	Mercuri dies მერკურის დღე	ერმისა
ხუთშაბათი	Iovis dies იუპიტერის დღე	აფროდიტისა
პარასკევი	Veneris dies ვენუსის დღე	დიოსისა
შაბათი	Saturni dies სატურნუსის დღე	კრონოსისა
კვირა	Solis dies მზის დღე	მზის დღე

დღე-ღამეს ჰყოფდნენ ორ ნაწილად: მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე და მზის ჩასვლიდან მზის ამოსვლამდე, თითოეულში იყო 12-12 საათი.

სამხედრო ბანაკებში შემოღებული იყო ღამის დაყოფა ოთხ ვიგილიად (vigilia — ღამის მცველის მორიგეობა). Prima vigilia — 6 საათიდან 9 საათამდე, secunda vigilia — 9 საათიდან 12 საათამდე, tertia vigilia — 12 საათიდან 3 საათამდე, quarta vigilia — 3 საათიდან 6 საათამდე.

წელთაღრიცხვა

§ 248. წელთაღრიცხვას რომაელები კონსულების მიხედვით ახდენდნენ. ჰქონდათ კონსულთა სიები (fasti consulares). ყოველწლიურად ორ-ორ კონსულს ირჩევდნენ. წელიც კონსულთა სახელების მიხედვით აღინიშნებოდა.

Orgetorix Marco Messala et Marco Pisone consulibus... coniurationem... fecit (Caes.).

ორგეტორიქსმა მარკო მესალასა და მარკო პიზოს კონსულობის დროს... შეთქმულება... მოაწყო.

ავგუსტუსის დროიდან (16 წ. ჩვ. წ.-მდე) წელთაღრიცხვა წარმოებდა ქ. რომის დაარსებიდან ab urbe condita, შემოკლებით ab U. c. ან a. u. c ე. ი. 753 წ. ჩვ. წ.-მდე.

რომაული გვარები და სახელები

§ 249. რომაელ მოქალაქეთა გვარი და სახელი სამი ნაწილისაგან შედგებოდა:

praenomen	საკუთარი სახელი
nomen	გვარი, რომელიც -ius ზე ბოლოვდება
cognomen	მეტსახელი
Marcus Tullius Cicero	მარკუს ტულიუს ციცერონი
Publius Obidius Naso	პუბლიუს ოვიდიუს ნაზონი

ქალების სახელების ნაცვლად გამოიყენებოდა გვარები მდებარებით სქესში. მაგ.

Tullia — ტულია, ციცერონის ქალიშვილი

Iulia — იულია, კეისრის ქალიშვილი

თუ ოჯახში ორი ან მეტი ქალიშვილი იყო, უფროსს ეძახდნენ maior-ს, უმცროსს minor-ს, მესამეს tertia-ს და ა. შ.

Iulia maior, Iulia minor, Iulia tertia...

Praenomen სულ 18 იყო:

A. Aulus	L. Lucius	Q. Quintus
App. Appius	M. Marcus	Sex. Sextus
G. Gaius	M; Manius	Ser. Servius
Cn. Cnaeus	Mam. Mamercus	Sp. Spurius
D. Decimus	N. Numerius	T. Titus
K. Kaeso	P. Publius	Tib. Tiberius

ფულის, წონის, ზომის ერთეულები

§ 250. ფულის ერთეული: სპილენძის ფული as (assis), ვერცხლის ფული denarius=10 as, denarius-ის ნახევარი quinarius, მეოთხედი sestertius, რომელსაც ზოგჯერ მონეტას nummus უწოდებდნენ.

სიგრძის საზომი: pes (296 მმ), cubitus (45 სმ), passus (1,50 მ), pes quadratus (0, 088მ²), scripulum (100 pedes quadrati), actus (144scripula), iugerum (2 actus).

წონის ერთეული: libra (327 გ), იგი იყოფოდა 12 უნციად — unciae, drachma=1/8 უნცია, scripulum=1/24 დრახმა.

ზომის ერთეული: congius (3,30 ლ), sextarius = კონგიუსის 1/6, quartarius=1/8.

რომაული მებრძობა

§ 251. კლასიკური ლათინური ანუ რომაული ლექსთწიგობა, ისევე როგორც ძველი ბერძნული, მეტრულ სისტემას განეკუთვნება. იგი დამყარებულია მოკლე და გრძელ ხმოვანთა შემცველი მარცვლების კანონზომიერ თანამიმდევრობაზე. თუ ქართული ლექსის რიტმულობისათვის ძირითადი მარცვალთა რაოდენობაა, ლათინურ ლექსში ამას მნიშვნელობა არა აქვს. მაგ. ე. წ. დაქტილური ჰექსამეტრით გამართულ ლექსში ზოგიერთ ტაქტში 17 მარცვალია, ზოგში — 16, ზოგში 15 ან 14, შეიძლება 13 მარცვალიც იყოს. მაგრამ სავალდებულოა, რომ ყველა ტაქტში იყოს ე. წ. მორათა ერთი და იგივე რაოდენობა. მორების რაოდენობას კი ქმნიან გრძელი და მოკლე მარცვლები.

ლათინური ლექსის ერთეულებია: მარცვალი, ტერფი, ტაქტი. მარცვალი შეიძლება იყოს გრძელი ან მოკლე. გრძელი ხმოვნის შემცველი მარცვალი გრძელია, მოკლე ხმოვნისა — მოკლე.

ტერფი შედგება მარცვლებისაგან. იგი შეიძლება იყოს ორმარცვლიანი, სამმარცვლიანი და ოთხმარცვლიანი.

იამბი —	დაქტილი — —
ტროქე —	ანაპესტი — —

ყოველი ტერფი ორი ნაწილისაგან შედგება: ერთ ნაწილს მოუდის მეტრული მახვილი, ხმის აწევა ანუ არსისი, ხოლო მეორეზე ხდება ხმის დადაბლება, დაწევა, რასაც თესისი ეწოდება. მეტრული მახვილის ანუ არსისის ნიშანი არას ' ictus.

დაქტილური ჰექსამეტრი

§ 252. დაქტილური ჰექსამეტრი ექვსი ტერფისაგან შედგენილი ტაქტი. თვით ტერფი შედგება სამი მარცვლისაგან, რომელთაგან ერთი გრძელია, დანარჩენი ორი — მოკლე. მეექვსე ტერფი შეკვეცილია. ე. ი. ორი

მარცვლისაგან შედგება. — ტროქე ან — სპონდე. დაქტილური პექსამეტრის სქემა ასეთია:

— — — — —

ყოველი გრძელი მარცვალი მუსიკალურად თავისი ოდენობით უდრის ორ მოკლე მარცვალს. იმ დროს, რომელიც ორი მოკლე მარცვლის წარმოსათქმელად არის საჭირო, ეწოდება მორა mora (დახანება). მოკლე მარცვალი ერთი მორის ტოლია, გრძელი კი — ორი მორისა. ლათინურსა და ბერძნულ ლექსს შეუძლია დაქტილში ორი მოკლე მარცვალი შეცვალოს ერთი გრძელი მარცვლით და მიიღოს სპონდე. ეს შენაცვლება შეიძლება ყველა ტერფში (მეხუთეში ძალზე იშვიათად).

ამგვარად, დაქტილური პექსამეტრის რამდენიმე სახესხვაობა შეიძლება მივიღოთ.

— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —

ხმის მეტრული ამაღლება, არსისი, ყოველთვის ტერფის პირველ ნაწილზე მოდის.

მარტო სპონდეური ტერფებით გამართული ტაეპი ძალზე იშვიათია. ნაკლებად გვხვდება აგრეთვე წმინდა დაქტილური ტერფებით გამართული ტაეპიც.

დაქტილური პექსამეტრი განიკვეთება ცეზურით. ცეზურა შეიძლება იყოს მესამე ტერფის გრძელი მარცვლის შემდეგ ე. წ. ვაჟური — პენთემიმერისი (ხუთი ნახევარტერფიანი).

Quidquid id est, timeo | Danaos et dona ferentes (Verg.).

მანც მეშინია დანაელებისა, თუნდაც საჩუქარი მოჰქონდეთ.

ცეზურა შეიძლება იყოს მეოთხე ტერფის გრძელი მარცვლის შემდეგ ე. წ. ვაჟური — ჰექსემიმერისი (შვიდი ნახევარტერფიანი), რომელსაც წინ უძღვის სხვა ცეზურა, უმეტესად ტრითემიმერისი (სამი ნახევარტერფიანი) მხოლოდ ტერფის გრძელი მარცვლის შემდეგ.

Sponte sua | sine lege fidem | rectumque colabat (Ov.).

თავისთავად, კანონების გარეშე, პატივში იყო სიმართლე, ნდობა.

ცეზურა შეიძლება იყოს მესამე ტერფის პირველი მოკლე მარცვლის შემდეგ ე. წ. ქალური — კატა ტრიტონ ტროქაიონ (მესამე მოკლეს შემდეგ).

Aut aliquis latet error, equo ne credite Teucri (Virg.).

ან სხვა ხრიკი რამ იმალება, ცხენს ნუ ენდობით, ტევკრო.

§ 253. ელეგიური დისტიქი ორი ტაეპისაგან შედგენილი სტროფია, რომელშიც პირველი დაქტილური პექსამეტრია, მეორე კი დაქტილური პენტამეტრი.

დაქტილური პენტამეტრი შედგება ექვსი დაქტილური ტერფისაგან. მაგრამ მესამე და მეექვსე ტერფები შეკვეცილია, და თითო გრძელ მარცვალს შეიცავენ.

Donec eris felix, | multos numerabis amicos, |
Tempora si fuerint, | nubila solus eris (Ov.).

ვიღრე ბედნიერი იქნები, მრავალ მეგობარს დაითვლი, |
თუ დრო დაგიდგა ღრუბლიანი, მარტო დარჩები.

§ 254. იამბიკური ტრიმეტრი სამი წყვილი იამბური ტერფისაგან შედგება. ცეზურა მესამე ტერფის პირველი მარცვლის შემდეგ მოდის. გვხვდება მეოთხე ტერფის პირველი მარცვლის შემდეგაც. კენტი ტერფები შეიძლება სპონდეებმა შეცვალონ. პირველ ხუთ ტერფში დასაშვებია იამბის შეცვლა ტრიბრაქით.

Quis hoc potest videre | quis potest pati? (Cat.)

ვის ძალუძს ამას უყუროს, ვის ძალუძს მოითმინოს?

§ 255. ლოგადური საზომები. ფალსკოსური თერთმეტმარცვლოვანა პირველი ტერფი შეიძლება სამნაირად წარმოგვიდგეს:

Vivamus mea Lesbi(a) | atque amemus (Cat.)

ვიცხოვროთ, ჩემო ლესბია და გვიყვარდეს ერთმანეთი.

§ 256. მცირე ასკლეპიადური I

Exegi monumentum | (um) aere perennius (Hor.)

ჩეგლი ავიგე სპილენძზე გამძლე.

ქ რ ე ს ტ ო მ ე ა ტ ი ა

§ 1

კითხვისა და მასწავლებლისათვის

Roma. Italia. Graecia. Publius Ovidius Naso. Amicus. Pópulus. Cicero. Caesar. Natio. Bestia. Atheniensis. Aristóphanes. Poëta. Pulcher. Pyrrhus. Xerxes. Ornamentum. Sicilia. Asia. Poena. Aqua. Auróra. Iúppiter. Amicitia. Causa. Caelum. Tenebrae. 'Incola.

სიტყვების ახსნა:

Roma რომი	Sicilia სიცილია
Italia იტალია	Pyrrhus პირუსი
Graecia საბერძნეთი	Xerxes ქსერქსე
Publius Ovidius Naso პუბლიუს ოვიდიუს ნაზონი	ornamentum სამკაული
amicus მეგობარი	Asia აზია
populus ხალხი	Aurora აერორა
Cicero ციცერონი	poena სასჯელი
Caesar კეისარი	aqua წყალი
natio ერი	Iuppiter იუპიტერი
bestia მხეცი	amicitia მეგობრობა
Atheniensis ათენელი	causa მიზეზი
Aristophanes არისტოფანე	caelum ცა
poeta პოეტი	tenebrae წყვედიად
pulcher ლამაზი	incola მცხოვრები

§ 2

PRAESENS IN DICATIVI. INFINITIVUS PRAESENTIS ACTIVI. SUM წმინდის უღლები PRAESENS-ში

Laboramus. Audimus. Doceo. Bene disco et lego. Bene discere debes. Ubi es? Ubi estis? Hic sum, hic sumus. Quid legis? Quid legitis? Quid scribunt? Noctu dormiunt. Quo vadunt? Debemus bene laborare. Cur non audit? Saepe legimus et scribimus. Debemus honeste vivere.

Qui tacet, consentit.
Cum tacent, clamant (Cic.).
Nota bene (NB)
Vivere cogitare est.

თარგმნეთ ლათინურად:

რატომ არ კითხულობ? რას ისმენ? რატომ არ ვძინავს? კითხულობენ. აქ არიან.

სიტყვების ახსნა:

laboro 1 ვმუშაობ	hic აქ
audio 4 ვისმენ	quid? რა?
doceo 2 ვასწავლი	scribo 3 ვწერ
bene კარვად	noctu ღამით
disco 3 ვსწავლობ	dormio 4 მძინავს
et და (კავშირით)	quo? საით?
lego 3 ვკითხულობ	vado 3 მივდივარ
debeo 2 ვალდებული ვარ, მე უნდა...	cur? რატომ?
ubi? სად?	non არა
sum ვარ	saepe ხშირად
honeste პატიოსნად	cum როცა
vivo 3 ვცხოვრობ	qui ვინც
taceo 2 ჩუმად ვარ, ვლუმვარ	clamo 1 ვყვირი
consentio 4 ვეთანხმები	noto 1 აღვნიშნავ
cogito 1 ვაზროვნებ	

I კანკალელოზის არსებითი და ზედსართავი სახელები
 წინდებულაბი: DE, A (AB), IN, AD; GENETIVUS OBIJECTIVUS

ზედგინილი ზემასხველის სახელადი ნაწილი, პირდაპირი დანახება

De Italia

Italia est patria linguae Latinae. Lingua, quam nunc incolae Italiae adhibent, diversa est a lingua Latina. Lingua Latina nunc est lingua mortua, sed ad nonnullas disciplinas scientia linguae Latinae necessaria est.

Itaque debemus bene discere latine.

- Charta non erubescit (Cic.).
- Aquila non captat muscas.
- Pecunia non olet (Suet.).
- Amat victoria curam (Cic.).

თარგმნეთ

საქართველოს შესახებ

საქართველო არის ჩვენი სამშობლო. საქართველოს ბუნება ნაირფეროვანი და ლამაზია. საქართველოს ისტორია ძალიან ძველია. ანტიკური მწერლობა აღწერს საქართველოს, როგორც მდიდარ ქვეყანას.

სიტყვების ახსნა:

de (abl. წინდ.) შესახებ, ზე	diversa განსხვავებული
terra, ae f მიწა, ქვეყანა	mortua მკვდარი, არა ცოცხალი
Europa, ae f ევროპა	incola, ae m, f მცხოვრები
natura, ae f ბუნება	cura, ae f ზრუნვა
varia ნაირნაირი, სხვადასხვა	ad (acc. წინდ.) თვის, კენ
pulchra ლამაზი	nonnulla ზოგიერთი
in (acc. წინდ. კითხვაზე „საითკენ“?)	disciplina, ae f დისციპლინა, სა-
abl. კითხვაზე „სად“?) ში, ზე	განი
patria, ae f სამშობლო	scientia, ae f ცოდნა
lingua, ae f ენა	necessaria აუცილებელი
Latina ლათინური	itaque ამგვარად
quam რომელსაც	sed მაგრამ
nunc ამჟამად	latine ლათინურად
adhibeo, 2 ვიყენებ	charta, ae f ქაღალდი

- erubescio, 3 ვწითლდები
- aquila, ae f არწივი
- capto 1 ვიჭერ
- musca, ae f ბუზი

- pecunia, ae f ფული
- oleo 2 სუნი მდის
- amo 1 მიყვარს
- victoria, ae f გამარჯვება

- საქართველო
- ჩვენი
- ისტორია
- ძალიან ძველი
- ანტიკური
- მწერლობა
- აღწერს
- მდიდარი
- როგორც

- Hiberia, ae f ან Georgia, ae f
- nostra
- historia, ae f
- perantiqua
- antiqua
- litterae, arum f
- describo, 3
- opulenta
- ut

II კანკალელოზის არსებითი და ზედსართავი სახელები.
 SUM ზმნის ტლლება IMPERFECTUM-ში.

De Roma

¶ Roma est oppidum antiquum. Roma condita est in Latio, ut fama est, in saeculo octavo ante aeram nostram, Initio numerus populorum Romanorum parva erat, sed postea Romani domant prius populos finitimos in Italia, deinde autem alios populos externarum terrarum. Itaque Romani magnam imperiam condidunt. [In Roma multa pulchra monumenta, aedificia et templa deorum dearumque erant.]

- Ab ovo usque ad mala.
- Per aspera ad astra.
- Otium post negotium.
- Ignorantia non est argumentum.

თარგმნეთ:

მასწავლებელი ასწავლის მოსწავლეებს. მასწავლებელი აქებს ბევრ ბავშვებს. მოსწავლეები წიგნებს კითხულობენ. ალექსანდრე დიდი იყო ფილიპეს ვაჟი. ბერძნებსა და სპარსელებს შორის ხანგრძლივი და სისხლისმღვრელი ომი იყო.

oppidum, i n ქალაქი	argumentum, i n არგუმენტი, საფუძველი
antiquus, a, um ძველი	externus, a, um უცხო
conditus, a, um დაარსებული	magnus, a, um დიდი
Latium, i n ლაციუმი (მხარე იტალიაში)	imperia, ae f იმპერია
fama, ae f ხმა, ჭორი, მითქმამოთქმა	condido, 3 ვაარსებ
ut fama est როგორც ამბობენ, როგორც გადმოგვცემენ	multus, a, um მრავალი
saeculum, i n საუკუნე	pulcher, pulchra, pulchrum ლამაზი
octavus, a, um მერვე	monumentum, i n ძეგლი
ante (acc. წინდ.) მღე, წინ	aedificium, i n შენობა
aera, ae f ხანა, ერა	templum, i n ტაძარი
initium, i n დასაწყისი	deus, i m ღმერთი
initio დასაბამიდან	dea, ae f ქალღმერთი
numerus, i m რიცხვი	ovum, i n კვერცხი
populus, i m ხალხი	usque (acc. წინდ.) მღე
Romanus, i m რომელი	malum, i n ვაშლი
parvus, a, um მცირე	per (acc. წინდ.) ზე, გავლით, მეოხებით
postea შემდგომ	asper, aspera, asperum მკაცრი, ძნელი
domo 1 ვიმორჩილებ	asperum, i n (აქ) სიძნელე
prius ჯერ, პირველად	astrum, i n ვარსკვლავი
otium, i n დასვენება	post (acc. წინდ.) შემდეგ
negotium, i n გარჯა	ignorantia, ae f არცოდნა

მასწავლებელი magister, stri m
 მოსწავლე discipulus, i m
 ეძებ laudo. i
 ბეჯითი studiosus, a, um
 ომი bellum, i n
 შორის inter (acc.)
 ხანგრძლივი longus, a, um

ვაჟი შვილი filius, i m
 ბერძენი Graecus, i m
 სპარსელი Persa, ae m
 სისხლიანი cruentus, a, um
 ალექსანდრე Alexander, dri m
 წიგნი liber, bri m
 ბავშვები liberi, orum (Plur, tantum) m

II კანკალოდოის სახელთა თავისებურებანი. I ბარძნული კანკალოდოა.
 IMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI. IMPERATIVUS PRAESENTIS
 ACTIVI. ACCUSATIVUS TEMPORIS. ABLATIVUS MODI. DATIVUS COM-
 MODI. GENETIVUS CHARACTERISTICUS

De Romulo et Remo

Olim bellum longum erat inter Graecos et Troianos. Diu Graeci Troiam oppugnabat, sed frustra. Populi totius Troiae patriam suam magna constantia defendebant. Postremo Graeci Troiam dolo expugnant et flammis delent. Nonnulli incolae cum Aenea et Iulo, filio Aeneae vitam servabant. Ab ora enim patriae ad multas terras navigant. Postremo nautae Troiani appropinquant orae Italicae. Ibi, ut Vergilius, clarus poeta Romanus, narrat, dei Troianis novam patriam donant.

Iulus multos annos regnabat in oppido Alba Longa. Ex familia Iuli nati sunt pueri Romulus et Remus, Avum puerorum Amulius, vir duri animi, regno privat; filium viri miseri necat, Rheae filiae sacrum officium in templo Vestae deae imperat; ibi sacram flammam curare debebat. Durum erat officium neque puellis licebat liberos habere. Tamen Rhea postea duos filios pulchros habebat. Pater puerorum erat Mars, deus bellorum. Tum Amulius fidum ministrum advocat et: „Voca“, inquit, etiam alios! Portate, ut postulo, pueros ad fluvium! Nam timeo filios Rheae. Nolite stare, festinate, agite, quod dicto“. Ministri pueros in aqua collocant. Sed Mars pueros miseros servat.

Festina lente!
 Aut cum scuto, aut in scuto.
 Divide et impera!

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

ბევრისთვის ზიანი მოაქვს, ვინც ერთისთვის უსამართლობას სჩადის (აკეთებს). მოსწავლეები დიდი სიბეჯითით მეცადინეობენ. მარკუს ტულიუსმა, დიდი იყო უენი სახელი რომში.

სიტყვების ახსნა

olim ერთხელ, ოდესღაც
Troianus, i m ტროელი
servo 1 ვიხსნი, ვიცავ
ora, ae f ნაპირი
enim ვინაიდან, რადგან, ხომ
navigo 1 მივცურავ (ხომალდით)
nauta, ae m მეზღვაური
appropinquo 1 ვუახლოვდები
Italicus, a, um იტალიური
ibi იქ
Vergilius, i m ვერგილიუსი
clarus, a, um ბრწყინვალე
poëta, ae m f პოეტი
narro, 1 ვყვები
novus, a, um ახალი
dono 1 ვაძლევ, ვუბოძებ
Alba Longa, ae f ალბა ლონგა
(ლაციუმის ქალაქი)
natus, a, um წარმოშობილი, და-
დაბადებული
Iulus, i m იულუსი, ენეასის ძე
vita, ae f ცხოვრება, სიცოცხლე
diu დიდხანს
oppugno 1 იერიში მიმაქვს
frustra ამაოდ
totus, a, um მთელი, ყველა
suus, a, um თავისი
constantia, ae f სიმტკიცე
defendo 3 ვიცავ
postremo შემდეგ
expugno 1 იერიშით ვიპყრობ
flamma, ae f ცეცხლი
deleo 2 ვანადგურებ
cum (abl. წინდ.) თან, ურთ
Aeneas, ae m ენეასი, ტროელი
გმირი

annus, i m წელიწადი
ex (abl. წინდ.) გან, დან
puer, i m ბიჭი
regno, 1 ვმეფობ
Romulus, i m რომულუსი
Remus, i m რემუსი
avus, i m პაპა
Amulius, i m ამულიუსი, ნემი-
ტორის (რომულუსის პაპის) ძმა
vir, i m კაცი
durus, a, um მრისხანე, მძიმე
animus, i m სული
regnum, i n სამეფო, მეფობა
privo 1 ვაშორებ
miser, era, erum საბრალო
neco 1 ვკლავ
Rhea, ae f რეა
filia, ae f ქალიშვილი
impero 1 ვუბრძანებ, მივაგლეწ
Vesta, ae f ვესტა, ოჯახის, კერის
ქალღმერთი
sacer, sacra, sacrum წმინდა
officium, i n მოვალეობა, სამსა-
ხური
curo 1 ვზრუნავ
ago 3 ვაკეთებ, ვასრულებ
quod რაც
dicto 1 ვბრძანებ
aut ან
scutum, i n ფარი
licet ნება აქვს, შეუძლია
habeo 2 მაქვს, მყავს
tamen მაინც
duo ორი
pater, patris m(III კანკ.) მამა
Mars, Martis m(III კანკ.) მარსი
tum მაშინ
fidus, a, um ერთგული

minister, tri m მსახური
advoco 1 ვუხმობ
voco 1 ვეძახი
etiam აგრეთვე, -ც
alius, a, um სხვა
porto 1 წავიყვან
postulo 1 მოვითხოვ
fluvius, i m მდინარე

timeo 2 მეშინია
nolite (უკუთქმით ბრძანებითში) ნუ
sto 1 ვდგავარ
neque არც
lente ნელა, ფრთხილად
festino, 1 ვიჩქარი
colloco 1 ვათავსებ
divido 3 ვყოფ

ზიანი adversa, orum (Plur.) n
ვინც qui
ერთი unus, a, um
სახელი fama, ae f
სიბრძნე prudentia, ae f
მიზეზი causa, ae f

ჩემი
უსამართლობა
შენი
ბედნიერება
ზოგჯერ

meus, a, um
iniuria, ae f
tuus, a, um
secundum, i n
interdum

§ 6

პირის, უკუყვებითი და კუთვნილებითი ნაცვალსახელები
SUM ზმნის უღლები FUTURUM I-ში . GENETIVUS PARTITIVUS.

De rapina Sabinarum

Magno studio Romani oppidum aedificant. Tum Romulus „Mul-
ta“, inquit, nunc parata sunt; muri, casae, alia, iam Roma satis
firma est, sed non habemus feminas liberosque, finitimi enim filias
suas nobis negant. Romani, adhibete dolum! Parate ludos et invi-
tate finitimos Sabinos cum feminis. Ego quoque vobiscum ero. Sabi-
ni armati non erunt, nolite timere, raptate Sabinas! Vaditis mecum,
an non, Romani? Respondete mihi! Approbatis mea consilia?“ „Recte
dicis“, clamant Romani, „Tu, Romule, bonus consiliarius es. Ubi
tu, nos quoque ibi erimus. Nemo nostrum erit adversus. Tuum con-
siliium nobis placent“.

Itaque Romani Sabinas raptant et sibi maritis inveniunt.

Inter nos.
Me delectant mea, te tua.
Alter ego.
Tu quoque, Brute!

თარგმნეთ:

სანამ ბელი გილიმის, ბევრი მეგობარი გყავს. მაბატიე, თუ ვცდები. ცოდნა ცხოვრების გზას გვინათებს, როგორც ვარსკვლავი. მე მუდამ შენთან ერთად ვიქნები.

სიტყვების ახსნა:

rapina, ae f მოტაცება	ego მე
Sabinus, i m საბინი (კაცი)	quoque აგრეთვე, -ც
Sabina, ae f საბინი (ქალი)	armatus, a, um შეიარაღებული
studium, i n მეცადინეობა	rapto 1 ვიტაცებ
aedifico 1 ვაშენებ	respondeo 2 ვუბასუხებ
nunc ამჟამად	approbo 1 ვიწონებ
paratus, a, um მზა	consilium, i n რჩევა
murus, i m ზღუდე (ქალაქის)	recte სწორად
tu შენ	casa, ae f ქონი, სახლი
iam უკვე	nemo, neminis არავინ
satis საკმაოდ	firmus, a, um მტკიცე
femina, ae f ქალი	placeo 2 მომწონს
enim ვინაიდან, ხომ	nego 1 უარს ვამბობ
marita, ae f მეუღლე, ცოლი	invenio 4 ვპოულობ
nos ჩვენ	Brutus, i m ბრუტუსი
adhibeo 2 ვიყენებ, ვიხერხებ	alter, altera, alterum სხვა (მეორე)
paro 1 ვამზადებ	delecto, 1 მომწონს
ludus, i m თამაში, გართობა, სანახაობა	consiliarius, i m მრჩეველი
invito 1 ვიწვევ, ვიბატიყებ	adversus, a, um წინააღმდეგი

სანამ	dum	ვცდები	erro 1
ბელი	fortuna, ae f	ცოდნა	scientia, ae f
ვილიმი	rideo 2	გზა	via, ae f
ვაბატიყებ	veniam do	ვინათებ	illustro 1
თუ	si	ვითარცა	ut, sicut
ვარსკვლავი	stella, ae f		

FUTURUM I ACTIVI, ჩვენებითი ნაცვალსახელუბი

De perfidia punita

Olim bellum erat inter Romam et Falerios, oppidum Romae proximum, et Romani ante Falerios castra habebant. Pueri Faliscorum autem etiam in bello extra oppidum se exercebant. Aliquando Faliscus quidam cum pueris nonnullis in castra Romana intrat et Romanis dicit: „Frustra oppidum nostrum oppugnabitur: armis id expugnare non poteritis, sed dolo incolas superabitis. Videtis pueros istos: eos vobis mando ac ita Romanis victoriam paro!“ Sed Romani ei respondent: „Contra viros arma habemus, nunquam ea contra pueros capiemus. Semper armis pugnabamus; itaque Faliscos dolo insidiisque superare non possumus. Pueros domum remitemus, te autem merito puniemus.“

Qui seminat mala, metet mala.
Destruam et aedificabo

თარგმნეთ:

ზღალ შენთან მოვალ და კარგ წიგნს მოგიტან. ჩემი მეგობარი ბევრ წიგნს გამომიგზავნის. ჯერ გაკვეთილებს დაგამზადებ, შემდეგ წავიკითხავ. ვინც ბევრს კითხულობს, ბევრ ცოდნას შეიძენს.

სიტყვების ახსნა:

perfidia, ae f ვერაგობა	merito საკადრისად
punitus, a, um დასჯილი	ac და(კავშ.)
mando 1 ვანდობ, ვავალებ	malum, i n ბოროტება, ცუდი
olim ოდესღაც	Faliscus, i m ფალისკი
Falerii, orum (Plur.) m ფალერი	exerceo 2 ვავარჯიშებ
proximus, a, um უახლოესი	se exerceo ვავარჯიშობ
ante (acc. წინდ.) წინ	quidam ერთი, ვიღაც
arma, orum (Plur.) n იარაღი	punio 4 (და) ვსჯი
possum შემძლია	extra (acc. წინ.) გარეთ
poteritis (Fut. I) შეძლებთ	meto 3 ვიმკი
capio 3 ვიღებ	destruo 3 ვანგრევ
domum შინისკენ	aliquando ერთხელ
remitto 3 უკან ვგზავნი	intro 1 შევდივარ

ზღალ	cras	postea შემდეგ
ვგზავნი	mitto 3	primum ჯერ, პირველად
გაკვეთილი	pensum, i n	paro 1 ვამზადებ, შევიძენ

PRAESENS, IMPERFECTUM, INDICATIVI PASSIVI, FUTURUM I PASSIVI, ABLATIVUS AUCTORIS, SI REALIS

De castris Romanis

A Romanis castra ponebantur. Primum a tribuno locus capitur ubi aqua et cibus facile inveniuntur. Deinde quadratum spatium signabatur et munitur. In mediis castris multa tabernacula ponebantur. Impedimenta et spolia in spatio, quod intervallum et tabernaculum est, cumulabuntur. In castris munitis custodiae per vallum disponentur. Si Poeni vallo appropinquabunt, statim a custodiis cernentur. Signum tuba extemplo dabitur. Itaque copiae securae dormient in castris. Tribunus dicit: „Castra extemplo movebuntur et arma a vobis parabantur. Si strenui eritis et fortiter pugnabitis, Poeni a vobis depellentur et vincuntur. Tum praemia vobis tribuentur.

Cetera desiderantur
Pulsate et aperietur vobis.
Nemo debet bis puniri pro uno delicto.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

როგორც ვესალმებით, ისევე ვვიპასუხებენ სალაშხე. სიძუნწე არც სიმდიდრით, არც სიღარიბით შვირდება. კარგ მოსწავლეებს მასწავლებელი შეაქებს (გადმოეცით როგორც აქტიური, ასევე პასიური კონსტრუქციით).

ს ი ტ ყ ვ ე ბ ი ს ა ხ ს ნ ა :

pono 3 ვდგამ, ვაწყობ	spatium, i n სივრცე
castra ponere ბანაკის გაშლა	signo 1 აღვნიშნავ, მოვნიშნავ
tribunus, i m ტრიბუნო	munio 4 ვამაგრებ
cibus, i m საკვები, საჭმელი	medius, a, um შუა
facile ადვილოდ	tabernaculum, i n კარავი
deinde შემდეგ	impedimentum, i n დაბრკოლება
quadratus, a, um ოთხკუთხა	spolium, i n ცხოველის ტყავი

intervallum, i n შუალედი მანძი-
ლო
spolia, orum (Plur.) n ნაღველი
cumulo 1 ვაგროვებ
custodia, ae f დარაჯობა, დაცვა
dispono 3 ვალაგებ, ვათავსებ
Poeni, orum (Plur.) m კართავე-
ნელები
statim უმაღ, მაშინვე
cerno 3 ვაგარჩევ, გამოვიცნობ
signum, i n ნიშანი
tuba, ae f ბუკი
extemplo დაუყოვნებლივ
securus, a, um უზრუნველი

dormio 4 მიძინავს
moveo 2 ვამობრავებ, ვაღველებ
strenuus, a, um გამბედავი, მუ-
ყაითი
fortiter მამაცურად
depello 3 ჩამოვაშორებ
tribuo 3 მივანიჭებ
ceterus, a, um დანარჩენი
desidero 1 მსურს, მწადალი
pulso 1 ვცემ, ვაკაჟუნებ
aperio 4 ვაღებ
bis ორჯერ
pro(abl. წინდ.) გამო, -თვის
delictum, i n დანაშაული

სიმდიდრე	copia, ae f	სიღარიბე	inopia, ae f
ვესალმები	saluto 1	ვეუპასუხებ	resaluto 1
ვამცირებ	minuo 3	სიძუნწე	avaritia, ae f

III კანკელეობა, თანხრომანსუქიანი ბრუნება

De aetate aurea

Scriptores antiqui quattuor aetates nominant: aetatem auream, argenteam, aeneam et ferream.

De aetate aurea multa in Ovidii poetae carminibus, quae Metamorphoseon libri inscribuntur, legimus. In aetate aurea homines sine legibus iudicesque tuti erant, nam iustitiam et veritatem colebant. Nec leges, nec vectigalia timebant. Oppida nec fossis nec vallibus aut muris cingebantur, nec milites erant. Bella hominibus ignota erant, oppida neque oppugnabantur, nec diruebantur. Ager non arabatur, nam tellus per se frumentum dabat. Zephyri sine semine natos flores mulcebant; undique flumina lactis nectarisque fluebant; de viridi illice mella flava stillebant.

Nomina sunt odiosa.
Mens sana in corpore sano.
Non est fumus absque igne.
In vino veritas.

განმეორება ცოდნის დედა.
 შრომა აკაეებს სხეულს.
 დრონი იცვლებიან.
 ბრმა ვერ განსჯის ფერების შესახებ.
 სიღარიბე ნაკლი არაა.

ს ი ტ ყ ე ვ ე ბ ი ს ა ხ ს ნ ა

aetas, atis f ხანა
 scriptor, oris m მწერალი
 nomino 1 ვუწოდებ, ვთვლი
 aureus, a, um ოქროსი
 argenteus, a, um ვერცხლისა
 aeneus, a, um სპილენძისა
 ferreus, ai um რკინისა
 carmen, inis n ლექსი, სიმღერა
 inscribo 3 აღვწერ
 homo, inis m ადამიანი, კაცი
 sine (abl. წინდ.) უ-ოდ, გარეშე
 lex, legis f კანონი
 iudex, icis m მსაჯული
 tutus, a, um უშიშარი
 nam ვინაიდან
 iustitia, ae f სამართლიანობა
 miles, itis m ჯარისკაცი
 colo 3 თაყვანს ვცემ
 cingo 3 შემოვსარტყლავ
 ignotus, a, um უცნობი
 diruo 3 ვანგრევ
 frumentum, i n ბური, ხორბალი
 ager, agri m მიწა, ყანა
 veritas, atis f ჭეშმარიტება
 nec არც

nomen, inis n სახელი
 odiosus, a, um საძულველი
 mens, mentis f აზრი, გონება
 sanus, a, um ჯანსაღი
 corpus, oris n სხეული
 per se თავისთავად
 tellus, uris f მიწა
 Zephyrus i m ზეფირი, დასავლეთის ქარი
 semen, inis n თესლი
 flos, floris m ყვავილი
 mulceo 2 ვესალბუნებ
 undique ყოველი მხრიდან
 lac, lactis n რძე
 nectar nectaris n ნექტარი
 fluo 3 ... fluit მიედინება
 viridis, e მწვანე
 mel, mellis n თაფლი
 flavus, a, um ოქროსფერი
 stillo, 1 ... stillat წვეთავს
 ilix, ilicis f დეკა
 fumus, i m კვამლი
 absque (abl. წინდ) უ-ოდ
 ignis, is m ცეცხლი
 aro 1 ვამუშავებ

განმეორება repetitio, onis f
 ცოდნა studium, i n
 დედა mater, tris f
 შრომა labor, oris m
 ვაკაეებ firmo 1

ვცელი მუტო 1
 ბრმა coecus, i m
 განსჯის იუდიკო 1
 სიღარიბე paupertas, atis f
 ფერი color, oris m
 ღრო tempus, oris n

III კანკალედოზა, ხმრვანფუჰიანი ბრუნვა, თავისებურად ბრუნვადი სახელიანი, ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO

De deis antiquis

Romani antiqui multos deos colebant. Omnium deorum princeps erat Iuppiter. Is Saturni filius erat. Ut antiqui scriptores tradunt Iovem iuvenem suum patrem vincere et cum fratribus regnum dividere. Potentia et vis eius magna erat. Et homines et viri iram viresque Iovis timebant. Credebantur dei irati homines in bovem, gruem, suem et in multa varia animalia convertere posse.

Dominus marium aquarumque erat Neptunus. Nautae ei equos et tauros immolabant. Deus inferorum erat Pluto, ei tauros nigros mactabant.

Mars, belli deus, praecipuo honore a Romanis colebatur. Iovis uxor et soror erat Iuno. Ut pater familias et mater familias regunt liberos, ita Iuppiter et Iuno omnes deos et deas regebant.

Quod licet Iovi, non licet bovi.
 Qui tacet, consentire videtur.
 Homo sum, humani nihil a me alieno puto.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

ამბობენ, რომ ჰომეროსი ბრმა იყო. სოკრატემ თქვა: „მე ვიცი, რომ ბევრი არ ვიცი“. ცნობილია, რომ ციცერონი ბრწყინვალე ორატორი იყო. ფიქრობენ, რომ ჰომეროსამდეც ყოფილან პოეტები. გადმოგვცემენ, რომ რომი რომულუსმა დააარსა.

ს ი ტ ყ ე ვ ე ბ ი ს ა ხ ს ნ ა :

omnis, e ყველა
 princeps, principis (ზედსართავი და არსებითი) მოთავე
 Iuppiter, Iovis m იუპიტერი
 Saturnus, i m სატურნუსი
 trado 3 გადმოვცემ, ვუამბობ
 iuvenis, e ახალგაზრდა
 frater, tris m ძმა
 regnum, i n სამეფო, მეფობა
 potentia, ae f ძალა. შესაძლებლობა
 ira, ae f როსხვა
 vis (acc. vim, abl. vi, plur. nom. vires) f ძალა
 credo 3 მჯერა
 iratus, a, um განროსხებულნი

grus, gruis m, f წერო
 sus, suis m, f ლორი
 bos, bovis m, f ხარი, ძროხა
 animal, is n ცხოველი
 converto 3 გარდაქმნი
 posse-possum ზმნის ინფინიტივუ-
 სი
 dominus, i m ბატონი
 Neptunus, i m ნეპტუნი
 equus, i m ცხენი
 taurus, i m ხარი
 immolo 1 მსხვერპლს ვწირავ
 inferi, orum (Plur.) m
 მიცვალებულნი
 Pluto, onis m პლუტო

ჰომეროსი Homerus, i m
 ვიცი scio 4
 ბრწყინვალე clarus, a, um
 სოკრატე Socrates, is

niger, nigra, nigrum შავი
 macto 1 მსხვერპლს ვწირავ
 Mars, Martis m მარსი
 praecipuus, a, um განსაკუთრე-
 ბული
 honor, oris m პატივი
 soror, oris f და
 Iuno, onis f იუნო
 familia, ae f ოჯახი
 licet ნებადართულია
 humanus, a, um ადამიანური
 alienus, a, um სხვისი,
 puto 1 ვფიქრობ, მიმაჩნია
 nihil (nil) არაფერი
 mare, is n ზღვა
 nauta, ae m მეზღვაური

ორატორი orator, oris m
 ცნობილია constat
 ციცირონი Cicero, onis m

§ 11

III კანკლადობა, შერეული ბრუნვა, III კანკლადობის ზედსართავი სა-
 ხელვაი;

NOMINATIVUS DUPLEX; GENETIVUS ET ABLATIVUS QUALITATIS

De Hannibale

Celebris erat Carthago, celebria templa et aedificia urbis, celebre erat nomen Hannibalis egregii et fortis Carhageniensium ducis. Hannibal erat vir acri ingenio, praestanti prudentia, maximeque animi, civibus suis consiliorum gravium auctor, militum dux impavidus et belli peritus, sed perfidus atque crudelis. Ut dux celer et fortis erat, ita milites habebant celeres et fortes et impavidos. Victor magnarum copiarum equestrium et pedestrium erat. Nobilis et memorabilis est Romanorum clades Cannensis. Memoria cladis Cannensis Romanis semper acerba et tristis erat. Copiae equestres et pedestres Hannibalis ducibus et militibus Romanorum diu causa timoris erant. Discordia Carthaginensium erat causa cladis Hannibalis, causa multorum malorum Carthaginensium et paene exitii urbis erat.

Sol omnibus lucet.
 Veritatis simplex oratio est.
 Ars longa, vita brevis.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

მამაცებს ბედი სწყალობთ (ეხმარება). ხმოვანი ხმოვნის წინ მოკლეა. მუყაითი ადამიანისათვის შრომა სასიამოვნოა. ძნელია ნამდვილი მეგობრის მოძებნა. ყოველგვარი დასაწყისი ძნელია.

§ 12

IV, 7 კანკლადობა, PERFECTUM INDICATIVI ACTIVI, ABLATIVUS INSTRUMENTI, ACCUSATIVUS EXCLAMATIONIS

De Pyramo et Thisbe

Babylonius Pyramus pulchram puellam Thisben amabat. Iuvenes contiguas domos tenuerunt. Ut Ovidius scribit: „Notitiam primosque gradus vicinia fecit“. In dies crescebatur amor iuvenum, sed parentes non consensere. Tuum amantes constituerunt apud silvam, ad fontem convenire.

Die iam deficiente Thisbe prima ad locum dictum pervenit et sub arbore, prope fontem sedit. Eo subito lea venit. Thisbe perterrita amictum coniecit et fugit in antrum. Lea autem pervenit ad fontem et restinxit sitim. Subito ea amictum puellae invenit et lanavit ore cruentato.

Interim ad fontem Pyramus accessit reperitque amictum Thisbes et vestigia ferae. Et „quid“-inquit — „hoc rei est? Hic fuit mea Thisbe? Hoc velamen enim eius est. O me miserum, ego perdi eam“. Pyramus in pectus ferrum demisit et statim iacuit resupinus humo.

Interea fides amorque Thisben ex antro eduxit. Vox leaenae non audiebatur. Ea res spem puellae dedit, sed misera Thisbe amantem cognovit, suplevit lacrimis fletumque cruori miscuit. „Pyrame“ — clamavit — „quis te mihi casus ademit? Pyrame, responde, tua te Thisbe nominat“. Ad nomen Thisbes Pyramus oculos arrexit recondiditque statim. Thisbe cognovit suam velamen et coniecit omnia. „Tua te manus“ — inquit — „amorque perdidit, infelix. Est et mihi fortis in unum hoc manus. est et amor, dabit in vulnera vires“ — dixit et ferrum in pectus fixit.

Veni, vidi, vici.
 Feci quod potui.
 Vera in cessu patuit dea (Verg.).

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

დედალოსის შესახებ

დედალოსმა, ბრწყინვალე შემოქმედმა, შემთხვევით კაცი მოკლა. იგი ვაჟიშვილ იკაროსთან ერთად ქალაქ ათენიდან გაიქცა და კუნძულ კრეტაზე მეფე მინოსთან მივიდა. იქ მეფის ბრძანებით ლაბირინთი ააგო. შემდეგ დედალოსმა გადაწყვიტა სამშობლოში დაბრუნება. მინოსმა კი ისინი ლაბირინთში ჩაჭკეტა. მაშინ დედალოსმა ბუმბულეებისაგან ფრთები დაამზადა და შვილთან ერთად აფრინდა ცაში. მაგრამ გაუფრთხილებელი იკაროსი ზღვაში ჩავარდა. დედალოსმა კი სიცილიაში ჩააღწია.

§ 13

PRAESENS ET IMPERFECTUM CONIUNCTIVI

კავშირებითი კილო დამოუკიდებელ წინადადებაში

De Pico

Picus rex Ausonum fuit. Eius coniunx erat nympa Canens, rara cantrix. Aliquando ille venabatur in agros. Eodem Circe, dea magicorum *precum* colligebat varias herbas. Subito illa conspexit iuvenem regem. Eius pulchritudo cepit deam, Circe cupiebat iuvenem in via retardere, sed Pico effugit. Tum Circe ignoto carmine ignotos deos adoravit tarditque Pici fuga. „O luculente iuvenis“ — inquit — „utinam ne conspicerem, ne ceperetur animus meus splendore tuo. Ne negas mihi, accipe amorem, ne despicias Titanida Circen“.

Picus sic respondit: „Sis tu dea, ego alteram amo, Canens eius nomen“. Tum irata dea iuvenem baculo tetigit, mira carmina dixit et Picum in avem convertit. Diu vestigabat lacrimosa nympa suum coniugem. „Ubi es?“ — clamabat — „Quid agam? Quo me vertam? Utinam videaris“. Multum erravit misera Canens per iuga, per valles, sed frustra. Luctibus extremum tabuit inque iebes paulatim evanuit auras.

Dictis facta respondeant!

Qui dedit beneficium, taceat, narret qui accepit.

Audiatur et altera pars.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

გაუმარჯოს ჩვენს ქვეყანას, გაძლიერდეს, აყვავდეს! ო. ნეტავ, ყველა მოქალაქე ხალხის კეთილდღეობისათვის იბრძოდეს. მოდი, ვიზრუნოთ სამშობლოს დიდებაზე, სანამ ცოცხლები ვართ.

§ 14

შედარებითი სახელის ხარისხები. ABLATIVUS COMPARATIONIS

a) Acis et Galatea

Acis, Fauni filius, amabat gratissimam nympam Galateam. Saepe amantes ambulabant in creberrimis lucibus, quo in maximorum arborum umbris quiescebant. Eodoem plurimas Polyphemi greges ovium pascebantur. Casu Cyclops adspexit Galateam et arsit amore. „Mane“ — inquit Polyphemus — pulcherrima nymparum, audi mihi. Scio me horrificentissimum simillimumque bestiae esse, sed ditissimum omnium hominum. Dicuntur, nihil dulcius meliusque amore esse. Hic optimus sensus maxime necessarius est felicitati hominum. Ego etiam ego amoris tui. Ne fugias. Puto, non me pessimum tibi coniugem futurum esse. Bona mihi non minima sunt: plures silvas pecusque habeo, robur autem maius. Non erit Acis tibi me melior maritus, crede mihi:

„Candidior folio nivei. Galatea, ligustri, floridior pratis, longa procerior alno, splendidior vitro, tenero lascivior haedo, levior adsiduo detritis aequore conchis, solibus hibernis, aestiva gratior umbra, nobilior pomis, platano conspectior alta, lucidior glacie, matura dulcior uva, mollior et cygni plumis et lacte coacto, et, si non fugias, riguo formosior horto: saevior indomitis eadem Galatea iuvenis, durior annosa quercu, fallacior undis, lentior et salicis virgis et vitibus albis, his immobilior scopulis, violentior amne, laudato pavone superbior, acrior igni, asperior tribulis, feta truculentior ursa, surdior aequoribus, calcato inimitior hydro“.

Galatea repulit Cyclopi amorem. Iratus Poliphemus Acin lapidem iecit et necavit.

b) Ad Ciceronem

Dísertissime Rómuli nepótum
Quót sunt quótque fuére, Márce Túlli
Quótque póst aliús erúnt in ánnis,
Grátias tibi máximas Catúllus
'Agit péssimus ómniúm poéta,
Tánto péssimus ómniúm poéta,
Quánto t(u) óptimus ómniúm patrónus

Catullus, 49

Honores mutant mores, sed raro in meliores.
Consultor homini tempus utilissimus.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

სწვისი ნაკლის დანახვა ძალიან ადვილია. სამარცხვინო სიცოცხლეზე უფრო კარგი ღირსეული სიკვდილია. ციკერონი იყო რომაელ მოქალაქეთა შორის ყველაზე ბრწყინვალე ორატორი.

§ 15

ნაცვალსახელეზი. ABLATIVUS LIMITATIONIS. CUM EXPLICATIVUM.
ზანსაზღვრებითი დამოკიდებული წინადადება

C. I. Caesar

Commentarii de bello Gallico

Liber primus

Caput I

Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgae, propterea quod a cultu atque humanitate provinciae longissime absunt; minimeque ad eos mercatores saepe commeant atque ea, quae ad effeminandos animos pertinent, important, proximique sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt, quod

fere cotidianis proeliis cum Germanis contendunt, cum aut suis finibus eos prohibent aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit a flumine Rhodano, continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum, attingit etiam ab Sequanis et Helvetiis flumen Rhenum, vergit ad septentriones. Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem. Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani, quae est ad Hispaniam, pertinet; spectat inter occasum solis et septentriones.

Nullum malum sine aliquo bono.
Suum cuiusque rei tempus est.
Qui non est nobiscum, adversus nos est.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

ადამიანები ზოგჯერ იმას არ ამბობენ, რასაც გრძნობენ. სიზარმაცე სხეულს აღუნებს, გარჯა აკაეებს. ის ნადრევი სიბერეს, ეს კი ხანგრძლივ ახალგაზრდობას უწყობს ხელს (იძლევა).

§ 16

მიმართულები. დამოწმება. CONIUGATIO PERIPHRASTICA.
ABLATIVUS ABSOLUTUS

P. M. Vergilius

Aeneis

Liber II

- a) Conticuere omnes intentique ora tenebant
Iude toro pater Aeneas sic orsus ab alto...
...Fracti bello fatisque repulsi,
ductores Danaúm, tot iam labentibus annis
instar montis equum divina Palladis arte
aedificans sectaque intexunt abiete costas;
votum pro reditu simulant; ea fama vagatur.
Huc delecta virum sortiti corpora furtim
includunt caeco lateri penitusque cavernas

ingentes uterumque armato milite complent.
 Tum... Troiani constituerunt equum intra muros duci.
 Primus ibi ante omnes, magna comitante caterva,
 Laocoon ardens summa decurrit ab arce.
 et procul: «O miseri, quae tanta insania, cives?
 «Creditis avectos hostes? Aut ulla putatis
 «dona carere dolis Danaum? Sic notus Ulixes?
 «Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi.
 «aut haec in nostros fabricata est machina muros,
 «inspectura domos venturaque desuper urbi,
 «aut aliquis latet error: equo ne credite, Teucri.
 «Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.»
 Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
 in latus inque feri curvam compagibus alvum
 contorsit. Stetit illa tremens, uteroque recusso
 insonuere caevae gemitumque dedere cavernae.

b) Caesar in Italiam proficiscebatur. Servius Galba inter haec autem cum legione XII et parte equitatus in Nantuates, Veragros Sedunosque misit, qui ab finibus Allobrogum et lacu Lemanno et flumine Rhodano ad summas Alpes pertinent. Causa mittendi fuit, quod iter per Alpes, quod periculosum difficillimumque erat, patefieri volebat. In his locis legionem hiemandi causa collocare arbitrabatur. Galba, secundis aliquot proeliis factis castellisque compluribus eorum expugnatis, missis ad eum undique legatis obsidibusque datis et pace facta, constituit cohortes duas in Nantuatibus collocare et ipse cum reliquis eius legionis cohortibus in vico Veragrorum, qui appellatur Octodurus, hiemare; qui vicus, positus in valle, non magna adiecta planitie, altissimis montibus undique continetur. Hic in duas partes flumine dividebatur. Alteram partem eius vici Gallis [ad hiemandum concessit alteram vacuum ab his relictam, cohortibus attribuit. Eum locum vallo fossaque munivit.

ბ. იულიუსის კეისრის „Commentarii de bello Gallico“ მიხედვით. Liber III, Caput I).

De gustibus non est disputandum.

Docendo discimus.

Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Aut vincere, aut mori.

Rem tene, verba sequuntur.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

გაზაფხულის მოსვლისთანავე ფრინველები მოფრინავენ. ტროის დანგრევის შემდეგ ენეასი იტალიაში მოვიდა. ამბობენ, რომ ტარკვინიუს ამაყის მეფობისას ფილოსოფოსი პითაგორა იტალიაში მივიდა. ამბობენ, ნაჩუქარ ცხენს კბილები არ გაესინჯებო (გაღმოცენით Coniugatio periphrastica passiva-ს მეშვეობით). უსამართლობის გაკეთებას ვინც აპირებს (Coniugatio periphrastica activa), იგი მას უკვე სჩადის. ბევრი წიგნი კი არ არის წასაკითხი, არამედ კარგი. სწავლა ყველასთვის საჭიროა.

§ 17

რიცხვითი სახელები. ACCUSATIVUS EXTENSIONIS. ABLATIVUS ET GENETIVUS PRETH.

a) De diebus et mensibus

Antiquissimis Romae temporibus annus non duodecim menses, ut nunc, sed decem menses habebat. Cui rei testimonio sunt nomina mensium, quorum ultimus December, id est decimus, appellatur.

Primus anni mensis erat Martius, qui a deo Marte nomen suum traxit, secundus mensis erat Aprilis, tertius — Maius, a nomine Maiiae sive Maestae, antiquissimae Itolorum deae appellatus, quam ille sicut ipsam terram matrem colebat. Quarto mensi nomen Iunius fuit, quod nomen Iunoni deae Iovis coniugis debebatur. Quintus autem mensis Quintilis appellatur, sextus — Sextilis, septimus — September, octavus — October, nonus — November, decimus, ut iam pridem diximus, December.

Postea Romani mensem Quintilem in Gaii Iulii Caesaris honorem Iulium nominaverunt, mentem autem Sextilem — Augustum, in Octaviani Augusti imperatoris laudem.

Numa Pompilius, secundus rex Romanorum, annum in duodecim menses ad cursum lunae descripsit. Totus annus trecentos quinquaginta quinque dies habebat.

Gaius Iulius Caesar anno quadragessimo sexto ante aeram nostram annum ad cursum solis accomodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset et intercalario mense sublato unus dies quarto quoque anno intercalaretur.

Primus anni mensis nunc Ianuarius fuit, secundus — Februarius. Primus cuiusque mensis dies Kalendae appellabatur, quintus —

— Nonae, tertius decimus — Idus. Mensibus autem Martio, Sextili, Maio et Octobre Nonae fuerunt septimus, Idus — quintus decimus mensis dies.

Menses anni tricenos aut tricenos singulos dies continebant, mensis autem Februarius duodetriginta aut undetriginta dies.

b) De ludibus

Diebus festis Romani variis ludis delectabantur. In meridionali parte urbis, inter duos colles, situs, erat Circus Maximus, aedificium oblongum, sedibus cinctum, ubi interdum ad trecenta millia hominum ludos spectabant. Olim die festo in hoc circo ludi editi sunt.

Gratissimae delectationes apud Romanos certamina gladiatorum erant.

Imperator Augustus in curriculo vitae; „Res gestae divi Augusti“ scripsit:

Ter munus gladiatorium dedi meo nomine et quinquens filiorum meorum aut nepotum nomine, quibus muneribus depugnaverunt hominum circiter decem millia. Bis athletarum undique accitorum spectaculum populo praebui meo nomine et tertium nepotis mei nomine. Ludos feci meo nomine quater, aliorum autem magistratuum vicem ter et viciens. Pro conlegio XV virorum magister conlegii collega M. Agrippa ludos saeculares C. Furnio C. Silano cos. feci. Consul XIII ludos Martiales primus feci, quos post id tempus deinceps insequentibus annis S. C. et lege fecerunt consules. Venationes bestiarum Africanarum meo nomine aut filiorum meorum et nepotum in circo aut in foro aut in amphitheatris populo dedi sexiens et viciens, quibus confecta sunt bestiarum circiter tria millia et quingentae.

Navalis proeli spectaculum populo dedi trans Tiberim, in quo loco nunc nemus est Caesarum, cavato solo in longitudinem mille et octingentos pedes, in latitudinem mille et ducentos. In quo triginta rostratae naves triremes aut biremes, plures autem minores inter se conflixerunt. Quibus in classibus pugnaverunt praeter remiges millia hominum tria circiter.

Monumentum Ancyranum, 22,23.

Bis dat, qui cito dat.
Tres faciunt collegium.
Duobus litigantibus tertius gaudet.

თ ა რ გ მ ნ ე თ :

კეისარი მოკლეს 44 წლის მარტის იღების დროს (Ablat. temporis). რომი დაარსეს 753 წელს. კეისარმა გაიარა 20 ათასი ნაბიჯი. მზის ჩასვლისას (Ablat. temporis) არიოვისტუსმა თავისი ლაშქარი ბანაკში დააბრუნა.

§ 18

PERFECTUM INDICATIVI PASSIVI. PLUSQUAMPERFECTUM INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI

De morte Catilinae

LX. Sed ubi omnibus exploratis Petreius tuba signum dat, cohortis paulatim incedere iubet; idem facit hostium exercitus. Postquam eo ventum est, unde a ferentariis proelium committi posset, maximo clamore, cum infestis signis concurrunt; pila omittunt, gladiis res geritur. Veterani pristinae virtutis memores comminus acriter instare, illi haud timidi resistunt; maxuma vi certatur. Interea Catilina cum expeditis in prima acie vorsari, laborantibus succurrere, integros pro sauciis arcessere, omnia providere, multum ipse pugnare, saepe hostem ferire: strenui militis et boni imperatoris officia simul exequabatur.

Petreius ubi videt Catilinam, contra ac ratus erat, magna vi tendere, cohortem praetoriam in medios hostis inducit eosque perturbatos atque alios alibi resistentis interficit. Deinde utrimque ex lateribus ceteros adgreditur. Manlius et Faesulanus in primis pugnantes cadunt. Catilina postquam fusas copias seque cum paucis relictum videt, memor generis atque pristinae suae dignitatis in confertissimos hostis incurrit ibique pugnans confoditur.

LXI. Sed confecto proelio, tum vero cerneret, quanta audacia quantaque animi vis fuisset in exercitu Catilinae. Nam fere quem quisque vivos pugnando locum ceperat, eum amissa anima corpore tegebat. Pauci autem, quos medios cohors praetoria disiecerat, paulo divorsius, sed omnes tamen advorsis vulneribus conciderant. Catilina vero longe a suis inter hostium cadavera repertus est, paululum etiam spirans ferociamque animi, quam habuerat vivos in voltu retinens. Postremo ex omni copia neque in proelio neque in fuga quisquam civis ingenuos captus est: ita cuncti suae hostiumque vitae iuxta pepercant. Neque tamen exercitus populi Romani laetam aut

incruentam victoriam adeptus erat. Nam strenuissimus quisque aut occiderat in proelio aut graviter volneratus discesserat. Multi autem, qui a castris visundi aut spoliandi gratia processerant, volventes hostilia cadavera, amicum alii, pars hospitem aut cognatum reperiebant; fuere item qui inimicos suos cognoscerent. Ita varie per omnem exercitum laetitia, maeror, luctus atque gaudia agitabantur.

Sallustius, *Catilina*, 60, 61

§ 19

FUTURUM II ACTIVI ET PASSIVI. DUM, UBI, POSTQUAM

პარპირისადაცა ღმრის პარპირისადაცა ვინადაცა

a) Dido et Aeneas

Troia deleta, Aeneas ad litus Africae innavit, ubi, dicitur, regina Dido urbem Carthaginem condidisse. Dido Aeneam hospitio accepit, qui suo virtute placuit reginae. Tum Iuno, fautrix Carthaginis, decrevit Didonem adjuvare. Illa de ea re Venerem, Aeneae matrem consultiit:

Venatum Aeneas, unaque miserrima Dido,
In nemos ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem;
His ego nigrantem commixta grandine nimbum,
Dum trepidant alae, saltusque indagine cingunt,
Desuper infundam, et tonitru caelum omne ciebo.
Diffugient comites, et nocte tegentur opaca;
Speluncam Dido, dux et Troianus, eandem
Devenient, adero, et, tua si mihi certa voluntas,
Connubio iungam stabili, propriamque dicabo.
Hic Hymenaeus erit...

Vergilius, *Aeneis*, IV, 117—127.

Iuno suum consultum confecit. Itaque Aeneas in Carthagine mansit. Sed paulo post deorum consultu Troianus dux decrevit enavigare. Laesa Dido; „Ubi tuum velam datum erit“ — inquit — „viva non manebo. Si prodideris fidem, mea larva quietem tibi non dabit.“ *Sed

...Neque te teneo, neque dicta refello.

I, Sequere Italiam ventis, pete regna per undas.
Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt,
Supplicia hausurum scopulis, et nomine Dido
Saepe vocaturum, sequar atris ignibus absens;
Et, cum frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus umbra locis adero, dabis, improbe, poenas.
Audiā, et haec Manes veniet mihi fama sub imos.

IV, 380—387

Sic Dido Aeneae conviciata est. Dum Aeneas remorabatur, ad eum Mercurius venit et:

„Demens! nec Zephyros audis spirare secundos?
Ille dolos, dirumque nefas in pectore versat,
Certa mori, varioque irarum fluctuat aestu.
Non fugis hinc praecipis, dum praecipitare potestas?
Iam mare turbare trabibus, saevasque videbis
Collucere faces, iam feruere litora flammis
Si te his attigerit terris Aurora morantem“.

IV, 561—568.

Aeneas velociter in Italiam enavigavit. Misera Dido autem sibi mortem conscivit.

§ 20

PERFECTUM ET PLUSQUAMPERFECTUM CONIUNCTIVI.
QUESTIO OBLIQUA. CUM HISTORICUM. CUM CONCESSIVUM.
SI IRREALIS.

a) M. Tullius Cicero

Oratio prima in Catilinam

I. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? quam diu etiam furor iste tuus nos eludet? quem ad finem sese effrenata iactabit audacia? Nihilne te nocturnum praesidium Palatii, nihil urbis vigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusque moverunt? Patere tua consilia non sentis? Constrictam iam horum omnium scientia teneri coniurationem tuam non vides? Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris? O tempora! o mores!

b) De Horatio Coclite

Tarquinius Superbus, cum ex urbe expulsus esset, ira incensus ad Porsennam, Etruscorum regem, confugit eiusque auxilium implovit. Si Tarquinius a Porsenna abdictus esset, recessus esset ab armis. Sed Porsenna obsecutus est precibus eius et ingentem exercitum contra Romanos duxit. Nunquam antea maior terror populum invasit; tan-

tum eo tempero Porsennae nomen valuit. Ex agris in urbem demigrant, urbem ipsam saepiunt praesidiis. Alia urbis pars muro, alia flumine Tiberi tuta videbatur, sed pons sublicius, qui in Tiberi erat, hostibus iter dedisset, nisi unus vir inventus esset, Horatius Cocles. Is, cum hostes repentinum impetum in pontem fecissent, extremam pontis partem occupavit et, singulos retinens, conclamavit; „Vos pontem rescindite, ego impetum hostium excipiam“. Inde, dum ceteri pontem rescindunt, ipse hostes sustinuit, qui, clamorem tollentes, undique in unum tela coniciebant. Cum autem pons deletus esset neque ulla via Etruscis in urbem pateret, Cocles: „Tiberine pater“, inquit, „te pie precor, haec arma et hunc militem propitius tuo flumine accipias“. Haec dicens armatus in Tiberim se proiecit et, quamquam multa tela in eum coniciebantur, incolumis ad suos tranavit. Itaque discedentes Etrusci dicere potuerunt; „Romanos vicimus, ab Horatio victi sumus“. Nam nisi virtus Horatii fuisset, Romani victi essent ab Etruscis“.

§ 21

შენსათათ. QUOD EXPLICATIVUM. UT FINALE. UT OBIECTIVUM

a) Quam arte Plinius cum Tacito amicitia coniunctus sit

Librum tuum legi, quam diligentissime potui; accurate et diligenter adnotavi, quae celeriter mutari, quae omnino eximi debent. Nam et ego verum dicere consuevi et tu libenter audire. Neque enim ulli patientius reprehenduntur quam ii, qui maxime laudari merent. Nunc a te librum meum cum adnotationibus tuis curiose exspecto. O iucundas, o pulchras vices! Quantopere me delectat, quod, si qua cura nostri posteris est, passim narrabitur, quam concorditer, quam simpliciter, quam fideliter vixerimus. Rarum et insigne erit duos homines, qui aetate et dignitate prope aequi erant, alterum alterius studia accendisse ac fovisse. Equidem adulescentulus, cum tu iam longe lateque fama gloriaque floreres et ad summam auctoritatem ascendisses, acerrime optavi, ut tibi longo intervallo, sed proximus et essem et haberer. Et erant multa clarissima ingenia; sed te mihi maxime imitabilem esse putavi. Eo magis gaudeo, quod, si qui sermo de studiis est, una nominamur, quod, si qui de te dicunt, statim ego quoque eis occurro. Nec desunt, qui utrique nostrum praepoanantur.

Sed nos firme ac constanter iungimur. Ardentius nos diligimus, cum studia, mores, fama, suprema denique hominum iudicia tot vinculis nos constringant. Vale!

პ ლ ი ნ ი ე ს ი ს (წერილები, VI, 20)
მიხედვით

b) Cornelius Nepos

Vita Epaminondae

VII

Lex erat Thebis, quae morte multabat, si quis imperium diutius retinisset, quam lege praefinitum foret. Hanc Epaminondas cum rei publicae conservandae causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit et quattuor mensibus diutius, quam populus iusserat, gessit imperium.

8. Postquam domum reditum est, collegae eius hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit, ut omnem causam in se transferrent suaque opera factum contenderent, ut legi non oboedirent. Qua defensione illis periculo liberatis nemo Epaminondam responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille in iudicium venit, nihil eorum negavit, quae adversarii crimini dabant, omniaque, quae collegae dixerant, confessus est neque recusavit, quominus legis poenam subiret, sed unum ab iis petivit, ut in sepulcro suo inscriberent:

„Epaminondas a Thebanis morte multatus est, quod eos coegit apud Leuctra superare Lacedaemonios, quos ante se imperatorem nemo Boeotorum ausus sit aspicere in acie, quodque uno proelio non solum Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Graeciam in libertatem vindicavit eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedaemonii satis haberent, si salvi esse possent, neque prius bellare destitit, quam Messene restituta urbem eorum obsidione clausit“. Haec cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est, neque quisquam iudex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a iudicio capitis maxima discessit gloria.

Q. Horatius Flaccus

Satira

I, 9

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos,
 nescio quid meditans nugarum, totus in illis; -
 accurrit quidam notus mihi nomine tantum
 arreptaque manu: 'Quid agis, dulcissime rerum?'
 5 'Suaviter, ut nunc est', inquam, 'et cupio omnia, quae vis'.
 Cum assectaretur, 'Num quid vis?' occupo. At ille
 Noris nos', inquit; 'docti sumus'. Hic ego 'Pluris
 hoc', inquam, mihi eris'. — Misere discedere quaerens
 ire modo ocius; interdum consistere; in aurem
 10 dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos
 manaret talos. 'O te, Bolane, cerebri
 felicem' aiebam tacitus, cum quidlibet ille
 garriret, vicos, Urbem laudaret. Ut illi
 nil respondebam, 'Misere cupis', inquit, 'abire. —
 15 lamdudum video, — sed nil agis, — usque tenebo;
 persequar. Hinc quo nunc iter est tibi?' — 'Nil opus est te
 circumagi: quendam volo visere non tibi notum; —
 trans Tiberim longe cubat is prope Caesaris hortos.
 'Nil habeo, quod agam, et non sum piger; usque sequar te.'
 20 Demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus,
 cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
 'Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
 non Varium facies: nam — quis me scribere plures
 aut citius possit versus? Quis membra movere
 25 mollius? Invideat quod et Hermogenes, ego canto' —
 Interpellandi locus hic erat: 'Est tibi mater, —
 cognati, quis te salvo est opus?' Haud mihi quisquam;
 omnes composui' 'Felices. — Nunc ego resto. —
 30 Confice! Namque instat fatum mihi triste, Sabella
 quod puero cecinit divina mota anus urna:
 'Hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis
 nec laterum dolor aut tussis nec tarda podagra; —
 garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces,
 si sapiat, vitet, simulatque adoleverit aetas.'
 35 Ventum erat ad Vestae quarta iam parte diei
 praeterita, et casu tum respondere vadato
 debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
 'Si me amas', inquit, 'paulum hic ades!' 'Inteream, si
 aut valeo stare aut novi civilia iura: —

40 et propero, quo scis.' 'Dubius sum, quid faciam', inquit,
 'tene relinquam an rem.' 'Me, sodes', — Non faciam' ille,
 et praecedere coepit; ego, ut contendere durum
 cum victore, sequor. — 'Maecenas quomodo tecum?'
 hinc repetit. 'Paucorum hominum et mentis bene sanae.'
 45 'Nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
 magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
 hunc hominem velles si tradere: dispeream, ni
 summos omnes.' 'Non isto vivimus illic,
 quo tu rere, modo; domus hac nec purior ulla est
 50 nec magis his aliena malis; nil mi officit', inquam,
 'ditior hic aut est quia doctior; est locus uni
 cuique suus.' 'Magnum narras, vix credibile.' 'Atqui
 sic habet'. 'Accendis, quare cupiam magis illi
 proximus esse.' 'Velis tantummodo: quae tua virtus,
 55 expugnabis; et est, qui vinci possit, eoque
 difficiles aditus primos habet.' 'Haud mihi deero:
 muneribus servos corrumpam; non, hodie si
 exclusus fuero, desistam; tempora quaeram,
 occurram in triviis, deducam. — Nil sine magno
 60 vita labore dedit mortalibus'. Haec dum agit, ecce
 Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
 qui pulchre nosset. Consistimus. 'Unde venis et
 quo tendis?' rogat et respondet. Vellere coepi
 et pressare manu lentissima brachia, nutans,
 65 distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus
 ridens dissimulare; meum iecur urere bilis.
 'Certe — nescio quid — secreto velle loqui te
 aiebas mecum.' Memini bene, sed — meliore
 tempore dicam; hodie tricesima, sabbata: vin tu
 70 curtis Iudaeis oppedere?' 'Nulla mihi', inquam,
 'religio est.' At mi: sum paulo infirmior, unus
 multorum. Ignesces; alias loquar'. Huncine solem
 tam nigrum surrexe mihi! Fugit improbus ac me
 sub cultro linquit. — Casu venit obvius illi
 75 adversarius et 'Quo tu, turpissime?' magna
 inclamat voce et 'Licet antestari?' Ego vero
 oppono auriculam. Rapii in ius; clamor utrimque,
 undique concursus. Si me servavit Apollo.

ATTRACTIO MODI. CUM CAUSALE. INFINITIVUS HISTORICUS.

C. Iulius Caesar

Commentarii de bello Gallico

Liber tertius

III

His nuntiis acceptis, Galba, quum neque opus hibernorum munitionesque plene essent perfectae, neque de frumento reliquoque com-
 meatu satis esset provissum, quod, deditione facta obsidibusque
 acceptis, nihil de bello timendum existimaverat, consilio celeriter
 convocato, sententias exquirere coepit. Quo in consilio, quum tantum
 repentini periculi praeter opinionem accidisset ac iam omnia fere
 superiora loca multitudine armatorum completa conspicerentur,
 neque subsidio venire neque commeatus supportari, interclusis itine-
 ribus, possent, prope iam desperata salute, non nullae huius modi
 sententiae dicebantur, ut, impedimentis relictis, eruptione facta,
 isdem itineribus, quibus eo pervenissent, ad salutem contenderent.
 Maiori tamen parti placuit, hoc reservato ad extremum consilio, in-
 terim rei eventum experiri et castra defendere.

IV

Brevi spatio interiecto, vix ut iis rebus, quas constituissent, col-
 locandis atque administrandis tempus daretur, hostes ex omnibus
 partibus, signo dato, decurrere, lapides gaesaque in vallum conicere.
 Nostri primo integris viribus fortiter repugnare neque ullum frustra
 telum ex loco superiore mittere, ut quaeque pars castrorum, nudata de-
 fensoribus, premi videbatur, eo occurrere et auxilium ferre, sed hoc
 superari, quod diuturnitate pugnae hostes defessi proelio excedebant,
 alii integris viribus succedebant; quarum rerum a nostris propter pa-
 ucitatem fieri nihil poterat, ac non modo defesso ex pugna excedendi,
 sed ne saucio quidem eius loci, ubi constiterat, relinquendi ac sui
 recipiendi facultas dabatur.

Horatius

Ad Melpomenen

Exegi monument(um) aere perennius
 Regalique situ pyramid(um) altius,
 Quod non imber edax, non Aquil(o) impotens
 Possit diruer(e) aut innumerabilis
 Annorum series et fuga temporum.

Non omnis moriar, multaque pars mei
 Vitabit Libitin(am): usqu(e) ego postera
 Crescam laude recens, dum Capitolium
 Scandet cum tacita virgine pontifex.
 Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
 Et qua pauper aquae Daunus agrestium
 Regnavit populor(um), ex humili potens
 Princeps Aeolium carmen ad Italos
 Deduxisse modos. Sume superbiam
 Quaesitam meritis et mihi Delphica
 Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Catullus

V

Vivamús, mea Lésbi(a), átqu(e) amémus,
 Rúmorésque senúm sevériórum
 Omnes únus áestimémus ássis.
 Sóles óccider(e) ét redire póssunt:
 Nóbis cúm semel óccidit brevis lux,
 Nóx est pèrpetu(a) úná dórmiénda.
 Dá mi básia mille, déinde céntum,
 Dèin mill(e) áltera, dèin secúnda céntum,
 Dèind(e) usqu(e) áltera mille, déinde céntum.
 Dèin, cum milia múlta fècerimus,
 Cònturbábimus illa, ne sciámus,
 Aut ne quis malus invidère póssit.
 Cúm tantúm scie' ésse básiórum.

P. Ovidius Naso

Metamorphoses

VIII, 183—234

Daedalus interea, Creten longumque perosus
 exsilium tactusque loci natalis amore,
 185 clausus erat pelago. „Terras licet“ inquit, „et undas
 „obstruat, at caelum certe patet: ibimus illac.
 „Omnia possideat, non possidet aëra Minos“.
 Dixit et ignotas animum dimitit in artes
 naturamque novat. Nam ponit in ordine pennas,
 190 ut clivo crevisse putes: sic rustica quondam
 fistula disparibus paulatim surgit arenis.
 Tum líno medias et ceris alligat imas
 atque ita compositas parvo curvamine flectit,
 ut veras imitetur aves. Puer Icarus una

195 stabat et, ignarus sua se tractare pericla,
 ore renidenti modo, quas vaga moverat aura,
 captabat plumas, flavam modo pollice ceram
 molliabat lusuque suo mirabile patris
 impediabat opus. Postquam manus ultima coeptis
 200 imposita est, geminas opifex libravit in alas
 ipse suum corpus motaque pendit in aura.
 Instruit et natum „Medio“ que „ut limite curras,
 „Icare“, ait, „moneo, ne, si demissior ibis,
 „unda gravet pennas, si celsior, ignis adurat:

205 „inter utrumque vola. Nec te spectare Booten
 „aut Helicen iubeo strictumque Orionis ense:
 „me duce carpe viam!“ Pariter praecepta volandi
 tradit et ignotas umeris accommodat alas.
 Inter opus monitusque genae maduere seniles,

210 et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
 non iterum repetenda suo pennisque levatus
 ante volat comitique timet, velut ales, ab alto
 quae teneram prolem produxit in aëra nido:
 hortaturque sequi damnosasque erudit artes

215 et movet ipse suas et nati respicit alas.
 Hos aliquis, tremula dum captat harundine pisces,
 aut pastor baculo stivave innixus arator
 vidit et obstipuit, quique aethera carpere possent,
 credit esse deos. Et iam Iunonia laeva

220 parte Samos (fuerant Delosque Parosque relictæ),
 dextra Lebinthus erat fecundaque melle Calymne:
 cum puer audaci coepit gaudere volatu
 deseruitque ducem caelique cupidine tractus
 altius egit ifer. Rapidi vicinia solis

225 mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
 Tabuerant cerae: nudos quatit ille lacertos
 remigioque carens non ullas percipit auras;
 oraque caerulea, patrium clamantia nomen,
 excipiuntur aqua, quae nomen traxit ab illo.

230 At pater infelix, nec iam pater, „Icare!“ dixit,
 Icare“, dixit, „ubi es? qua te regione requiram?
 „Icare!“ dicebat: pennas aspexit in undis
 devovitque suas artes corpusque sepulcro
 condidit; et tellus a nomine dicta sepulti.

Gaudeamus

(სტუდენტური ჰიმნი, შექმნილია შუა საუკუნეებში, ევროპაში)

1.

Gaudeamus igitur,
 Iuvenes dum sumus!
 Post iucundam iuventutem,
 Post molestam senectutem
 Nos habebit humus.

2.

Ubi sunt, qui ante nos
 In mundo fuere?
 vadite ad superos,
 Transite ad inferos,
 Ubi iam fuere.

3.

Vita nostra brevis est,
 Brevi finietur.
 Venit mors velociter,
 Rapit nos atrociter,
 Nemini parcetur,

4.

Vivat academia,
 Vivant professores!
 Vivat membrum quodlibet,
 Vivant membra quaelibet,
 Semper sint in flore!

5.

Vivant omnes virgines,
 Faciles, formosae!
 Vivant et mulieres,
 Tenerae, amabiles,
 Bonae, laboriosae.

6.

Vivat et respublica,
 Et qui illam regit!
 Vivat nostra civitas,
 Maecenatum caritas,
 Quae nos hic protegit.

7.

Pereat tristitia,
 Pereant dolores.
 Pereat diabolus,
 Quivis antiburschius¹
 Atque irrisores!

¹ antiburschius — მოწინააღმდეგე

ლათინურ-ქართული ლექსიკონი

A

a, ab აბლატ. წინდებული, a თანხმოვნით დაწყებული სიტყვის წინ.
 ab — ხმოვნით და h თანხმოვნით დაწყებული სიტყვის წინ. -გან, -დან
 ábdico, avi, atum, 1 უარს ვამბობ, ხელს ვიღებ
 abdo, didi, ditum, 3 ვაშორებ, ვაცილებ, ვმაღავ, ვაძევებ
 abdúco, duxi, ductum 3 მიმყავს, განზე მიმყავს, გადავიბირებ
 abeo ii(ivi), itum ire მივდივარ, ვშორდები
 abhinc ზმნს. აქედან, ამ დროიდან
 abhorreo, horrui, — 2 არ მომწონს, მძულს.
 ábies, etis f ნაძვი, ნაძვისგან დამზადებული
 ábigo, egi, actum 3 ვაგდებ, ვრგვაკ
 ábitus, us m წასვლა, გასვლა
 abiicio, ieci, iectum. 3 ვისვრი, ვანარცხებ, ვანადგურებ
 absolvo, solvi, solutum 3 ვათავისუფლებ, ვამოციხსნი
 absque აბლატ. წინდებული გარეშე, უ-
 ლ
 abstineo, tinui, tentum 2 ვაკავებ, თავს ვიჭერ
 absto, -, - 1 მოშორებით ვდგავარ
 abstraho, traxi, tractum 3 განზე მივა-
 თრევ, გავიტაცებ, წაიყვან
 absum, afui, abesse შორს ვარ, არ ვარ, დაშორებული ვარ
 absúmo, sumpsí, sumptum 3 ვაჩანაგებ, ვსპობ
 abundo, avi, atum 1 ვიღვრები, უხვად ვარ, უხვად მაქვს
 abútor, ussus sum 3 ბოროტად ვიყენებ, უხვად ვსარგებლობ

ac, atque კავშ. და, -ც
 academia, ae f აკადემია
 accédo, cessi, cessum 3 ეუახლოვდები, მოვდივარ
 accendo, cendi, censum 3 ვანთებ, ვანთებ, ვაჩაღებ, ვაგულიანებ
 accessus, us m მოახლოება, შეტევა
 áccido, cidi, cisum 3 ვვარდები; accidit ხდება, მოხდა
 accingo, cinxi, cinctum 3 შემოვირტყამ
 accipio, cepi, ceptum 3 ვღებულობ
 accio, civi, citum 4 ვიწვევ
 accitus, a, um უცხო, სხვა ქვეყნისა
 accómodo, avi, atum 1 შეეუბნებ
 accuráte ზმნს. გულმოდგინედ, მზრუნველობით
 accúro, avi, atum 1 ვცდილობ, ზუსტად ვასრულებ
 aceuso, avi, atum 1 ბრალს ვდებ, ვაბრალებ
 acer, acris, acre, მკრელი, მწვავი, სუსხიანი, მკაცრი
 acerbus, a, um მწიარე, სასტიკი, მკაცრი, სამწუხარო
 Achilles, is (Áchilleus, ei და i; acc. Achillea, voc. Achillee, abl. Áchilli) m აქილევსი
 Acis, idis (acc. im და in, voc. i, abl. i და ide) m ავისი, სიცილიელი მწყემსი
 acquiesco, quievi, quietum 3 ვისვენებ
 acriter ზმნის. მწვავედ, მძაფრად
 actio, onis f მოქმედება, მოღვაწეობა, სასამართლო ძიება
 actus, us m მოძრაობაში მოყვანა, ამოქმედება
 acúmen, inis n წვეტი, წვეტიანი ბოლო, მახვილგონიერება
 acus, us f ნემსი
 acútus, a, um მწვავი, წვეტიანი

ad აკუზ. წინდებული -კენ, -თან, -მდე, -მიხედვით, -თვის
 ádamo, avi, atum 1 ვეტრფი
 adapto, avi, atum 1 მოვარგებ, შევავლებ
 addico, dixi, dictum 3 მივაკეთებ
 addo, addidi, additum 3 ვუმატებ
 addúco, duxi, ductum 3 მიმყავს, მოვწევ, მოვიწვევ
 adeo ზმნს. ამდენად, იმდენად, იმ ზომამდე
 adeo, adii, aditum, ire მივდივარ, მოვდივარ
 adeptus, a, um მიმღწევი, მიმღევარი
 adhibeo, adhibui, adhibitum 2 მივადებ, დავურთავ, მივიწვევ, ვიყენებ
 adhortor, hortatus sum 1 ვამხნევებ, ვახალისებ, ვაქეზებ
 adhuc ზმნის. აქამდე, ჯერ კიდევ, ამას გარდა
 adiiicio, adieci, adiectum 3 ვისვრი, მივადებ, მივეუმატებ
 ádimo, emi, emptum 3 ვართმევ, ვტაცებ
 adipiscor, adeptus sum 3 ვაღწევ, ვეწევი
 áditus, us m მოსვლა, მისასვლელი
 adiúro, avi, atum 1 ვფიცავ, ვაფიცებ
 adiútor, oris m დამხმარე, მშველელი
 adiúvo, avi, atum 1 ვეხმარები
 administer, stri m მსახური, თანაშემწე
 administro, avi, atum 1 ვშველი, ვმართავ, განავებ
 admirábilis, e საკვირველი
 admiror, atus sum 1 მივიერს
 admitto, admisi, admissum 3 ვუშვებ, მივაპყრობ
 ádmodum ზმნს. ძალიან
 admoneo, monui, monitum 2 შევავ-
 ნებ, ვარწმუნებ, მოვავონებ
 adn-ann
 adolescens, entis (ზედსართავი, არსებითი, აწყყოს მიმღეობა ზმნიდან
 adolesco) ახალგაზრდა, მოზარდი
 adolescéntulus, a, um ძალიან ახალგაზრდა
 adolesco, olevi, ultum 3 ვიზრდები
 adóro, avi, atum 1 ვემუღარები, ლოცვით მიემართავ, თაყვანს ვცემ
 adulesc-adolesc
 advenio, veni, ventum 4 მოვდივარ
 adventus, us m მოსვლა

adversus, a, um მოწინააღმდეგე, მოპირდაპირე
 adversus, a, um და adversum ზმნს. აკუზ-
 ზატ. წინდებული: წინააღმდეგ
 adverto, verti, versum 3 მივმართავ, ყურადღებას ვაქცევ
 ádvoco, avi, atum 1 მოვიწვევ, მოვეუხ-
 მობ
 ádvolo, avi, atum 1 მოვფრინდები
 aedes, is f ტაძარი. ოთახი
 aedes, ium (Plur.) f სახლი
 aedificium, ii n შენობა
 aedifico, avi, atum 1 ვაშენებ
 aedilis, is m ედილი (თანამდებობის პირი რომში)
 aeger, aegra, aegrum ავადმყოფი, დამწუხრებული
 aegrótus, a, um ავადმყოფი
 aeneus, a, um სპილენძისა
 Aeneas, ae m ენეასი, ტროელი გმირი
 Aeolius, a, um ეოლიური, ბერძნული
 aequalis, e თანაბარი, ტოლი
 aequo, avi, atum 1 ვათანაბრებ
 aequor, oris n ზედაპირი, ზღვის ზედაპირი, ზღვა
 aequus, a, um თანაბარი
 áer, aeris (acc. aera) m ჰაერი
 aera, ae f ხანა, ერა
 aerarium, ii n ხაზინა
 aes, aeris n სპილენძი
 aestas, atis f ზაფხული
 aestimo, avi atum 1 ვაფასებ, ვთვლი, ვრაცხ
 aestivus, a, um ზაფხულისა, საზაფხულო
 aestus, us m სიცხე, ზაფხული
 aetas, atis f ხანი, დრო, ასაკი
 aeternus, a, um საუკუნო, სამუდამო
 áffero, attuli, allatum, afferre მომაქვს
 affigo, affixi, affixum 3 მივაკრავ, მივა-
 ქელებ, მივამაკრებ
 affingo, affinxi, affinctum 3 მივეუმატებ, მივაწერ
 affirmo, avi, atum 1 ვდასტურებ, ვამტკიცებ
 afflo, avi, atum 1 ვუბერავ
 affundo, fudi, fusum 3; affundit უერთდება, ვმატება
 África, ae f აფრიკა

Africánus, a, um აფრიკელი
age შორისდ. აბა! ჰო, ეგრე, კეთილი
ager, agri m მიწა, ყანა, მიწდორი
aggredior, gressus sum 3; ეუახლოვდები,
მიემართავ, თავს ვესხმი
ágitó, avi, atum 1 მოძრაობაში მომყავს,
ვერყევი, ვღვენი, ვფიქრობ
agmen, minis n გროვა, ბრბო, ჯარი
agnosco, novi, nitum 3 ვცნობ, ვადიარებ
agnus, i m ბატკანი
ago, egi, actum 3 ვაკეთებ, ვმოქმედებ,
ვღვენი, ვარსებობ, ველაპარაკები
agrarius, a, um მიწისა, ყანისა
agrestis, e მიწდორისა, სოფლისა, ტლან-
ქი, გაუნათლებელი
agrestis, is m სოფელი, გლეხი
agricola, ae m მიწის მუშა
Agrippa, ae m აგრიპა, იმპერატორ აე-
გუსტუსის სიძე
ait პერფ. **ait** (ფორმანაკლი ზმნა) ვამბობ
ala, ae f ფრთა, მხარი
álacer, cris, cre მხნე, მხიარული
albeo, -, - 2 თეთრი ვარ
albus, a, um თეთრი
Alba Longa *f* ალბა ლონგა, რომის ახლოს
მდებარე ქალაქი
alea, ae f კამათლის თამაში, წილი
Alexander, dri m ალექსანდრე
alias ზმნს. სხვა დროს, სხვა ადგილას
álibi ზმნს. სხვა ადგილას
aliéno, avi, atum 1 ვიშორებ
aliénus, a, um უცხო
alimentum, i n საზრდო
álíqua ზმნს. როგორმე, ერთგვარად
aliquando ზმნს. ოდესმე, ერთხელ, ოდეს-
ღაც
álíqui, aliqua, aliquod რომელიმე
álíquís, aliqua, aliquid ვინმე, რამე
álíquo ზმნს. სიძმე
álíquoí რამდენიმე, ზოგიერთი
álíter ზმნს. სხვაგვარად
alius, a, um მეორე, სხვა
Állóbrogés, um (Plur.) m ალობროგე-
ბი, კელტური ტომები
alloquor, locutus sum 3 ვესაუბრები,
ველაპარაკები
alnus, i f მურყანი, თხმელა
alo, alui, altum (alítum) 3 ვისაზრდოვებ,
ვინახავ

Alpes, ium (Plur.) f ალპები
alte ზმნს. მაღლა
alter, era, erum მეორე, სხვა (ორიდან)
altum, i n სიღრმე
altus, a, um მაღალი, ღრმა
alvus, i f ბოქვენი, ყუჭი
amábilis, e სასიყვარულო, საყვარელი,
სასიამოვნო
amans, antis ზედსართავი და მიმღეობა.
მოყვარული, შეყვარებული
ámbrigo, -, - 3 ეყოყმანობ, ვეკვობ
ambiguus, a, um ორაზროვანი, საეჭვო,
მერყევი
ambo, ambae, ambo ორივე
ámbrulo, avi, atum 1 ვსეირნობ
amens, entis ზედს. უგუნური
amentia, ae f უგუნურება
amice ზმნს. მეგობრულად
amictus, us m ზემოთ წამოსასხამი
amicus, i m მეგობარი
amitto, misi, missum 3 ვუშვებ, ვგზავ-
ნი, ვტოვებ
amnis, is m მდინარე (რომელიც ზღვას
ერთვის)
amo, avi, atum 1 მიყვარს
amoenus, a, um მშვენიერი, სასი-
ამოვნო
amor, oris m სიყვარული
Amphitrite, es f ამფიტრიტე, ნებტუნის
მეუღლე
ample ზმნს. უხვად, ბრწყინვალედ
amplector, plexus sum 3 მოვეხვევი, გ-
დავეხვევი, ჩაეცივნებ
amplexus, us m მოხვევა, ჩაყონება
amplius ზმნს. უმეტესად
amplus, a, um დიდი, დიდებული
Amulius, ii m ამულიუსი, ნუმიტორის
ძმა
an კავშ. თუ
ancilla, ae f მხევალი, მოსამსახურე
áncora, ae f ლუზა
Ancyra, ae f ანკირა, ფრიგიის ქალაქი
(ახლანდელი ანკარა)
Ancyranus, a, um ანკირისა, ანკირული
angusto, avi, atum 1 ვავიწროვებ,
ვზღუდავ
angustus, a, um ვიწრო, პატარა
anhélo, avi, atum 1 მძიმედ ვსუნთქავ,
ვჭმინავ

ánima, ae f სუნთქვა, სული
animadverto, verti, versum 3 ყურადღე-
ბას ვაქცევ, დავსჯი
ánimal, is n ცხოველი
ánimo, avi, atum 1 ვაცხოველებ, ვასუ-
ლიერებ, ვაღვლევებ
animósus, a, um მხნე, გულადი
animus, i m სული, გონება
annales, ium (Plur.) m ანალები
annósus, a, um მრავალწლიანი
annotatio, onis f შენიშვნა
ánnoto, avi, atum 1 ვნიშნავ, ვამჩნევ
annúmero, avi, atum 1 ვრაცხ, მივითვლი
annus, i m წელიწადი
annósus, a, um წლიური, ყოველწლიური
ante ზმნს. წინაო, აღრე
antea ზმნს. წინათ
antestor, atus sum 1 ვიმოწმებ ვინმეს,
მოწმედ ვიხმობ
antíquus, a, um ძველებური, ანტიკური
antrum, i n მღვიმე
anus, i m წრე
anus, us f მოხუცი ქალი, ჯაღოქარი
aperio, perui, pertum 4, ვაღებ, ვაშ-
კარავებ
apertus, a, um ღია, ხელმისაწვდომი, აშ-
კარა
apis, is f ფუტკარი
appareo, parui, paritum 2 ნათელი ვარ,
ვებლები, apparet ცხადია
appello, avi, atum 1 მოვეუწოდებ, მიე-
მართავ,
Apollo, inis m აპოლონი
appóno, posui, positum 3 მივადგამ,
დავურთავ
apporto, avi, atum 1 მოვიტან
approbo, avi, atum 1 ვიწონებ
Aprilis, is m აპრილი
apto, avi, atum 1 მოვარგებ, მივადგამ
apud აკუბ. წინდებული -თან, -ში, ახ-
ლოს
aqua, ae f წყალი
áquila, ae f არწივი
Aquitania, ae f აკვიტანია
ara, ae f საკუთხრეველი, კლდე
arbitror, atus sum 1 ვფიქრობ, მიმაჩნია
arbor, oris f ხე
arcesso, ivi, itum 3 მოვეუწევ, მოვეუწო-
ლებ

arcus, us m მშვილდი, რკალი, თაღი
ardens, entis ზედს. და მიმღ. ardeo-
-დან, ცხელი
ardeo, arsi, arsum 2 ვიწვი
ardesco, arsi, — 3 ვენთები, ცეცხლი
შედება
arduus, a, um ციცაბო
argentum, i m ვერცხლი
Aristóphanes, is m არისტოფანე
arma, orum (Plur. tant.) n იარაღი
armátus, a, um შეიარაღებული
armentum, i n საქონელი, ჯოგი, მუშა
საქონელი
armus, i m მკლავი
arrideo, risi, risum 2 ვუცინი, ვუღიმი
árrigo, arrexí, arrectum 3 ავგმართავ
arripio, ripui, reptum 3 ვტაცებ, ვიტა-
ცებ
arroqans, antis ზედს. და მიმღ. arrogo-
-დან თავხედი
ars, artis f ხელოვნება
ártifex, ficis m, f ხელოვანი
artus, a, um მკიდრო, ვიწრო, ხშირი
arva, ae f ნახნავი
arx, arcis f ციხე, სიმაგრე
as, assis m ასი, ფულის ერთეული
ascendo, scendi, scensum 3 ავიდვარ
asellus, i m ჩოჩორი
asella, ae f ჭკვი ვირი
Asia, ae f აზია
ásinus, i m ვირი
aspecto, avi, atum 1 ვუცქერ, ვუყურებ
aspectus, us m შეხედვა, შეხედულება
asper, era, erum ტლანქი, მკაცრი, ხორკ-
ლიანი
aspicio, spexi, spectrum 3 ვუყურებ,
ვუცქერ, ვთვლიერებ, ვიკვლი
assector, atus sum 1 თან მივეყვები, ვერ-
მასნები,
assideo, sedi, sessum 2 ვზივარ (ვინმეს
გვერდით)
assido, sedi, sessum 3 ვჯდები (ვინმეს
გვერდით)
assiduus, a, um მდომარე, ბეჯითი
assigno, avi, atum 1 დავუნიშნავ, მი-
ვუჩენ
assurgo, surrexi, surrectum 3 ავდგები,
წამოვდგები, ვაღწევ

astrum, *i n* ვარსკვლავი
 at კავშ. და
 ater, atra, atrum შავი
 Atheniensis, *is m* ათენელი
 Athlétá, *ae m* ათლეტი
 atque კავშ. და, -ც
 atrium, *ii n* ატრიუმი, რომაული სახლის
 ოთახი, დარბაზი *atrociter* ზმნს. უმო-
 წყალოდ
 atrox, *ocis* ზედსართავი — საშინელი,
 საშინო
 attendo, *tendi, tentum* 3 ვემავე, მიე-
 მართავ
 attento, *avi, atum* 1 ვცდი, ვსინჯავ,
 ხელს ვტაცებ, იერიში მიმაქვს
 attingo, *tigi, tactum* 3 ვეხები, ხელს
 ვახლებ, ვუახლოვდები
 attribuo, *tribui, tributum* 3 მივანიჭებ,
 მივაკუთვნებ
 auctor, *oris m* ავტორი, წამომწყები
 auctoritas, *atis f* ავტორიტეტი, ღირსება,
 დადგენილება
 audacia, *ae f* სითამამე, გაბედულება,
 თავხედობა
 audax, *acis* თამამი, თავხედი
 audeo, *aussus sum* 2 ვებედავ
 audio, *ii (ivi), itum* 4 შეეიტყობ, მიე-
 ხვდები, ვისმენ
 aufero, *abstuli, ablatum, auferre* ვა-
 რომეც, ვანადგურებ
 Aufidus, *i m* აუფიდუსი, მდინარე აბუ-
 ლიაში (იტალიაში)
 aura, *ae f* ქროლვა, ჰაერი
 aureus, *a, um* ოქროსი, მოოქროვილი
 auricula, *ae f* ყურის ნიჟარა, ყურის ბი-
 ბილო, ყური
 auris, *is f* ყური
 Auróra, *ae f* ავრორა, ვანთიადის ქალ-
 ღმერთი
 auróra, *ae f* ვანთიადი
 auspex, *spicis m, f* მკითხავი
 aut კავშ. ან
 autem კავშ. მაგრამ, ხოლო
 autumnus, *a, um* შემოდგომის
 autumnus, *i m* შემოდგომა
 auxilium, *ii n* დახმარება
 avaritia, *ae f* სიხარბე
 avárus, *a, um* ხარბი

áveho, *vexi, vectum* 3 მიმყავს, მივათრევ
 avéna, *ae f* შერი
 avis, *is f* ფრინველი
 ávolo, *avi, atum* 1 გავფრინდები
 avus, *i m* პაპა, წინაპარი

B

Bacchus, *i m* ბახუსი, ღვინის ღმერთი
 báculum, *i n* და baculus, *i m* ჯოხი, წყე-
 ლა, კვერთხი
 barba, *ae f* წვერი
 bárbarus, *a, um* უცხო, უხეში, ველური
 barbátus, *a, um* წვეროსანი
 basium, *ii n* კონია, ამბორი
 beátus, *a, um* ნეტარი, ბედნიერი
 Belgae, *arum (Plur.) m* ბელგები, გა-
 ლიაში მოსახლე ტომები
 bello, *avi, atum* 1 ვიბრძვი, ვეომები
 bellum, *i n* ომი
 bene ზმნს. კარგად
 beneficium, *ii n* სიკეთე, წყალობა
 benéficus, *a, um* ქველმოქმედი
 benévulus, *a, um* კეთილმოსურნე
 bestia, *ae f* მხეცო
 bibo, *bibi, —* 3 ვსვამ
 bibulus, *a, um* მსმელი
 bilis, *is f* ნადგელი, ღვიძლი
 bini, *ae a* ორ-ორი
 birémis, *e* ორნიჩიანი
 blandior, *itus sum* 4 ვფეგრები, ვეალერ-
 სები
 Boeóti, *orum (Plur.) m* ბეოტიელები
 bona, *orum (Plur.) n* სიკეთე, ქონება,
 სიმდიდრე
 bonum, *i n* სიკეთე, დოვლათი
 bonus, *a, um (comp. melior, ius; su-
 perl. optimus, a, um)* კარგი, კეთილი
 bos, *bovis m, f* ხარი, ძროხა
 brachium, *ii n* ხელი, მკლავი
 brevis, *e* მოკლე
 Brutus, *i m* ბრუტუსი

C

C. შემოკლება სახელისა Gaius, გაიუსი
 cacumen, *inis n* თხემი, მწვერვალი
 cadaver, *eris n* ლეში, გვამი
 cado, *ceci, casum* 3 ვეცემი, ვვარდები,
 ვიღუპები

caecus, *a, um* ბრმა, უსინათლო
 caedo, *ceci, caesum* 3 ვაპობ, ვჭრი,
 ვკლავ
 caelestis, *e* ციური, ზეციური
 caelestes, *ium (Plur.) m* ღმერთები
 caelum, *i n* ცა
 Caesar, *aris m* კეისარი
 caesim ზმნს. ერთბაშად
 calámitas, *atis f* ზარალი, მწუხარება,
 უბედურება
 calcar, *aris n* დეზი
 calcus, *i m* ფეხსაცმელი
 calco, *avi, atum* 1 ფეხს ვადგამ, ვთელავ
 caleo, *ui, —* 2 თბილი ვარ
 calesco, *ui, —* 3 ვცხვადები
 cálide ზმნს. თბილად
 cálidus, *a, um* თბილი, ცხელი
 cáliga, *ae f* ჩექმა
 calix, *icis m* თასი, ჭამი
 callide ზმნს. მოხერხებულად
 cállidus, *a, um* ცბიერი
 campus, *i m* ველი, მიწდორი
 cándidus, *a, um* თეთრი, ნათელი
 canis, *is m, f* ძაღლი
 Cannae, *arum (Plur.) f* კანე, მხარე აბუ-
 ლიაში
 cano, *ceci, cantum* 3 ვმღერტი, ვადიდებ,
 ვაქებ, ვუმღერი, ვუწინასწარმეტყვე-
 ლებ
 canto, *avi, atum* 1 ვმღერი
 cantor, *oris m* მომღერალი,
 cantrix, *icis f* მომღერალი ქალი
 cantus, *us m* მღერა, ვალობა
 canus, *a, um* რუხი
 caper, *pri m* ვაცი
 capillus, *i m* თმა, ბუწვი
 capio, *cepi, captum* 3 ვიღებ, ვატყვევებ,
 ვიბილავ
 Capitolium, *ii n* კაპიტოლიუმი, ბორცვი
 რომში და იუპიტერის ტაძარი ამავე
 ბორცვზე
 capra, *ae f* ნეზე თხა
 capto, *avi, atum* 1 ხელს ვტაცებ, ვიჭერ,
 ვატყვევებ
 caput, *itis n* თავი, მოთავე
 careo, *ui, —* 2 მოკლებული ვარ
 carmen, *inis, n* სიმღერა, ლექსი
 caro, *carnis f* ხორცი

carpo, *carpsi, carptum* 3 ვწყვეტ
 carrus, *i m* და carrum, *i n* ეტლი
 Carthágo, *ginis f* კართაგენი
 carus, *a, um* ძვირფასი
 casa, *ae f* ქოხი
 castellum, *i n* ციხე-სიმაგრე
 castra, *orum (Plur.) n* ბანაკი
 castrum, *i n* სიმაგრე, ციხესიმაგრე
 casus, *us m* დაცემა, დიღუბვა, უბედუ-
 რება, შემთხვევა, casu შემთხვევით
 caterva, *ae f* გროვა, ბრბო
 Catilina, *ae m* კატილინა
 caute ზმნს. ფრთხილად
 cautus, *a, um* ფრთხილი
 caveo, *cavi, cautum* 2 ფრთხილად ვარ
 caverna, *ae f* მღვიმე, ხერელი
 cavo, *avi, atum* 1 ვამოვლარავ
 cavus, *a, um* ცარიელი, ამოღრუტუნული
 cedo, *cessi, cessum* 3 მივდივარ, ვუთმობ
 céleber, *bris, bre* მრავალრიცხოვანი, დ-
 ღებული
 celebros, *avi, atum* 1 ვადიდებ
 celer, *eris, ere* სწრაფი
 cella, *ae f* ოთახი
 cena, *ae f* სუფრა, სადილი
 ceno, *avi, atum* 1 ვსადილობ
 census, *us m* შეფასება, აღრიცხვა
 centeni, *ae, a* ას-ასი
 centies ასჯერ
 centum ასი
 centuria, *ae f* ასეული, ცენტურიონი
 cera, *ae f* ცვილი, სანთელი
 cerebrum, *i n* ტვინი
 cerno, *crevi, cretum* 3 ვარჩევ, ვავიგებ,
 ვადავწყვეტ
 certámen, *inis n* ჭიდილი, ბრძოლა
 certe ზმნს. უთუოდ, რასაკვირველია, დიან
 certo ზმნს. უთუოდ, ალბათ
 certo, *avi, atum* 1 ვიბრძვი
 certus, *a, um* ცნობილი, უეჭველი
 cervá, *ae f* ფურტირეში, ირემი
 cervix, *icis f* კეფა, კისერი
 cervus, *i m* ირემი
 cessim ზმნს. უკან
 cesso, *avi, atum* 1 ვაყოვნებ, შევეწყვეტ
 cessus, *us m* სიარული
 ceterus, *a, um* დანარჩენი
 charta, *ae f* ქაღალდი
 cibus, *i m* საკვები, სარჩა

Cicero, onis *m* ციკერონი
cieo, civi, citum, ciere გამოძრავებ, ვა-
ლელვებ, ვაქეზებ
cingo, cinxi, cinctum 3 ვსარტყლავ,
ალყას ვარტყამ
circa ზმნს, ირგვლივ
Circe, es *f* Circa, ae *f* კირკე, აიეტის და
circiter ზმნს. გარშემო
circiter აკუნაბ. წინდებული მახლობლად
circum ზმნს. ირგვლივ
circum აკუნაბ. წინდებული. ახლოს,
ირგვლივ, გარშემო
circumago, egi, actum 3 გარშემო ვატ-
რიალებ, ვაბრუნებ |
circumdo, dedi, datum 1 გარშემო ვა-
ლაგებ, შემოვავლებ
circumeo, ivi (ii), itum, ire გარშემო
დავდივარ
circus, i *m* რკალი, ცირკი
cito ზმნს. სწრაფად
citra ზმნს. აქეთა მხარეს
civis, is *m*, *f* მოქალაქე
clades, is *f* დაღუპვა, უბედურება, და-
მარცხება
clam ზმნს. ფარულად
clamo, avi, atum 1 ვყვირი
clamor, oris *m* ყვირილი
clarus, a, um ნათელი, ცხადი
classis, is *f* კლასი, ჯარი, ფლოტი
claudio, clausi, clausum 3 ვკეტავ
clavus, i *m* ლურსმანი
clementia, ae *f* წყალობა
clipeus, i *m* და clipeum, i *n* ფარი
codex, dicis *m* ხის ლერო, წიგნი, საბუთი,
ნუსხა
cōemo, emi emptum 3 შევისყიდო
cōdo, ii, itum, ire ვუერთდები
coepi, -, - 3 დავიწყე
coeptum, i *n* დასაწყისი
coerceo, iii, i tum 2 ვაკავებ, ვაჩერებ
cōgito, avi, atum 1 ვფიქრობ, ვაზროვ-
ნებ
cognātus, a, um ნათესაური, მშობლიური
cognātus, i *m* ნათესავი, ღვიძლი
cognosco, novi, notum 3 ვცნობ, ვამჩნევ,
ვიცო, ვგებულობ
cogo, coegi, coactum 3 ვკრებ, ვაძულებ
cohor, tis *f* კოჰორტი, ლეგიონის მეთ-
ეთი ნაწილი
collēga, ae *m* ამხანაგი

collis, is, *m* ბორცვი
cōloco, avi, atum 1 ვათავსებ, ვდგამ
colloquium, ii *n* საუბარი, მოლაპარაკე-
ბა
colloquor, locutus sum 3 ვესაუბრები,
ველაპარაკები
colluceo, -, - 2 ვბრწყინავ, განათებული
ვარ
colo, colui, cultum 3 ვამუშავებ
color, oris *m* ფერი, იერი
coma, ae *f* თმა
comes, mitis *m* თანამგზავრი
comitia, orum (Plur.) *n* სახალხო კრება
cōmitor, atus sum 1 ვაიკლებ, მივცევი
commēatus, us *m* მიმოსვლა
commentarius, ii *m* და commentari-
um, ii *n* შენიშვნა, აღწერილობა
commeo, avi, atum 1 მივდი-შოვდივარ
commisceo, miscui, mixtum 2 ვურეგ
committo, misi, missum 3 ვუშვებ, ვან-
ლობ
commūnis, e საერთო, საყოველთაო
complector, plexus sum 3 მოვხვევვი,
მივალწევ
compāges, is *f* კავშირი, შეერთება
compleo, plevi, pletum 2 ვავსებ
complēres *m*, *f* complura (plur.) *n* ბევრ-
ნი
compōno, posui, positum 3 ვერთად ვდებ,
ერთად ვაწყობ
compos, otis მფლობელი
comprehendo, prehendi, prehensum 3
გარს შემოვავლებ, ჩავწვდები
conātus, us *m* ცდა, სწრაფვა
concha, ae *f* ნიჟარა
concedo, cessi, cessum 3 მივდივარ, ვუ-
თმობ
concido, cidi, cisum 3 ვაპობ, ვანადგუ-
რებ
cōncido, cidi, — 3 ვეცემი, ვიღუპები
conclio, civi, citum 2 გამოძრავებ
conclāmo, avi, atum 1 ვეძახი, ვკრებ,
ვაქეზებ
concordia, ae *f* თანხობა
concorditer ზმნს. ერთსულოვნად
concurro, curri, cursum 3 მოვბიძვარ,
ვებმები ბრძოლაში
concursum, us *m* შეყრა

condo, didi, ditum 3 ვაშენებ, ვაარსებ,
ვიცავ
condūco, duxi, ductum 3 ერთ ადგილას
მიმავს, თავს ვუყრი
confertus, a, um თავმოყრილი, ხშირი,
სავსე, მდიდარი
conficio, feci, factum 3 ვასრულებ, ვამ-
ზადებ
confirmo, avi, atum 1 ვამტკიცებ
confligo, flexi, flictum 3 ვიბრძვი, შე-
ვებმები
confodio, fodi, fossum 3 ვაღვთხრი, ვა-
ვგმირავ
confugio, fugi, — 3 ვავრბივარ, თავშესა-
ფარს ვეძებ
coniecto, avi, atum 1 ვხვდები, მოვი-
საზრებ
coniicio, ieci, iectum 3 ვავდებ, ვყრი
coniunctus, a, um დაკავშირებული
coniungo, iunxi, iunctum 3 ვავრთებ, მი-
ვუმატებ, ვაქორწინებ
coniunx, iugis *m*, *f* მუდღვე
coniuratio, onis *f* შექმულება
connubium, ii *n* ქორწინება
conor, atus sum 1 ვცდილობ, ვსინჯავ
conquiesco, quievi, quietum 3 ვისვენებ
conquiro, quisivi, quisitum 3 ვძებნი, და-
ვეძებ
consanguineus, i *m* სისხლით ნათესავი,
ღმობლი
conscisco, scivi, scitum 3 ვადავწყვეტ
(გინმესთან ერთად)
sibi mortem consciscere თავის მოკვლა
conscius, a, um თანამზრახველი
conseribo, scripsi, scriptum 3 ჩაწერ,
შევიკრებ
cōnseco, secui, sectum 3 დავჭრი
consentio, sensi, sensum 4 ვეთანხმები
consequor, secutus sum 3 მივლევ, ვალ-
წევ
conservo, avi, atum 1 ვიცავ
consilium, ii *n* ბუკობა, რჩევა
consisto, stiti, — 3 ვჩერდები, ვეთან-
ხმები, ვდგები
conspicuo, spectus, us *m* მხერვა, შეხედვა
conspicuo, spectus, a, um წარმოსადგევი, შესა-
ნიშნავი
conspicio, spexi, spectrum 3 ვუტყვი,
ვუყურებ, შევამჩნევ

constanter ზმნს. მუდმივად, მტკიცედ
constantia, ae *f* სიმტკიცე
constat ცნობილია
constituo, stiti, utum 3 ვაყენებ, ვადგენ,
ვადავწყვეტ
consto, stiti, statum 1 მტკიცედ ვდგავარ
constringo, strinxī, strictum 3 მოუ-
ქერ, შევიკრავ, ავლაგმავ
construo, struxi, strictum 3 ვადგენ, ვა-
გებ
consuesco, suevi, suetum 3 ვჩვევი
consuetudo, inis *f* ჩვეულება, ნაცნობობა
consul, ulis *m* კონსული
consularis, is *m* კონსულარი, ყოფილი
კონსული
cōnsulo, ui, ultum 3 ვთათბირობ, ვევი-
თხები
consulto, avi, atum 1 ვეთათბირები,
ვზრუნავ
consultor, oris *m* მრჩეველი
consultum, i *n* გადაწყვეტილება
consumo, sumpsi, sumptum 3 ვიყენებ,
ვხარჯავ
consuo, ui, utum 3 ვიყვარებ, ვავსებ
cōntego, texi, tectum 3 ვფარავ
contemno, tempsi, temptum 3 უმნი-
შენვლოდ მიმაჩნია, არად ვავდებ
contendo, tendi, tentum 3 ვკვირავ, ვევი-
დები, მივისწრაფი
conticesco, ticiui, — 3 ვღმუვარ, ვრუმ-
დები
contiguus, a, um მეზობელი
contineo, tinui, tentum 2 მივირავს,
ვფლობ
contorqueo, torsi, tortum 2 ვაბრუნებ,
ვატრიალებ
contra ზმნს. პირიქით; აკუნაბ. წინდ-
ებული. წინააღმდეგ
cōntraho, traxi, tractum 3 ვკრავ, ვა-
ერთიანებ
conturbo, avi, atum 1 ვფურეგ
convenio, veni, ventum 4 ვიყრიბები(თ)
convertō, verti, versum 3 ვატრიალებ,
ვაბრუნებ
convicior, atus sum 1 ვუსაყვედურებ,
ვლანძვავ
convicium, ii *n* ყვირილი
conviva, ae *m* თანამინახე

cónvoco, avi, atum 1 ვიწვევ, ვიხმო
cór투스, a, um წარმოშობილი
copia, ae f სიუხვე, რაზმი
cor, cordis n გული
corpus, oris n სხეული
corripio, ripui, reptum 3 ხელს ვტაცებ, თავს ვესხმი(თ)
corrumpo, rupi, ruptum 3 ვააბიჩვებ, ვაფუჭებ, ვაზიანებ, ვაცდუნებ
costa, ae f ნენი
cras ზმნს. ხვალ
crástinus, a, um ხვალინდელი
creátor, oris m შემქმნელი
creber, bra, brum ხშირი
credibilis, e სარწმუნო, დასაჯერებელი
credo, didi, ditum, 3 მჯერა, ვენდობი
creo, avi, atum 1 წარმოვშობ
creresco, crevi, cretum 3 ვძლიერდები, ვიზრდები
cribrum, i n საცერი
crimen, inis n დანაშაული, ბრალდება
crinis, is m თმა
crudélis, e უხეში, მკაცრი, სისხლიანი
crudéliter ზმნს. მკაცრად
creuentus, a, um სისხლიანი
cruor, oris m სისხლი, მკვლელობა
cubiculum, i n სამინებელი ოთახი
cubo, ui, itum 3 ვწვივარ
culpa, ae f დანაშაული, შეცდომა
culter, tri m დანა
cultus, us m დამუშავება, განვითარება
cum აბლატ. წინდებული -თან, -ურთ
cúmulo, avi, atum 1 ვაგროვებ
cunctus, a, um ყველა
cúpidus, a, um მოსურნე, მოტრფილვე
cupio, ivi(ii), itum 3 ძლიერ მსურს,
cupio quae vis გისურვებ სურვილას
შესრულებას
cur ზმნს. რატომ?
cura, ae f ზრუნვა
curiöse ზმნს. გულმოდგინედ, ცნობის-
მოყვარებით
curiósus, a, um გულმოდგინე, ცნობის-
მოყვარე, მზრუნავი
curo, avi, atum 1 ვზრუნავ
curriculum, i n ასპარეზი, გზა, curri-

culum vitae ბიოგრაფია
currus, us m ეტლი
cursim ზმნს. სირბილით
cursus, us m სრაბოლა
curto, avi, atum 1 ვამოკლებ
curtus, a, um დამოკლებული
curvus, a, um მრუდვე
custodia, ae f დარაჯობა
custodio, ivi(ii), itum 4 ვდარაჯობ, ვი-
ცავ
custos, odis f მცველი
Cyclops, opis m კიკლოპი
cygnus, us da im გელი

D

D. შემოკლება სახელისა Decimus
D.=500
damno, avi, atum 1 (და)ვსჯი
Danai, orum (Plur.)m დანელები
dano, -, - 3 ვაძლევ
Daunus, i m დაუნუსი, აბულის ლეგენ-
დარული მეფე
de აბლატ. წინდებული -გან, მიხედვით,
ზე, შესახებ, გამო, წყალობით
dea, ae f ქალღმერთი
debeo, ui, itum 2 ვალდებული ვარ,
მმართებს
decédo, cessi, cessum 3 ვშორდები, ვე-
ცლები, ვუთმობ, უარს ვამბობ, ვტყრები
decem ათი
december, bris, bre დეკემბრისა, მეათე
თვე
deceo, ui, — 2; decet შეეფერება
decerno, crevi, cretum 3 ვადავწყვეტ
decessio, onis f წასვლა, გაცლა
decessus, us m წასვლა, განშორება
decido, cidi, — 3 ვვარდები, ვილუპები
decie(n)s ათეც
décimus, a, um მეათე
decipio, cepi, ceptum 3 ვიჭებ, ვატყუებ
declámo, avi, atum 1 ვაცხარებთ ვლა-
პარაკობ, ვვარჯიშობ მკერძტყეველ-
ბაში
decláro, avi, atum 1 ვაცხადებ, ვაქვლავ-
ნებ,
decrétum, i n დადგენილება, ვადაწყვე-
ტილება

decurto, curri, cursum 3 მივირბენ
decus, oris n მორთულობა
dédecus, oris n სირცხვილი, სამარცხვი-
ნო საქმე
dedito, onis f დანებება, ვადაცემა
dedúco, duxi, ductum 3 ჩამყავს, გა-
მყავს
defendo, fendi, fensum 3 ვიგებრებ, ვი-
ცავ, ვამაგრებ
defensio, onis, f დაცვა
defensor, oris m დამცველი
defetiscor, fessus sum 3 ვიღლები
deficio, feci, fectum 3 ვშორდები, ვცილ-
დები
definio, ivi(ii), itum 4 ვსაზღვრავ
defundo, fudi, fustum 3 ვადმოვასხამ,
ჩავასხამ
degusto, avi, atum 1 გემოს ვესინჯავ
delinc ზმნს. აქვდან, ამიერიდან
deinceps ზმნს. ერთი მეორეზე მიყოლე-
ბით
deinde ზმნს. შემდეგ
deicio, ieci, iectum 3 ძირს ვაგდებ,
ვისვრი, ვკლავ
delectatio, onis f სიამოვნება
delecto, avi, atum 1 მსიამოვნებ, ვასია-
მოვნებ, ვამხიარულებ
delectus, us m არჩევა, არჩევანი
deleo, evi, etum 2 ვანადგურებ, ვსაბობ
delibero, avi, atum 1 ავწონ-დავწონი,
მოვილიქრებ
delictum, i n დანაშაული
déligo, legi, lectum 3 ვამოვარჩევ, ამო-
ვარჩევ
Delphicus, a, um დელფოსი
demiror, miratus sum 1 მივივრის, მაო-
ცებს
demissio, onis f ჩაგზავნა
demissus, a, um ჩამშვებული, დაცემული
demitto, misi, missus 3 ვაუშვებ, ვგზავ-
ნი
demittere ferrum in pectus მახვილის
მკერდში ჩაცემა
demo, dempsi, demptum 3 ვართმევ
demens, entis m უგუნური
demigro, avi, atum 1 ვადავსახლდები
demum ზმნს. სწორედ, მხოლოდ
deni, ae, a ათ-ათი

dénique ზმნს. ბოლოს
dénoto, avi, atum 1 ჩავნიშნავ
dens, dentis m კბილი
densus, a, um სქელი, ხშირი
depello, puli, pulsum 3 ჩამოვიშორებ,
განვდევნი
depono, posui, positum 3 ვადავადებ,
ვადავცემ
depópulo, atus sum 1 ვარბევ
deporto, avi, atum 1 მიმაქვს
deposco, poposci, — 3 დავინებთ მოვი-
თხოვ
dépécór, catus sum 1 ვთხოვ, ვემუდო-
რები
deprehendo, prehendi, prehensum 3
ხელს ვტაცებ ვიჭერ
dépri-mo, pressi, pressum 3 ვიჭერ, ვა-
წვივებ
depugno, avi, atum 1 ვაფთრებით ვი-
ბრძვი
deripio, ripui, reptum 3 ვამოვგლეჯ
descendo, scendi, scensum 3 ჩავდივარ
describo, scripsi, scriptum 3 ვადავგენ,
ვადავწყვეტ
désero, serui, sertum 3 ვტოვებ
desidero, avi, atum 1 მსურს, ვითხოვ
designo, avi, atum 1 დავნიშნავ
désino, sivi(sii), situm 3 ვწყვეტ, თავს
ვანებებ
desisto, stiti, stitum 3 უარს ვამბობ,
ვწყვეტ
despero, avi, atum 1 სასომიხილი ვარ,
უიმედო ვარ
despicio, spexi, spectrum 3 ზემოდან
დავყურებ, არად ვაგდებ
destituo, stitui, stitutum 3 ვალვ ვდგამ,
თავს ვანებებ
destruo, struxi, structum 3 ვანგრევ,
ვსაბობ
desum, fui, esse არ ვარ, deest აკლია
desúmo, sumpsí, sumptum 3 ვამოვიარ-
ჩევ, ავიღებ
désuper ზმნს. ზემოდან
détero, trevi, tritum 3 ვწლი, ვადავრე-
ცხავ, ვასუსტებ, ვამცირებ
deus, i(nom. dei და dii) m ღმერთი
devasto, avi, atum 1 ვანადგურებ, ვა-
რბევ

devinco, vici, victum 3 საბოლოოდ
ვძლევ, ვიმარჯვებ
dexter, dextra, dextrum ან dexter, dex-
tera, dexterum მარჯვენა
Diábolus, i m ეშმაკი
dico, avi, atum 1 აღუთქამ, შევწირავ
dico, dixi, dictum 3 ვლაპარაკობ, ვამ-
ბობ, ვუწოდებ, ვთვლი, ვნიშნავ
dicto, avi, atum 1 ხშირად ვამბობ, ვი-
მეორებ, ვთხზავ, ვაწესებ
dictum, i n ნათქვამი
dictum est ნათქვამია
Dido, us (onis) f დიდო, კართაგენის
დამაარსებელი
dies, ei m, f დღე, ვადა, დრო; de die
დღისით, in dies დღითი დღე
differo, distuli, dilatatum, differre ვა-
გრცევლებ
difficilis, e ძნელი
dignitas, atis f ღირსება, დამსახურება,
ღვაწლი
dignus, a, um ღირსეული
diligens, entis მუყაითი, ბეჯითი
diligenter ზმნს. მუყაითად, ბეჯითად
diligentia, ae f მუყაითობა, ბეჯითობა
diligo, lexi, lectum 3 ვაღასებ, მიყვარს
dimidium, ii n ნახევარი
directe ზმნს. პირდაპირ
directus, a, um პირდაპირი
diruo, ui, utum 3 ვანგრევ
dirus, a, um საშინელი, საზარელი
discédo, cessi, cessum 3 ვშორდები
disciplina, ae f დისციპლინა, მეცნიერე-
ბა, მოძღვრება
discipulus, i m მოსწავლე
disco, didici, — 3 ვსწავლობ
discordia, ae f უთანხმოება
disertus, a, um გარკვეული, ნათელი,
მჭერმეტყველური
disiectus, a, um გაფანტული
disicio, ieci, iectum 3 დავფანტავ, და-
ვანეგ, ვფლანგავ, ვანადგურებ
dispar, aris არათანაბარი, არა მსგავსი
dispóno, posui, positum 3 ვალაგებ,
სხვადასხვა ადგილას ვათავსებ
disputo, avi, atum 1 ვივლებ, ვსინჯავ
ვათვლიერებ, ვმსჯელობ
dissímulo, avi, atum 1 თავს ვჩივებ,
თავს ვმალებ

distorqueo, torsi, tortum 2 გაღმობა-
რუნებ
oculus distortere თვალის გაღმო-
კარკვლა
diu ზმნს. დიდხანს
diutius ზმნს. უფრო დიდხანს
diuturnitas, atis f ხანგრძლივობა
diversus, a, um განსხვავებული
dives, divitis ან dis, ditis (comparat.
divitior და ditior, ius; superl. divi-
tissimus და ditissimus) მდიდარი,
ძვირფასი
divido, visi, visum 3 ვყოფ, ვცალკევებ
divinus, a, um ღვთაებრივი
divitiae, arum (Plur.) f სიმდიდრე
do, dedi, datum 1 ვაძლევ
dare se fugae გაქცევა. filiam in matri-
monium (dare ქალიშვილის გათხოვება)
doceo, ui, ctum 2 ვასწავლი
doctus, a, um ნასწავლი
doleo, ui, — 2 მაწუხებს
dolor, oris m ტკივილი
dolus, i m ცბიერება
domi ზმნს. შინ
dóminus, i m ბატონი
domum ზმნს. შინსეცნ
domus (gen. sing. domus და domi, abl.
domo და domu, gen. plur. domuum
და domorum, acc. domos და domus) f
სახლი
dono, avi, atum 1 ვაჩუქებ, ვუბოძებ
donum, i n საჩუქარი
dormio, ivi, litum 4 მძინავს
dorsum, i n ზურგი
dubius, ae, a, um საეჭვო
ducenti, ae, a ორასი
duco, duxi, ductum 3 მიმყავს
ductor, oris m წინამძღოლი
dulce ზმნს. ტკბილად
dulcissime rerum უძვირფასესო, უნე-
ტარესო
dum კავშ. მანამ, სანამ, ვიდრე
duo, duae, duo ორი
duodecim ოთრმეტია
duodetringenta ოცდაათი
durus, a, um მაგარი, მკაცრი
dux, ducis m სარდალი, წინამძღოლი

E

e, ex აბლატ. წინდებული (e თანხმოვნით
დაწყებული, ex ხმოვნით დაწყებული
სიტყვის წინ) -გან
eburnus, a, um სპილოს ძვლისა
ecce ზმნს. აი, აჰა
edax, acis მსუნავი, ხარბი, ღორმუცელი
edúco, duxi, ductum 3 გამყავს, აღვ-
მართავ
effémino, avi, atum 1 ქალად ვხდი,
ვანებვირებ
effrenátus, a, um აღვირახსნილი, თავ-
ხელი
effugio, fugi, fugitum 3 გავრბივარ; თა-
ვიდან ვიცილებ
egeó, egui, — 2 მჭირდება, მაკლია, მი-
კირს
ego, mei მე
egregius, a, um გამოჩენილი, შესანიშ-
ნავი
elúdo, lusi, lusum 3 ვაშხეუვებ, თავს
ვალწევ, დავცინი
enávigo, avi, atum 1 ვცურავ (ხომალ-
დით)
enim კავშ. ენაიდან, ხომ
ensis, is m მახვილი
eo, ii, itum, ire მივდივარ, დავდივარ
eo ზმნს. იქითკენ, იქ
eódem ზმნს. იქვე, იქითკენვე
Epaminondas, ae m ეპამინონდა, თე-
ბელი სარდალი
epístola და epístula, ae f წერილი
equester, stris, stre ცხენოსანი
équidem ზმნს. ნამდვილად
equitátus, us m ცხენოსანი ჯარი
equus, i m ცხენი
ergo ზმნს. მაშასადამე
eripio, ripui, reptum 3 ვართმევ, ვტა-
ციებ
erro, avi, atum 1 ვცდები, ვხეტიალობ
et კავშ. და
etiam კავშ. აგრეთვე, -ც
Etrusci, orum (Plur.) m ეტრუსკები
evanesco, vanui, — 3 ვქრები, ღონე
მეცლება
excipio, cepi, ceptum 3 ვღებულობ
excrucio, avi, atum 1 ვწვალობ

exequor, secutus sum 3 მივდევ, ვაცი-
ლებ, ვიძიებ, ვახდევინებ
exerceo, cui, citum 2 ვავარჯიშებ
exércitus, us m ლაშქარი, ჯარი
éxigo, egi, actum 3 ვაძევებ, ვასრულებ
éximo, emi, emptum 3 გამოვიკვლებ, ვა-
თავისუფლებ
existimo, avi, atum 1 ვთვლი, ვფიქრობ
exitium, ii n დასასრული, დაღუპვა
éxitus, us m გასასვლელი, საბაბი, შე-
მთხვევა
exodium, ii n ბოლო, დასასრული
exopto, avi, atum 1 ძლიერ მსურს;
exopto te videre მენატრები
exordium, ii n დასაწყისი, შესავალი
(ორატორული სიტყვისა)
exorno, avi, atum 1 ვაწესრიგებ, ვრთავ,
ვაშაღებ
exóro, avi, atum 1 ვეუბნადარბი
exortus, us m ამოსვლა
expédite ზმნს. ადივალდ, სწრაფად, მსუ-
ბუქად
expeditio, onis f ლაშქრობა
expeditus, a, um ადვილი, მოსახერხე-
ბელი, მზადყოფი
expendo, pendi, pensum 3 ავწონი,
მოვიფიქრებ (გადა)ვიხდი (სასჯელს,
ფულს)
experimentum, i n ცდა, გამოცდილება
expertus, a, um გამოცდილი, მცოდნე
éxpeio, ivi, itum 3 მივისწრაფი, ვეწა-
ფები, მსურს მივალწიო
expiatio, onis f მონანიება
expiliatio, onis f ღარბევა
expilo, avi, atum 1 ვართმევ, ვძარცვავ,
ვიტაცებ
expio, avi, atum 1 მოვიწინიებ, გამო-
ვისყიდი, გამოვისწორებ
expleo, plevi, tum 2 ვავსებ, ვასრულებ
explicatio, onis f გაშლა, ახსნა, განმარ-
ტება
éxplico, avi (ui), atum (itum) 1 ვავი-
თარებ, ვათავსებ, ვხვევავ, ვცდი
explóro, avi, atum 1 ვაკვლევ, ვხვევავ
expóno, posui, positum 3 გამოვიფენ,
დავაწყობ, განვმარტავ, ვუჩვენებ
exporto, avi, atum 1 გამომაქვს, გამო-
ვზიდავ

exposco, poposci. — 3 დაეინებით მოვი-
თხოვ, ვეზულარები
expositio, onis *f* აღწერა, თხრობა, გან-
მარტება
expóstulo, avi, atum 1 დაეინებით მო-
ვითხოვ (რაიმეს, პასუსს)
éxprimo, pressi, pressum 3 გამოვწურავ,
ვაწვევ, განვასახიერებ
expugnatio, onis *f* იერიშით ვიპყრობ,
ვიმარჯვებ
expugnátor, oris *m* დამპყრობელი
expulsio, onis *f* გაძევება, შვეიწროება
éxputo, avi, atum 1 ვიკვლე, ვხვდები
exquíro, quisivi, quisitum 3 ვიძიებ, შე-
ვითყობ, ვთხოვ, ვკითხულობ
exquisite ზმნს. ზედმიწევნით, სიფუძე-
ლიანად, ფაქიზად, შესანიშნავად
excindo, scidi, scissum 3 ვსპობ, ვინაღ-
ვურებ
éxseco, secui, sectum 1 ამოვკეცთ, ვჭრი
exseco, avi, atum 1 ვწყევლი
exsecror, atus sum 1 წყველი-კრულვას
ვუთავლი
exsecutio, onis *f* შესრულება (სამსახუ-
რებობრივი მოვალეობის)
exsequor, secutus (sequutus) sum, sequi
მივდეგ, ვაცილებ, ვსჯი
exsilium, ii *n* განდევნა, გაძევება
exsisto, stiti (titi). — 3 გამოვდივარ,
გამოვჩნდები
exsolvo, solvi, solutum 3 გამოვხსნი,
ვითავისუფლებ
exsomnia, e უძილო, დხიზელი
expecto, avi, atum 1 ველოდები მოუ-
თმენლად, იმედი მაქვს
exspes (აქვს მხოლოდ სახელობითი) უი-
შელო
extruo, struxi, structum 3 ვაგებ, ვა-
შენებ
exsul, ulis *m, f* გაძევებული, დევნილი
exsurgo, surrexi, surrectum 3 წამოვდ-
ები, ავდგები, ვიზრდები
extemplo ზმნს. დაუყონებლივ
extendo, tendi, tentum 3 ვჭიმავ
exter, externa, exterum უცხო, გარეთა,
უცხოელი
éxteri, orum(plur.) *m* უცხოელნი
externus, a, um გარეშე, უცხოელი

218

exterreo, ferrui, territum 2 ვაშინებ,
თავზარს ვცემ
extello, tuli. — 3 განვადიდებ, ვაქებ
extorqueo, torsi, tortum 2 ამოვადირობ,
ამოვგლეჯ, ვაიძულებ
éxtraho, traxi, tractum 3 გამოვათრევ,
ვითავისუფლებ
extremus, a, um უკიდურესი
exturbo, avi, atum 1 ვაშლითებ, გამო-
ვაგდებ

F

faber, bri *m* ხელოვანი, ხელოსანი
fábricor, atus sum 1 ვამზადებ, ვაშენებ
fábula, ae *f* მოთხრობა, არაკი, სიტყვა,
მოთქმა-მოთქმა
fácile ზმნს. ადვილად
fácilis, e ადვილი
facio, feci, factum, fácere ექმნი, ვცდი-
ლობ; facio se თავს ვაჩვენებ
factum, i *n* საქმე, საქციელი
facultas, atis *f* შესაძლებლობა, საშუა-
ლება
fallax, acis მატყუარა, მაკდური
fallo, fefelli, falsum 3 ვატყუებ, ვმაღავ
falsum, i *n* სიყალბე
fama, ae *f* მოთქმა-მოთქმა
fames, is *f* შიმშილი
familia, ae *f* ოჯახი
Falerii, orum (Plur.) *m* ფალერი, რომის
ახლოს მდებარე ქალაქი
Faliscus, i *m* ფალისკი
fatum, i *n* ბედი
Faunus, i *m* ფავნი, ტყის ღმერთი
fax, facis *f* ჩირაღდანი
februarius, a, um თებერვლისა
fecundus, a, um ნოყიერი
felicitate ზმნს. ბედნიერად
felix, felicitis ბედნიერი
femina, ae *f* ქალი
fera, ae *f* მხეცი
fere ზმნს. თითქმის
ferentarius, ii *m* ისრის მტყორცნიელი
ferio, —, - 4 ვეცემ, ვკლავ
fero, tuli, latum, ferre მიიპყეს, ვატარებ,
ვაუწყებ, მოვუთხრობ
ferreus, a, um რკინისა
ferrum, i *n* რკინა

ferveo, ui, — 2 და fervo, fervi, — 3
ვმლავ
festino, avi, atum 1 ვიჩქარი
festus, a, um საღვესასწაულო, საზეი-
მო
fetus, a, um ნოყიერი
fide ზმნს. ერთგულად
fides, ei *f* ნდობა, რწმენა, დაპირება, ერთ-
გულება
fidus, a, um ერთგული
filia, ae *f* ქალიშვილი
finio, ivi, itum 4 (შემო) ვსაზღვრავ
finis, is *m, f* საზღვარი, დასასრული
finitimus, a, um მეზობელი
fio, factus sum, fieri ვიქმნები
firme ზმნს. მტკიცედ
firmo, avi, atum 1 ვამაგრებ
firmus, a, um მტკიცე
flagito, avi, atum 1 დაეინებით მოვი-
თხოვ
flamma, ae *f* ცეცხლი
fletus, us *m* ტირილი
floreo, ui, — 2 ვყვავი
flóridus, a, um აყვავებული
flos, floris *m* ყვავილი
flucto, avi, atum 1 — fluctuat ღელავს,
ზეირთდება
flumen, inis *n* მდინარე
fluo, fluxi, fluxum 3 — fluit მიე-
დინება
folium, ii *n* ფოთლი
fons, fontis *m* წყარო
fortasse ზმნს. იქნებ, შეიძლება
forte ზმნს. შემთხვევით
fortis, e ძლიერი, მაშაყი
fortiter ზმნს. მტკიცედ, მამაცურად
forum, i *n* მოედანი, ფორუმი
fossa, ae *f* თხრილი
foveo, fovi, fotum 2 ვათობ, თავს ვეე-
ლები, ვუვლი, ხელს ვუწყობ, საღვე
ვატარებ დროს
frango, fregi, fractum 3 ვამსხვრევ, ვა-
უძლურებ
frater, tris *m* ძმა
fraus, udis *f* მოტყუება, ვერაგობა
frigidus, a, um ცივი
frumentum, i *n* პური, ხორბალი
frustra ზმნს. ამაოდ

fuga, ae *f* ლტოლვა, გაქცევა
fugio, fugi, fugitum 3 ვაფრბივარ, მი-
ვრბივარ
fumus, i *m* კვამლი, ბოლი
fundo, fudi, fustum 3 ვღვრი, ვასხამ,
ვაბნევ, ვფანტავ
furo, oris *m* სიშმავე, სიგიჟე

G

Galba, ae *m* გალბა, Gai, Servius Sul-
picius, გალბა იმების მონაწილე
Galatea, ae *f* გალატეა, ნერეიდა
Gallia, ae *f* გალია
Gallicus, a, um გალური
garrus, ivi(ii), itum 4 ვეზღობ
Garumna, ae *f* გარუმნა, გალის მდი-
ნარე
gaudeo, gavissus sum 2 მიხარია
gaudium, ii *n* სიხარული
gémitus, us *m* თხერა, ხმაური
genus, eris *n* გვარი, მოღვმა
Germania, ae *f* გერმანია
gero, gessi, gestum 3 ვატარებ, ვასრუ-
ლებ
gladiátor, oris *m* გლადიატორი
gladius, ii *m* მახვილი
gloria, ae *f* ღიღება
gracilis, e ტანადი, მოხდენილი
Graecia, ae *f* საბერძნეთი
Graecus, i *m* ბერძენი
gradus, us *m* ნაბიჯი
gravis, e მძიმე, მკაცრი
grávitur ზმნს. მძიმედ, მკაცრად
grex, gregis *m* ჯოჯი
grus, gruis *m, f* წერი
gutta, ae *f* წვეთი

H

habeo, ui, itum 2 მაქვს, მყავს
habito, avi, atum 1 ვცხოვრობ
haedus, i *m* თიანთი
Hannibal, ais *m* ჰანიბალი
hasta, ae *f* შუბი
Helvetii, orum (Plur.) *m* ჰელვეციე-
ლები, გალური ტომები
hercle! hercule! პერკულესს ვფიცავ!
heri ზმნს. გუშინ

219

heu! შორისდ. ვაი!
hiberna, orum (Plur.) *n* საზამთრო ბა-
ნაკი
hibernus, a, um საზამთრო
hic, haec, hoc ეს
hic ზმნს. აქ
hiemo, avi, atum *1* ვიზამთრებ
hilaritas, atis *f* მხიარულება
hinc ზმნს. აქედან, ამ დროიდან
Hispania, ae *f* ესპანეთი
hodie ზმნს. დღეს
Homérus, *i m* ჰომეროსი
homo, hominis *m* კაცი, ადამიანი
honeste ზმნს. პატიოსნად, წმინდად
honor, oris *m* პატივი, პატივისცემა
hora, ae *f* დრო, საათი
Horatius, *ii m* ჰორაციუსი
horreo, ui, — *2* ვძრწი, ვკანკალებ
horrificus, a, um საშინელი
hortor, atus sum *1* ვაქებებ, ვურჩევ,
ვარწმუნებ, დავიყოლებ
hortus, *i m* ბაღი
hospes, itis *m. f* უცხოელი, სტუმარი,
მასპინძელი
hospitus, a, um უცხოური, სტუმართ-
მოყვრული
hostilia, ium *n* მტრის მიწა-წყალი
hostilis, e მტრული
hostiliter ზმნს. მტრულად
humus, *i f* ნიადაგი, მიწა
humi ზმნს. მიწაზე
hydrus, *i m* პიღრა

I

iaceo, ui, itum *2* ვწევარ
iacio, ieci, iactum *3* ვისვრი; ვყრი
iacto, avi, atum *1* ვფანტავ, ვისვრი,
ვტრაბახობ
iam ზმნს. უკვე, უშალვე
iamdudum ზმნს. უკვე, კარგა ხანია
ianuarius, a, um იანვრისა
ibi ზმნს. იქ
ibidem ზმნს. იქვე
idem, eadem, idem იგივე
ideo ზმნს. ამიტომ
idoneus, a, um გამოსადეგი, შესაფერისი
Idus, uum *f* იდები
iecur, iecoris და icinoris *n* ღვიძლი

220

igitur ზმნს. ამრიგად, მაშასადამე
ignāvus, a, um დუნე, ზარმაცი, უქნარა
ignis, is *m* ცეცხლი
ignorantia, ac *f* უცოდინარობა
ignosco, novi, notum *3* უხურადღებოდ
ვტოვებ
ignótus, a, um უცნობი
ilex, icis *f* დეკა
illa ზმნს. იქ, იქით
ille, illa, illud ის
illi ზმნს. იმ ადგილას, იმასთან
illic ზმნს. იქ
illinc ზმნს. იქიდან, იმ მხრით
illustro, avi, atum *1* ვანათებ
imágo, inis *f* სახე, გამოსახულება, მო-
ჩვენება, წარმოდგენა, აზრი
imber, bris *m* კოვისპირული წვიმა
imitábilis, e მისაბაძი
imitor, atus sum *1* ვბაძვ
immitis, e უმწიფარი, უწყალო, სსტიკი
immo ზმნს. კიდევ; კიდევაც; პირიქით
immobilis, e უძრავი
immolo, avi, atum *1* მსხვერპლს ვწირავ
impar, paris არათანაბარი
impáriter ზმნს. არათანაბრად
impedimentum, *i n* დაბრკოლება, ბარგი
impávidus, a, um უშოშარი
impeditus, a, um დაუბრკოლებელი
imperátor, oris *m* მბრძანებელი, მთავარ-
სარდალი, იმპერატორი
imperia, ae *f* იმპერია
impero, avi, atum *1* ვბრძანებლობ
impetus, us *m* თავდასხმა
implóro, avi, atum *1* ვემუღ არები
importo, avi, atum *1* შემომაქვს
improbe ზმნს. უღირსად, უპატიოსნოდ
impudens, entis ზედს. უსირცხვილო,
უტიფარი
impúne ზმნს. დაუსჯელოდ
imus, a, um აღმატ. ხარ. inferus-ისა,
ყველაზე დაბლა მდებარე.
in წინდ. -ში, -ზე, მიმართ, წინაღმდეგ.
კითხვაზე: „საითყენ?“ აქუზატ.
კითხვაზე: „სად?“ აბლატ.
in თავსართი, ასიმილაციით il-, ir-,
im- უარყოფის მნიშვნელობას აძლევს
სახელს. certus გარკვეული, ცნობილი.
incertus გაურკვეველი.

in ზმნისწინი -ჩა, -ზე, duco მიმყავს,
induco შემყავს
inánis, e ცარიელი
incaute ზმნს. ფრთხილად
incádo, cessi, cessum *3* გამოვიდვარ,
დავიდვარ, შევეუდგები
incendium, *ii n* ხანძარი, ცეცხლი
incendo, cendi, censum *3* ვანათებ,
ცეცხლს ვუკიდებ, ვწვავ
incertus, a, um განუსაზღვრელი, გაურ-
კვეველი
incipio, cepi, ceptum *3* ვიწყებ
inclúdo, clusi, clusum *3* (ჩა) ვკეტავ
íncola, ae *m, f* მცხოვრები
íncolo, ui, cultum *3* ვცხოვრობ, ვბი-
ნადრობ
incólumis, e უვნებელი, მთელი
incómmodé ზმნს. მოუხერხებლად
incrédibilis, e დაუჯერებელი
incruentus, a, um უსისხლო
indágo, avi, atum *1* კვალს ვეძებ, ვიკვ-
ლევ
inde ზმნს. აქედან, შემდეგ
index, icis *m, f* მაჩვენებელი, ამბის მო-
მტანი
indícium, *ii n* ნიშანი, ჩვენება
indómítus, a, um აულაგმავი, თავაშვე-
ბული
induo, ui, utum *3* ვიცვამ
íneo, *ii, itum, ire* შევდივარ, შევეუდგები
iners, inertis უმოქმედო
infelix, icis უნაყოფო, უბედური
ínferi, orum (Plur.) *m* მიცვალებულნი
ínferus, a, um (comparat. infimus, a,
um და imus, a, um) ქვედა, ქვეშ
მყოფი
infeste ზმნს. მტრულად
infestus, a, um მტრული
ínfundo, fudi, fusum *3* ვასხამ, ვემუერ-
ბი, შთავაგონებ
ingenium, *ii n* ნიჭი, უნარი
ingens, entis ზედს. უზარმაზარი
ingenúus, a, um კეთილშობილი
íngráte ზმნს. არასასიამოვნოდ
inimícus, *i m* მტერი
íniquus, a, um არათანაბარი, საშიში,
უსამართლო
ínitium, *ii, n* დასაბამი, დასაწყისი

iniuria, ae *f* უსამართლობა
inno, avi, atum *1* მივეცურავ
innocenter ზმნს. უვნებლად, უდანაშაუ-
ლოდ
innumerábilis, e ურიცხვი
inopia, ae *f* სიღარიბე
inquam (inquis, inquit) ვამბობ
insania, ae *f* უგუნურება
inscribo, scripsi, scriptum *3* ჩაწევრ,
დავწევრ
insequor, secutus sum *3* მივდეგ, ვდევნი
insignis, e გამოჩენული, შესანიშნავი
ínsono, ui, itum *1* ხმას ვიღებ
instar *n* (არ იბრუნვის) სახე, მსგავსება
institutum, *i n* წამოწყება, წესი, აღაღი
insto, stiti, statum *1* ვდგავარ რამეზე,
რისამე ახლოს, ვაწვები, ვდევნი
ínsuper ზმნს. ზემოდან
integer, gra, grum ხელუხლებელი, უვ-
ნებელი, უმწიკვლო
íntego, texi, tectum *3* (გადა)ვაფარებ,
(გადა)ვხურავ
intendo, tendi, tentum *3* ვცემავ, მოვ-
ზიდავ, მოვმართავ, ყურადღებას ვაქ-
ცემ
intentus, a, um დაქმული, დაძაბული,
მომლოდინე,
inter აბლატ. წინდებული შორის, შუა
intercalarius, a, um ჩართული, დამატე-
ბული, ნაკიანი
interclúdo, clusi, clusum *3* გადავუღო-
ბავ, გადავჭრი
interdum ზმნს. ხანდახან
intereo, *ii, itum, ire* ვქრები, ვიღუპები
interficio, feci, factum *3* ვღუპავ, ვკლავ
intericio ან interiicio, ieci, iectum *3*
შუაში ვისვრი, შუაში ვათავსებ
interitus ზმნს. ამასობაში
intéritus, us *m* დაღუპვა
interpello, avi, atum *1* ვაწყვეტინებ,
ხელს ვუშლი
intervallum, *i n* შუალედი მანძილი, შე-
სვენება
intro, avi, atum *1* შევიდვარ
invádo, vasi, vasum *3* შევიდვარ, თავს
ვესხმი(თ)
invenio, veni, ventum *4* ვპოულობ,
აღმოვაჩენ, გამოვიგონებ

221

invideo, vidi, visum 2 მშურს.
 invito, avi, atum 1 ვიწვევ; ვიბატიკებ
 ipse, a, um თვით იგი
 ira, ae f რისხვა
 irátus, a, um განრისხებული
 irrísor, oris m დამცინავი
 is, ea, id ის
 iste, a, ud ეგ
 iste ზმნს. იქით, იქეთკენ
 ista ზმნს. ამგვარად
 Italia, ae f იტალია
 Italicus, a, um იტალიური
 itaque ზმნს. ამგვარად
 iter, itineris n გზა
 iterum ზმნს. ხელმეორედ
 iubeo, iussi, iussum 2 გბრძანებ
 iucundus, a, um სასიამოვნო
 iudex, icis m მსაჯული
 iudicium, ii n სასამართლო განაჩენი,
 სასამართლო, აზრი, შეხედულება
 iudico, avi, atum 1 ვასამართლებ
 iugum, i n უღელი
 Iulus, i m იულუსი, ენესის ძე
 Iuno, onis f ქალღმერთი იუნო
 iungo, iunxi, iunctum 3 ვერთებ
 Iúppiter, Iovis m იუპიტერი
 ius, iuris n სამართალი
 iussum, i n ბრძანება
 iustitia, ae f სამართლიანობა, მართლ-
 მსაჯულება
 iuvenális, e ახალგაზრდული
 iuventus, i m მოზვერი, ხარი
 iuxta ზმნს. ახლოს, მახლობლად
 iuxta აკუზატ. წინდებული ახლოს

K

Kaeso, onis m კესო, მამაკაცის სახელი
 Kalendae, arum (Plur.) f კალენდე, თვის
 პირველი დღე

L

L. შემოკლება მამაკაცის სახელისა Lu-
 cius ლუციუსი
 L=50
 labor, lapsus sum 3 ვვარდები, ვეცემი;
 dies labitur დღე გადის

222

labor, oris m შრომა, ვარჯა
 laboriósus, a, um შრომისმოყვარე
 labóro, avi, atum 1 ვშრომობ, ვწვალბობ,
 ვცდილობ
 lac, lactis n რძე
 lácero, avi, atum 1 ვგლეჯ
 lácrima, ae f ცრემლი
 lacrimósus, a, um ცრემლიანი
 lacus, us m ტბა
 laedo, laesi, laesum 3 ვაფუქებ, ვაზი-
 ნებ
 laetitia, ae f მხიარულება, სიმშვენიერი
 laetus, a, um მხიარული
 Laocoon, ontis m ლაოკონი
 lapis, lapidis m ქვა
 lapsus, us m დავარდნა, დაცემა
 lascivus, a, um მხიარული, ცელქი
 late ზმნს. ფართოდ
 lateo, ui, - 2 ვიმალები
 Latinus, a, um ლათინური
 Latíni, orum (Plur.) m ლატინები
 latitúdo, inis f სიგანე
 Latium, ii n ლატიუმი (ლაციუმი)
 latus, a, um ფართო
 laudátus, a, um შესაქები, ქების ღირსი
 laudo, avi, atum 1 ვაქებ, ვაღიღებ; ვუ-
 წოდებ, ვეძახი
 laurus, i f დაფნა
 laus, udis f ქება
 lea, ae და leaena, ae f ძე ლომი
 legatus, i m ლევატი, ელჩი
 lego, legi, lectum 3 ვკვებ, ვირჩევ, ვე-
 თხელობ
 Lemánus, i m ლემანუსი ტბა
 lenis, e რბილი, წყნარი
 lente ზმნს. წყნარად
 lentus, a, um რბილი, გაქიმული, მოქ-
 ნილი
 leo, leonis m ლომი
 letum, i n სიკვდილი
 Leuctra, orum (Plur.) n ლეკტრა, ქა-
 ლაქი თებეს ახლოს
 levis, e რბილი, მსუბუქი
 lex, legis f კანონი
 libenter ზმნს. სიამოვნებით
 liber, libri m წიგნი
 liber, era, erum თავისუფალი
 líberi, orum (Plur.) m ბავშვები

libertas, atis f თავისუფლება
 Libitina, ae f ლიბიტინა, სიკვდილის
 ქალღმერთი, სიკვდილი
 licet, licuit, — 2 დასაშვებია, ნებადა-
 როულია
 lignum, i n მორი, ხე
 lingua, ae f ენა
 linquo, liqui, — 3 ვტოვებ
 litigo, avi, atum 1 ვდავობ
 littera, ae f და litera, ae f ასო, წერილი,
 დამწერლობა, მეცნიერება
 litus, oris n ნაპირი
 locus, i m (Plur. loci m ადგილი წიგნში
 loca n ადგილი სივრცეში)
 longe ზმნს. გაცილებით, შორს, ძალიან
 longus, a, um გრძელი
 longitúdo, inis f სიგრძე
 loquax, acis ყბელი
 loquor, locutus sum 3 ვლაპარაკობ
 luceo, luxi, — 2 ნათელი ვარ, ვჩანვარ,
 ვნათებ
 lúcidus, a, um ნათელი, ცხადი
 luculentus, a, um ნათელი, ცხადი, მშვე-
 ნიერი, უაქველი, უტყუარი
 ludo, lusi, lusum 3 ვერთობ, დავცინი
 ludus, i m თამაში, ვართობა, ოინი, სა-
 ნახაობა
 lumen, inis n სინათლე, შუქი
 luna, ae f მთვარე

M

M. შემოკლება მამაკაცის სახელისა მარ-
 კუს Marcus
 máchina, ae f მანქანა, ხერი
 macto, avi, atum 1 მსხვერპლს ვწირავ
 Maecénas, atis m მეცენატი
 maeror, oris m მწუხარება
 Maia, ae f ქალღმერთი მაია, მერკურით-
 სის დედა
 Maius, i m მაისი (თვე)
 Mágicus, a, um ჯადოსნური
 magis ზმნს. უფრო
 magister, tri m მაგისტრი, უფროსი, მა-
 სწავლებელი
 magistra, ae f მასწავლებელი ქალი
 magistrátus, us m მოხელე, მაგისტრატი
 თანამდებობის პირი
 magnánimus, a um კეთილშობილი

magnífice ზმნს. ჩინებულად
 magníficus, a, um საუცხოო
 magnitúdo, inis f სიდიდე
 magnópere ზმნს. მეტად, ძალიან
 magnus, a, um (comp. maior, ius; su-
 perl. maximus) დიდი
 male ზმნს. ცუდად
 malédicus, a, um (comp. maledicen-
 tior, ius; superlat. maledicentissimus)
 აყუია
 malo, malui, malle ძალიან მინდა
 malum, i n ბოროტება, უბედურება
 malum, i n ვაშლი
 malus, a, um (comp. peior, ius; super-
 lat. pessimus) ცუდი, ბოროტი
 mando, avi, atum 1 ვანდობ, ვავალბებ
 mane ზმნს. დილით
 maneo, mansi, mansum 2 ვრჩები, ვე-
 ლოდები
 Manes, ium (Plur.) m მანები, მიცვალე-
 ბულთა სულები
 Manlius, ii m მანლიუსი, მამაკაცის სახე-
 ლი
 mano, avi, atum 1 ვღვრი, ვაწვევებ,
 ვიღვრებ
 manus, us f ხელი, რაზმი, ძალა
 mare, is n ზღვა
 marita, ae f მეუღლე, ცოლი
 marítus, i m მეუღლე, ქმარი
 Mars, Martis m მარსი, ომის ღმერთი
 Martiális, is m მარციალი
 Martius, a, um მარსისა
 matrimonium, ii n ქორწინება
 matrimonium dare გათხოვება; in mat-
 rimonium duco ქალის თხოვა
 Mátrona, ae f მატრონა (მდინარე)
 matróna, ae f მატრონა, მანდილოსანი,
 გათხოვილი ქალი
 matúro, avi, atum 1 ვამწვებ, ვაჩქა-
 რებ, ვიჩქარი, ვისწრაფი
 matúrus, a, um მწიფე, ნადრევი
 máxime ზმნს. მეტად, უდიდესად
 mediócriter ზმნს. საშუალოდ, ზომიერად
 méditor, atus sum 1 მოვიფიქრებ, მო-
 ვისაზრებ
 medius, a, um შუა
 mel, mellis n თაფლი
 Melpómene, ae f მელპომენე, მუსია

223

membrum, i *n* ასო, ნაწილი
memorábilis, e სამახსოვრო
memor, oris მხსომებელი, ვისაც ახსოვს
memoria, ae *f* ხსოვნა
memoro, avi, atum 1 მოვაგონებ
mendax, acis ცრუ
mensis, is *m* თვე
mercátor, oris *m* ვაჭარი
Mercurius, ii *m* მერკურუსი, ვაჭრობის
ღმერთი
mereo, ui, itum 2 ან
mereor, itus sum 2 დავიმსახურებ,
ღირსი ვარ, ვიძენ
meridiánus, a, um შუაღლისა
mérito ზმნს. ღირსეულად, საკადრისად
Messána, ae *f* მესანა, ქალაქი სიცილიის
meto, messui, messum 3 მოვიმეკი
metus, us *m* შიში
migro, avi, atum 1 გადავდივარ
miles, itis *m* ჯარისკაცი
mille ათასი
minime ზმნს. ნაკლებ
mínimus, a, um უმცირესი
minister, tri *m* მსახური, თანამშემწე
minuo, ui, utum 3 ვამცირებ, ვაჭეუტმა-
ცებ
mirus, a, um საოცარი
misceo, ui, mixtum 2 ვურევ, ვაღვლევებ
miser, era, erum საბრალო
misere ზმნს. სიცოდავად, საბრალოდ
mitto, misi, missum 3 ვგზავნი
modus, i *m* ზომა, რაოდენობა, სახე,
გვარი
moenia, ium (Plur.) *n* ზღუდე (ქალაქის)
კედელი
molestus, a, um მძიმე
mollis, e რბილი
mons, montis *m* მთა
monumentum, i *n* ძეგლი
moriór, mortuus sum 3 გვფდები
mulceo, mulsi, mulsum 2 ვეაღვრებ
multo, avi, atum 1 ვსჯი, ვაჯარიმებ
multus, a, um მრავალი
mundus, i *m* სამყარო
munio, ivi(ii), itum 4 ვამაგრებ
munitio, onis *f* სიმაგრე, გამაგრება
munifus, a, um გამაგრებული, დაცული
munus, eris *n* საჩუქარი

murus, i *m* კედელი, ზღუდე
muto, avi, atum 1 ვცვლი

N

nam კავშ. ვინაიდან, ხომ
namque კავშ. ვინაიდან
narro, avi, atum 1 მოვეუბნობ
nascor, natus sum 3 ვიბადები
Naso, onis *m* Publius Ovidius პუბლიუს
ოვიდიუს ნაზონი
natio, onis *f* ერი
nato, avi, atum 1 ვცურავ
natura, ae *f* ბუნება
natus, a, um წარმოშობილი
natus, i *m* გაიშვილი
naufragium, ii *n* ხომალდის დაღუპვა
nauta, ae *m* მეზღვაური
navális, e ხომალდისა
návigo, avi, atum 1 ვცურავ(ხომალდით)
navis, is *f* ნავი, ხომალდი
ne ნაწილ. ნუ, არ
ne კავშ. რათა არ
nec კავშ. არც
necessarius, a, um აუცილებელი
neco, avi, atum 1 ვკლავ
nectar, aris *n* ნექტარი
nefarius, a, um უღვთო
nefas *n* (არ იბრუნვის) უკანონობა
néglego, neglexi, neglectum 3 უგულ-
ვებელეყოფ
nego, avi, atum 1 უარს ვამბობ
negotium, ii *n* შრომა, გარჯა
nemo, inis არავინ
nemus, oris *n* ჭალა
Nepos, otis Cornelius კორნელუს ნე-
პოსი
nepos, otis *m* შვილიშვილი
Neptúnus, i *m* ნეპტუნი
nescio, ivi(ii), itum 4 არ ვიცი
niger, gra, grum შავი
nigro, avi, atum 1 შავი ვარ, ვაშავებ,
ვშავდები
nihil არაფერი
nífidus, a, um მბრწყინავი, აშკარა
niveus, a, um თოვლისა
nix, nivis *f* თოვლი
nóbilis, e ცნობილი, წარჩინებული

nocens, entis მიმლ. noceo ზმნისა, მავნე
noceo, ui, itum 2 ზიანს ვაყენებ
noctu ზმნს. ღამით
nocturnus, a, um ღამისა
nolo, nolui, nolle არ მსურს
nomen, inis *n* სახელი
nómino, avi, atum 1 ვახსენებ, ვიხსენ-
ებ
non ნაწ. ვინაიდან, რადგან
Nonae, arum (Plur.), *f* ნონები (თვის
მეშვიდე რიცხვი მარტში, მაისში, ივ-
ლისში და ოქტომბერში, დანარჩენ თვე-
ებში — მეხუთე)
nenaginta ოთხმოცდაათი
nondum ზმნს. ჯერ კიდევ არ
nonnullus, a, um ზოგიერთი
nosco, novi, notum 3 ვეცნობი, ვცნობ
noster, nostra, nostrum ჩვენი
notitia, ae *f* ნაცნობობა, შეტყობა, გა-
გება, ცნობა
noto, avi, atum 1 აღვნიშნავ, შევნიშნავ
notus, a, um ცნობილი, ნაცნობი
novem ცხრა
November, bris ნოემბრის (თვე)
novus, a, um ახალი
nox, noctis *f* ღამე
nudo, avi, atum 1 ვაშიშვლებ
nugae, arum (Plur.) *f* სისულელე
nullus, a, um არავითარი
Numa Pompilius *m* ნუმა პომპილიუსი
numen, inis *n* ნიშანი, ნება, ბრძანება,
ღვთაებრივი ნება
número, avi, atum 1 ვითვლი, აღვრიცხავ
númerus, i *m* რიცხვი
nunc ზმნს. ახლა
nuntio-nuncio, avi, atum 1 ვაუწყებ,
ვატყობინებ
nuto, avi, atum 1 ვირყევი, ვირხევი
nympha, ae *f* ნიმფა

O

o შორისდ. ოპი
ob აკლზატ. წინდ. მიხვითი, გამო
obedio-oboedio, ivi, itum 4 ვუგონებ,
ვემორჩილები
obliviscor, litus sum 3 ვივიწყებ
oblongus, a, um მოგრძობი

obsequor, secutus sum 3 ვუთმობ, დავ-
ყვები, ვემორჩილები
obses, idis *m, f* მძევალი
obsideo, sedi, sessum 2 ალყას ვარტყამ
obsidium, ii *n* ალყა
obsum, obfui, obesse წინააღმდეგი ვარ
obtineo, ui, tentum 2 მიჭირავს, ვვლობ,
ვიცავ
obvius, a, um შემხვედრი
occásus, us *m* ჩასვლა, დასაველეთი, და-
ცემა, დაღუპვა
occido, cidi, cisum 3 (მო)ვკლავ,
(მო)ვსლობ
óccido, cidi, casum 3 ვვარდები, ვიკარ-
გები, ვეცემი; sol occidit მზე ჩადის
oculto, avi, atum 1 ვმაღავ, ვფარავ
óccupo, avi, atum 1 ვაკავებ, ვიჭერ
occurro, curri, cursum 3 მივებრძობარ შე-
სახვედრად
océanus, i *m* ოკეანე
ocius ზმნს. უფრო ჩქარა
octingenti რვაასი
octo რვა
octávus, a, um მერვე
óculus, i *m* თვალი
odi(odisse) მძულს
odiosus, a, um საძულველი
odium, ii *n* სძულველი
officio, feci, fectum 3 ვაბრკოლებ
officium, ii *n* მოვალეობა, ვალი
olim ზმნს. ოდესღაც
omen, inis *n* ნიშანი (რაიმეს მომასწა-
ვებელი)
omitto, misi, missum 3 ვამოვტოვებ,
ხელიდან ვუშვებ
omnino ზმნს. მთლიანად, მთლად
omnis, e ყველა
onus, eris *n* ტვირთი, სიმძიმე
opácus, a, um ჩრდილიანი
opinio, onis *f* აზრი
oppedo, -, — 3 მასხრად ვიგდებ, დავცინი
óppidum, i *n* ქალაქი
oppóno, posui, positum 3 წინ ვდგამ,
ვუპირისპირებ
oppugno, avi, atum 1 იერიში მიმაქვს
óptimus, a, um საუკეთესო
opto, avi, atum 1 გამოვარჩევ
ópulens, entis მდიდარი, ძლიერი

opulentus, a, um მდიდარი, შეტლებული
opus, eris *n* საქმე, შრომა
ora, *ae f* ნაპირი
oratio, onis *f* სიტყვა
orbis, *is m* წრე; orbis terrae დედამიწა
oriens, entis *m* აღმოსავლეთი
origo, inis *f* დასაბამი, წარმოშობა
orior, ortus sum 4 ამოვლივარ, ვჩნდები
ვიწყებ, წარმოვიშვებ
ornamentum, *i n* საკურველი, სამკაული
ortus, us *m* ამოსვლა, აღმოსავლეთი,
დასაბამი, წარმოშობა
os, oris *n* სახე, პირისახე
os, ossis *n* ძვალი
ósculum, *i n* კოცნა
otium, *ii n* მოცლა, დასვენება
ovilis, *e* ცხვრისა
ovis, *is f* ცხვარი
ovum, *i n* კვერცხი

P

paco, avi, atum 1 ვამშვიდებ
paene ზმნს. თითქმის, მთლიდ
pagus, *i m* სოფელი
palatium, *ii n* პალატუმი, სასახლე,
სიმაგრე
Pallas, adis და Pallados *f* პალადა (ათე-
ნა)
parco, peperci, *an* parsi, parsum 3
ვზოგავ, ვიბრალბ
parens, entis *m, f* მშობელი
pareo, ui, itum, 2 ვჩნდები
paries, etis *m* კედელი
pario, peperci, partum 3 ვბადებ, წარ-
მოვშობ
páriter ზმნს. თანხარად
pars, partis *f* ნაწილი
parvus, a, um მცირე (comp. minor,
us; superl. minimus, a, um)
pasco, pavi, pastum 3 ვაძოვებ, ვკვებავ
pascor, pastus sum 3 ვჭამ, ვიკვებები
passim ზმნს. გაფანტულად, აქა-იქ, ყველ-
გან
patefacio, feci, factum 3 ვხსნი, ვაღებ
pateo, ui, — 2 ღია ვარ, გაშლილი ვარ;
patet გაშლილია, გადაჭიმულია
pater, tris *m* მამა
patiens, entis მიმღ. patior-იდან, ამტა-
ნი, მომთმენი

patientia, *ae f* მოთმინება
patior, passus sum 3 ვითმენ
patria, a, e *f* სამშობლო
patrónus, *i m* პატრონი, ქომაგი, მფარ-
ველი
paucus, a, um ცოტა, მცირე
paulátim ზმნს. ცოტ-ცოტა
paululum ზმნს. ცოტათი, ცოტა ხნის წინ
páululus, a, um მცირეოდენი
paulus, a, um ცოტა, რამდენიმე
pauper, eris ღარიბი
paupertas, atis *f* სიღარიბე
pavo, onis *m* ფარშევანგი
pax, pacis *f* ზავი
pectus, oris *n* მკერდი, გული
pecunia, *ae f* ქონება, ფული
pecus, oris *n* საქონელი
pedester, stris, stre ქვეითი ჯარი
pénitus ზმნს. შიგნით, ღრმად
pensum, *i n* გაკვეთილი
per აკუზატ. წინდებული -ზე, გავლრთ,
შემწეობით, ხელთ, მიზეზით. per se
თავისთავად, per vim ძალით
perdo, didi, ditum 3 ვღუპავ, ვანადგუ-
რებ
perdúco, duxi, ductum 3 მივიყვან,
მივგვრი
perennis, *e* სამუდამო
pereo, *ii, itum, ire* ვიღუპები
perficio, feci, factum 3 შევასრულებ,
დავამთავრებ, სისრულეში მოვიყვან
perfidia, *ae f* ვერაგობა
pérfidus, a, um ვერაგი
periculósus, a, um საშიში
periculum, *i n* საფრთხე, ცდა
perítus, a, um გამოცდილი
permaneo, mansi, mansum 2 ვრჩები
pernicies, *ei f* დაღუპვა
perpetuus, a, um განუწყვეტელი
Persa, *ae m* სპარსი
perterreo, ui, itum 2 ვაშფოთებ, ვაშინებ
pertineo, ui, — 2 ვეხები, ვაღწევ
perturbo, avi, atum 1 ვაშფოთებ
pervenio, veni, ventum 4 მივლივარ,
ვაღწევ
pes, pedis *m* ფეხი
peto, ivi (*ii*), itum 3 მივალწევ, მოვიპო-
ვებ, ვემუქრები
Petreius, *ii m* პეტრეიუსი M. P. კატე-
ლინას მოწინააღმდეგე

pictor, oris *m* მხატვარი
picus, *i m* კოდალა
Picus, *i m* ავზონის ლეგენდარული მეფე,
პიკუსი
pietas, atis *f* ღვთისმოშიშობა
piger, gra, grum ზარმაცი
pigritia, *ae f* სიზარმაცე
pilum, *i n* ოროლი
piscis *is m* თევზი
pius, a, um ღვთისმოშიში
placeo, ui, itum 2 მომწონს; mihi placet
მნებავს, senatus placet სენატმა გა-
დაწყვიტა
plácidus, a, um წყნარი
Planities, *ei an* planicies, *ei f* ვაკე, ბარი
plátanus, *i f* ქაღარი
Plinius, *ii m* პლინიუსი, C. P. Secun-
dus (Maior), C. P. Caecilius (Minor)
pluma, *ae f* ფრთა, ბუმბულა
plus ზმნს. უფრო მეტად
Pluto, onis *m* პლუტო
póculum, *i n* თასი, ფიალა
podagra, *ae f* პოდაგრა, ნეკრისის ქარი
poéma, atis *n* პოემა
poena, *ae f* სასჯელი
Poeni, orum (Plur.) *m* კართაგენელები
poéta, *ae m, f* პოეტი
Polyphémus, *i m* პოლიფემე, კიკლოპი
pomum, *i n* ნაყოფი
pono, posui, positum 3 ვდგამ, ვდებ,
ვაგებ, ვაწყსებ
pons, pontis *m* ხიდი
póntifex, ficis *m* პონტიფექსი, უმაღლესი
ქურუმი
pontus, *i m* ზღვა
pópulo, avi, atum 1 *an* populus, atus
sum 1 ვარბევ
pópulus, *i m* ხალხი
Porsena *an* Porsenna, Porsinna, Porsina,
ae m პორსენა, ეტრურის მეფე
porto, avi, atum 1 ვატარებ
posco, poposci, — 3 მოვითხოვ
possum, potui, posse შემიძლია
post ზმნს. შემდეგ
post აკუზატ. წინდ. შემდეგ
postea ზმნს. შემდეგ, მას შემდეგ რაც
pósterus, a, um მომდევნო, შემდეგი
pósteri, orum (Plur.) *m* შთამომავალი
postrémo ზმნს. ბოლოს

póstulo, avi, atum 1 ვითხოვ
potentia, *ae f* ძალა
potestas, atis *f* ძალაუფლება, შესაძლებ-
ლობა
praebeo, ui, itum 2 მიეწოდებ, ვაძლევ,
მიმაქვს
praecédo, cessi, cessum 3 წინ მივლივარ,
ვჯობნი
praeceps, pitis სწრაფი, აჩქარებული
praecipito, avi, atum 1 დავამხობ, ჩა-
მოვავდებ
praecipuus, a, um განსაკუთრებული
praefinio, ivi, itum 4 წინდაწინ გან-
ესაზღვრავ
praepóno, posui, positum 3 წინ ვდგამ,
სათავეში ვაყენებ, მირჩენია
praesens, entis მიმღ. praesum ზმნიდან.
იქ დამსწრე, მყოფი
praesidium, *ii n* დაცვა, დახმარება, მცვე-
ლი რაზმი
praestans, antis მიმღ. praesto ზმნიდან
საუცხოო
praesto, stiti, stitum 1 ვინმეზე მაღლა
ვდგავარ, ვდგავარ, praestat უკეთესია,
უმჯობესია
praetorium, *ii n* პრეტორიუმი, მხედართ-
მთავრის ბანაკი, სამხედრო თათბირი
pretium, *ii n* ფასი, ღირებულება
preces, um (Plur.) *f* თხოვნა
precor, atus sum 1 ვთხოვ, ვემუდარებ
premium, *ii n* ჯილდო
premo, pressi, pressum 3 ვაწვები, ვაყულებ
pridie ზმნს. წინა დღეს
primum ზმნს. პირველად, ჯერ
primus, a, um პირველი
princeps, cipis პირველი, პრინციპსი,
მოთავე
principátus, us *m* პირველობა
priscus, a, um ძველებური
pristinus, a, um წინანდელი, გუშინდელი
prius ზმნს. წინათ, ადრე
privo, avi, atum, 1 ვაშორებ
priusquam ზმნს. წინათ, ადრე
pro აბლატ. წინდებული წინ, -თვის, მი-
გერ, მიხედვით
procédo, cessi, cessum 3 წინ მივლივარ
procul ზმნს. შორს
proelium, *ii n* ბრძოლა

professor, oris m პროფესორი
prohibeo, ui, itum 2 ვაკეცვბ, ვაბრკო-
ლებ
proiicio, ieci, iectum 3 წინ ვისერი,
გადავაგლებ, გაიძევებ, მივატოვებ
prope ზმნს. აკუნაბ. წინდ. მახლობლად
própero, avi, atum 1 ვიჩქარი
propitius, a, um კეთილგანწყობილი
propterea ზმნს. ამის გამო
prótego, tecti, tectum 3 ვიცავ, ვიფარავ
provenio, veni, ventum 4 გამოვდივარ
provideo, vidi, visum 2 წინასწარ ვზრუ-
ნავ, წინდაწინ ვხედავ
provincia, ae f პროვინცია
próximus, a, um უახლოესი
prudentia, ae f ცოდნა, სიბრძნე
puella, ae f გოგონა
puer, i m ბიჭი
pulcher, chra, chrum ლამაზი
pulchritúdo, inis f სიმშვენიერე
pulsio, avi, atum 1 ვცემ, ვაშფოთებ,
ხელს ვერავ
punio, ivi(ii), itum 4 (და)ვსჯი
purus, a, um წმინდა, სუფთა
puto, avi, atum 1 ვთვლი, ვფიქრობ,
მიმაჩნია
Pyramis, idis f პირამიდა
Pyramus, i m პირამუსი, ბაბილონელი
კაბუჯი
Pyrenaesus, i m პირენეის მთები

Q

qua ზმნს. სადაც, საიდანაც, რა მხრიითაც,
რამდენადაც
quadráginta ორმოცი
quaero, sivi, situm 3 ვეძებ, ვეკითხები
quaesitus, a, um რჩეული, საგანგებო
quam ზმნს. როგორ, რამდენად, როგორც,
ვიღრე
quamdiu ზმნს. რამდენ ხანს? რამდენი
ხანი? იმდენ ხანს, სანამ
quando ზმნს. როდის? ოდესმე
quántopere ზმნს. რამდენად
quantus, a, um რამდენი?
quare ზმნს. რატომ? ამიტომ
quartus, a, um ოთხეუთხა
quartus, a, um მეოთხე

quattuor ან quatuor ოთხი
quercus, us f მუხა
qui, quae, quod რომელიც
quia კავშ. იმიტომ, რომ
quidam, quaedam, quoddam ვრთვეა-
რი, ზოგიერთი
quidem კავშ. კი
quies, etis f დასვენება, სიმშვიდე
quiesco, evi, etum 3 ვისვენებ
quin კავშ. რათა არ, რომ არ
quingenti ხუთასი
quinque ხუთი
quippe ზმნს. რა თქმა უნდა, რასაკვირ-
ველია
quis? quid? ვინ? რა?
quivis, quaevis, quidvis ვინც გინდა
ყოველი
quo სად? რად? სადმე
quo კავშ. რათა მით
quolibet სადაც გინდა, ყველგან

R

radius, ii m სხივი, წვებლი
rapina, ae f მოტაცება
rapio, ui, ptum 3 სასწრაფოდ მივათრევე,
ვიტაცებ, ვარბევ, ძალით მიმყავს
raptus, avi, atum 1 ვიტაცებ
raptus, us m მოტაცება, ძარცვა
rarus, a, um იშვიათი
rare ზმნს. იშვიათად
ratio, onis f აზროვნება, გონება
ratus, a, um გამოანგარიშებულა, გან-
საზღვრული, მუდმივი, მტკიცე
recédo, cessi, cessum 3 უკან ვიხევე,
ვშორდები, ხელს ვიღებ
recens, ntis ზედს. უკანასკნელი, ახალი
recipio, cepi, ceptum 3 უკან ვიღებ, ვი-
ბრუნებ
recondo, didi, ditum 3 უკან ვაწყობ;
oculos recondere თვალებს დაჭყეტა
recte ზმნს. სწორად, გამართულად
rectus, a, um სწორი, გამართული
recúso, avi, atum 1 უარვეყოფ
reddo, didi, ditum 3 უკან ვუბრუნებ
redeo, ii, itum, ire უკან მივდივარ, ვბრუ-
ნდები

réditus, us m დაბრუნება
redúco, duxi, ductum 3 უკან მიმყავს
refello, felli, 3 სიცრუეში ვამხელ
regális, e სამეფო, მეფური
regina, ae f დედოფალი
regno, avi, atum 1 ვმეფობ
regnum, i n სამეფო
rego, rexi, rectum 3 განვაგებ
religio, onis f რელიგიურობა, კულტი
relinquo, liqui, lictum 3 ვტოვებ
reliquus, a, um დანარჩენი, დარჩენილი
remex, igis m მენიჩხე
rémoror, atus sum 1 ვაყოვნებ
Remus, i m რემუსი, რომულუსის ძმა
reor, ratus sum 2 ვფიქრობ, მგონია
repello, puli, pulsum 3 უკან ვერეკები
repentinus, a, um მოულოდნელი, უცა-
ბელი
reperio, repperi, repertum 4 ვპოულობ,
შევიცნობ
répeto, ivi, itum 3 კვლავ ვითხოვ, აღ-
ვადგენ
reprehendo, ndi, nsum 3 ხელს წავიღებ,
შევაჩერებ, ვძრახავ, ვკიცხავ
requiro, quisivi, quisitum 3 ვეძებ, ვი-
კვლევ
res, rei f საგანი, ნივთი საქმე, გარემო-
ება, ვითარება, მდგომარეობა, ამბავი,
მოვლენა, მზენი, საფუძველი, ქონება,
შამული, რამე; quid hoc rei est?
რას ნიშნავს ეს?
resalúto, avi, atum 1 ვუბასუხებ საღმით
rescindo, cidi, cissum 3 დავარდევ, და-
ვშლი
reservo, avi, atum 1 შევიჩავ, დავი-
ტოვებ
resisto, stiti, stitum 3 ვდგები, ვჩერ-
დები
respondeo, ndi, nsum 2 ვუბასუხებ
restinguo, nxi, nctum 3 ვაქრობ, ვაწყ-
ნარებ; restinguo sitim წყურველს ვი-
კლავ
restituo, ui, utum 3 ვჩერდები ვუბრუ-
ნებ, კვლავ ვდგამ
resto, stiti, 1 ვჩრები, წინაღმდეგობას
ვუწევ
resupinus, a, um გადაწოლილი, ზურგზე
დაწოლილი

retardo, avi, atum 1 შევიანლებ
retraho, traxi, tractum 3 უკან წავათრევე
retribuo, tribui, tributum, 3 ვაძლევ,
ვუთმობ
retro ზმნს. უკან.
retrorsus (retrorsum) ზმნს. უკან, პი-
რიქით
retundo, tudi, tusum, (tunsum) 3 უკან
ვღვენი, ვუბიძგებ
reus, i m ბრალდებულნი
réveho, vexi, vectum 3 უკან მივმგზავ-
რები, უკან მიმაქვს
revello, velli, vulsum 3 ამოვგლეჯ, ვა-
ნადგურებ
re venio, veni, ventum 4 უკან ვბრუნდები
revéra ზმნს. ნამდვილად
reverentia, ae f პატივისცემა
revinco, vici, victum 3 ვიმარჯვებ, ვძლევ
révoco, avi, atum 1 უკან ვუხმობ, შევა-
ჩერებ
révolo, avi, atum 1 უკან მივფრინავ
revolve, volvi, volutum 3 უკან ვაგორებ,
revolvere iter ვბრუნდები
rex, regis m მეფე
rideo, risi, risum 2 ვიცინი, დავიცინი
ridículum, i n ხუმრობა, კეიმატი სიტყვა
ridículus, a, um სახუმრო, გასართობი
rigeo, ui, — 2 ვშეშდები
rigo, avi, atum 1 წყალი გამყავს, ვრწყავ
rima, ae f ნაპრალო
rimor, atus sum 1 ვთხრი, ვბარავ, ვჩრები
ripa, ae f ნაპირი, მდინარის
risor, oris m დამცინავი
risus, us m სიცილი
rite ზმნს. წესისამებრ
rituális, e რიტუალური, საწესჩვეულებო
ritus, us m რიტუალი რელიგიური
rivus, i m ნაკადული, რუ
rixa, ae f ჩხუბი, დავა
rixor, atus sum 1 ვჩხუბობ, ვდავობ
robur, oris n მუხა, მუხისაგან დამზად-
ებულნი
rogo, avi, atum 1 ვეკითხები, ვითხოვ
rogus, i m კოცონი, საფლავი
Roma, ae f რომი
roro, avi, atum 1 — rorat ცვარავს, ნამავს
ros, roris m ცვარი, ნაპი
rosa, ae f ვარდი

rosarium, ii n ვარდნარი
 rostrum, i n ნისკარტი
 rotundus, a, um მრგვალი
 rubefacio, feci, factum 3 ვაწითლებ
 rubesco, ui, — 3 წითელი ვარ
 rubetum, i n მაცვლის ბუჩქი
 rubor, oris m სიწითლე
 rudens, entis m ბავირი, თოკი
 rudimentum, i n დასაწყისი, პირველი
 ცლა
 rudis, e დაუმუშავებელი, ნელა, გამო-
 უცდელი, გაუნათლებელი
 ruina, ae f დანგრევა, დაღუპვა
 rumor, oris m ბუზღუნა, ჩივილი, წუწუ-
 ნი
 rumpo, rupi, ruptum 3 ვტეხ, ვამტვრევ,
 ვკვეთ, ვჭრი
 ruo, rui, rutum 3 ვინგრევი, მივიჩქარი,
 ვესწრაფი
 rupes, is f კლდე
 rursum (rursus) უკან, კვლავ
 rus, ruris n სოფელი, ყანა
 rustice ზმნს. სოფლურად, მოუხერხებ-
 ლად
 rusticus, a, um სოფლური, ტლანქი
 rusticus, i m გლეხი
 rutilus, a, um მოწითალო

S

Sabbata, orum (Plur.) n შაბათი
 Sabinus, i m საბინი (კაცი)
 Sabina, ae f საბინი (ქალი)
 Sabini, orum (Plur.) m საბინები
 sacer, cra, crum წმინდა, შეწირული
 sacrifico, avi, atum 1 მსხვერპლს ვწირავ
 sacrificus, a, um სამსხვერპლო, მსხვერპ-
 ლის შემწირველი
 sacro, avi, atum 1 შევწირავ, მივუძღვნი
 saeculum, i n მოდგმა, თაობა, საუკუნე
 saecularis, e საუკუნისა
 saepe ზმნს. ხშირად
 saepio, saepsi, saeptum 4 შემოვლობავ,
 ვიკავ
 saevus, a, um მრისხანე
 sagitta, ae f ისარი
 sal, salis m მარილი, ზღვა
 salio, ui, saltum 4 ვხტები
 salix, icis f ტირიფი

salto, avi, atum 1 ვცეკვავ
 saltus, us, m ნახტომი
 saluber, bris, bre ჯანსაღი
 salus, utis f კეთილდღეობა
 saluto, avi, atum 1 მივესალმები
 salve ზმნს. კარგად, ჯანმრთელად
 salveo, — 2 ჯანმრთელად ვარ; salve II
 პირის ბრძ. კარგად იყავ! ვაგიშარჯოს!
 sanctus, a, um წმინდა, პატოსანი, ხე-
 ლულზემული
 sane ზმნს. კარგად, ჯანმრთელად
 sanguineus, a, um სისხლისა, სისხლიანი
 sanguis, inis m სისხლი
 sano, avi, atum 1 ვარჩენ, ვკურნავ
 sanus, a, um ჯანმრთელი, ჯანსაღი
 sapiens, entis ზედს. გონიერი; არსებ.
 m ბრძენი
 sapienter ზმნს. გონიერულად
 sapientia, ae f სიბრძნე
 sapio, ii (ivi, ui) — 3 ვემოს ვგრძნობ,
 ვგრძნობ
 satis ზმნს. საკმაოდ, საკმარისად
 satura, ae f სატირა
 Saturnus, i m სატურნუსი
 Sator, i m სატირი
 saucio, avi, atum 1 ვჭრი
 saucius, a, um დაჭრილი
 saxum, i n კლდე
 scando, ndi, nsum 3 ავიღვარ
 scelus, eris n ბოროტმოქმედება
 sceptrum, i n კვერთხი
 schola, ae f სკოლა
 sciens, entis მიმღეობა scio ზმნადან.
 მცოდნე
 scientia, ae f ცოდნა
 scilicet ზმნს. რასაკვირველია
 scio, ivi(ii), itum 4 ვიცი
 scopolus, i m კლდის წვერი, ხიფათი
 scribo, scripsi, scriptum 3 ვწერ, ვაგ-
 როვებ (ჯარს)
 scriptor, oris m მწერალი
 scutum, i n ფარი
 seco, ui, utum 1 მოვჭრი
 secundus, a, um მეორე, მომდევნო, შე-
 მდეგი
 secundum, i n წარმატება, ზედწინება
 securus, a, um უჭრუნველი, უშიში
 sed მაგრამ

sedes, is f დასახლოები, ადგილსამყოფელი
 seduco, duxi, ductum 3 მიმყავს, ვაცალ-
 კევებ
 semel ზმნს. ერთხელ
 semen, inis n თესლი, მოდგმა, თაობა
 semper ზმნს. მუდამ, ყოველთვის
 senatus, us m სენატი
 senectus, tutis f სიბერე
 senex, senis მოხუცი
 senilis, e მოხუცისა
 sensus, us m გრძნობა
 septem შვილი
 septentriones, um m ჩრდილოეთი
 sepulchrum, i n სამარხი, ბორცვი
 Sequana, ae f მდინარე სენა
 sequor, secutus sum 3 მივდევი
 serenus, a, um ნათელი, უღრუბლო
 series, ei f მწკრივი
 sermo, onis m საუბარი, სიტყვა
 servo, avi, atum 1 ვადავარჩენ, ვიხსნი
 servus, i m მონა
 seu-sive კავშ. ან თუ, ანუ
 severus, a, um მკაცრი
 sex ექვსი
 sexaginta სამოცი
 si კავშ. თუ
 sic ზმნს. ასე, ამგვარად
 siccus, a, um მშრალი
 Sicilia, ae f სიცილია
 sicut ზმნს. თითქოს
 sidus, eris n მნათობი, ვარსკვლავი
 signo, avi, atum 1 აღვნიშნავ
 signum, i n ნიშანი
 silva, ae f ტყე
 similis, e მსგავსი
 similitudo, inis f მსგავსება
 simplex, icis მარტივი, ბუნებრივი
 simpliciter ზმნს. მარტვად, უბრალოდ
 simul ზმნს. ერთად, იმავე დროს
 simulacrum, i n გამოსახულება
 simulo, avi, atum 1 მივამსგავსებ, ვბაძავ
 sin კავშ. თუ, კი
 sine აბლატ. წინდებულ უ-ოდ. გარეშე
 singuli, ae, a თითო-თითო
 sinister, tra, trum მარცხენა
 sino, sivi, situm 3 ვაფუძნებ, ნებას ვაძ-
 ლევი, ვუშვებ
 sitis, is (acc. sitim, abl. siti) f წყურ-
 ვილი

sive-seu კავშ. ან თუ
 socer, eri m სიმამრი, მამამთილი
 socius, ii m ამხანაგი
 Sócrates, is (acc. Socratem და Socraten,
 voc. Socrates და Socrate) m სოკრატე
 socrus, us f სიდედრი, დედამთილი
 sodalis, e ამხანაგური
 sol, solis m მზე
 solacium, ii n ნუგეში
 soleo, solitus sum 2 ჩვეულებად მაქვს
 solum, i n ფსკერი
 solus, a, um მხოლოდ ერთი, მარტო
 somnium, ii n სიზმარი
 somnus, i m ძილი
 sonitus, us m ხმა, ხმაური
 sono, ui, itum 3 ხმას ვიღებ, ვხმაურობ
 sors, sortis f წილი, ხვედრი
 soror, oris f და
 spargo, sparsi, sparsum 3 ვაბნევ
 sparsim ზმნს. ვაბნევლად
 spatium, ii n სივრცე, მანძილი
 species, ei f შეხედვა, სახე
 specio, spexi, spectum 3 ვუყურებ, ვხე-
 დავ
 spectabilis, e დასანახავი, ღირსესანიშნავი
 spectaculum, i n სანახაობა
 specto, avi, atum 1 ვუყურებ
 specus, us m, (f, n) გამოქვაბული, მღვი-
 მე
 spelunca, ae f გამოქვაბული
 sperno, sprevi, spretum 3 მძულს
 spero, avi, atum 1 იმედი მაქვს
 spes, ei f იმედი
 spiro, avi, atum 1 ვუბერავ, ვსუნთქავ
 splendeo, ui, — 2 ვბრწყინავ
 splendor, oris m ბრწყინვა, სიღაღე,
 მშვენება
 spolio, avi, atum 1 ვიხდი, ვპარცევ
 spolium, ii n ცხოველის ტყავი
 (Plur.) n ნადავლი
 sponso, sponsis f (აქვს მხოლოდ აბლატი-
 ვუსი) თავისუფალი ნება,
 stábilis, e მყარი
 statim ზმნს. მაშინვე
 statuo, ui, utum 3 ვდგამ
 stella, ae f ვარსკვლავი
 stillo, avi, — 1 — stillat წვეთავს
 sto, steti, statum 1 ვდგავარ

strenuus, a, um ბეჭითი
struo, struxi, structum 3 ვაწყობ, ვაშენებ, ვამზადებ
studeo, ui.—2 ეცლილობ, ვმეცადინეობ
studiosus, a, um მეცადინი, მუყაითი
studium, ii n მეცადინეობა
stultus, a, um სულელი
sub აბლატ. წინდებულ ქვეშ, — თან, მახლობლად
subeo, ii, itum, ire ვუახლოვდები, რისამე ქვეშ შევდივარ
súbito ზმნს. უცებ, მოულოდნელად
sublicius, a, um ხიზინჯისა
subsidium, ii n დახმარება, სათადარიგო რაზმი
succédo, cessi, cessum 3 შევდივარ, მივლევ
succurro, curri, cursum 3 მივრბივარ დასახმარებლად, მივიჩქარო
sudor, oris m ოფლი
suffragium, ii n გადაწყვეტილება
sui ნათ. ბრუნვა უკუქცევითი ნაცვალს-სახელისა თავი
sum, fui, esse ვარ
sumo, sumpsí, sumptum 3 ვღებულობ
super ზმნს. და აქუზატ. წინდებულ ზევით, ზე.
superbia, ae f სიამაყე
superbus, a, um ამაყი
súperi, orum (Plur.) m ღმერთები, ზეციერნი
súperus, a, um ზედა, ზემოთ მყოფი
suppleo, evi, etum 2 ხელახლა ვავსებ, შევავსებ
supplicium, ii n მუხლის მოღრეკა, ღოცვა
supporto, avi, atum 1 მივიტან
suprémus, a, um უმაღლესი
surgo, surrexi, surrectum 3 მიღლა ვწევ, წამოვდგები, ავდგები
surdus, a, um ყრუ, უგერძობი
sus, suis m, f ღოთი
suus, a, um თავისი

T

tabeo, ui, — 2 ეღნებო
taberna, ae f ქობი, ღუქანი
tabernáculum, i n კარავი

tabesco, ui, — 3 ეღნები, ექრები
tábula, ae f ფიცარი, რაფა, სია, ნუსხა
taceo, ui, itum 2 ვდუმვარ, ჩუმად ვარ
tácitus, a, um მდუმარე, ჩუმი
talis, e ასეთი
talus, i m კოჭი
tam ზმნს. ამგვარად
tamdiu ზმნს. ამდენ ხანს
tamen კავშ. მაინც, ამასთანავე
tamquam კავშ. ისე როგორც, თითქოს
tango, tetigi, tactum 3 ვეხები, ხელს ვახებ
tandem ზმნს. ბოლოსდაბოლოს
tántopere ზმნს. ამდენად
tantum ზმნს. ამდენად, ასე ღიდად
tantus, a, um ასე დიდი
tantummodo ზმნს. მხოლოდ
tarde ზმნს. ნელა, გვიან
tardo, avi, atum 1 ვაყოვნებ, ვაჩქარებ
tardus, a, um ნელი, დუნე
Tarquinius, ii m ტარკინიუსი
taurus, i m ხარი
tectum, i n სახურავი, ბინა
tectus, a, um დახურული, დაფარული
tego, texi, tectum 3 ვფარებ, ვფარავ, ვმაღავ, ვიფარავ
tellus, uris f მიწა, ნიადაგი, მამული
telum, i n სატყორცნი იარაღი, შუბი, ისარი, ლახვარი, მახვილი
templum, i n ტაძარი
tempus, oris n დრო
tendo, tetendi, tensum 3 ვჭიმავ, ვიშვებ, მივეშურებ
tenebrae, arum (Plur.) f წყვდიადი
teneo, ui, ntum 2 მიჭირავს, ვფლობ
tener, era, erum ნაზი
ter სამჯერ
tergum, i n ზურგი
terra, ae f მიწა, ქვეყანა
terreo, ui, itum 2 ვაშინებ
terribilis, e საზარელი
terror, oris m შფოთი, შიში
testis, is m, f მოწმე
Teucrí, orum (Plur.) m ტეკრები
Tíberis, is (acc. Tiberim, abl. Tiberi) m მდინარე ტიბრი
Tigellius, ii m ტიგელუსი (პორაციუსის თანამედროვე)

timeo, ui, — 2 მეშინია, ვშიშობ
timor, oris m შიში
tollo, sustuli, sublatum 3 აწვევ, განვადიდებ
tonitrus, i m ქუხილი, ბექა
torus, i m სარეცელი
totus, a, um მთელი
trabs, is f მორი
trado, didi, itum 3 გადავცემ, ვუაბზობ
traho, traxi, tractum 3 მივატრევ
trano, avi, atum 1 გადავტრავ
trans აქუზატ. წინდებულ იქით, გაღობა
transeo, ii, itum, ire გადავდივარ
transféro, tuli, latum, ferre გადავყავს, ვთარგმნი
tremo, ui, - 3 ვკანკალებ, ვცახცახებ
trépido, avi, atum 1 ვცმუტავ, ვძრწი
tres სამი
tribuo, ui, utum 3 ვანიჭებ
tribulum, i n საცეხველი
tribulus, i m ბოტანიკური კვინჩი
triremis, e სამნიჩბა
tristia, ae f მწუხარება
tristis, e მწუხარე
Troia, ae f ტროა
tu, tui შენ
tum ზმნს. მაშინ, შემდეგ
tunc ზმნს. მაშინ
turbo, avi, atum 1 ავრევ, ვაღულებ
turpis, e საძაგელი
túrpius ზმნს. საძაგლად
turris, is f კოშკი
tussis, is f ხველა
tute ზმნს. უშიშრად
tutus, a, um უსაფრთხო

U

ubi ზმნს. სად? კავშ. როდესაც
ullus, a, um რომელიმე
Ulixes, is m ულიქსი, ოდისეუსი
últimus, a, um შორეული, უკანასკნელი
ultra ზმნს. იქით, გაღობა, ამის გარდა
umbra, ae f ჩრდილი
úmerus, i m მკლავი, მხარი
una ზმნს. ერთად, ამავე დროს
unda, ae f ტალღა, წყალი

unde ზმნს. საიდანაც
úndique ზმნს. ყოველი მხრიდან
unguis, is m ფრჩხილი
universus, a, um მთელი, მთლიანი
unus, a, um ერთი
urbánus, a, um ქალაქისა, ქალაქური
urbs, is f ქალაქი
urna, ae f ჭრნა
uro, ussi, ustum 3 ვწვავ
ursus, i m დათვი
ursa, ae f ქუ დათვი
usque ზმნს. მუდამ, -მდე
ut ზმნს. როგორ, როგორც; კავშ. თან, რათა, ასე რომ, თუმცა
úterus, eri m მუცელი
útilis, e სასარგებლო
utor, usus sum, uti ვსარგებლობ, ვიყენებ
utrimque ორივე მხრიდან
uva, ae f ყურძნის მტკვანი

V

vado, -, - 3 მივდივარ
vador, atus sum 1 სასამართლოში ვამოცხადებ
vadium, i n ფონი
vagor, atus sum 1 ვხეტიალობ
valde ზმნს. ძალიან
valeo, ui, itum 2 ვანმრთელად ვარ, ვარგად ვარ
válidus, a, um ვანსაღი, ღონიერი, ძლიერი, ძალის მქონე
vallis-valles, is f ველი, ხეობა
vallum, i n მიწაყრილი
vanus, a, um ცარიელი, ფუჭი
varie ზმნს. სხვადავარად
varius, a, um ნაირნაირი
vasto, avi, atum 1 ვარბევ
vehemens, ntis ფიცხი, მზურვალე
vel კავშ. ან
velámen, inis n გადასაფარი, სამოსი
vello, velli an. vulsi, vulsum 3 ვგლეჯ-ვბღღენი, ვწიწკნი
velóciter ზმნს. სწრაფად
velum, i n ილქანი
venatio, onis f ნადირობა
vanátor, oris m მონადირე

venátus, us m ნადირობა
 venenum, i n შხამი
 venia, ae f წყალობა; veniam dare ბატონობა
 venio, veni, ventum 4 მოვდივარ
 venor, atus sum 1 ენადირობ
 ventus, i m ქარი
 ver, veris n გაზაფხული
 verbum, i n სიტყვა
 Vergilius, ii m ვერგილიუსი
 vergo, -, 3 ვიხრები
 véritas, atis f ჭეშმარიტება
 vero ზმნს. ჭეშმარიტად, ნამდვილად
 verso, avi, atum 1 ვაბრუნებ, ვატრიალებ
 verto, verti, versum 3 ვაბრუნებ, ვატრიალებ, ვტრიალებ, ვიცვლებ
 veru, us n შამფური
 verum ზმნს. მართლაც, ჭეშმარიტად
 verum, i n სიმათლვე, ჭეშმარიტება
 verus, a, um ნამდვილი, ჭეშმარიტი
 vesper, eris ან eri m საღამო
 Vesta, ae f ვესტა, კერძის მფარველი ქალღმერთი
 vester, tra, trum თქვენი.
 vestigium, ii n ნაკვალავი, ტერფი
 vestis, is f ტანსაცმელი
 veteránus, a, um ძველი, გამოცდილი
 veteránus, i m ძველი მეთომარი
 velo, ui, itum 3 ვერძალავ
 vetus, eris (comp. veterior, ius; superl. veterrimus) ძველი, ოდინდელი
 vetustas, atis f ხანდაზმულობა
 via, ae f გზა
 viator, oris m მგზავრი
 vicis (acc. vicem, abl. vice; nom. plur. vices, dat. abl. vicibus)
 რიგი, თანმიმდევრობა, ადგილი, ხვედრი
 vicinia, ae f მეზობლობა
 vicinus, a, um მეზობელი
 victor, oris m გამარჯვებული
 victrix, icis f გამარჯვებული (ქალი)
 vicus, i m სოფელი
 video, vidi, visum 2 ვხედავ, ვამჩნევ
 vigilans, ntis მიმღ. vigilo ზმნიდან. ღამის მთეველი, ფხიზელი
 vígilo, avi, atum 1 ღამეს ვათევ

vinco, vici, victum 3 ვიმარჯვებ
 víndico, avi, atum 1 მოთხოვნას ვუყვანებ, ვიცავ
 vinum, i n ღვინო
 viola, ae f ია
 violens, ntis მქუხარე
 violenter ზმნს. ძალით
 violentus, a, um ძალმომრევი, უხეში
 vir, i m მამაკაცი, გაყვანილი
 virga, ae f მწვანე შტო, წყნელი
 virgo, inis f ქალიშვილი
 viridis, e მწვანე
 virtus, utis f ვაჟაკობა, სიქველე
 vis(acc. vim, abl. vi nom. plur. vires) f ძალა
 visito, avi, atum 1 მოვიხანულებ
 viso, visi, - 3 ვუცქერი, ვათვალიერებ
 vita, ae f სიცოცხლე, ცხოვრება
 vitis, is f ვაზი
 vitium, ii n ნაკლი
 vito, avi, atum 1 ვაფურბივარ, ავიცდენ
 vitrum, i n შინა, შუშა
 vitúpero, avi, atum 1 ვეცობავ
 vivo, vixi, victum 3 ვცოცხლობ, ვცხოვრობ
 vix ზმნს. ძლივს
 voco, avi, atum 1 ვეძახი
 volo, avi, atum 1 ვფრინავ
 volo, volui, velle მინდა, მსურს
 voltus ან vultus, us m სახე, გამომეტყველება
 volvo, volvi, volutum 3 ვავორებ, ვაბრუნებ
 votum, i n აღთქმა
 vox, vocis f ხმა, ბგერა, სიტყვა
 vulnus, eris n ჭრილობა

X

Xerxes, is m ქსერქსე

Z

Zephyrus, i m ზეფირი, დასავლეთის ქარი

კართულ-ლათინური ლექსიკონი

ა

ათენი Athenae, arum (Plur.) f
 აგება, აშენება aedifico, avi, atum 1
 ადელიo facilis, e
 აღმქსანდრე Alexander, dri m
 ამბობენ dicitur; ut fama est
 არამედ sed
 არივისტუსი Ariovistus, i m
 აფრენა avolo, avi, atum 1
 აღწერა describo, scripsi, scriptum 3
 აყვავება floreo, ui, - 2
 ახალგაზრდობა iuventus, utis f

ბ

ბავშვები liberi, orum (Plur. tant.) m
 ბანაკი castra, orum (Plur.) n
 ბედი fortuna, ae f; fatum, i n
 ბედნიერება secundum, i n
 ბევრი multus, a, um
 ბერძენი Graecus, i m
 ბეჯითი studiosus, a, um; strenuus, a, um
 ბრმა caecus, a, um
 ბრძანებით iussu
 ბრძოლა pugna, ae f ვიბრძვი pugno, avi, atum 1
 ბრწყინვალე clarus, a, um
 ბუმბული pluma, ae f

გ

გაგზავნა mitto, misi, missum 3
 გალაწყვეტა decerno, crevi, cretum 3
 გაელა vado, -, 3 და Venio, veni, ventum 4
 გაზაფხული ver, veris n
 გაკეთება firmo, avi, atum 1
 გაკეთება facio, feci, factum 3
 გაკეთილი pensum, i n

განათება illustro, avi, atum 1
 განმეორება repetitio, onis f
 განსჯა iudico, avi, atum 1
 გასინჯვა inspecio, spexi, spectrum 3
 გაუფრთხილებელი incautus, a, um
 გაქცევა fuga, ae f; გაერბივარ fugio, fugi, fugitum 3
 გალიმება rideo, risi, risum 2
 გაძლიერება cresco, crevi, cretum 3
 გზა via, ae f; iter, itineris n
 გრძნობა sensus, us m; ვგრძნობ sentio, sensi, sensum 4

დ

და კავშ. et, atque, ac, -que
 დაარსება condo, didi, ditum 3
 დაბრუნება, ვბრუნდები redeo, ii, itum, ire
 დაეაბრუნებ redúco, duxi, ductum 3
 დამზადება paro, avi, atum 1
 დანახვა conspicio, spexi, spectrum 3; specto, avi, atum 1
 დანგრევა deleo, evi, etum 2
 დასაწყისი initium, ii n
 დახმარება adiuvo, avi, atum 1
 დედა mater, tris f
 დედლოსი Daedalus, i m
 დიდება gloria, ae f
 დიდი magnus, a, um
 დრო tempus, oris n

ე

ეს hic, haec, hoc
 ენეას Aeneas, ae m

ს

ვარსკვლავი stella, ae f
 ვაჟიშვილი filius, ii m

ზ

ზიანი, უბედურება *adversa, orum*
(Plur.) n

ზოგჯერ *interdum*

ზრუნვა *cura, ae f*; ვზრუნავ *curo, avi, atum 1*

ზღვა *mare, is n*

თ

თავისი *suus, a, um*

თუ *si*

თქმა *dico, dixi, dictum 3*

ი

იდები *Idus, uum (Plur.) f*

იგივე *idem, eadem, idem*

იკაროსი *Icarus, i m*

ის *is, ea, id*

ისტორია *historia, ae f*

იტალია *Italia, ae f*

ბ

ბარბი *bonus, a, um*

ბაცი *homo, inis m; vir, i m*

ბელო *dens, dentis m*

ვეთაღლეობა *salus, utis f*

კეისარი *Caesar, is m*

კი, ხოლო *autem*

კრეტა *Creta, ae f* და *Crete, es f*

კუნძული *insula, ae f*

ლ

ლაბირინთი *labyrinthus, i m*

ლაშქარი *copiae, arum (Plur.) f*

ა

მაგრამ *sed*

მაშატი *fortis, e*

მარტი *Mars, Martis m*

მაშინ *tum*

მასწავლებელი *magister, tri m magistra, ae f*

მდიდარი *dives, divitis; opulentus, a, um*

მეფე *rex, regis m*

მზე *sol, solis m*

236

მიზეზი *causa, ae f*

მინოსი *Minos, ois m*

მისალმება *salúto, avi, atum 1*

მისვლა *pervenio, veni, ventum 4*

მოდუნება *hebeo, avi, atum 1*

მოკვლა *neco, avi, atum 1*

მოკლე *brevis, e*

მოსწავლე *discipulus, i m*

მოფრენა *advolo, avi, atum 1*

მოქალაქე *civis, is m, f*

მოცემა *praebeo, ui, -2; reddo, didi ditum 3*

მწერლობა *litterae, arum f*

ნ

ნაიდრევი *matúrus, a, um*

ნაბიჯი *passus, us m*

ნაკლო *vitium, ii n*

ნაჩუქარი *donátus, a, um*

ო

ომი *bellum, i n*

ორატორი *orator, oris m*

ოქრო *aurum, i n*

ბ

ბატემა *veniam dare*

ბატარა *parvus, a, um*

ბატევი *honor, oris m*

ბითაგორა *Pythagoras, ae m*

შ

შონვა *stillo, avi, atum 1*

შლეტა *trucido, avi, atum 1*

რ

რაც *quod*

როგორც *ut, sicut*

რომაელი *Romanus, i m*

რომი *Roma, ae f*

რქა *cornu, us n*

ს

სალამზე პასუხი *resalúto, avi, atum 1*

სამარცხვინო *turpis, e*

სამშობლო *patria, ae f*

სანამ *dum*

სასიამოვნო *iucundus, a, um*

საქართველო *Hiberia, ae f; Georgia, ae f*

სახელი *fama, ae f*

სიბერე *senectus, utis f*

სიბრძნე *prudentia, ae f*

სიზარმაცე *pigritia, ae f*

სიკვდილი *mors, mortis f*

სიმდიდრე *copia, ae f; divitia, ae f*

სისხლიანი *cruentus, a, um*

სიღარიბე *inopia, ae f*

სიცილია *Sicilia, ae f*

სიძუნწე *avaritia, ae f*

სოკრატე *Socrates, is (acc. -im -em; voc. -es -e) m*

სპარსი *Persa, ae m*

სწავლა *disco, didici, -3*

სხეული *corpus, oris n*

ტ

ტროა *Troia, ae f*

ტარქვინუს ამაყი *Tarquinius Superbus, ii m*

უ

უსამართლობა *iniuria, ae f*

უფრო *magis*

უქნარობა *nequitia, ae f; ignavia, ae f*

უცბად *súbito*

ფ

ფერი *color, oris m*

ფილოსოფოსი *philosophus, i m*

ფრთა *penna, ae f*

ფრინველი *avis, is f*

ძ

ძალაქი *oppidum, i n*

ძება *laus, laudis f; ვაჭებ laudo, avi, atum 1*

ღ

ღამე *nox, noctis f*

ღირსეული *probus, a, um*

ღარიბი *pauper, is*

ყ

ყანა *ager, gri m*

ყველა *omnis, e*

შ

შემდეგ *postquam*

შემთხვევით *casu*

შემოქმედი *artifex, icis m*

შემცირება *minuo, ui, utum 3*

შენი *tuus, a, um*

შესახებ *de (abl.)*

შეტდობა *error, oris m; ვცდები erro, avi, atum 1*

შეცვლა *muto, avi, atum 1*

შორის *inter (acc.)*

შრომა *labor, oris m*

ჩ

ჩადენა *facio; feci, factum 3*

ჩავარდნა *incido, cidi, -3*

ჩაკეტვა *inclúdo, clusi, clusum 3*

ჩასვლა *occido, cidi, casum 3*

ჩაღწევა *pervenio, veni, ventum 4*

ჩემი *meus, a, um*

ჩვენი *noster, nostra, nostrum*

ც

ცა *caelum, i f* და *coelum, i n*

ციცერონი *Cícero, onis m, Marcus Tullius*

ცნობილი *constat*

ცოდნა *scientia, ae f; ვიცი scio, scivi, scitum 4*

ცხენი *equus, i m*

ცხოვრება *vita, ae f; ვცოცხლობ, ვცხოვრობ vivo, vixi, victum 3*

ძ

ძალიან ძველი *perantiquus, a, um*

ძნელი *difficilis, e*

წაკითხვა lego, legi, lectum 3
 წიგნი liber, bri m
 წელიწადი annus, i m

პკუა mens, mentis f

ხალხი pópulus, i m
 ხანგრძლივი longus, a, -um

ხვალ cras
 ხმოვანი vocális, is f

ჯერ primum

ჰომეროსი Homéros, i m

~~რომაულ ავტორთა სახელების შემოკლებანი~~

- Caes. C. Iulius Caesar
- Cat Gaius Valerius Catullus
- Cic. M. Tullius Cicero
- Hor. Q. Horatius Flaccus
- Iuv. D. Iunius Iuvenalis
- Lucr. T. Lucretius Carus
- Nep. Cornelius Nepos
- Ov. P. Ovidius Naso
- Petr. T. Petronius Arbitr
- Plin. C. Plinius Secundus
- Sall. C. Sallustius Crispus
- Sen. M. Annaeus Seneca
- Tac. P. Cornelius Tacitus
- Verg. P. Vergilius Maro

შ ი ნ ა ა რ ს ი

წინასიტყვაობა	3
გრამატიკა	5
ფონეტიკა	15
მორფოლოგია	15
არსებითი სახელი	37
ზედსართავი სახელი	45
ზმნისართი	47
რიცხვითი სახელი	52
ნაცვალსახელი	60
ზმნა	107
წინდებული	108
კავშირი	109
შორისდებული	110
სიტყვათწარმოება	116
სანტაქსი	116
მარტივი წინადადება	122
ბრუნვითი ფუნქციები	139
ზმნის დროები	144
რთული წინადადების ზმნა	145
მიზნის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება	146
დამატებითი დამოკიდებული წინადადება	147
შედგობითი დამოკიდებული წინადადება	148
განმარტებითი დამოკიდებული წინადადება	149
დროის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება	152
მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება	152
დამოკიდებული წინადადება	154
პირობითი დამოკიდებული წინადადება	155
შედარებითი დამოკიდებული წინადადება	155
განსაზღვრებითი დამოკიდებული წინადადება	155
ინფინიტივული	158
ირიბი სიტყვა	159
Attractio modi	160
ირიბი კითხვა	160
სუპინუმი	162
გერუნდიუმი	162
გერუნდივუმი	163
მიმღეობა	165
რომაული კალენდარი	168
რომაული გვარები და სახელები	169
ფულსი, წონის, ზომის ერთეულები	169
რომაული მეტრიკა	172
ქრესტომათია	206
ლათინურ-ქართული ლექსიკონი	236
ქართულ-ლათინური ლექსიკონი	236

Иамзе Пантелеймоновна Гагуа

УЧЕБНИК ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА

(на грузинском языке)

Издательство Тбилисского университета
Тбилиси, 1987

გამომცემლობის რედაქტორი **ნ. ლოლაძე**
სამხატვრო რედაქტორი **ო. ჩიქვინიძე**
ტექნიკური რედაქტორი **თ. ფირცხელანი**
კორექტორი **მ. ინდუაშვილი**

სბ 1234

გადაეცა წარმობას 8.09.86. ხელმოწერილია დასაბუქდად
2.11.87. უე 09738. საბუქდი ქალაღი 60×90¹/₁₆. შირობითი
ნაბუქდი თაბახი 15. სააღრ.-საგამომც. თაბახი 14,34.
ტირაჟი 2000. შუეკვეთის № 577.

ფახი 90 კაბ.

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა
თბილისი, 380028, ი. ჭავჭავაძის პროსპექტი, 14.
Издательство Тбилисского университета,
Тбилиси, 380028, пр. И. Чавчавадзе, 14.

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და
წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ბეჭდვი-
თი სიტყვის კომბინატი, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.

Комбинат печати Государственного комитета Грузин-
ской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной
торговли, Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5.